

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SA'ÂDET-NÂME
(ŞERH-İ PEND-İ 'ATTÂR)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NAZLI ŞENEL CENGİZ

747249

ANABİLİM DALI : TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

PROGRAMI : TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

TEZ DANIŞMANI : PROF. DR. A. NACİ TOKMAK

KOCAELİ, 2004

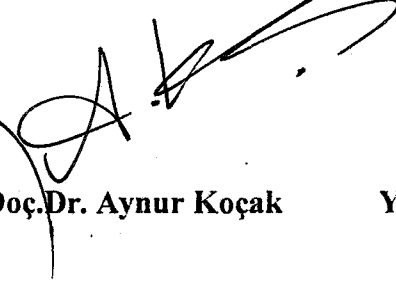
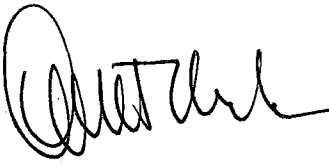
T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SA'ADET-NÄME
(ŞERH-İ PEND-İ 'ATTÄR)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

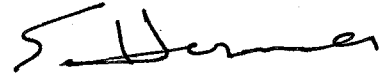
Tezi hazırlayan : Nazlı ŞENEL CENGİZ

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarih Ve No: 23.06.2004 2004 / 14

Prof. Dr. Naci Tokmak

Doç. Dr. Aynur Koçak

Yrd. Doç. Dr. Esat Harmancı

KOCAELİ, 2004

ÖN SÖZ

Bu çalışma Eski Türk Edebiyatına ait eserlerin günümüz diline kazandırılması amacıyla yapılmıştır. Çalışmaya konu olan eser, 'Attâr'ın XII. yüzyılda yazdığı ahlâkî bir mesnevisi olan Pend-nâme'nin, XVI. yüzyılda Şem'î tarafından yapılan Sa'âdet-nâme adlı şerhine aittir. Bu şerh, 'Ömer bin Hüseyin'in talebi üzerine yapılmış ve muhtemelen III. Murâd'a sunulmuştur.

Çalışma yedi bölümden oluşmaktadır. İlk olarak XVI. yüzyıla ait genel bir değerlendirme yapılmış, bu bağlamda mesnevi nazım şeklinin seçkin temsilcileri ve o döneme kadar yapılmış şerhlere ait bilgiler sunulmuştur.

Çalışmada, şarihin hayatı ve eserlerine yönelik de bir araştırma yapılmıştır. Şem'î'nin hayatı ve eserleri üzerine bugüne kadar yapılmış bir çalışma bulunmamakta, ayrıca kaynaklarda Şem'î'ye ait eserler, isim benzerliğinden ve aynı dönemde yaşamış olmalarından ötürü Prizrenli Şem'î'ye aitmiş gibi gösterilmektedir. Bu nedenle çalışmanın ilgili bölümünde Şem'î'nin hayatı ve eserlerine ait detaylı bilgiye yer verilmiştir. Aynı şekilde eserin Farsça aslının yazarı olan 'Attâr'ın da hayatı ve eserlerine değinilmiştir.

Pend-nâme hakkında bilgi verildikten sonra, şerhi olan Sa'âdet-nâme tanıtılmış, nüsha tavsifi yapılmış, yazılış sebebi açıklanmış ve çalışmada kullanılan nüshaların yazım özelliklerine yer verilmiştir. Sunulan metnin hazırlanmasında izlenen yol açıklandıktan sonra Sa'âdet-nâme'nin çeviri yazı ile metni ortaya konmuştur.

Yapılan değerlendirmeler sonuç başlığı altında ele alınmış, metinde geçen özel adlar ve eser adları dizinde belirtilmiştir.

Tüm çalışmalarım boyunca maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım sayın Prof. Dr. A. Naci TOKMAK'a saygılarımı sunuyorum. Katkılarından dolayı Yrd. Doç. Dr. M. Esat Harmancı'ya ve çalışmamda her an yanımda olan, desteğini esirgemeyen sevgili eşim Arş.Gör. Abdulkadir CENGİZ'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	I
İÇİNDEKİLER	II
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR	V
1. GİRİŞ	1
2. ŞEM'Î MUSTAFA ÇELEBİ BİN MEHMED'İN HAYATI VE ESERLERİ....	13
2.1. Hayatı	13
2.2. Eserleri	16
3. FERİDÜDDİN ATTÂR'IN HAYATI VE ESERLERİ.....	19
3.1. Pend-Nâme	20
4. SA'ÂDET-NÂME'NİN TANITILMASI.....	22
4.1. Eserin Muhtevası.....	23
4.2.Nüsha Tavsîfi	32
4.3. Eserin Yazılış Sebebi ve Adı	34
4.4. Nüshaların Yazım Özellikleri	36
4.4.1. Nüshaların Müşterek Özellikleri	36
4.4.2. HM Nüshasının Özellikleri	36
4.4.3. NA Nüshasının Özellikleri	37
4.4.4. Nüsha Farklılıkları.....	38
4.5. Üslup Özellikleri	39
4.6. Bölüm Başlıkları	40
5. SUNULAN METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL.....	43
6. METİN	44
7. SONUÇ	279
DİZİN	280
TIPKIBASIM.....	282
YARARLANILAN YAYINLAR.....	360

ÖZET

Anahtar Kelimeler: Mesnevî , Şerh, Sa'âdet-nâme, Pend-nâme, Ferîdüddîn 'Attâr, Şem'î.

Klasik Türk edebiyatına ait eserlerin günümüz diline kazandırılması edebiyat araştırmacısının öncelikli görevidir. Bu amaçla, XII yüzyılda yazılmış bir mesnevî şerhi olan Sa'âdet-nâme eseri üzerine çalışma yapılmıştır.

Sa'âdet-nâme, İran'ın büyük şâiri Ferîdüddîn 'Attâr'ın XII. yüzyılda yazdığı Pend-nâme'nin şerhidir. Eser XVI. yüzyılda yaşamış Şem'î tarafından kaleme alınmıştır. Eser mesnevî nazım şeklinin genel tertibine uygundur. Asıl konunun işlendiği bölüm, kendi içinde yetmiş iki bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerde işlenen konulara göre ahlâkî - didaktik bir mesnevî özelliği taşır. Bu öğütler günümüze dahi hitap etme özelliği taşımaktadır.

ABSTRACT

Key words: Mesnevî, Şerh, Sa'âdet-nâme, Pend-nâme, Ferîdüddîn 'Attâr, Şem'î.

To be acquired the works belong to Classic Turkish Literature to today's language is the most important mission of literature researchers. For this reason, the work of Sa'âdet-nâme, is mesnevi's translation written in XVIth century, has been studied.

Sa'âdet-nâme is the translation of Pend-nâme written by famous Persian poet Ferîdüddîn 'Attâr in XIIth century. The Work is appropriate to classic form of mesnevî's verse. The part main subject discussed consists of seventy-two subhead. According to operand subjects in there, it is said that the work has the ethic-didactic properties. The advices in the work are still keeping their severity.

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geen eser
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
ev.	eviren
DİA.	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
H.	Hicri
M.	Miladi
Haz.	Hazırlayan
HM	Hacı Mahmud Efendi 3506 numaralı nüsha
HME	Hacı Mahmud Efendi 3463 numaralı nüsha
İA.	Milli Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
NA	Nuri Arlasez Koleksiyonu 40 numaralı nüsha
öl.	Ölümü
s.	Sayfa
st.	Satır
TDK	Türk Dil Kurumu
TTK	Türk Tarih Kurumu
Yay.	Yayınlayan
yk.	Yaprak
salt.	Saltanat

1. GİRİŞ

XV. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nin ve Türk edebiyatının gelişme devridir. Siyasî alanda Devlet, yeni toprakların alınmasıyla genişlemiş, Selçuklu Devleti'nin yıkılışından sonra Anadolu'da başlayan siyasî bölünmelere ve uzun süre yaşanan kargaşaya son verilmiş, Fâtih Sultân Mehmed (Salt. 1451-1480)¹ devrinde İstanbul'un da alınmasıyla Trakya ve Anadolu'da merkeze bağlı, sağlam temeller üzerine oturan siyasî bir birlik kurulabilmiştir.

XVI. Yüzyılda ise Devlet birkaçı çok güçlü pâdişâhların idaresinde büyüme ve gelişmesini sürdürerek büyük bir imparatorluk hâline gelmiştir. Bu yüzyılda Osmanlı tahtında şu pâdişâhlar bulunuyordu: Sultân II. Bâyezîd (Salt. 1480-1512)², Yavuz Sultân Selim (Salt. 1512-1520)³, Kânûnî Sultân Süleymân (Salt. 1520-1566)⁴, II. Selim (Salt. 1566-1574)⁵, III. Murâd (Salt. 1574-1595)⁶, III. Mehmed (Salt. 1595-1603)⁷.

Yüzyılın başında tahtta bulunan Sultân II. Bâyezîd'den 1512 yılında devlet idaresini devralan Yavuz Sultân Selim, cesur, atak ve sert yaradılışıyla sekiz yıllık kısa saltanatında doğu sınırlarında durmadan karışıklıklar çıkararak, kendisi Türk asıllı olduğu halde siyasî emelleri uğruna Doğu Anadolu halkını bölüp ayırmaya uğraşan ve Osmanlı Devleti'ni uzun süre uğraştıran Şâh İsmail⁸ tehlikesini Çaldıran Zaferi'yle⁹ ortadan kaldırdığı gibi, Anadolu'nun doğusunu da tamamıyla Devlet'e bağlamış ve böylece artık kesin olarak Anadolu topraklarının bütünlüğünü sağlamıştır. Bütün Suriye, Hicaz ve Mısır ülkeleri, onun devrinde imparatorluk sınırları içine alınmıştır.

Kânûnî Sultân Süleymân'ın 46 yıllık saltanatı döneminde Avrupa'ya yapılan seferlere daha çok ağırlık verilmiştir. Bu devre içinde Belgrad ve Rodos alınmış,

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Mehmed II", İA, Cilt 7, s. 506-535; İ. Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, Cilt 2, Ankara: TTK Basımevi, 1975, s. 1-144.

² Ayrıntılı bilgi için bkz. "Bâyezîd II", İA, Cilt 2, s.392-398; İ. Hakkı Uzunçarşılı,a.g.e., s. 161-248.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Selim I", İA, Cilt 10, s.423-434, İ. Hakkı Uzunçarşılı,a.g.e., s. 249-305.

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Süleymân I", İA, Cilt 11, s. 99-115, İ. Hakkı Uzunçarşılı,a.g.e., s. 307-344.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Selim II", İA, Cilt 10, s. 434-441, İ. Hakkı Uzunçarşılı,a.g.e., s.1-41.

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Murâd III", İA, Cilt 8, s. 615-625, İ. Hakkı Uzunçarşılı,a.g.e., s.42-44.

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Mehmed III", İA, Cilt 7, s. 535-547, İ. Hakkı Uzunçarşılı,a.g.e., s. 115.

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Şâh İsmail", İA, Cilt 11, s.275-279, İ. Hakkı Uzunçarşılı,a.g.e., s. 227-231.

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. İ. Hakkı Uzunçarşılı,a.g.e., s. 265-270.

bütün Avusturya toprakları ele geçirilmiş; Macaristan, Devletin bir eyâleti hâline getirilmiştir. Avrupa ortalarına kadar yürüyen Osmanlı orduları Viyana kapılarına dayanmıştır. Öte yandan Tebriz ve Bağdâd alınmış, Asya ve Avrupa'daki sınırlar genişletilmiş ve emniyet altına alınmıştır. Barbaros Hayreddîn Paşa (öl. 1546)¹⁰ komutasındaki Osmanlı donanması Preveze Zaferi¹¹ sonucunda Akdeniz'i bir iç deniz hâline getirmiştir. Kânûnî Sultân Süleyman, uzun saltanatının sonunda Devlet'i üç kıt'a üzerine yaymış, dünyânın en güçlü ordusuna sahip, geniş, zengin ve haşmetli imparatorluk hâline getirmiştir.

Kânûnî'nin ölümünden sonra, II. Selim devrinde de sadârette kalan Sokullu Mehmed Paşa (öl. 1579)¹²'nin tedbirli yönetimiyle devletin büyüklüğü ve ihtişamı sürmüştü; ama yüzyılın sonunda, çok değişik ırk, dil ve dîne mensup toplulukların oluşturduğu Osmanlı Devleti'nde bazı aksaklıkların, rahatsızlıkların ortaya çıkmaya başladığı, alınan bazı tedbirlere rağmen açık bir şekilde görülmeğe başlamıştır.

III. Murad zamanında cereyan eden önemli siyasi olaylar arasında Venedik'le yapılan anlaşmanın yenilenmesi, Portekiz'in mağlubiyetiyle sonuçlanan Vâdisseyl muharebesi sayılabilir. Bunlardan başka, İspanya'ya karşı İngiltere'ye yardımlar yapılmış, Lehistan kralının tayininde çıkan mücadele kazanılmış ve 1577'de Lehistan Devleti de Osmanlılara tâbi olmuştur. 1511'de Osmanlı tabiiyetinde bulunan Kırım Hanlığı, Rusya'ya harp ilân edince Moskova'ya kadar ilerlenip Rusya vergiye bağlanmıştır. 1578'de İran'la savaşlar başlamış, Çıldır Zaferi¹³ elde edilmiş, Tiflis ve Şirvan fethedilmiş ve Hazar Denzine kadar bu bölgeler Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Meşhur Tiflis müdafaası yapılmış, 27 günde Kars Kalesi inşa edilerek 1583'de Meşâleler Zaferi kazanılmış ve Revan fethedilmiştir. 1585'de Tebriz dördüncü defa fethedilmiş, Gence şehri ele geçirilmiş ve 1590'da İran'la sulh yapılmıştır. 1593'de Almanya'ya harb ilân edilmiş, 1594'de Yanıkkale fethedilmiştir. Bu devirde Osmanlı topraklarının yüz ölçümü 19.902.000 km. kareye yükselmiştir. Osmanlı İmparatorluğu, bu zamanda en yüksek yüz ölçümüne sahip olmuştur. 16 Ocak 1595'te 49 yaşında iken vefat eden III. Murad, Ayasofya Camii avlusuna defnedilmiştir.

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Barbaros Hayreddîn Paşa", İA, Cilt 2, s. 311-315; İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., s. 370-383.

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., s. 375-378.

¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. "Sokullu Mehmed Paşa", İA, Cilt 7, s. 595-605; İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., Cilt 3, s. 49-54.

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., Cilt 3, s. 58-59.

III. Mehmed devri, Osmanlı İmparatorluğunun duraklama devrine rastlar. Nitekim Avrupa topraklarında, Devlet-i Âliyye, birçok kalelerini Avrupalılara bırakmak zorunda kalmıştır. Sadrazam Koca Sinan Paşa'nın başarısızlığını gören III. Mehmed, bizzat sefere çıkmış, Haçova Meydan Savaşı Avrupalılara karşı kazanmış ve Eğri Kalesini fethetmiştir¹⁴. Tarihte Eğri Fâtîhi diye anılır. Bu devirde Osmanlı ile İran yeniden savaşa başlamıştır. Vezirlerin ve ulema sınıfından bazı kimselerin adam kayırmaları, ehliyetsiz oldukları halde bir çok kimseleri ehliyetli ve üstün kabiliyetliymiş gibi padişaha tavsiye etmeleri, padişahı ve Devlet-i Âliyye'yi güç durumlarda bırakmıştır. III. Mehmed, zamanında çıkan iç isyanlarla (Celâli İsyânları¹⁵ ile) uğraşmış, dışarıda ise topraklar kaybedilmiştir. Meşhur Kaniye Kalesi müdafaası, Tiryaki Hasan Paşa¹⁶ tarafından bu devirde yapılmıştır. III. Mehmed genç yaşında iken 1603 senesinde vefat etmiştir.

Bu yüzyılda, siyasî gelişmenin yanında Devlet'in bütün müesseselerinde de gelişmeler olmuştur. İdarî teşkilâtta bazı değişiklikler yapılmış, kanunlar, özellikle Sultân Süleymân devrinde, büyüyen ve meseleleri gittikçe artan ülkenin ve gelişen siyasî hayatın gereklerine göre yeniden düzenlenmiştir. Bu arada eksikliği duyulmaya başlanan ilim müesseselerinin geliştirilmesi ve artırılmasına çalışılmıştır. Fâtih Sultân Mehmed'in İstanbul'u alır almaz yaptırdığı ve zamanında İslâm dünyâsının en yüksek ilim müessesesi olan Sahn-ı Semân Medreseleri¹⁷nde tefsir, hadîs, kelâm, fıkıh gibi İslâmî ilimler okutulurken, Sultân Süleymân'ın yaptırdığı Süleymâniye Medreseleri¹⁸nde matematik, tabîî ilimler ve tıp öğrenimi de yapılmaya başlanmıştır. Bu yüzyıl îmar faaliyetlerinin de yoğunlaştırıldığı bir devir olmuştur. Bütün ülke ve özellikle başkent İstanbul ve Edirne, Mîmâr Sinan¹⁹ gibi bir dehânın ve onun yetiştirdiği usta mimarların yaptığı cami, medrese, han, hamam, köprü gibi ölümsüz eserlerle donanmıştır.

Ülkedeki umûmî gelişmenin tabii sonucu olarak, ilim, kültür ve edebiyat da bu yüzyılda Devlet'in büyümesiyle orantılı olarak büyük bir gelişme göstermiştir. Osmanlı pâdişâhları bir yandan ardı ardına yaptıkları seferlerle büyük imparatorluğun kuruluşunu tamamlamağa uğraşırken, bir yandan da ilimde,

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., Cilt 3, s. 74-79.

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., Cilt 3, s. 99-113.

¹⁶ Tiryaki Hasan Paşa ve Kaniye Kalesi müdafaası için bkz. İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., Cilt 3, s. 83-85.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., s.583-586.

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., s. 587.

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. İA, Cilt 10, s. 655-661, İ. Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., s. 646.

kültürde, edebiyatta ve bütün sanatlarda ilerleme ve yükselmenin gerektiğini görmüşler ve bunun gerçekleşmesi için büyük çabalar göstermişlerdir. Saraylarını yabancı ilim adamlarına ve san'atkârlara açtıkları gibi, yaptıkları seferler sonunda tanınmış kişileri toplayıp İstanbul'a getirmişlerdir. Fâtih Sultân Mehmed'in İran'ın ünlü âlim ve şâiri Abdurrahman-ı Câmî (öl. 1492)²⁰'ye her yıl bin ve onu İstanbul'a getirtebilmek için beş bin duka altını gönderdiği,²¹ matematikçi Alî Kuşçu (öl. 1474)²², yu Uzun Hasan (öl. 1478)²³ 'a elçi olarak gönderdiğinde günde bin akçe gibi inanılmaz bir yolluk verdiği, Karaman'ın alınmasından sonra üç yüz ilim adamı ve san'atkârı İstanbul'a getirttiği bilinmektedir. Sultân II. Bâyezîd de bu hususta babası gibi cömert davranmış, Molla Câmî'ye ve Celâleddîn Devvânî(öl. 1502)'ye²⁴ caize ve armağanlar göndermeğe devam etmiştir.²⁵ Yavuz Sultân Selîm, Tebrîz seferinden dönüşünde yüzlerce sanatkârı toplayıp İstanbul'a getirerek bunların Türk sanatkârlarını yetiştirmelerini istemiş, bunu sık sık ve titizlikle izlemiştir. Ancak yetişen sanatkârların yaptıkları eserler bir sergi düzenlenerek kendisine gösterildikten sonra rahata kavuşup, herkesi ödüllendirmiştir.²⁶

1.1 EDEBİ DURUM

Türklerin İslamiyeti kabul etmeleri ile birlikte yeni bir dinin ve onun oluşturmaya çalıştığı yeni bir toplumsal yapının varlığı karşısında dini içerikli ve didaktik muhtevalı eserler ilk dikkati çeken örneklerdir. Bu eserlerin en önemli özelliklerinden biri de Arapça ve Farsçadan çevrilmiş olmalarıdır. Bunda şaşılacak bir durum söz konusu değildir. Bilinmektedir ki ayrı ayrı medeniyetleri açar gibi görünen büyük uyanışlar, gerçekte gittikçe genişleyen sürekli tefekkürle birbirine bağlıdır. Sürekli tefekkürü sağlayan en önemli öge ise tercümedir. Büyük uyanış hareketleri her şeyden önce birer büyük tercüme devri ile başlamışlardır. Bir başka ifade ile uyanış dönemlerine yaratıcılık gücünü tercüme verir.²⁷ Bu çevirileri gerçekleştiren Türk aydınları karşılardaki muhatap kitlenin didaktik ve folklorik üslupla kaleme alınmış yalın metinlere ihtiyaçları olacağı düşüncesiyle daha çok dinî nitelikli eserler çevirmişlerdir. Bu metinler sadece içerik bakımından değil,

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Zeki Velidî Togan- H. Ritter, "Câmî", *İA*, Cilt 3, s. 15-20.

²¹ Zeki Velidî Togan, "Câmî", *DİA*, Cilt 7, s. 94-99.

²² Ayrıntılı bilgi için bkz. "Ali Kuşçu", *İA*, Cilt 1, s. 321-323.

²³ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Uzun Hasan", *İA*, Cilt 13, s.91-96.

²⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Devvânî", *DİA*, Cilt 9, s. 257-262.

²⁵ A. Adnan Adıvar, *Osmanlı Türklerinde İlim*, İstanbul :1943, s. 33.

²⁶ İ.Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., s. 611.

²⁷ Hilmi Ziya Ülken, *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, İstanbul: 1997, s.14

üslup ve anlatım bakımından da yalın özellikler gösterirler. Estetik metinlerin çevirilerine ise daha sonra başlanacaktır.

XIV. yüzyılda yeni bir hüviyet, yeni bir şekil, yeni bir heyecan ve ruhla meydana getirilen eserlerin çoğunluğunu dinî-ahlâkî mesneviler oluşturur. Bu eserlerin çoğunluğunun Anadolu insanını adeta yeniden yoğurup şekillendiren çalışmalar olduğu görülmektedir.

Hoca Mesud,²⁸ *Süheyl ü Nevbahar* ve *Ferheng-nâme-i Sa'dî*²⁹ adlı iki mesnevî ve mensur *Kelile ve Dimne* hikâyelerini kaleme almıştır. *Süheyl ü Nevbahar* aslı Farsçadan alınmış bir aşk hikâyesini anlatır. *Ferheng-nâme-i Sa'dî* 1703 beyit olup Sa'dî'nin Bostan adlı eserinden seçilmiş parçaların çevirisidir. Ahmedî (öl.1413)³⁰, konusunu Genceli Nizâmî'den aldığı *İskender-nâme*³¹'yi başka kaynaklardan da yararlanarak genişletmiş ve orijinal sayılabilecek bir eser ortaya koymuştur. Yüzyılın bir diğer yazarı Şeyhoğlu Sadrüddin Mustafa³² (1340-1409?) hayvan hikâyelerini konu alan *Marzuban-nâme*'yi çevirmiş, bir ahlâk ve siyaset kitabı olan *Kâbûs-nâme* ise Mercüme Ahmed tarafından çevrilmiştir. *Kâbûs-nâme*'nin bir diğer mütercimi Şeyhoğlu Sadrüddin Mustafa'dır. Erzurumlu Kadı Darir³³ yine bu yüzyılda dinî ve tarihî mahiyetteki eserleriyle dikkat çeker. *Sîretü'n-nebî*, *Fütûhu's-Şam* ve *Yüz Hadis Tercümesi* dönemin önemli mensur çevirileridir. Mütercimleri bilinmeyen *Kisâs-ı Enbiyâ* ve *Tezkiretü'l-Evliyâ* tercümeleri bu yüzyılda Türkçeye kazandırılmıştır.

Bu çevirilerde yazarlar, eserin aslına sadık kalmakla birlikte oldukça serbest hareket etmekte, kişisel tasarruflarda bulunmaktadır. Mütercim bazen metinde olduğu halde bazı kısımları çeviriye almazken bazen de kendisi ilavelerde bulunmaktadır. Bazı konuların açıklanmasında yer yer mütercim kendi görüş ve düşüncelerini katarak metni genişletebilir. Bu yüzden ki bu dönemde ve daha sonraki devrelerde Arapça ve Farsça ile bağlantılı pek çok eseri günümüzde anlaşılabilir şekilde tamamen çeviri ürünü örnekler olarak saymamak gerekir.³⁴

²⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 342, 349.

²⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Fuad Köprülü, *Süheyl ü Nevbahar ve Ferheng-nâme-i Sa'dî*, *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul: 1928, s. 481-489.

³⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Fuad Köprülü, "Ahmedî", *İA*, Cilt 1, s. 216; Fuad Köprülü, a.g.e., s. 350-351; Latifi Tezkiresi, s. 100-103.

³¹ İsmail Ünver, *Ahmedî, İskender-nâme*, Ankara: 1983.

³² Ayrıntılı bilgi için bkz. Ö. Faruk Aktün, "Şeyhoğlu", *İA*, cilt 11.

³³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Fuad Köprülü, a.g.e., s. 345; Bursalı M. Tahir, a.g.e., Cilt 3, s. 37.

³⁴ Mustafa İsen ve diğerleri, *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, 2. b., Ankara: Grafiker Yayınları, 2003, s.69.

XV. yüzyıl, klâsik Türk edebiyatı İran'dan alınan örneklere göre zenginleşme dönemidir. Bu dönemde klâsik edebiyata asıl etki Herat ekolü olarak isimlendirilebilecek ekipten, yani Hüseyin-i Baykara³⁵, Molla Câmî ve Ali Şîr-i Nevâyî'den gelmiştir.

Şeyhî (1373?-1431?)³⁶ 'nin Nizâmî'den tercüme ettiği *Hüsrev ü Şîrîn*³⁷, Akşemseddin-zâde Hamdî³⁸ (öl. 1503?)'nin, Câmî'nin aynı adlı mesnevîlerinden ilhamla yazdığı *Yûsuf u Zelîha* ile *Leylâ ve Mecnûn* adlı eserleri telif-tercüme olarak nitelendirilebilecek eserlerdir. Muînî'nin *Mesnevî-i Murâdiye*'si ise ilk Türkçe *Mesnevî* çevirisidir.

XV. yüzyılda Türk edebiyatı bir yandan Çağatay edebî alanında Alî Şîr-i Nevâî (öl. 1501)³⁹ ile en parlak ve olgun devrini yaşarken, Anadolu'da da Şeyhî (öl. 1431?)'nin, Selmân (öl. 1376)⁴⁰ ve Hafız (öl. 1389)⁴¹ gibi büyük İran şâirlerinin hayâlleri, mânâ ve mazmunlarını Türk şiirine tatbik etme gayretiyle bundan sonra yüzyıllar boyu kullanılacak şiirin esasları tespit edilip, ortaya konmuştur. Ahmed Paşa (öl. 1497)⁴² da bu gayreti sürdürmüştür. Yüzyılın sonunda artık Türk şiiri Anadolu'da da uzun bir süre geçirdiği denemelerle nazım şekilleri, aruz kalıpları, konuları, mazmunları belirlenmiş ve gelişmeğe hazır bir hâle gelmiştir.

XVI. yüzyılda ise Devlet'in gelişmesi ve güçlenmesiyle, ülkede zenginliğin, bilgi seviyesinin artmasıyla orantılı olarak şiirdeki gelişme daha da hızlanmış ve bu yüzyılda İran şâirlerinin etkileri yine sürmekle birlikte artık Fuzûlî (öl.1556)⁴³, Hayalî Beğ (öl.1557)⁴⁴, Bâkî (öl.1600)⁴⁵ gibi şiire yön veren ve Türk şâirlerine örnek alınacak şiir ustaları yetişmiştir. Bu yüzyıl şiiri aruzun kullanımındaki ustalık ve şiir tekniğinde erişilen mükemmellikle, dıştaki âhengiyle en parlak ve olgun devrini yaşamıştır. İran'dan alınan mazmunlar dikkat ve itina ile işlenmiş,

³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. H. Beveridge, "Hüseyin", *İA*, Cilt 5, s. 645-646.

³⁶ F. Kadri Timutaş, "Şeyhî'nin Hayatı ve Şahsiyeti", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt V, 1954.

³⁷ F. Kadri Timutaş, *Şeyhî ve Hüsrev ü Şîrîn*'i, İstanbul: 1980; F. Abdullah Tansel, "Nizâmî- Şeyhî, Hüsrev ü Şîrîn Mukayesesi", *Tarih Dergisi*, Cilt I, s. 2, İstanbul, 1950.

³⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. M. Fuad Köprülü, "Hamdî", *İA*, Cilt 5, s. 183; Âmil Çelebioğlu, "Akşemseddin-zâde Hamdullah Çelebi ve Pend-nâmesi" I. Akşemseddin Sempozyumu, Tebliğler, Bolu-Göynük, 1988, s. 34-60.

³⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. A. Z. Velidî Togan, "Alî Şîr-i Nevâî", *İA*, Cilt 1, s. 349-357.

⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Tahsin Yazıcı, "Selmân", *İA*, Cilt 10, s. 458-461.

⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. H. Ritter, "Hafız", *İA*, Cilt 5, s. 65-71.

⁴² Ayrıntılı bilgi için bkz. M. F. Köprülü, "Ahmed Paşa", *İA*, Cilt 1, s. 187-191.

⁴³ Ayrıntılı bilgi için bkz. M. F. Köprülü, "Fuzûlî", *İA*, Cilt 4, s. 687-699; Abdülkadir Karahan, *Fuzûlî-Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, İstanbul:1949.

⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. T. Menzel, "Hayalî Beğ" *İA*, Cilt 5, s.384.

⁴⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. M. F. Köprülü, "Bâkî", *İA*, Cilt 2, s. 243-253.

kelimeler arasında sıkı ve girift bağlantılar kurulmuş, sonuçta hiçbir İran şâirinin şiirinde görülmeyen bir incelik ve derinlik kazanmıştır. Bunun yanında yerli unsurların da katılmasıyla artık şiir yalnızca İran şiirinin bir "taklidi", benzeri olmaktan çıkarılmış, daha yerli ve klâsik bir Türk şiiri yaratılmıştır.

Şiir ve edebiyatın bu yüzyıldaki gelişmelerinden biri de pâdişâhlardan başlayarak bütün devlet büyüklerinin edebiyata ve özellikle şiire önem vermeleri, şâirleri, sanatkârları korumaları ve değerli eserlerin sahiplerini ödüllendirmeleri olmuştur. Böylece devlet büyüklerinin etrafında bir edebî çevre oluşmuştur. İstanbul'da saray çevresi, sadrâzam, şeyhülislâm, kazasker, vezir, nişancı, defterdar gibi devlet büyüklerinin konakları, İstanbul dışında şehzade sarayları, paşaların ve beylerin konakları şâirlerin ve san'atkârın toplandıkları ve korundukları yerler olmuştur.

Aslında, birkaçı dışında bütün Osmanlı pâdişâhları şiir ve edebiyatla ilgilenmişler ve II. Murad'dan başlayarak çoğu şiir de yazmışlardır. Fâtih Sultân Mehmed (Avnî), II. Bâyezîd (Adlî), Yavuz Sultân Selîm (Selîmî), Kânûnî Sultân Süleymân (Muhibbî), II. Selîm (Selîmî), III. Murâd (Murâdî); şehzadelerden Cem (Cem), Korkud (Harîmî), Mustafa (Muhlisî), Mehmed, Bâyezîd oldukça tanınmış şâirlerdir. Bazılarının mürettep dîvânı da vardır.

İlimin, san'atın, şiir ve edebiyatın gelişmesini hazırlayan böyle uygun bir ortamda XVI. yüzyılda büyük ilim adamları, tarihçiler, şâirler ve nesir ustalarının yetişmeleri gecikmemiş, Osmanlı Devleti'nin büyüklüğüne lâyık bir Osmanlı-Türk kültür ve edebiyatı meydana getirilmiştir.

Bu dönemde edebiyatın her türünde örnekler verilmiştir. Ne var ki bu zengin edebiyat ürünlerinin varlığı çoğunlukla kasîde ve gazel nazım şeklinden ibaret gösterilmeye çalışılmıştır. Böyle düşünüldüğünde yapılan değerlendirmeler de tabiatıyla eksik olmuştur. "Gerek malzeme gerekse üslup ve dil hususiyetleri layıkıyla incelenmemiş olan zengin bir mensur edebiyatın yanında, nisbeten daha fazla incelenmiş ve değerlendirilmiş olan yine zengin bir manzum edebiyatımız vardır."⁴⁶ Bu manzum ürünlerin büyük bir bölümünü farklı nazım şekillerini bünyesinde barındıran divanlar oluşturmuştur. Bu durum, klâsik Türk edebiyatının divan edebiyatı olarak anılmasına bile sebep olmuştur. Halbuki divanları meydana getiren kasîde, gazel, musammat, rubâî, kıt'a vs. nazım şekli ve türleri dışında,

⁴⁶ Amil Çelebioğlu, *Kanunî Sultan Süleyman Devri Türk Edebiyatı*, İstanbul:MEB Yayınları, 1994, s. 84.

tahkiyevî, bir nevi şarkın hikâye ve romanlarını teşkil eden mesnevîler de mevcuttur.⁴⁷

Mesnevî, edebiyat terimi olarak ilk defa İran edebiyatında kullanılmış olmakla birlikte, bu nazım şeklinin ilk örnekleri Arap edebiyatında görülmektedir. Araplar, kendi arasında kafiyeli beyitlerden oluşan bu nazım şekline “müzdevce”, aruzun recez bahri ile yazıldığı için “recez” ya da çoğul olarak “urcûze” demişlerdir.⁴⁸ İran edebiyatında kullanılan mesnevî nazım şekli, X.-XX. yüzyıllar arasında sayısız örnekle temsil edilmiştir. İran edebiyatında başlangıçta destanî eserlerde kullanılan mesnevî, daha sonraları tasavvufî, ahlâkî konularla, aşk ve macera hikâyelerinin nazmedildiği bir edebî şekil olmuştur.⁴⁹

İran edebiyatında mesnevî nazım şeklinin ilk olgun örneği Firdevsî⁵⁰'nin *Şâh-nâme*⁵¹'sidir. Bu türde Türk şairlerini en çok etkileyen İran şairleri arasında; *Husrev-nâme* (*Gül ü Husrev*), *Esrâr-nâme*, *Musîbet-nâme*, *Mantıku't-tayr*, *İlâhî-nâme*, *Bülbül-nâme*, *Pend-nâme* ve *Cümcüme-nâme* adlı eserleri ile Ferdüddîn-i Attâr (1119?-1193?)⁵²; *Mahzenü'l-esrâr*, *Husrev ü Şîrîn*, *Leylî vü Mecnûn*, *Heft-peyker*, *İskender-nâme* (*Şeref-nâme* ve *İkbâl-nâme*) adlı eserleri ile Nizâmî (1150?-1214?)⁵³; *Gülistân* ve *Büstân* mesnevîleri ile Sa'dî (1213?-1292)⁵⁴; *Matla 'u'l-envâr*, *Şîrîn ü Husrev*, *Mecnûn u Leylî*, *Heşt-behişt*, *Âyîne-i İskenderî* adlı eserleri ile Emîr Husrev (öl. 1325)⁵⁵; *Ravzatü'l-envâr*, *Hümây u Hümâyûn*, *Kemâl-nâme*, *Gül ü Nevrûz*, *Cevher-nâme*, *Sâm-nâme* adlı eserleriyle Hâcû-yı Kirmânî (öl. 1327)⁵⁶; *Silsiletü'z-zeheb*, *Selâmân u Ebsâl*, *Tuhfetü'l-ahrâr*, *Sübhâtü'l-ebrâr*, *Yûsuf u Züleyhâ*, *Leylî vü Mecnûn*, *Hired-nâme-i İskenderî* adlı eserleri ile Mollâ Câmî'yi (öl. 1492)⁵⁷ sayabiliriz.

⁴⁷ M. Esat Harmancı, “Muhabbet-Nâme (Vâmık u Azrâ) İnceleme-Metin-Nesre Çeviri” (Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2003), s. 16-17.

⁴⁸ Ahmet Ateş, “Mesnevî” *İA*, Cilt 8, s. 128.

⁴⁹ İsmail Ünver, “Mesnevî”, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Sayı 415-416-417, s. 430.

⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. H. Ritter, “Firdevsî”, *İA*, Cilt 4, s. 643-648; Mehmet Kanar, *DİA*, Cilt 13, s. 125-127.

⁵¹ Firdevsî, *Şâh-nâme*, (nşr. J. Mohl), Tahran: 1353; aynı eser (çev. Necati Lugal), İstanbul: MEB Yayınları, 1992.

⁵² Ayrıntılı bilgi için bkz. H. Ritter, “Attâr”, *İA*, Cilt 2, s. 7-12.

⁵³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Ateş, “Nizâmî”, *İA*, Cilt 9, s. 319-327.

⁵⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Tahsin Yazıcı, “Sa'dî” maddesi, *İA*, Cilt 10, s. 36-41.

⁵⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. M. Hidayet Hüseyin, “Emîr Husrev”, *İA*, Cilt 5, s. 601.

⁵⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. M. F. Köprülü, “Hâcû-yı Kirmânî”, *İA*, Cilt 5, s. 36-41.

⁵⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Zeki Velidî Togan- H. Ritter, “Câmî” *İA*, Cilt 3, s. 15-20.

XVI. yüzyıl Türk edebiyatında mesnevî türünde pek çok eser yazılmıştır. Bazı kasîde ve gazel şâirleri aynı zamanda mesnevî de yazmış veya yalnızca mesnevî yazan şâirler yetişmiştir. Daha önceki yüzyılların çoğu didaktik ve ahlâkî konulu eserlerine karşılık XVI. yüzyılda daha çok tasavvufî ve târihî konular, yahut tanınmış aşk hikâyeleri mesnevî hâlinde söylenmiştir, bazıları da Farsçadan Türkçeye aktarılmıştır. Yüzyılın başında, tezkirecilerin verdikleri bilgilere göre Alî Şîr-i Nevâî ile aynı yıllarda Anadolu'da ilk *Hamse*'yi Bihiştî Sinân Çelebî⁵⁸ (öl. 1520?) meydana getirmiştir: *Vâmık u Azrâ*, *Yûsuf u Züleyhâ*, *Hüsn-i Nigâr*, *Süheyl ü Nevbahâr* ve *Leylâ vü Mecnûn* mesnevilerinden bugün yalnız 1484 yılından sonra yazıldığı bilinen; *Leylâ vü Mecnûn* elimizdedir. Âhî Benli Hasan⁵⁹ (öl. 1517), Şeyhî'nin *Husrev ü Şîrîn*'ine nazire söylediği *Şîrîn ü Pervîz* ve *Rivâyet-i Gûlgûn u Şebdîz* mesnevîsiyle tanınmıştır. Hayalî Abdülvehhâb Çelebî⁶⁰'nin bir *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisi olduğu söyleniyorsa da eser bugüne kadar ele geçmemiştir. Kadîmî'nin, Türk edebiyatının 6450 beyitle en uzun *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisi olan Şâhidî⁶¹'nin eserini kısaltıp 4035 beyte indirerek ve bazı yerlerini değiştirerek ortaya çıkardığı mesnevisi önemli bir eser değildir. Buna karşı küçük bir de *Dîvânı* olan Sevdâyî'nin 1514 yılında yazdığı *Leylâ vü Mecnûn*, yer yer Fuzûlî'yi etkileyecek kadar güçlü bir mesnevidir. Güvâhî⁶² (öl.1519-1526?), Attâr'ın *Pend-nâme'sini* örnek alarak 1526 yılında yazdığı ve *Kenzü'l-Bedâyî*⁶³ adını verdiği mesnevisinde pek çok atasözünü de delil göstererek halka öğütler vermiştir.

Asrın büyük bilgin-târihçisi Kemâlpaşa-zâde (öl. 1534)⁶⁴'nin de Türk edebiyatının en uzun, 7777 beyitlik bir *Yûsuf u Zelihâ*⁶⁵ mesnevisi vardır. Tebrîzli Hakîrî'nin 1524 yılında yazdığı bir *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisi ve Çâkerî Sinan⁶⁶'ın kaynaklarda adları geçen ve bugüne kadar bulunamayan *Leylâ vü Mecnûn* ile *Yûsuf u Züleyhâ* mesnevileri vardır. Edebiyatımızın en çok kasîde ve

⁵⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hasan Aksoy, "Bihiştî Sinân Çelebî", *DİA*, Cilt 6, s. 144-145; S. Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, 4 Cilt, İstanbul: 1935-1945, s.794; Bursalı M. Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Cilt 2, s.49.

⁵⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bursalı M. Tahir, a.g.e., s. 5-6; *Latîfî Tezkiresi*, (haz. Mustafa İsen), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990, s. 89-93.

⁶⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. *Latîfî Tezkiresi*, s. 228

⁶¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hasan Çelebi, *Tezkire*, (Yay. İbrahim Kutluk) 2 Cilt, Ankara: 1978-1981, s. 510.

⁶² Ayrıntılı bilgi için bkz. *Latîfî Tezkiresi*, s. 192-195; Bursalı M. Tahir, a.g.e., s. 130.

⁶³ *Güvâhî*, *Pend-nâme*, (Yay. Mehmet Hengirmen), Ankara: 1983.

⁶⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. M. A. Yekta Saraç, *Şeyhülislam Kemâl Paşa-zâde*, İstanbul: 1995.

⁶⁵ Mustafa Demirel, *Kemâl Paşa-zâde'nin Yûsuf u Zelihâ'sı ve Dil Hususiyetleri*, (Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1979)

⁶⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. *Latîfî Tezkiresi*, s. 150-151; Bursalı M. Tahir, a.g.e., s. 79.

gazel söyleyen şâiri Zâtî (öl. 1546)⁶⁷ de mesnevi yazmayı denemiştir. 1524 yılında *Şem' ü Pervane* 'yi yazmış, ısmarlama üzerine, parayla, iki bin beyitli *Ahmed ü Mahmûd* mesnevisini kaleme almıştır. Zâtî'nin ayrıca *Edirne Şehrengîz'i* ve *Mevlid'i* de vardır. Yüzyılın her tür şiirde erişilmez şiir ustası olan Fuzûlî (öl. 1556)'nin de Türkçe ve Farsça mesnevileri vardır. Bağdat'ın alınışı sırasında aralarında Hayalî ve Yahya Beğ'lerin de bulunduğu Osmanlı şâirlerinin teklif ve ısrarıyla 1535 yılında yazdığı 3036 beyitlik *Leylâ vü Mecnûn*⁶⁸'u, bütün Leylâ ve Mecnûn hikâyeleri içinde en tanınmışıdır. Afyonla şarabın karşılaştırıldığı 440 beyitli küçük alegorik mesnevisi *Beng ü Bâde*⁶⁹, bir de kaynaklarda adı geçmeyen ve onun olduğunda kuşku duyulan *Sohbetü'l-Esmâr* adında bir mesnevisi daha vardır. Kaynaklara göre *Hümâ vü Hümâyûn* ve *Lehçetü'l-Esrâr* adlı mesnevileri de olan Kara Fazlî (öl. 1563-64)⁷⁰'nin bugün elimizde yalnız *Gül ü Bülbül* mesnevisi vardır. Eser 1552-53 yılında yazılıp Şehzade Mustafa'ya sunulmuştur. Edebiyatımızın *Hamse* sahibi mesnevîcilerinden biri de Bursalı Hamîdî-zâde Celîlî (öl. 1569'dan sonra)⁷¹'dir. Yüz gazellik iki *Gül-i Sad-berg'i* bulunan Celîlî'nin kaynaklarda sözü edilen *Hamse*'sinin bugün dört mesnevisi elimizdedir: *Husrev ü Şîrin*, *Leylâ vü Mecnûn*, *Hicr-nâme* ve *Mihek-nâme*. Hamsenin beşinci mesnevisi olan *Şeh-nâme* henüz ele geçmemiştir. Bursalı Nakkaş Bâlîzâde Rahmî (öl. 1567)⁷²'nin *Şâh u Gedâ* veya *Şâh u Dervîş* adıyla anılan mesnevisi, Yahya Beğ'in *Şâh u Gedâ* 'sı ile aynı yıllarda yazılmış, ama Yahya'nın eseri sevilip tutulunca Rahmî'ninki unutulup gitmiştir. Yüzyılın en tanınmış mesnevi şâiri sayılan Taşlıcalı Yahya Beğ (öl. 1582)⁷³ de *Hamse* sahibi şâirlerdendir. *Hamse* şu mesnevilerden oluşmuştur: Tasavvufî mâhiyetteki *Şâh u Gedâ*, 1535 yılında yazdığı *Usûl-nâme* yahut *Kitâb-ı Usûl*⁷⁴, 40 makale içinde dînî hikâyelerin toplandığı *Gencîne-i Râz*, *Yûsuf u Züleyhâ*, *Gülşen-i Envâr*.

Yüzyılın sonlarında 1579 yılında Azerî İbrâhim Çelebî (öl. 1585)⁷⁵'nin *Nakş-ı Hayâl*⁷⁶ mesnevisi de edebiyatımızın tanınmış eserlerindedir. Ahlâkî ve tasavvufî

⁶⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Çavuşoğlu, "Zâtî", *İA*, Cilt 13, s. 464-467.

⁶⁸ Ali Nihat Tarlan, *İslam Edebiyatında Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi*, (İÜ. Ed. Fak. Doktora tezi, 1922)

⁶⁹ Fuzûlî, *Beng ü Bâde*, Külliyyat-ı Divan-ı Fuzûlî, İstanbul: 1315.

⁷⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. M. F. Köprülü, "Fazlî", *İA*; Bursalı M. Tahir, a.g.e., s.107.

⁷¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hüseyin Ayan, "Hamîdî-zâde Celîlî", *Türk Kültürü Araştırmaları*, Ankara: 1983; Bursalı M. Tahir, a.g.e., s.69; Hasan Çelebi, a.g.e., s. 260.

⁷² Ayrıntılı bilgi için bkz. *Büyük Türk Klasikleri*, Cilt 3, s. 407-411; Hasan Çelebi, a.g.e., s. 400.

⁷³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Çavuşoğlu, "Yahya Beğ", *İA*, Cilt 13, s. 343-347; *Büyük Türk Klasikleri*, Cilt 4, s. 22-38.

⁷⁴ E. Özbay, *Kitâb-ı Usûl*, (DTCF. Bitirme Tezi, 1970.)

⁷⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Cihan Okuyucu, "Azerî İbrâhim Çelebî", *DİA*, Cilt 2, s. 325-326; Bursalı M. Tahir, a.g.e., s.6; *Büyük Türk Klasikleri*, Cilt 4, s.41-45; Hasan Çelebi, a.g.e.,s. 152.

⁷⁶ Azerî İbrâhim Çelebî, *Nakş-ı Hayâl*, İstanbul: 1895.

26 hikâyeden oluşan bu mesnevi, şâirine ün kazandırmıştır. Kaynaklarda sözü edilen bir başka *Hamse* de Kalkandelenli Muîdî (öl.1585?)⁷⁷'nindir. Nizamîye nazire olarak gösterilen *Hamse* 'den yalnız *Şem' ü Pervâne'si* ele geçmiştir. *Vâmık u Azrâ*, *Gül ü Nevrûz* ve *Husrev ü Şîrîn* ortada yoktur. Hubbî Ayşe (öl. 1590)⁷⁸'nin üç bin beyitlik bir *Hurşîd ü Cemşîd* ve Bursalı Cinânî (öl. 1595)⁷⁹'nin *Riyâzü'l-Cinân* ve *Cilâ'ü-l-Kulûb* adlı mesnevileri vardır. *Riyâzü 'l-Cinân* 1586 yılında *Nakş-ı Hayâl'e* nazire olarak yazılmış hikâyelerden oluşan bir eser, *Cilâ'ü-l-Kulûb*⁸⁰ ise 20 bölüm hâlinde düzenlenmiş bir öğüt kitabıdır.

XVI. yüzyılda tercüme sahasındaki en büyük isim tartışmasız Bursalı Lâmi'î (öl. 1531-32)'dir. Manzum ve mensur 46 eseri içinde, özellikle bir kısmını tanınmış İran şâirlerinden çevirdiği mesnevîleriyle tanınan Bursalı Lâmi'î (öl.1531-32)⁸¹, Câmî'nin eserlerini Türkçeye aktardığı ve büyük bir şâir olduğu mânâsında "Câmî-i Rûm" diye anılmıştır. Lâmi'î'nin tanınmış -tercüme- mesnevileri şunlardır: Câmî'den çevirdiği *Selâmân u Ebsâl* ve *İskender-nâme* (*Hired-nâme*), *Vâmık u Azrâ*, Fahr Gurgânî'den çevirdiği *Vîs ü Râmin*, 1522 yılında Farsçadan çevirdiği *Şem' ü Pervâne*, *Hüsn ü Dil*, *Maktel-i İmâm Hüseyin*'dir. Gelibolulu Mustafa Surûrî (öl. 1562), altı ciltlik *Mesnevî Şerhi*, *Bostan*, *Gülistan*, *Hafız Divanı* şerhleri ile tanınmıştır.

Bu yüzyılda geçen yüzyılların devamı olarak pek çok çeviri yapılmıştır. Fakat buna ilaveten XVI. asırda özellikle Farsçanın popüler eserlerine çok sayıda şerh yazılmıştır ki başlıcaları şöyle sıralanabilir: *Şem'î*, *Mesnevî*, *Bostan*, *Gülistan*, *Hafız Divanı*, *Baharistan*, *Subhatü'l-Ebrâr*, *Mahzenü'l-Esrâr*, *Tuhfetü'l-Ahrâr*; Ahmet Sûdî Efendi, *Hafız Divanı*, *Bostan*, *Gülistan*; Bursalı İsmail Hakkı (öl.1137)⁸², *Mesnevî*, *Pend-nâme*, *Nuhbetü'l-fiker*; Abdurrahman Abdi Paşa⁸³ (öl. 1103), *El-Müfid* (*Pend-nâme*), *Kaside-i Lâmiye*; Filibeli Alâeddin Ali Çelebi⁸⁴,

⁷⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Büyük Türk Klasikleri**, Cilt 4, s. 46-47; Bursalı M. Tahir, a.g.e., s. 221; Hasan Çelebi, a.g.e., s. 917; **Latîfi Tezkiresi**, s. 322-325.

⁷⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bursalı M. Tahir, a.g.e., s. 145.

⁷⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Cihan Okuyucu, "Cinânî", **DİA**, Cilt 8, s. 11-12; Cihan Okuyucu, **Cinânî: Hayatı, Eserleri**, Divanının Tenkitli Metni,(İÜ ED. Fak. Doktora Tezi, 1985); Mustafa Özkan, **Cinânî: Hayatı-Eserleri**, 1987; Hasan Çelebi, a.g.e., s. 262.

⁸⁰ Mustafa Özkan, **Cinânî-Cilâ'ü-l-Kulûb** (Giriş, İnceleme, Metin, Sözlük) İstanbul:1990.

⁸¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Lâmi'î", **Büyük Türk Klasikleri**, Cilt 3, s. 247-257; **Latîfi Tezkiresi**, s. 280-283.

⁸² Ayrıntılı bilgi için bkz., Haluk İpekten ve diğerleri, **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1988, s. 172-173.

⁸³ Ayrıntılı bilgi için bkz. "Abdurrahman Abdi Paşa", **DİA**, Cilt 1, s. 156; Bursalı M. Tahir, a.g.e., s. 98; Haluk İpekten ve diğerleri, a.g.e., s.3.

⁸⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ö. Faruk Akün, "Alâeddin Ali Çelebi", **DİA**, Cilt 2, s. 315-318.

Hümâyün-nâme çevirisi; Celâl-zâde Salih Çelebi, *Cevâmiü'l-hikâyât*, *Firûz Şah Kısası*; Nev'î⁸⁵, *Füsûsu'l-Hikem Tercümesi*.

⁸⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. A. Karahan, “Nev'î”, *İA*, Cilt 9, s. 224-226.

2. ŞEM'Î MUSTAFA ÇELEBİ BİN MEHMED'İN HAYATI VE ESERLERİ

2.1. HAYATI

Kaynaklarda, beşi XVIII. ve XIX. yüzyıllarda yaşamış Şem'î mahlaslı sekiz şair bulunmaktadır.⁸⁶ Çalışmaya konu olan Pend-nāme adlı eserin şârihi Şem'î Mustafa hakkında verilen bilgiler, XV. ve XVI. yüzyılda yaşamış Prizrenli Şem'î (öl. H. 936/1529)⁸⁷ 'nin yaşamı üzerine söylenenlerin aynısıdır. Başta Mevlânâ'nın Mesnevî'si olmak üzere birçok Farsça eserin çeviri ve şerhini dilimize kazandıran Şem'î Mustafa hakkında tezkirelerde verilen bilgiler tutarsızdır. Esrar Dede, tezkiresinde Mesnevî-i Şerîf şerhini Prizrenli Şem'î'ye ait göstermiş⁸⁸, ondan sonra gelen tezkireciler de bu hatayı tekrarlamışlardır. Osmanlı Müellifleri'nde de Şem'î Mustafa'nın eserleri, Prizrenli Şem'î'ye ait gösterilmiştir.⁸⁹

Tezkirelerde geçen Şem'î biyografisinin, gerçekte hangi Şem'î'ye ait olduğunu kestirmek olanaksızdır. Prizrenli iki Şem'î olabileceği gibi, aynı tarikata bağlı iki Şem'î de birbirine karıştırılmış olabilir. Kaynaklarda adı geçen Vefâî halifesi Ali Dede, 1538'de ölen, aynı zamanda mevlevî halifesi olan Ali Dede'ye, tezkirelerdeki bilgilerin karışmış olduğu düşünülebilir. Çünkü Şem'î Mustafa, Gülistan, Bostan ve

⁸⁶ Karşılaştır: Tuman, Mehmet Nail, *Tuhfe-i Naili*, (Haz.) Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Ankara: Bizim Büro Yayınları, 2001; Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-i Mevleviyye* (Haz.) İlhan Genç, Ankara: 2000; Latifi, *Tezkiretü's-Şuara ve Tabsiratü'n- Nuzama*, (Haz.) Rıdvan Canım, Ankara: 2000; Müstakimzâde Süleymân Saâdeddin Efendi, *Mecelletü'n-Nisâb*, Tıpkıbasım, Ankara: 2000; *Ramiz ve Adab-ı Zurefa'sı*, (Haz.) Sadık Erdem, Ankara: 1994; Hasan Çelebi, a.g.e.; Bursalı M. Tahir, a.g.e., Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, (Haz. Nuri Akbayar), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 5. C. İstanbul: 1996.

⁸⁷ Üsküp yakınlarındaki Prizren'de doğduğu bilinen Şem'î, önce Edirne'ye, oradan da İstanbul'a gelmiştir. Şeyh Vefâ dervişlerinden olan Şem'î, şeyhin halifesi Ali Dede'ye bağlanmış, şeyhlik makamına kadar yükselmiştir. Yaşamının sonlarına doğru aşk ateşinden meyhaneye düştüğü belirtilir. Yoksul bir ömür sürmüş, hiç bir resmi görev kabul etmemiş, kendisine sadrazam Pîri Paşa (öl. 1532) bakmıştır. Ölüm yılı konusunda farklı tarihler ileri sürülür. Bursalı Mehmed Tahir, ölüm tarihini H. 1000/1591 olarak gösterir. Sicill-i Osmânî'de ise ölüm tarihi H. 931/1525'tir. (Mehmed Süreyya, a.g.e., s.1575.) Ancak Nazmî'nin ölümüne düştüğü "Meskenüñ nür ide Şem'î ol Ehad" tarih dizesi H. 936/1529 tarihini vermektedir. Buna göre Şem'î'nin ölüm tarihini H. 936/1529 kabul etmek doğru olacaktır. Şeyh Vefâ haziresinde medfundur. (M. N. Tuman, a.g.e., s. 502; Hasan çelebi, a.g.e, s. 534; Latifi, a.g.e., s. 333-334; Esrar Dede, a.g.e., s. 260; Müstakimzâde Süleymân Saâdeddin Efendi, a.g.e., s. 278; Bursalı, M. Tahir, a.g.e., s. 258.)

⁸⁸ Esrar Dede, a.g.e., s. 260.

⁸⁹ Bursalı M. Tahir, a.g.e., 2. cilt, s. 394.

Mesnevî'ye yaptığı şerhlerle ünlenmiştir. Zeynîliğin⁹⁰ bir kolu olan Vefâîlik⁸⁶ ise Mevlevîliğe⁸⁶ yakın bir tarikattır ve Şeyh Vefâ dervişleri de, mevlevîler gibi sema ederler. Üstelik mevlevî halifelerinden Divane Mehmed Çelebi'nin⁹¹ Vefâîlerle ilişkisi olduğu, melamet yoluna düştüğü, Ali Dede'nin Divane'ye bağlı olduğu bilinmektedir.⁹² Kısacası bu tür varsayımlar dışında Şem'î Mustafa'nın yaşamını aydınlatacak bilgilere sahip değiliz. Yalnız Prizrenli Şem'î konusunda verilen bilgilerin Sehî,⁹³ Latîfî⁹⁴ gibi ilk tezkirelerde geçtiği, özellikle Sehî'nin şairin mezarının İstanbul'da bulunduğunu söylemesi ve Riyazî'nin⁹⁵ ölüm tarihini H. 936 olarak göstermesi göz önünde tutulursa, belki doğum yerleri aynı ve ikisi de Şeyh Vefâ dervişi olan iki Şem'î'nin yaşamının, yaygın bir söylenti çerçevesinde özdeşleştiği akla en yakın gelenidir.

Şem'î'nin adı, F. Edhem Karatay'ın Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Toplu Yazmalar Kataloğu ve Türkiye Toplu Yazmalar Kataloğu (Isparta)⁹⁶'nda Şem'î Mustafa, Sicill-i Osmânî'de⁹⁷ ise Şem'î Çelebi olarak geçmektedir.

Mehmet Süreyya Sicill-i Osmanî'de, Şem'î'nin şerhlerinin bazılarının adlarını vererek, hayatını âlem-i tedriste geçirdiğini ve öğrencilerinin pek çoğunun ilmiyede yüksek makamlara geldiğini bildirmektedir.⁹⁸ Müstakimzâde ise Mecelletü'n-Nisâb'da, Şem'î'nin Anadolu şairlerinden olduğunu, Bostân, Gülistân ve Bahâristân ile 'Urfî Divanı'nın da şarihi olduğunu, yaklaşık H. 1000/1591 yılında vefat ettiğini söylemektedir.⁹⁹ Tuhfe-i Naili'de de 'Urfî Divanı'nı şerh ettiği ve H. 1000/1591'de vefat ettiği kayıtlıdır.¹⁰⁰

Nev'îzâde Atâyî (öl. 1635?), Hadâyîku'l-Hakâyık fî Tekmileyi's-Şakâyık (1634-1635) adlı eserinde Şem'î Mustafa'nın bazı şerhlerinin adını da vererek onun "elf-i kâmil hudûdunda" M. 1591 sıralarında öldüğünü bildirmiştir.¹⁰¹ Oysa Keşfü'z-Zünûn'da

⁹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Kara, **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi**, İstanbul: Dergah Yayınları, 1995. Mustafa Kara, **Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler 1**, Uludağ Yayınları.

⁹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Nihat Azamat, "Divane Mehmed Çelebi," **DİA**, Cilt 9, s. 435-437.

⁹² Abdülbaki Gölpınarlı, **Mevlana'dan Sonra Mevlevîlik**, İstanbul: 1983.

⁹³ Sehî, **Heşt Bihişt**, (yay. Mustafa İsen), İstanbul: 1980, s. 189-190.

⁹⁴ Latîfî Tezkiresi (yay. Mustafa İsen), s. 435.

⁹⁵ Riyazî, **Tezkire**, Nuruosmâniye Kütüphanesi 3724.

⁹⁶ bkz. s. 794, 795, 798.

⁹⁷ Mehmed Süreyya, a.g.e., s.1575.

⁹⁸ Mehmed Süreyya, a.g.e., 3. cilt, s. 190.

⁹⁹ Müstakimzâde Süleymân Saâdeddin Efendi, a.g.e., s. 278.

¹⁰⁰ M. N. Tuman, a.g.e., s. 502.

¹⁰¹ Nev'îzâde Atâyî, **Hadâyîku'l-Hakâyık fî Tekmileyi's-Şakâyık**, (Şakâyık Zeyli), 2 Cilt, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989, s. 332.

Mollâ Câmî'nin Subhatü'l-Ebrâr'ının Şem'î Mustafa tarafından H. 1009/1600'de şerh edildiği bildirilmiştir.¹⁰² Subhatü'l-Ebrâr'ın¹⁰³ müellif hatlı şerhinde de Şem'î Mustafa, eserini 27 Sefer 1009/ 6 Eylül 1600 Perşembe günü tamamladığını bildirmektedir. Öte yandan Şem'î Mustafa, Nizâmî'nin Mahzenü'l-Esrâr şerhini M. 1602'de bitirdiğini¹⁰⁴ ve iyice yaşlandığını bildirdiğine göre bu tarihten sonra öldüğünü tahmin edebiliriz.

¹⁰² Katip Çelebi, **Keşfü'z-Zünûn**, (Haz. Şerafeddin Yaltkaya), MEB , 1943, s. 975.

¹⁰³ Şem'î, **Subhatü'l-Ebrâr**, Şehit Ali Paşa 2132.

¹⁰⁴ Şem'î, **Mahzenü'l-Esrâr**, M. Hafid Efendi 312.

2.2. ESERLERİ

Şem'î'nin, Süleymaniye Kütüphanesi, Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu (Isparta), Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu (Burdur) ve Kayseri Râşid Efendi Eski Eserler Kütüphanesindeki Türkçe-Farsça-Arapça Yazmalar Kataloğu'nu tarayarak tespit ettiğimiz eserleri şunlardır:

Şerh-i Baharistan : 15. yüzyılda İran'ın en büyük mesnevî şâiri olan Abdurrahman-ı Câmî (öl.1492)'nin, nazım ve nesir karışık olarak kaleme aldığı, küçük hikâye ve latifelerden oluşan mistik içerikli eserinin şerhidir.

Burdur İl Halk Kütüphanesi 1325 (198x145, 115x85 mm, 21 st, 129 yk, mukavva cilt)
Bağdatlı Vehbi Efendi 1687 (203x120, 160x 71 mm, 128 yk, 25 st, talik, 1025 H.)
Yazma Bağışlar 3946 (196x117, 155x70 mm, 102 yk, 25 st, nestalik, mukavva cilt)
Halet Efendi 713 (199x120, 135x65 mm, 185 yk, 27 st, talik, meşin cilt, Hasan b. Mustafa, 1028 H.)

Şerh-i Gülistan : Şirazlı Şeyh Sa'dî (1213?-1292)'nin nesir-nazım karışık olarak yazdığı didaktik ahlâkî hikâyeler kitabı olan Gülistân adlı mesnevîsinin şerhidir. Tespit ettiğimiz nüshaları şunlardır:

Süleymaniye/ Yazma Bağışlar 4599 (223 yk. 20 st. nesih)
Raşid Efendi Eki1404 (204x144, 155x80 mm, 200 yk, 21 st,)
Raşid Efendi Eki 26135 (200x130, 155x70 mm, 208 yk, 23 st, nesih, Mustafa b. Ali el-Bursavî, 1000 H.)
Hacı Mahmud Efendi 5100 (210x148, 143x89 mm, 247 yk, 19 st, talik, İbrahim b. Mehmed, İstanbul, 1067 H.)
Burdur İl Halk Kütüphanesi 1787 (227x135, 150x80 mm, 21 st, 211 yk, talik, 1021 H., Mahmud b. Durmuş)

Şerh-i Bostan: Şeyh Sa'dî'nin küçük hikâyelerden oluşan Bostân adlı mesnevîsinin şerhidir. Didaktik bir mahiyette olan eserin tespit ettiğimiz nüshaları şunlardır:

Esad efendi 2771 (205x140, 150x70 mm, 215 yk, 15 st. talik.)
Fatih 3937 (mukavva ciltli, 210x115, 147x107mm, 213 yk, 18 st. talik 1087 H.)
Hacı Mahmud Efendi 3320 (196x139 mm, 394 yk, 17 st, nesih, 1010 H.)
Hacı Mahmud Efendi 3376 (220x125, 156x77mm, 235 yk, 21 st, talik)
Raşid Efendi 1373 (206x 133, 163x79 mm, 273 yk, 21 st, talik, Hasan b. Receb, Edirne 1003 H.)
İsmihan S. 318 (255x190, 180x90 mm, 238 yk, 25 st, nesih, tezhipli, mukavva cilt)
Burdur İl Halk Kütüphanesi 715 (210x136, 168x83 mm, talik, 1011 H., mukavva cilt)

Şerh-i Tuhfetü'l-Ahrâr : Câmî'nin Tuhfetü'l-Ahrâr adlı mesnevîsinin şerhidir. Esad Efendi 2789 (200x125, 154x80 mm, 121 yk, 25 st, talik, Ali b. Derviş, 1040 H.) Hacı Mahmud Efendi 5171 (207x122, 160x73 mm, 146 yk, 23 st, talik, Osman b. Hacı Hüsrev, 1032 H.)

Şerh-i Mesnevî-i Şerîf : Şem'î, Anadolu'da yazılmış olan birçok mesnevîyi, gerek şekil gerek muhtevâ yönünden etkileyen Mesnevî'nin altı cildini de şerhetmiştir.

Kadıze Mehmed Efendi 275-277 (2-4 cilt, 2. ve 3. cilt müellif hattı, talik, meşin cilt) İsmihan S. 271-275 (2-6 cilt)

Nafiz Paşa 570-575 (1-6 cilt, 990-999 H.)

Şerh-i Subhatü'l-Ebrâr : Câmî'nin Subhatü'l-Ebrâr adlı mesnevîsinin şerhidir. Sultan III. Murâd'ın kapu ağası ve odabaşısı olan Gazenfer Ağa'nın¹⁰⁵ talebi üzerine yazmıştır. Bu kitabın tasnifinde çok zahmet ve meşakkat çektiğini, sonunda muradının hasıl olduğunu söylemektedir.

Fatih 3960 (meşin ciltli, 263x150, 173x94 mm, 293 yk, 23 st, nesih, müellif hattı, İstanbul 1009 H.)

Şehit Ali Paşa 2132 (260x147, 190x90 mm, 149 yk, 31 st, talik, müellif hattı 1009 H.)

Şerh-i Divan-ı Hâfız : Ünlü İran şâiri Hâfız-ı Şirazî'nin Divan'ına yaptığı şerhtir. Abdülbâki Gölpinarlı, Şem'î'nin Hâfız şerhinde birçok yanlışlar yaptığını, Hâfız'ın birçok mazmunlarını anlayamadığını, tasavvufî ma'nalar bulmak için yorulup durduğunu belirtmektedir.¹⁰⁶

Antalya-Tekelioğlu 753 (306 yk, 25 st, nesih- rik'a , Osman Antakî, 1184 H. tezyinatlı)

Kadıze Mehmed Efendi 403 (240x155, 165x90 mm, 479 yk, 21 st, talik,, meşin cilt, 981 H.)

Şerh-i Mahzenü'l-Esrâr : Nizâmî (1150?-1214?) mesnevî alanında İran'ın en önde gelen şâiridir. Hamsesi İran edebiyatının ilk ve örnek eseri olması yanında, Türk edebiyatı üzerinde de son derece etkili olmuştur. Şem'î bu büyük şâirin mesnevîsini de dilimize kazandırmıştır.

M. Hafid Efendi 312 (226 yk, 21 st, talik 1037 H.)

Tuhfetül-Âşıkîn : Ahlâk ve tasavvufu konu alan otuz bölümlük mensur bir eserdir. Tespit edilen nüshaları şunlardır:

¹⁰⁵ II. Selim ve III. Murâd zamanlarında kapı ağası olan Gazenfer Ağa'nın sözü bütün devlet işlerinde müessirdi. Nüfuzunu çekemeyenlerin tesiriyle maktulen vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. İ. Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı**, "Harem Ağaları" s. 172-183 ve "Ak Ağalar" s. 354-357, Ankara: TTK Basımevi, 1945.

¹⁰⁶ **Hâfız Divanı**, (Çev. Abdülbâki Gölpinarlı), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1985, s. XXVI.

Hacı Mahmud Efendi 1718 (240x160, 190x 115 mm, 147 yk, 15 st, nesih, 1220 H.)
 Hacı Mahmud Efendi 3993/2 (209x 145, 160x 88 mm, 18-49 yk, 21 st, talik, 990 H.)
 Şehit Ali Paşa 1135 (200x120, 135x 55 mm, 82 yk, 17 st, talik)

Terceme-i Şurütü's-Salât : Çeşitli sahalarda eser veren Takıyyüddin Mehmed Birgivî (öl. 981/1573)'nin¹⁰⁷ Arapça olarak kaleme aldığı eserin tercemesidir. Tespit ettiğimiz nüshalar şunlardır:

İbrahim Efendi 199/5 (meşin cilt, 236x169, 170x111 mm, 53- 87 yk, 19 st, nesih, 1237 H.)

Esad Efendi 3459/6 (200x140, 130x90 mm, 208-216 yk, nesih)

M. Arif- M. Murad 173/6 (meşin cilt, 210x140, 150x90 mm, 88-104 yk, 11 st, nesih)

Fatih 5379/11 (meşin cilt, 150x105, 103x75 mm, 207-214 yk, 15 st, nesih)

Kasidecizade 698/2 (mukavva cilt, 206x139, 148x101 mm, 16-20 yk, 15 st, nesih)

Terceme-i Ākā'id-i Lāmiyye 'Ālā Mezheb-i Maturidiyye

Tahir Ağa 368/2 (205x150, 140x100 mm, 13-24 yk, 11 st, nesih, mukavva cilt)

Kaside-i Emālī Tercemesi

Fatih 5372/6 (180x133, 125x75 mm, 105-115 yk, 15 st, nesih, mukavva cilt)

Fatih 5427/21 (299x203, 198x86 mm, 85-90 yk, 21 st, talik, meşin cilt)

Şerh-i Divan-ı Şâhî

Lala İsmail 527 (232x150, 160x80 mm, 129 yk, 19 st, talik, 982 H.)

H. Hüsnü Paşa 1034 (190x 120, 120x60 mm, 170 yk, 17 st, nesih kırması,meşin cilt,
 Hüseyin Mağribî, 1061 H.)

Mecelletü'n-Nisāb'da Şem'î'nin 'Urfi Divanı'nı da şerh ettiği bildirilmektedir.¹⁰⁸
 Ayrıca İsmail Ünver'in bildirdiğine göre **Mantuku't-tayr** şerhi de vardır.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Hayatı ve eserleri için bkz. Emrullah Yüksel, "Birgivi" **DİA**, Cilt 6, s. 191-194; Nihal Atsız, **İstanbul Kütüphanelerine Göre Birgili Mehmet Efendi Bibliyografyası**, İstanbul:1966.

¹⁰⁸ Müstakimzâde Süleymân Saâdeddin Efendi, a.g.e., s. 278.

¹⁰⁹ İsmail Ünver, "Şem'î", **Türk Ansiklopedisi**, Cilt 30, Ankara: MEB Basımevi, 1981, s. 249-250.

3. FERİDÜDDİN ATTÂR'IN HAYATI VE ESERLERİ

Doğum tarihi kesin olarak tayin edilemeyen Attâr, kendi sözüne göre Nişabur'da doğmuştur(1119?). H. 583'te yazdığı *Mantıku't-Tayr*'dan adının Muhammed olduğu anlaşılmaktadır.¹¹⁰ Çocukluk ve gençlik devresi hakkında kaynakların verdiği bilgiler çok farklı ve yetersizdir. Ancak eserlerinden, gençliğinde bir taraftan attarlıkla uğraştığı, diğer taraftan da ilim tahsil ettiği, tasavvufî bilgiler edindiği ve çeşitli şeyhlere hizmet ettiği anlaşılmaktadır. Kendisi, peygamberler ve veliler hakkında birçok kitap okuduğunu ve otuz dokuz yıl müddetle tasavvufla ilgili şiir ve hikâyeleri toplamaya devam ettiğini söyler. Anne ve babasını gençliğinde kaybetmesi dışında ailesi ve yakın çevresi hakkında bir bilgi yoktur. *Muhtâr-nâme*'sinde yer alan iki ruba'isinden, otuz iki yaşındaki bir oğlunu kaybettiği, dolayısıyla evlenmiş olduğu, anlaşılmaktadır.¹¹¹

Kaynakların verdiği bilgilerden ve bazı şiirlerinden anlaşıldığına göre Attâr küçük yaştan itibaren ve özellikle kendisini tasavvufa verdikten sonra birçok seyahatlerde bulunmuş; Irak, Şam, Mısır, Mekke, Medine, Hindistan ve Türkistan'a yaptığı bu seyahatlerden sonra Nişabur'a dönmüş ve orada inzivaya çekilmiştir. Uzun yıllar devam eden bu inziva hayatı sonunda oldukça ileri bir yaşta iken Moğollar tarafından Nişabur'da şehid edilmiştir (1193?).

Kendinden sonra yaşayan pek çok İranlı mutasavvıf-şâire ve edibe önderlik eden Attâr, nazım ve nesirde önemli eserler meydana getirmiştir. Manzum eserlerinin 100.000 beyit civarında olduğu söylenmektedir. Eserlerinin sayısını Devletşah'ın 40, Nurullah et-Tüsterî'nin 114, Hidayet'in bir eserinde 114, diğerinde 190 olarak göstermeleri tam bir mübalağa örneğidir. Bediüzzaman Füzûzanfer ve Zerrinkûb gibi araştırmacılar, Attâr'a isnat edilen pek çok eserin, birçoğu 15. yüzyılda yaşayan Attâr-ı Tûnî tarafından yazılmış, bir kısmı da yine Attâr adlı veya mahlaslı diğer kişilerce kaleme alındığını söylemektedirler.¹¹²

¹¹⁰ Ferîdüddîn Attâr, *Mantık'al-Tayr*, (çev.) Abdülbaki Gölpınarlı, C. 2, 2. b., İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1963, s.203.

¹¹¹ Nazif Şahinoğlu, "Attâr" *DİA*, Cilt 4, s. 95.

¹¹² Attâr'ın hayatı ve eserleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Helmuth Ritter, "Attâr", *İA*, Cilt 2, s. 6-13.

Attâr'ın günümüze kadar gelen ve ona ait olduğuna şüphe bulunmayan eserleri şunlardır: *Divan*, *İlâhînâme*¹¹³, *Esrârnâme*, *Hüsrevnâme*, *Muhtârnâme*, *Mantıku't-Tayr*¹¹⁴, *Tezkiretü'l-evliyâ*¹¹⁵, *Pend-nâme*.

3.1. PEND-NÂME

Pend-nâme, anlaşılması kolay bir ahlâk kitabıdır. Attâr'ın nisbeten az mühim bir eseri olmasına rağmen çok rağbet görmüş, Türkçeden başka İngilizce¹¹⁶, Fransızca¹¹⁷, Almanca¹¹⁸, Latince, Hintçeye ve İsveç diline¹¹⁹ de tercüme edilmiştir.¹²⁰

Pend-nâme, aruzun remel bahrinin *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbı ile yazılmış bir mesnevîdir. Diğer nazım şekillerinde olduğu gibi mesnevî nazım şeklinin de geleneksel bir tertibi vardır. Mesnevîlerin tertibi genellikle birbirine benzer ve bu genel tertipte üç ana bölüm vardır: Giriş bölümü, asıl konu, bitiş bölümü.

Attâr hemen her kitabında olduğu gibi, Allâh'a hamd u sena edip Hazret-i Peygamber'i methettikten sonra ilk üç halifeyi ve hazret-i Ali'yi över. Onda mezhep ve mezhep mücadelesi geri planda olduğu için ehl-i sünnet imamlarını da över.

Asıl konunun işlendiği bölümde susmanın faydaları, halis amel, padişahlara zarar verecek şeyler, iyi ahlâk, talihlilerin alametleri, bedbahtların sıfatları, kötü huylar, şükür, cömertlik, süsü terk etme, zikir, nasihat, anne baba hakları, imanın alametleri, eblehler, nefsi yenmeye çalışma, dünyanın vefasızlığı, misafiri aziz tutma, kanaat gibi daha bir çok konu hakkında öğütler verir.

Öğütlerin bir kısmı dini veya hadis-i şerif kaynaklı; iyi ahlâk, evlerde örümceğin yaşamasına imkan verilmemesi gibi hem hadisle hem de sağlıkla ilgilidir. Bazı öğütler de gelenek, inanç ve telakkilerle alakalıdır. Bu bölümde işlenen konulara göre ahlâkî-didaktik bir mesnevî özelliği taşır.

¹¹³ Ferîdüddîn Attâr, *İlâhînâme*, (çev.) Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1988.

¹¹⁴ Ferîdüddîn Attâr, *Mantık'al-Tayr*, (çev.) Abdülbaki Gölpınarlı, 2. b., İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1963.

¹¹⁵ Ferîdüddîn Attâr, *Tezkiretü'l-evliyâ*, (çev.) Süleyman Uludağ, İstanbul: 1984.

¹¹⁶ *Pend-nâme*, (yay. J. H. Hindley), Londra: 1809; *Pend-nâme*, (çev. E. F. Karani and Mahumed Gavs Abdul Kadir Aga), Bombay: 1912.

¹¹⁷ *Pend-nâme* ou *Le Livre des conseils*, (çev. M. Le Baron S. de Sacy), Paris: 1819.

¹¹⁸ *Pend-nâme*, (çev. G. H. F. Nesselmann)

¹¹⁹ Shaikh Faridüddin Attar, *Boken Pend-nâmah*, övfersatt pa Svenskt sprak och övferfört till Romensrk skrift af Baron Erik Hermelin efter M. le baron S. de Sacy's text, 2 Cilt, Stokholm: 1929.

¹²⁰ bkz. Grundriss der Iran, Philologie, II, 603.

Bilgisini halka duyurmaya, inancını halka yaymaya çalışan Attar, kendine has bir edaya, bir üsluba sahip olmakla beraber, halk diliyle ve halkla konuşmuştur.

Bitiş bölümünde müstakil bir başlık olmamakla birlikte bu nasihatleri yerine getiren kimse için Allah'ın iki alemde rahmet edeceğini, bu vasiyeti yerine getirmeyenlerin Allah'tan cüda kalacağını söyler, günahlarının affi için dua eder.

Eskiden okullarda ders kitabı olarak okutulan Pend-nâme bir çok defalar şerh edilmiştir. Manzum bir tercümesi Emrî¹²¹ tarafından yapılmıştır.¹²² Edirneli Nazmî'ye ait bir tercümesi Hasibe Mazioğlu tarafından yayınlanmıştır.¹²³ Türkçe şerhleri şunlardır: Abdurrahman Abdi Paşa (öl. 1103), El-Müfîd; Şu'ûrî¹²⁴ (öl. 1105?) Şerh-i Pend-nâme; Bursalı İsmail Hakkı (öl. 1137)'nin şerhi ki 1250 ve 1267'de İstanbul'da basılmıştır; Muhammed Murad bin Abdurrahim¹²⁵ (öl. 1264)'in Mâhazar'ı İstanbul'da 1274'te basılmıştır.

¹²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Büyük Türk Klasikleri**, Cilt 4, s. 13; Bursalı M. Tahir, a.g.e., s. 86-87; Hasan Çelebi, a.g.e., s. 174.

¹²² Hasibe Mazioğlu, "Kanûnî'nin Oğlu Şehzade Bayezid İçin Yapılan Pend-nâme-i Attâr Çevirisi", VIII. Tarif Kongresi, Cilt II, 1981.

¹²³ Hasibe Mazioğlu, "Edirneli Nazmî'nin Pend-i Attâr Çevirisi", *Türkoloji Dergisi*, Cilt VII, 1977.

¹²⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Haluk İpekten ve diğerleri, a.g.e., s. 491-492.

¹²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bursalı M. Tahir, a.g.e., s. 169.

4. SA'ĀDET-NĀME'NİN TANITILMASI

Sa'ādet-nāme'nin giriş bölümü besmele, hamd, münacat, na't ve sebep-i te'liften oluşmakta, konunun işlendiği asıl bölümü ise Pend-nāme metni oluşturmaktadır. Bu bölüm de kendi içinde 72 bölüme ayrılmaktadır. Eser, burada işlenen konulara göre, ahlākî- didaktik bir mesnevî özelliği taşır. Sonuç bölümü, müstakil bir başlık olmayıp, şarihin Pend-nāme'yi şerhetmesini isteyen 'Ömer bin Hüseyin ve yardımını gördüğü Zeyrek Ağa için yazdığı kıt'a ile bitmektedir.

Nazmın ve nesrin karışık yazıldığı bir mesnevî şerhi olan Sa'ādet-nāme'de, mısra'dan mesnevîye kadar, farklı nazım şekillerinden örneklere de yer verilmektedir. Meselelerin açıklaması yapılırken, kimi zaman anlatılan şeylerin teyit edilmesi, kimi zaman da uygun düşmesi halinde Farsça şiirler nakledilmekte ve bu arada bazı şiirlerin söyleyeni de belirtilmektedir.

Eserde toplam 115 beyit, 12 kıt'a, 32 mesnevî, 4 mısra', 2 rubâ'î, 1 hikaye bulunmaktadır. Bu şiirlerden kıt'a nazım şekliyle yazılmış olan üçü Şem'î'ye aittir. Üçü de hezec bahrinin *mefâ'ülün mefâ'ülün fe'ülün* kalıbı ile yazılmıştır ve kafiye düzenleri *ab cb* şeklindedir.

Ƙıt'a

Sa'ādet-mend-i 'ālem Zeyrek Ağa
Cihānı nām-ı nīk ile tōlıdur
Anuñ ism-i şerīfinden muḥakḳak
Ḥiṣāl-i nīk hep ma'lūm olupdur

Ƙıt'a

Murād olan bu fānī dehr içinde
Eyü nām ile şöhretdür cihānda
Seḫā vü luṭf ile buldı eyü nām
Aña mānend kim ola bu zamānda

4.1. ESERİN MUHTEVASI

Besmele ile başlayan birinci bölümde bir avuç topraktan yaratılmış insana iman verdiği için Allah'a hamd ü sena edilmektedir. O Allah ki Adem'e kendi ruhundan üflemiş ve Nuh peygambere tufandan kurtuluşu vermiştir. Edepsizliklerinden ötürü Ad kavmini şiddetli bir kasırga ile helak ederek kahrını göstermiş, İbrahim peygamberin atıldığı ateşi gül bahçesine çevirerek lutfunu izhar etmiştir. Lut kavmini azabıyla yerle bir etmiş; Nemrud'u bir sivri sinek ile, Firavunu Kızıldeniz'de suya gark etmek suretiyle helak etmiştir. Davud peygamberin elinde demiri mum gibi yumuşak yapan, Süleyman peygambere saltanat veren; balığın bir lokma gibi yuttuğu Yunus peygambere, cismini küçük kurtlarla doldurduğu Eyyub peygambere kurtuluşu veren; İsa peygamberi babasız yaratan, Üzeyr peygamberin ruhunu kabz edip yüz yıl sonra onu tekrar diriltten, yine o Allah'tır. Şeyh Attar, kitabından istifade edenlerin kalplerinde itikadın sağlamlaşması için bu kıssaları beyan etmiştir.

Der Na't-ı Seyyidi'l-Mürselîn

O kendinden önce gelen peygamberlerden üstündür, son peygamberdir, alemlere rahmet olarak gönderilmiştir. Miraçta dokuz feleği geçmiş, mubarek parmağı ile ayı iki parçaya ayırmıştır. Ebu Bekr ve Ömer onun yarı , Osman ve Ali musahibydiler.

Der Menākıb-ı Eimme-i Dīn Rıdvanu'llāhi 'Aleyhim Ecma'īn

Ebu Hanife, Şafi'î, Malik, Züfer gibi imamlar İslam dininin kuvvetlenmesi için çalışmışlardır. Allah onlardan razı olsun.

Der 'Özr-i Günāh Mī Gūyed

Ey ilahi! Biz günahkarız, yıllarca fisk ve isyanda olmuşuz, üzerimize günahsız bir saat geçmemiştir. Nihayet ibadetinden firar eylemiş kul, kapına geldi. Sen Gaffar'sın, sonsuz lutfundan mağfiret ümit etmekteyim. Ölmeden önce tevbeni kabul edip beni avf ve mağfiret suyu ile pak eyle.

Der Nikūhiş-i Nefs Mī Gūyed

Her hususta şükreden kimse ile kendi nefesine karşı kudretli olan kimse akıllıdır. Nefse kudret, kötü huyların yok edilmesiyle mümkün olur. Kendi hışmını yutan kimse kurtulmuşlardan olur. İnsanların en aptalı ise nefsinin ardından giden kimsedir. Günaha girmemek için yaramaz nefsin kulağını bur. Seni rencide eden kişinin özrünü kabul eyle ki, Hak teala da sana mağfiret etsin. İhsan ve iyilik yapamazsan kimseye zarar verme, kabahat eyleme; kendine zulm etme. Çünkü insanların en hayırlısı, insanlara yararlı olan kimsedir.

Der Fevāyid-i Hāmūṣī Mī Güyed

Hakk'ı talep eden kimse hak sözden başka söz söylemez. Azap ve beladan kurtulmak istersen ağzının üzerine sükut mührünü koy. Çok konuşan kimsenin kalbi, sinesi içinde hasta olur. Fasîh söz söylemek için uğraşan kimse gönlünün yüzünü mecruh eyler.

Der 'Amel-i Hāliṣ Mī Güyed

Ehl-i iman olan kimse dört nesneyi dört nesneden pak tutar. Bunlar kalbini hasetten temizlemek, dilini yalan ve gıybetten pak tutmak, amelini riyadan pak tutmak ve karnını haramdan pak tutmaktır. Her kim bu huyları adet edinirse şerefli ve aziz olur.

Der Beyān-ı Ān Ki Pādīshāhān Rā Ziyān Dāred

Dünyada dört haslet padişahlara zarar verir. Bunlar halk içinde açıkça gülmesi, her fakir ile sohbet etmesi, kadınlar ile çok halvet ve sohbet etmesi, halka zulm etmesidir.

Der Ahlāk-ı Hāmīde Mī Güyed

Dört nesne saadet ve efendiliğe delildir. Her kim bu dört nesneyi kendine adet edinirse ulu ve kudretli olur. Bu dört nesne ilme ve ilm ehline saygı göstermek; halka doğru söz söylemek, tatlı yüzlü şirin sözlü olmak; düşmandan sakınmak ve ahiret yolu için azık tedarik edip bahane sözlerini terk etmektir.

Der Beyān-ı Çehār Çiz Der Hāṭarest

Dört nesne tehlikelidir, eger kudret sahibi isen onlardan sakın. Bunlar sultana yakın olmak; yaramaz kimselerle dostluk etmek ve görüşmek; dünyaya meyl ve muhabbet etmek, kadınlar ile sohbet etmektir.

Der Beyān-ı Çār Çiz Ki 'Alāmet-i Nīk Baḥtī-Est

Dört nesne mutluluk ve iyi bahta delildir. Her kim bunlara sahipse aziz olur. Bunlar: Temiz bir asla sahip olmak, mantıklı ve yumuşak huylu olmak, dünyanın zevk ve lezzetlerini terk etmek, gönül sahiplerinin yardımını talep etmek.

Der Beyān-ı Esbāb-ı 'Āḳıbet Mī Güyed

Eğer akıbet ve huzur istersen onu dört nesnede bulmak mümkündür. Eymenlik, nimet, sıhhat, feragat. Boğazını her lezzetten uzak tut ki belaya ve günaha düşmeysin. Karnını dudağına kadar su ve ekmekle doldurma. Gündüz az yemek ye. Gece sabaha kadar uyuma, kabri aydınlatmak için geceleri ibadet eyle. Dünyaya muhabbet eyleme, çünkü dünyada baki değilsin. Süslü giysilerle görünüşünü zinetlendirme; kalbin parlak ve aydınlık olsun. Dervişlik hırkası giyen kimse, önce sineni kibirden temizle. Ahiretten nasip istersen üstündeki ipekli elbiselerini çıkar. Rahatı terk eyle, huzur isteme. Çünkü dünya rahat ve asayiş yeri değildir.

Der Şıfat-ı Dervîş ü Hubb-ı İşân Güyed

Eğer aklın ve ilmin varsa dervîş ol ve dervîşlerle otur. Dervîşlerden başkasıyla birlikte oturma, sohbet etme. Dervîşlere muhabbet etmek cennetin anahtarıdır. Onların düşmanı lanete layıktır. Dervîşin delkten başka giyeceği yoktur, halkın istekleri ardında değildir. Allah'a vasil olabilmek için gece gündüz çabalar.

Der Şıfat-ı Bed-Bahtî Mî Güyed

Dört nesne talhsizlik alametidir. Bunlar: Cahillik, tembellik, kimsesizlik ve cimriliktir. Bunların hepsi kötü talihin alametidir.

Der Şıfat-ı Riyâzet Mî Güyed

Allah'ın sevdiği bir kul olmak isteyen kimsenin dünyada rahat ve huzur kapısını kapayıp aşk ve taat için çalışması gerekir. İzzet ve makamı terk eylemek gerek. Çünkü bunlar insanı alçaklığa iter. Heva ve hevesi terk eden, nefsin şerrinden halas bulur. Her gün yeterli olacak miktarda rızık tedarik eylemek gerek.

Der Beyân-ı Mücâhede-i Nefs Mî Güyed

Nefsi üç nesne dışında helak etmek mümkün değildir. Bunlar sükut hançeri, açlık kılıcı, yalnızlık mızrağı ve uyku terkidir. Bunlar kimde mevcut değilse onun nefsi asla felah ve rahat bulmaz.

Der Beyân-ı Şabr-ı Faķır Mî Güyed

Allah'ın zikri ile meşgul ol ve halayıktan gulyabani gibi uzak ol. Kendi ihtiyacını kimsenin önünde gösterme. Çünkü bu dünyada mihnet çekmek kolay, ahirette ise çok zordur. Gam yeme, bir dilim ekmek verir. Nifak ehline yar olmamak için zengin önünde kemer gibi iki kat olma. Bu nefsi bir devekuşu gibi bil. Ne yük çeker ne de havada uçar. Devekuşuna uç desen, deveyim der. Arkasına yük koymak istesen, ben kuşum der. Nefis dahi böyledir. Taat ve ibadete çağırırsan tembellik eder. Nefis her ne isterse anun tersini yapmak gerekir.

Der Beyân-ı Hışâl-ı Zemîme

Dört nesne mahlukatın hepsinden çirkindir. Bunlar: Hased, 'ucb yani kendini beğenmişlik, gazabını yutmamak ve cimrilik etmektir. Bu hasletleri ebediyyen terk etmek gerek.

Der Şıfat-ı Müdbirî Mî Güyed

Dört nesne talihsizlik alametidir. Aptal ve ahmak ile meşveret etmek, cahile altın ve gümüş vermek, dostların nasihatını kabul etmemek, dünyadan bir ibret almamak.

Der Şıfat-ı Dāniş u Kār-ı Mu'teber Mî Güyed

Dört nesne ulu ve muteberdir. Bunlar önemsiz ve kolay görünür. Bunlar: Düşman, ateş, hastalık ve ilimdir. Bu denli kolay ve önemsiz görünmesin. Çünkü bir düşmanın

ettiği fesadı bin dost def edemez. Azıcık ateş alemleri yakıp harap eyer. Azıcık hastalık kalp ve mideyi fesada verip öyle bir hale koyar ki bin tabip tedavi etmekte aciz kalır. İlm ise her ne kadar az olsa da seni zinet eder, senin izzet ve yücelik sebebin olur.

Der Beyân-ı Ān Ki Ezū Rūsvāī Hīzed

İnat, öfke, kibir ve tembellik rüsvalık getiren dört nesnedir.

Der Beyân-ı Çār Çīz Beḳā Ne-Dāred

Padişah zulmü, dostların azarlaması, kadınların muhabbeti, aynı cinsten olmayanların sohbeti devamı olmayan dört nesnedir.

Der Şıfat-ı Şükr Mī Güyed

Dört nesne bir diğer dört nesne ile tamam olur. İlm, akıl ile kemal bulur; niyet, amel ile cemal ve letafet kazanır; din, sakinme ve takva ile kemale ulaşır; şükür ile nimet artar.

Der Beyân-ı Ānhā Ki Bāz Gerdānīden Muḫālest

Gitmesinden sonra geri getirmesi mümkün olmayan dört nesneyi ifade eder. Söylenmiş bir sözü geri getirmek, atılan bir oku geri getirmek, ezelde takdir edilen kazayı geri getirmek, giden ömrü geri getirmek mümkün değildir.

Der Şıfat-ı Hāmūşī Vü Şahāvet Mī Güyed

Dört nesne, bir başka dört nesneyi ortaya çıkarır. Sükutu adet edinen kimse kutlu, talihli olur. Yaptığı iyiliği açığa vuran kimse bahtiyar olur; yani belalardan kurtulur. Kişi cömertliği sayesinde ululuğa ulaşır, halk ona hürmet gösterir. Şükür, nimeti arttırır.

Der Beyân-ı Ahlāk Çendī Ki Çend-i Dīger Ez Ān Hāşıl u Zāhir Āyed

Dört nesne, bir başka dört nesneyi ortaya çıkarır. Kim bir işin sonunu düşünmezse, nihayet bir gün pişman olur. Kim işlerinde ihtiyat göstermezse gönlü elemle, gamla dolar. Kim padişahla çekişse ve inat etse kendi işini harap eder. Kim de kötü huyundan dolayı halka muhalif olsa, dostları ondan yüz çevirir.

Der Beyân-ı Terk-i Zīnet Mī Güyed

Sarık ile başını süslemek yerine gücün yetiyorsa gönülleri al, isteklerin gerçekleşmesine vesile ol. Eğer izzeti, malı, makamı; yani masivayı terk etmezsen kadri yüce bir insan olamazsın. Kendini süslemek erlik değildir. Kişiye takvadan daha iyi giysi yoktur.

Der Beyān-ı Eblehān Mī Güyed

Dört nesne aptallık almetidir. Kendi ayıbını görmemek, gönlüne cimrilik tohumunu ekmek, sonra da aptallığından halkın ona cömert demesini ümit etmek, kötü huyu adet edinmek.

Der Beyān-ı ‘Ākıbet Mī Güyed

Belalardan kurtulmak için iki nesneden el çekmek, feragat etmek gerek. Bunlar nefisten ve dünyadan yüz çevirmektir.

Der Beyān-ı Naşīhat Mī Güyed

Akıl ve ilim sahibi kimsenin şu dört nesneden uzak durması gerekir. Kendi işini akılsız kimeseye havale etme; akılsız kimseye insanlık etme, zira zayi olur; fitne ve fesada meyiletme; akılsızlık edip vakar üzre olmamak.

Der Şıfat-ı Zindegānī Mī Güyed

Allah’tan korkmak, helal rızık talep etmek, doğru yol üzre gitmek kurtulmuşluk alametlerindedir. Şu üç hasleti adet edinen kişi de kurtulur: tevazuyu adet edinen, zengin önünde başını eğmeyen, altın için zengini methetmeyen.

Der Şıfat-ı Zıkr Mī Güyed

Kişi dünyada hayır ve şer, her ne yaptıysa ahirette onun karşılığını göreceği için daima Allah’ın zikri ile ol. Günlerini gafletle geçirme ki gâfilin zümresinden olmayasın. Allah’ın zikri ruhun gıdasıdır, masiva sevgisiyle yaralanmış kalbe merhemdir. Zikrin şartları ihlas ve hürmettir.

Der Beyān-ı Düşmen Dāšten Vü Vām Kerden

Düşmanın çokluğu, hesapsızca ılınan borç, işin fazlalığı ve evladın çokluğu insanoğluna zaaf getiren dört nesnedir.

Der Şıfat-ı Zenān u Şıbyān Mī Güyed

Hatalardan olan dört nesneyi beyan eder. Kadınlardan vefa ümit etmek; kötü huylu, akılsız kimseden iyilik beklemek; itaatsiz nefsin isteğini yapmak ve genç delikanlılarla sohbet etmek, görüşmek.

Der Hakk-ı Vālideyn ü Farz Becāy Āverden Mī Güyed

Dört nesne Allah’ın ihsanlarındandır. Bunlar Allah’ın farz kıldığı şeyleri yapmak, anne ve babayı kendinden razı etmek, Şeytan ile savaşmak, fakir halka iyilik etmektir.

Der Beyān-ı Tezāyüd-i ‘Ömr Mī Güyed

Dört nesne ömrü uzatır. Güzel sesleri dinlemek; ay gibi güzellere bakmak; mal, makam ile talihli olma; işinin gönlünce olması.

Der Nokşān-ı ‘Ömr Mī Güyed

Beş nesne ömrü kısaltır. İhtiyarlıkta başkasına muhtaç olma, gurbete düşme, pek uzun zaman çekilen hastalık, ölüye bakmak ve düşmanlarından korkmak, kaygılanmak.

Der Şe’āmet-i Dürüg Mī Güyed

Uzak durulması gereken beş hasleti beyan eder. Yalan söyleme, ulu kimselerle çekişme ve husumet, edepsizlik, akılsızca davranma, ihanet

Der Beyān-ı ‘Alāmet-i İmān Mī Güyed

İmanın aslı olan altı nesneyi beyan eder. Yakîn, havf, reca, tevekkül, muhabbet, haya.

Der Beyān-ı Ān Ki Āb-Rüy Ez Ān Ziyāde Mī Şeved

Şeref ve haysiyeti arttıran beş nesneyi beyan eder. Kendi işi için çaba göstermek, cömertlik, sabırlı olmak, kendi koymadığın bir şeyi yerinden kaldırmamak, halkın ayıbını yüzüne vurmamak.

Der Beyān-ı Zindegānī Mī Güyed

Kişiyeye, iyi geçim için hayatta lazım olan şeyleri beyan eder. İyi huylu olmak; Allah’ın haram kıldığı şeylerden uzak durmak; güler yüzlü, yumuşak sözlü olmak; kalbinde kin tutmamak; tevazu sahibi olmak...

Der İhtirāz Ez Düşmenān

Musibete uğramamak ve şiddet görmemek için sakınılması gereken iki kimseyi beyan eder. Bunlar düşman ve cahil dosttur.

Der Şıfat-ı ‘İzzet ü Cüd Mī Güyed

İzzet ve cömertliğin sıfatlarını beyan eder. Davet edilmeyen yere gitmemek, cahil kimsenin sözü üzere iş eylememek, ihtiyacını düşmanından istememek, kadın ve genç delikanlı ile sohbet etmemek.

Der Beyān-ı Yār-ı Şādık u Muvāfık

Dünyada işe yarar altı nesneyi beyan eder. Hazmı kolay yemek, sadık dost, şefkatli efendi, doğru söz, kişiyeye faydalı olan nesne, akl-ı kamil.

Der Beyān-ı Ehl-i Sa‘ādet Mī Güyed

Üç işi adet edinen kimse saadet ehliendir. Bir nesne için kimseye minnet etmemek, doğru yolda olmayan kimseye doğru yolu göstermek, kendi sıkıntısını halktan uzak tutup kimseye ızdırıp vermemek.

Der Beyān-ı Rest-Gārī

Üç işten yüz döndürmeyen kimse kurtulur. Kaza ve kaderin Allah’tan olduğunu idrak etmek, candan ve gönülden Allah’ın rızasını istemek, cefadan uzak durmak.

Der Beyān-ı Şıfat-ı Şıdk u Emānet ü Şehāvet Mī Gūyed

Allah'ın kerametlerinden olan dört nesneyi beyan eder. Yalan söylememek, emaneti muhafaza etmek, cömertlik, gözünü namahremden muhafaza etmek.

Der Beyān-ı Şıfat-ı Terk-i Hısm u Qahr

Vazgeçilmesi gereken dört hasleti beyan eder.

Der Beyān-ı Bī-Vefā'ī-yi Cihān Mī Gūyed

Dünyanın vefasızlığını beyan eder.

Der Beyān-ı Ma'rifet-i Hāq Mī Gūyed

Allah'ı bilme, onu anlama beyanıdır. Şeyh Attar, Mantıku't-Tayr'da Allah'a vasıl olmanın yedi vadiden sonra mümkün olacağını beyan etmektedir. Yedi vadiden birisi marifet vadisidir. Marifet onda fani olmaktır. Fani olmak, köyü ahlaktan bir eser kalmamasıyla olur.

Der Şıfat-ı Vera'

Haramdan kaçınma konusunda sabit kadem olmak gerek. Hak tealadan korkma takvadan belli olur. Takva, şüphelileri ve haramı terk etmektir.

Der Beyān-ı Hıdmet Mī Gūyed

İsteklerinin hasıl olmasını isteyen kimsenin yapabildiği kadar hizmet etmesi gerekir. Hizmet edenlere kıyamet günü hesap ve azap olmadığını, cennette sığınılacak yer ve makam olduğunu beyan etmektedir.

Der Ta'zīm-i Mīhmān Mī Gūyed

Hak tealadan rahmet bulmak için, misafiri aziz tutmak gerektiğini beyan etmektedir. Misafire hizmet edene, güler yüzlü olana Allah, hadsiz lütuf ve ihsanlarda bulunur.

Der Beyān-ı 'Alāmethā-yı Aḥmakān Mī Gūyed

Ahmakların üç alameti olur. Allah'ı anmaktan gafil olma, çok konuşmak ve ibadette tembellik.

Der Şıfat-ı Fāsıq Mī Gūyed

Kalpte fesat ve meşru olmayan şeylere sevgi beslemek; halkı incitmek; kendini doğru yoldan uzak tutmak fasıkların sıfatlarıdır.

Der Şıfat-ı Şakī Mī Gūyed

Daima haram yemek; taharetsiz, namazsız olma, vakitsiz kalkma; ilim ehlinden kaçma, şakîliğin alametleridir.

Der Şıfat-ı Baḥıl Mî Güyed

Dilenciden korkmak, açlık belasından titremek; kendisinden bir şey ister korkusuyla yolda karşılaştığı tanıdığına merhaba diyip rüzgar gibi hızla geçmek cimrilik alametidir.

Der Beyân-ı Hâcet H̄âsten Mî Güyed

İhtiyacını yüzünü ekşitenden değil, güler yüzlü kimseden iste. Sana işi düşen bir müminin ihtiyacını gider; keni ihtiyacını ise Hak tealadan iste.

Der Şıfat-ı Kānā‘at Mî Güyed

Her ne kadar fakirlikten daha acı ve zor bir şey olmasa da, kanaat ve fakirlik ile geçinmek gerek. Kimseyi gıybet etme, Şeytan’dan başkasına lanet etme ve her yeni gün günahlarına tevbe et. Fakirlik ve dervişlik, müminin şıfasıdır. Çünkü mal ve evlat kişi için bir imtihan aracıdır.

Der Beyân-ı Ef‘âl-i Şeytānist

Hapşırma, burnun kanı, esnemek ve kusmak Şeytan’ın işidir.

Der Şıfat-ı Münāfik Mî Güyed

Münafığın üç alameti vardır. Hiç bir sözünü yerine getirmemek, müminlere az riayet etmek, emanete ihanet etmek.

Der Şıfat-ı Takvā Mî Güyed

Takva ehlinde üç alamet olur. Fasık ve şakî kimseden sakınır, dilini yalandan muhafazaya çalışır, harama düşmemek için helalden az ister.

Der Beyân-ı Ehl-i Cennet

Nimetlere şükreden, belalara karşı sabreden, günahlara tevbe eden cennet ehliendir.

Der Beyân-ı Fazilet-i Şadaқа Mî Güyed

Sadakanın faziletini beyan eder. Senden sonra verilen yüz dirhemdense kendi elinle verdiği bir dirhem daha iyidir. Her ne kadar fakirliğe düşsen de bağışladığın şeyi geri alma. Malına güvenme, mal mülk ile böbürlenme; çünkü Allah mal ile mesrur olanları dost tutmaz.

Der Beyân-ı Naşâyılı Mî Güyed

Hak teala seni yoktan yarattı, bu sebepten Hak-perest ol; nefis-perest olma. Gününü yeme, içme ve uyku ile geçirme. Sabah vakti, gün ortası ve güneş batarken uyumak zararlıdır. Alimlerden ilim tahsil eyle. Gece aynaya bakmak, eli çenenin altına koymak zararlıdır. Fısk ve isyan, yalan söz, gece çıplak uyumak, çıplak bevl eylemek, kapı eşiği üzre oturmak, etek ile yüz temizlemek, evde örümcek yuvası barındırmak,

sakalını kuru tarak ile taramak rızka noksanlık ve fakirliğe sebep olur. Cünüp iken yemek yemek zararlıdır. Ekmek kınıntılarını ayak altına bırakma. Ana babayı isimleriyle çağırma. Elbiseyi üstünde iken dikmek uygun değildir. Başkalarının kullandığı tarak ile sakalını tarama. Kudretin varsa cömert ol.

Der Beyān-i Fevā'id-i Şabr

Sabrın faydalarını beyan eder. Zorluk ve sıkıntıdan kaçma ki sabıllılardan olasın. Belalarda yüzünü ekşitirsen kendini sabırlı sayma. Sabır, şikayetsiz cemil olur.

Der Beyān-ı Tecrīd ü Tefrīd Mī Güyed

Tecrīd, gönül ehli nazarında arzulara tekrar dönmek üzere veda etmektir. Tefrīd ise dünyadan geçip yalnız Allah ile meşgul olmaktır. Cehennem ateşine düşmemek için nefsin hilafı üzre amel eyle. Çünkü saadet, nefse muhalefet etmektedir.

Der Beyān-ı Ān Ki Düstī Rā Neşāyed

Ziyankar, kişinin aybını açığa vuran, şarap içen, malını zekatını vermeyen, halktan faiz alan ve madrabaz kimseler dostluğa layık değildir. Böyle kimselerden her zaman uzak dur. Hastaları ziyaret et, susuzu suya kandır, yetimi güldür, gençlikte yaşlıyı aziz tut, zayıflara şefketle muamele et, her zaman helal rızık talep eyle.

Der Şıla-i Raḥm Mī Güyed

Akraba, hısımlarını ziyaret edip hatırlarını sor ki uzun ömürlü olasın. Hısımların yaramaz dahi olda sıla-i rahmi kesme.

Der Şebāt-ı Fütüvvet Mī Güyed

Mertlik, tenhada Allah'tan korkmak; halka iyilik etmek; ihtiyaç halinde dahi cömert olmak; düşmanın aybını dahi yüzüne vurmamak; kendine zulm ve cefa edilse de şikayet etmemektir.

Der Beyān-ı Fakr Mī Güyed

Fakr, delk ve hırka altında fakir olmasına rağmen kendisini halka zengin göstermektir. Açlıktan şikayet etmemek, düşmanına dostluk etmek, ibadet vakti kuvvetliden geri kalmamaktır. Fakirlerle hemdem olan cennete erişir. Fakirden murat tarikat ehlidir.

Der Beyān-ı İntibāh Ez Ğaflet Mī Güyed

Hak tealadan gafil olma. Gafiller gibi batıl yola sapma. İbret gözünü aç, dudağını bağla. Karınca gibi hırs edip her yana gitme. Günahıta, asi nefsine yardım etme. Heva ve hevesi terk et, Hak tealanın fermanı ile ol, emrine asla muhalefet etme ki rızasına ulaşip Cennet'e erişesin. Her kim bu nasihatleri yerine getirirse, Hak teala ona iki alemde rahmet ihsan eder.

4.2. NÜSHA TAVSİFİ

Yapılan araştırmalar sonunda Sa'âdet-nâme'nin Süleymaniye Kütüphanesi'nde tespit edilebilen nüshaları ve tavsifleri şöyledir:

Hacı Mahmud Efendi 3506

Yazma kahverengi karton cilt şemseli, 1b sayfasının mihrabiyesi tezhiplidir. Nüshanın sonunda 1024 yılına ait istinsah kaydı vardır.

207x132 ebatlarındaki nüsha 157x84 mmlik yazı alanında yer almaktadır. Nüsha 17 satırlı nesih yazı ile yazılmıştır. 1b ve 2a varaklarında yazı kenarına sarı yıldızla cetvel çekilmiştir. Söz başları kırmızıdır. Nüsha 1b – 77b yaprakları arasında yer almaktadır. Ali b. Mustafa tarafından istinsah edilen eser tashih görmüştür.

Hacı Mahmud Efendi 3463

206x162 ebatlarındaki nüsha 172x73 mmlik yazı alanında yer almaktadır. Nüsha 23 satırlı nesih yazı ile yazılmıştır. Söz başları kırmızıdır. 1b – 61b varakları arasında yer alan nüshanın sonunda 1164 tarihli ferağ kaydı vardır. Eser tashih görmüştür.

Nuri Arlasez Koleksiyonu 40

213x170 ebatlarındaki nüsha 154x91 mmlik yazı alanında yer almaktadır. 21 satırlı talik yazı ile yazılmıştır. Söz başları kırmızıdır. 53 yapraktan ibaret olan nüshanın sonunda ferağ kaydı vardır. Eser tashih görmüştür.

Hacı Mahmud Efendi 3566hâk

204x140 ebatlarındaki nüsha, 160x80 mmlik yazı alanında yer almaktadır. 25 satırlı talik yazı ile yazılmıştır. Söz başları kırmızıdır. 49 yapraktan oluşan nüsha 1052 tarihinde istinsah edilmiştir.

Esad Efendi 2768

204x135 ebatlarındaki nüsha, 158x80 mmlik yazı alanında yer almaktadır. 21 satırlı talik yazı ile yazılmıştır. 69 yk. Muhammed bin Salih tarafından 1050 yılında istinsah edilmiştir.

Süleymâniye 863

Yazma mukavva ciltlidir. Nüshanın sonunda 1053 yılına ait istinsah kaydı vardır. 203x142 ebatlarındaki nüsha, 165x87 mmlik yazı alanında yer almaktadır. 17 satırlı talik yazı ile yazılmıştır ve söz başları kırmızıdır. Nüsha 84 yapraktan oluşmaktadır.

Sa'âdet-nâme'nin, Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu (Isparta) ve Kayseri Râşid Efendi Eski Eserler Kütüphanesindeki Türkçe-Farsça-Arapça Yazmalar Kataloğu'ndan tespit ettiğim nüshaları şunlardır:

Isparta Halil Hamit Paşa İl Halk Kütüphanesi 2099/6

215x155 ebatlarındaki nüsha 150x90 mmlik yazı alanında yer almaktadır. 23 satırlı nesih hattıyla, filigranlı kağıda yazılan eser 49b-106a yk. arasındadır. Söz başları kırmızıdır. Çeharkûşe kahverengi yıpranmış meşin, üstü desenli kağıt kaplı, miklepli, mukavva bir cilt içerisindedir. Ali bin Abdullâh tarafından Balıkesir'de H. 1164/1751'da istinsah edilmiştir.

Râşid Efendi Kütüphanesi 551

200x115, 138x64 mm ebadında, 87 yk. 19 satırlı nesih hattıyla yazılmıştır. Eser H. 1045'te istinsah edilmiştir.

Râşid Efendi Kütüphanesi Eki 9327

200x140, 135x70 mm ebadında, 148 yk. 19 satırlı yazılmış, H. 1070'te istinsah edilmiştir.

Râşid Efendi Kütüphanesi Eki 26195

197x138, 152x84 mm ebadında, 67 yk. 17 satırlı talik yazı ile yazılmıştır. Eser H. 1039'da istinsah edilmiştir.

Burdur İl Halk Kütüphanesi 230

180x125, 145x70 mm ebadında, 19 satırlı talik yazıyla yazılmıştır. Asıl metin ve cetveller kırmızıdır. Miklepli, kırmızı meşin bir cilt içindedir. Nüsha 80 yaprak tutarındadır.

4.3. ESERİN YAZILIŞ SEBEBİ VE ADI

Şem‘î'nin belirttiğine göre bir bahar günü vefalı dostlar oturmuş sohbet ederken muhterem, itibarlı, seçkin bir zat olan ‘Ömer b. Hüseyin buldukları meclise gelir ve Şeyh ‘Attâr hazretlerinin, ruhu maddîyâttan mâneviyâta geçiren Pend-nâme adlı kitabının Türkçe ile şerh olunmasını murâd eder. Şem‘î eserinde olayı şöyle anlatır:

“Faşl-ı bahârda rûz-ı nevrûzdan nişân virur bir gün yârân-ı şafâ vü hullân-ı vefâdan bir t̄aife-i hûb u dil-güşâ vü laţîf ü rûh-fezâ bir maķâmda biri biri ile neşât ü surûr ü beşâset ü huzûr-ı kalb ile mülâtefet ü muşâhabet eylerken ‘ilm ü ma‘rifet ile ârâste vü zühd ü şalâh ile pirâste ‘azîz ü dil-pesend ü muhterem ü ercümend bu hişâl-i hamîde ile muttasîf olan ‘Ömer bin Hüseyn'dür ki zu'l-enâm bir laţîf ü şerîf maķâmda peydâ vü zâhir olup Hâķ te‘âlâ hazreti ‘azze ismühü dünyâda anı mu‘ammer ü berhûrdâr idüp âhîretde sa‘âdet-i ebediyyeye vâşıl eylesün. Murâd idendi ki Şeyh ‘Attâr hazretleriniñ kıddese’llâhu sırrahu‘l-‘azîz Pend-nâme kitabı ki haķîkatde ķimyâ-yı sa‘âdet ü sermâye-i sıyâdetdür lisân-ı Türkî ile şerh olunup...”¹²⁶

Klâsik Türk şiirinde şâirin eserini bir devlet büyüğüne ithaf etmesi geleneğinin bir yansıması olarak Şem‘î de eserini Sultan III. Murâd adına yazmıştır.

“Dîbâcesi âfitâb-ı rif‘at felek-rütbet devlet-mend sa‘âdet-mend ‘azîmül-ķadr refî‘ü-ş-şadr kerîmü-ş-şân şâhibül-cûd-ı ve‘l-ihsân suhen-şinâs ü nûkte-dân mu‘azzez ü mükerrrem sulţân-ı selâţîn-i cihân haķân-ı havâķîn-ı zamân zıll‘ullâh-ı fi‘l-arzeyn kehfi‘l- enâmı ve‘l- müslimîn bâsıtı‘l-‘adli ve‘l- emân nâşirü‘l-cûd-ı ve‘l-ihsân mâhîyü‘z-żulmı ve‘t-ţuġyân el-mü‘eyyid bi-‘avni‘r-raĥman heft iķlîm pâdişâhı Sulţân Murâd hânuñ muķarrebi vü maķbulidür.”¹²⁷

Şem‘î padişahıtan sonra, 16. yüzyılın sonlarına doğru sarayın sanat işlerini düzenlemede etkili olan ve yardımlarını gördüğü Zeyrek Aġa¹²⁸‘ı över.

¹²⁶ bkz. Metin s. 44-45.

¹²⁷ bkz. Metin s. 45.

¹²⁸Zeyrek Aġa III. Murad döneminde Gazanfer Aġa ile birlikte saray nakkaşhanesinde bezemeli kitap üretiminde söz sahibidirler. (Zeren Tanındı, “Topkapı Sarayı’nın Aġaları ve Kitaplar”, U. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 3 (2002), s. 41.) Zübdetü‘t-Tevârih yazarı Mustafa Sâfi (ölm. 1617) cüce Zeyrek Aġa’nın Sultan III. Murad’ın nedimi olarak akıllı, kavrayışı yerinde, pek duyulmadık fıkralar anlatmakla mahir olduğunu söyler.(Orhan Ş. Gökyay, “Zübdetü‘t-Tevârih” , Tarih ve Toplum , 9 (1984), s. 68.) Zeyrek Aġa’nın kişiliğinin ve saray nakkaşhanesindeki etkisinin en

Sa'âdet-mend-i 'âlem Zeyrek Ağa
 Cihâni nâm-ı nîk ile tolidur
 Anuñ ism-i şerîfinden muhakkak
 Hişâl-i nîk hep ma'lûm olupdur¹²⁹

Şem'î, Sa'âdet-nâme'yi okuyanların ondaki nasihatleri kabul edip uygulamaları ve böylece her iki dünyada da saadete kavuşmaları için, ma'naları, gizli nükteleri açık bir şekilde beyan ettiğini ve eserini zor anlaşılır şekillerden eser kalmayacak şekilde şerh ettiğini belirtmektedir.

“Bir vech ile şerh aydum ki mestür ü püşide olan nikât u ma'ânîsi 'ayân u rüşen ola ki eşkâl-i su'ûbetden eşer kalmaya. Tâ ki sa'âdet-i ebediyyeye tâlîb ü devlet-i sermediyyeye mâyil ü râğîb olanlar anuñ neşâyılıyla mütenaşşîh u muğtenem olup kâdr-i 'azîme vuşul bulup dünyâda 'izz ü devlete vü 'uqbâda fevz ü mağfirete mahzar olup fâ'izîñ zümresine dâhil olalar.”¹³⁰

Bu şerh, her ne kadar Pend-nâme şerhi olarak anılsa da müellifin “Bu risâle-i pürmenâfi'üñ şerhinüñ nâm-ı şerîfini Sa'âdet-nâme kodum.” sözlerinden eserin adının Sa'âdet-nâme olduğu anlaşılmaktadır.

önemli kanıtı Sultan III. Murad'ın Dîvân'ıdır.(Topkapı Sarayı Müzesi, 2/2107) Sultanın sufiyâne söylenmiş şiirlerini içeren eser muhteşem tezhiplerle bezenmiştir. Konyalı Derviş Mahmud 1575 yılında mesnevihan olduktan sonra İstanbul'a yaptığı bir seyahat sırasında Sultan III. Murad'ın tasavvufî eserlere olan ilgisini duyarak Mevlânâ'nın kerametlerini anlatan Menâkıb-ı Sevâkıb'dan bazı tercüme yapıldığını; bunu sultana göstermek istediğini, III. Murad'ın yakınlarından, “fakirler muhibbi ve zayıfların mürebbiyesi” olarak tanımladığı Zeyrek Ağa'ya söylediğini, onun da sultana arz ettiğini eserin önsözünde belirtmektedir.(Süheyl Ünver, Menâkıb-ı Sevâkıb , Mevlana'dan Hatıralar, İstanbul: Organon İlaçları, 1973, s.2.) Zeyrek Ağa, Mehmed ve Gazenfer Ağalarla birlikte, Gelibolulu Mustafa Âli'nin de saraydaki destekçisidir. Âli, Nusretnâme üzerinde çalıştığı sırada Zeyrek Ağa'ya bir mektup yazmış ve ona oğlum diye hitap etmiştir. Zeyrek Ağa, Surnâme ve Nusretnâme minyatürlerinde betimlenmiştir.(Nusretnâme. 1584 tarihli. Topkapı Sarayı Müzesi, no. H. 1365, yk.178b.) Özellikle Surnâme'nin resimlenmesindeki çalışmalarda Mehmed Ağa ile birlikte danışılan kişi olmuştur. Tarihçi Selânikî, 1595 yılında Zeyrek ve Cafer Ağa'nın birinin Malatya'ya, diğerinin Bosna'ya gitmelerinin emredildiğini, padişah döneminde edindikleri mükellef evlerin satıldığını, Zeyrek Ağa'nın kapıcılar kethüdası hapsinde kaldığını yazar.(Selânikî Mustafa Efendi, Tarih-i Selânikî, Haz. Mehmet İpşirli, İstanbul, 1989, s. 487) Bu ifadelerden Zeyrek Ağa'nın Enderun'daki yerini 1595 yılında kaybettiği, fakat bir şekilde sarayda kalabildiği anlaşılıyor.

¹²⁹ bkz. Metin s. 46.

¹³⁰ bkz. Metin s. 46-47.

4.4. NÜSHALARIN YAZIM ÖZELLİKLERİ

4.4.1. Nüshaların Müşterek Özellikleri

- a. Farsça گ harfi bu dönemin bir imlâ özelliği olarak ک şeklinde yazılmıştır.
- b. پ ve چ harfleri, ب ve ج şeklinde, çoğunlukla tek noktalı yazılmış, özellikle de هیچ kelimesi hemen bütün metinde هیچ şeklinde yazılmıştır.
- c. Türkçe kelimelerde ی (ı,i) harfi, ي şeklinde yazılmıştır.
- d. Akkuzatif eki ر (rā), bazen bitişik bazen de ayrı yazılmıştır.
- e. Datif eki ب (be) ile, emir ve istek kipinin çekiminde kullanılan ب (be), bu dönemin bir imlâ özelliği olarak daima bitişik yazılmıştır.

4.4.2. HM Nüshasının Özellikleri

1. Mukaddime bölümü harekeli yazılmış olan bu nüshanın metnindeki bazı Türkçe kelimeler, Farsça beyitler ve Kur'ân-ı Kerîm'den alınan âyetler ve Arapça ibareler de çoğunlukla harekeli olarak yazılmıştır.
2. Farsça tamlamalarda izâfet kesresini göstermiştir. سعادۃ دارین sa'âdet-i dâreyn, لسان ترکی lisân-ı Türkî ...
3. “Ve, ile” fonksiyonunu yerine getiren و (v) harfi mukaddimedede و (ve) şeklinde harekeli olarak yazılmıştır.
4. Geçmiş zaman eki دی (-dı, -di) bütün metinde دي şeklinde harekeli yazılmıştır. Ol Allâh ki anuñ qahrı bâda emr eyledi (s.51), Lût qavmini zîr ü zeber eyledi (s. 52)...
5. Emir eki (-sun, -sün) bazen سون, bazen de سن olarak yazılmıştır. “...seyyid-i kevneyn üzre olsun (s.44), ... üzre olsun (s.66,67), benüm şeff'üm senüñ rahmetüñ olsun (s.72), ...olmasun (s.103)...
6. زیر (zîrā) edatı زیره (zîre) şeklinde yazılmıştır.

7. İyelik ekli kelimelerden sonra akkuzatif eki -n kullanılmıştır: Hâllerin gör, hâşırın şormak, birin söyleme.

8. Aslen خوار şeklinde yazılan ve “hor, hakir, bayağı, aşağı” anlamına gelen “h̄ār” kelimesi خور “h̄ōr” şeklinde yazılmıştır. Ki andan ötüri h̄ār u zebūn olmuşsun. (s. 122) Bu yazım göstermektedir ki “h̄ōr” kelimesi Türkçe telaffuza uygun olarak kullanılmıştır.

9. Türkçede çokluk, fazlalık ifade eden -rek, -rak karşılaştırma eki ünlü uyumuna aykırı olarak yalnızca -rek (رگ) şeklinde yazılmıştır. Azrek, luṭfrek, azacikrek, ziyādereklik, eyürek, yaramazrek, şirīnrek, acirek ü müşkilrek, yegrek...

10. Teklik üçüncü şahıs bildirme eki (د ر) mukaddimede -dur, -dür şeklinde (د ر) yuvarlak vokalli yazımına karşın, zaman zaman dar vokalle yazıldığı görülmektedir. “nedir” (s. 72, 167)

11. “Huy, âdet, alışkanlık” anlamına gelen “pīşe” kelimesi gerek manzûm gerekse mensûr bölümlerde پشه şeklinde yazılmıştır.

4.4.3. NA Nüshasının Özellikleri

1. د harfi ile biten ve makabli sakin (ل), (و), (ى) olan bazı kelimelerde د harfi zaman zaman eski imlâ şekline uygun olarak د şeklinde yazılmıştır.

2. Genitif eki -uñ, -üñ, -nuñ, -nüñ; iyelik eki, teklik ikinci şahıs -ñi bazen ك ile bazen de ك ile yazılmıştır: ...lebüñi ḥandān eyler (13b), Nitekim kendülerinüñ elfāz-ı dürer-bārlandır (s.61), ...peygamberlerüñ fahr ü güzīdesi oldu (s.61), senüñ cismüñden cānuñ revān olsa gerek (s.96)...

4.4.4. Nüsha Farklılıkları

Hacı Mahmud Efendi 3506 (HM) numarada kayıtlı olan nüshada, Türkçe kelimelerin diğer iki nüshaya oranla daha fazla tercih edildiği görülmektedir. NA ve HME nüshalarında, HM nüshasındaki Türkçe kelimelerin Farsça veya Arapça karşılıkları kullanılmıştır: Toprak - hāk, balık - māhī, kuş - murğ, uyanık - bī-dār, dilüfi-lisānuñı, azık - tūşe, uykudasun - ḥābdasun, kul - bende, dil - zebān, gice vü gündüz-rüz u şeb, tuşağufı - lebüñi, çok - bisyār, ırak - dūr, gizlü - nihān, baba kuşu - kerkes, yigitlik - civānlık, göz - çeşm, uyku - ḥāb.

4.5. ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

1. Eser İslâmî geleneğe uygun olarak “besmele” ile başlar. Giriş münâcât, na‘t ve sebab-i te‘lif-i kitâb bölümlerinden oluşmaktadır.
2. Her bâbda, önce Farsça mısra‘ sonra Türkçe şerh verilmiştir.
3. Şârih, cümle ve cümleciklerin sonunu, kulakta aynı sesi bırakan kelimelerle kafiyelendirip süslemiştir.
4. Meselelerin açıklaması yapılırken yeri geldikçe ve zaman zaman anlatılan şeyler teyit edilmek için, Farsça şiirler nakledilmiş, bu arada bazı şiirlerin söyleyeni de belirtilmiştir.
5. Konular anlatılırken meselelere açıklık getirmek gayesiyle âyet-i kerîmeler, hadîsler, darbımeseller, kelâm-i kibarlar zikredilmiştir.
6. Eserde kullanılan cümlelerin çoğunluğu uzun olmamakla beraber, genellikle anlaşılması güç ibareler ve girift cümleler kullanılmamıştır.

4.6. BÖLÜM BAŞLIKLARI

BİSMİ'LLÂHİ'R-RAHMÂNİ'R-RAHİM	44
DER NA'T-I SEYYİDÜ'L-MÜRSELİN	44
SEBEB-İ TE'LİF-İ KİTÂB	44
BİSMİ'LLÂHİ'R-RAHMÂNİ'R-RAHİM	49
DER NA'T-I SEYYİDİ'L-MÜRSELİN.....	61
DER MENÂKİB-I EİMME-İ DİN RIDVÂNU'LLÂHİ 'ALEYHİM ECMA'İN	67
DER 'ÖZR-İ GÜNÂH Mİ GÜYED	70
DER NİKÜHİŞ-İ NEFS Mİ GÜYED.....	74
DER FEVÂYİD-İ HÂMÜŞİ Mİ GÜYED.....	80
DER 'AMEL-İ HÂLİŞ Mİ GÜYED.....	84
DER BEYÂN-I ÂN Kİ PÂDİŞÂHÂN RÂ ZİYÂN DÂRED	87
DER AHLÂK-I HÂMİDE Mİ GÜYED	89
DER BEYÂN-I ÇEHÂR ÇİZ DER HAŞAREST	92
DER BEYÂN-I ÇÂR ÇİZ Kİ 'ALÂMET-İ NİK BAHTİ-EST	95
DER BEYÂN-I ESBÂB-I 'ÂKİBET Mİ GÜYED	97
DER ŞİFAT-I DERVİŞ Ü HUBB-I İŞÂN GÜYED	105
DER ŞİFAT-I BED-BAHTİ Mİ GÜYED	107
DER ŞİFAT-I RİYÂZET Mİ GÜYED.....	110
DER BEYÂN-I MÜCÂHEDE-İ NEFS Mİ GÜYED	113
DER BEYÂN-I ŞABR-I FAKİR Mİ GÜYED	115
DER BEYÂN-I HİŞÂL-I ZEMİME	123
DER ŞİFÂT-I MÜDBİRİ Mİ GÜYED.....	125
DER ŞİFÂT-I DÂNİŞ U KÂR-I MU'TEBER Mİ GÜYED	128
DER BEYÂN-I ÂN Kİ EZÜ RÜSVÂİ HİZED.....	130
DER BEYÂN-I ÇÂR ÇİZ BEKÂ NE-DÂRED	132
DER ŞİFAT-I ŞÜKR Mİ GÜYED	135
DER BEYÂN-I ÂNHÂ Kİ BÂZ GERDÂNİDEN MUHÂLEST	137
DER ŞİFAT-I HÂMÜŞİ VÜ SAHÂVET Mİ GÜYED.....	141
DER BEYÂN-I AHLÂK ÇENDİ Kİ ÇEND-İ DİĞER EZ ÂN HÂŞİL U ZÂHİR ÂYED.....	143
DER BEYÂN-I TERK-İ ZİNETH Mİ GÜYED.....	145
DER BEYÂN-I EBLEHÂN Mİ GÜYED.....	149
DER BEYÂN-I 'ÂKİBET Mİ GÜYED	151
DER BEYÂN-I NAŞİHAT Mİ GÜYED.....	154
DER ŞİFAT-I ZİNDEGÂNİ Mİ GÜYED	157

DER ŞIFAT-I ZİKR Mİ GÜYED	159
DER BEYÂN-I DÜŞMEN DÂŞTEN VÛ VÂM KERDEN	163
DER ŞIFAT-I ZENÂN U ŞİBYÂN Mİ GÜYED	165
DER HAĞĞ-I VÂLİDEYN Ü FARZ BECÂY ÂVERDEN Mİ GÜYED	167
DER BEYÂN-I TEZÂYÜD-İ ‘ÖMR Mİ GÜYED	168
DER NOĞŞÂN-I ‘ÖMR Mİ GÜYED	169
DER ŞE’ÂMET-İ DÜRÛĞ Mİ GÜYED	171
DER BEYÂN-I ‘ALÂMET-İ İMÂN Mİ GÜYED	174
DER BEYÂN-I ÂN Kİ ÂB-RÛY EZ ÂN ZİYÂDE Mİ ŞEVED	176
DER BEYÂN-I ZİNDEGÂNİ Mİ GÜYED	181
DER İHTİRÂZ EZ DÜŞMENÂN	186
DER ŞIFAT-I ‘İZZET Ü CÛD Mİ GÜYED	189
DER BEYÂN-I YÂR-I ŞÂDIĞ U MUVÂFIĞ	191
DER BEYÂN-I EHL-İ SA’ÂDET Mİ GÜYED	194
DER BEYÂN-I REST-GÂRİ	196
DER BEYÂN-I ŞIFAT-I ŞİDĞ U EMÂNET Ü SEHÂVET Mİ GÜYED	198
DER BEYÂN-I ŞIFAT-I TERK-İ HİŞM U KAHR	200
DER BEYÂN-I Bİ-VEFÂ’İ-Yİ CİHÂN Mİ GÜYED	202
DER BEYÂN-I MA’RİFET-İ HAĞĞ Mİ GÜYED	204
DER ŞIFAT-I VERA	209
DER BEYÂN-I HİDMET Mİ GÜYED	212
DER TA’ZİM-İ MİHMÂN Mİ GÜYED	215
DER BEYÂN-I ‘ALÂMETHÂ-YI AĞMAĞÂN Mİ GÜYED	219
DER ŞIFAT-I FÂSIĞ Mİ GÜYED	222
DER ŞIFAT-I ŞAĞİ Mİ GÜYED	223
DER ŞIFAT-I BAĞİL Mİ GÜYED	225
DER BEYÂN-I HÂCET H’ÂSTEN Mİ GÜYED	226
DER ŞIFAT-I KANÂ’AT Mİ GÜYED	228
DER BEYÂN-I EF’ÂL-İ ŞEYTÂNİST	236
DER ŞIFAT-I MÛNÂFIĞ Mİ GÜYED	237
DER ŞIFAT-I TAĞVÂ Mİ GÜYED	239
DER BEYÂN-I EHL-İ CENNET	240
DER BEYÂN-I FAZİLET-İ ŞADAĞA Mİ GÜYED	242
DER BEYÂN-I NAŞAYIĞ Mİ GÜYED	246
DER BEYÂN-I FEVÂ’İD-İ ŞABR	254
DER BEYÂN-I TECRİD Ü TEFRİD Mİ GÜYED	256

DER BEYÂN-I ÂN KÎ DŪSTĪ RÂ NEŞÂYED	262
DER ŞILA-İ RAĦM MĪ GŪYED	267
DER ŞEBÂT-I FŪTŪVVET MĪ GŪYED	268
DER BEYÂN-I FAĦR MĪ GŪYED.....	271
DER BEYÂN-I İNTİBÂH EZ ĞAFLET MĪ GŪYED.....	273

5. SUNULAN METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL

a) Dipnotlarda nüshaları ifade etmek üzere, Hacı Mahmud Efendi 3506 nolu nüsha için HM, Hacı Mahmud Efendi 3463 nolu nüsha için HME ve Nuri Arlasez nüshası için de NA kısaltması kullanılmıştır.

b) Metin hazırlanırken HM nüshası esas alınmış, NA ve HME nüshaları ise HM nüshası ile karşılaştırılarak varyantları dipnotta gösterilmiştir.

c) Bâblar numaralandırılmış ve bunların başlangıçlarının hangi varaka takâbül ettiğini metnin altındaki “*” simgesi ile gösterilmiştir.

d) Metinde geçen âyetler ve bu âyetlerin meâlleri tespit edilerek önce sûre, sonra âyet numarası yazılarak dipnotta gösterilmiştir.

e) Metinde zikredilen hadîs ve Arapça ibârelerden kaynağı tespit edilenler dipnotta gösterilmiştir.

f) Metinde zikredilen Farsça şiir (rubâ’î, kıt’a, beyit, mısra’, mesnevî)in tamamının vezinleri metinde gösterilmiş, kaynağı tespit edilenler dipnotta gösterilmiştir. Şerhi yapılan Pend-nâme’nin vezni *fâ ‘ilātün fâ ‘ilātün fâ ‘ilün* olduğu için mısra mısra şerhi yapılan beyitlerin vezni metinde gösterilmemiştir.

g) Metin içinde zarûret hasıl olan yerlerde tarafımızdan yapılan eklemeler, dirsekli parantez (< >) içinde gösterilmiştir.

ğ) Metinde okuyamadığımız Arapça mısra’ ile gösterilmiştir.

h) Metinde geçen özel isimler ve eser isimleri sonuç bölümünden önce gösterilmiştir.

ı) Metinde پ yerine ب ile yazılan, چ yerine ج harfi ile yazılan kelimeleri imlâya uygun olarak yazılmış ve yazım özellikleri bölümünde örnekleri gösterilmiştir.

i) Arapça ve Farsça kelimeler bu dillerin sözlüklerindeki yaygın imlâ şekilleri ile alınmaya özen gösterilmiştir.

(0/1)

BİSMİ'LLÂHİ'R-RAHMÂNİ'R-RAHÎM*

Şükr ü sipâs-ı bî-ķıyâs şol ķâdir-i ķayyūma ki luţf-ı bî-gāyet ü kerem-i bî-nihāyetden mu'ciz-şî'ār ü nübüvvet-dişār resüller gönderdi. Tā zümre-i benî-ādem ekrem-i maḥlūkāt ü eşref-i mevcūdātdur, anlarıñ pend ü naşīhat sebebi ile küfr ü ḍalālet ü ḥızlān u ğavāyet¹³¹ vādīsinden ḥalāş bulup şırāţ-ı müstakīme sülük ideler.¹³² Tā ki ol bî-naẓīr¹³³ sübhānūñ Ḥaķ 'ubūdiyyetini edā itmek ile¹³⁴ maẓhar-ı 'afv u raḥmet ü sezā-yı luţf u maġfıret olalar.

(0/2)

DER NA'T-I SEYYİDÜ'L-MÜRSELİN*

Ve şalavāt-ı mevfūr u taḥıyyāt-ı bî-ķuşūr resül-i şaķaleyn ü seyyid-i kevneyn üzre olsun ki cezāre-i 'ālem¹³⁵ ol şeker-ġüftāruñ¹³⁶ elfāz-ı¹³⁷ dürer-bārlarından sa'ādet-i dāreyne delālet ü hidāyet idici Pend-nāme oldı vü ol şalavāt ü taḥıyyāt anuñ āl ü aşḥabı¹³⁸ üzre olsun ki cemi' aķvāl ü aḥvālide şıdk u ḥulūs ile aña mürīd ü tābi' olmışlardur.

(0/3)

SEBEB-İ TE'LİF-İ KİTÂB*

Faşl-ı bahārda rüz-ı nevrüzdan nişān virur bir ğün yārān-ı şafa vü ḥullān-ı vefādan bir tāife-i ḥüb u dil-ġuşā vü laţīf ü rüḥ-fezā¹³⁹ bir maķāmda biri biri ile neşāţ ü surūr ü

* 0/1 HM 1b, NA 1b, HME 1b

¹³¹ ğavāyet HM, NA: - HME

¹³² ideler HM, NA: idenler HME

¹³³ bî-naẓīr HM: bî- nazīre NA

¹³⁴ itmek ile HM: itmege HME

* 0/2 HM 1b, NA 1b, HME 1b

¹³⁵ cezāre-i 'ālem HM: cerīde-i 'ālem NA, HME

¹³⁶ ol şeker-ġüftāruñ HME: ol şeker-ġüftār HME, ol ġüftāruñ NA

¹³⁷ elfāz HME: - HM

¹³⁸ āl ü aşḥabı NA, HME: āl ü aşḥab HM

* 0/3 HM 2a, NA 1b, HME 1b

beşâset¹⁴⁰ ü huzûr-ı kalb ile¹⁴¹ mülâtefet ü muşâhabet eylerken ‘ilm ü ma‘rifet ile ârâste vü zühd ü şalâh¹⁴² ile pirâste ‘azîz ü dil-pesend ü muhterem ü ercümend bu hişâl-i hamîde ile muttaşîf olan ‘Ömer bin Hüseyn’dür ki zu‘l-enâm bir laţîf ü şerîf maķâmında peydâ vü zâhir olup¹⁴³ Hâķ te‘âlâ hâzreti ‘azze ismühü dünyâda¹⁴⁴ anı mu‘ammer ü berhürdâr idüp âhiretde sa‘âdet-i ebediyyeye vâşıl eylesün. Murâd idendi ki Şeyh ‘Atţâr hâzretlerinüñ kaddese’llâhu sırrahu‘l-‘azîz Pend-nâme kitabı¹⁴⁵ ki hâķîķatde ķimyâ-yı sa‘âdet ü sermâye-i sıyâdetdür lisân-ı Türkî ile şerh olunup dîbâcesi âfitâb-ı rif‘at felek-rütbet devlet-mend sa‘âdet-mend ‘azîmü‘l-ķadr refi‘ü‘ş-şadr kerîmü‘ş-şân şâhibü‘l-cüd-ı ve‘l-ihsân suhen-şinâs ü nükte-dân mu‘azzez ü mükerrem sultân-ı selâţîn-i¹⁴⁶ cihân hâķan-ı havâķîn-ı zamân¹⁴⁷ zıll‘ullâh-ı fi‘l-arzeyn kehfi‘l- enâmı ve‘l- müslimîn bäsıţı‘l-‘adli ve‘l- emân nâşirü‘l-cüd-ı ve‘l-ihsân mâhîyü‘z-zulmı ve‘t-ţuġyân el-mü‘eyyid bi-‘avni‘r-rahman heft iķlîm pâdişâhı Sultân Murâd hânuñ muķarrebi vü maķbulidür. Hâķ sübhânehu ve te‘âlâ hâzreti anı iltifât-ı pâdişâhi vü müvehhib-i şehinşâhi¹⁴⁸ ile mesrûr u âsûde-ķâl idüp¹⁴⁹ müreffehü‘l-bâl eylesün. Bu evşâf ile mevşûf ü bu elķâbla¹⁵⁰ ma‘rûf olan zât-ı pâķ ü dürr-i tâb-nâķ Zeyrek Aġa hâzretlerinüñ ism-i şerîfi ile maşûn¹⁵¹ u vaşf-ı laţîf ile müzeyyen ola. Tâ ki o kitâb-ı müstetâbdan müntefi‘ olan kimesneler ol cüd u sehâ ile Hâtem-i Tâyy’uñ kerem defterini tayy iden şâhib-i sa‘âdeti vü bu tercümeye bâ‘is olan ‘Ömer bin Hüseyn ü âlâm-ı zamâne ile şikeste-ķâl ü perîşân-bâl ķalîlü‘l-bizâ‘a şârihi olan hâķîr Şem‘îyi hayr du‘â¹⁵² ile yâd eyleyeler.

¹³⁹ rûh-fezâ HM, NA: feraġ-fezâ HME

¹⁴⁰ beşâset HM, HME: beşâyişet NA

¹⁴¹ huzûr-ı kalb ile HM: huzûr ile NA, HME

¹⁴² şalâh HM, HME: şalâġat NA

¹⁴³ olup HM, HME: olmuşdur NA

¹⁴⁴ dünyâda HM: - NA

¹⁴⁵ kitabı HM: nâm-ı kitabı NA, HME

¹⁴⁶ selâţîn NA, HME : selaţîn HM

¹⁴⁷ hâķan-ı havâķîn-ı zamân NA, HME: havâķîn-ı zamân HM

¹⁴⁸ müvehhib-i şehinşâhi NA, HME: - HM

¹⁴⁹ idüp NA, HME: - HM

¹⁵⁰ bu elķâbla NA, HME: -HM

¹⁵¹ maşûn HM: münevven NA, mu‘ayyen HME

¹⁵² hayr du‘â HM: du‘â-yı hayr NA, HME

Kıt'a

(Mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün)

Sa'ādet-mend-i 'ālem Zeyrek Ağa
 Cihānı nām-ı nīk ile tolidur¹⁵³
 Anuñ ism-i şerīfinden muhaqqak
 Hışāl-i nīk hep ma'lūm olupdur¹⁵⁴

Kıt'a

(Mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün)

Murād olan bu fānī¹⁵⁵ dehr içinde
 Eyü nām ile şöhretdür cihānda
 Seḫā vü¹⁵⁶ luṭf ile buldı eyü nām
 Aña mānend kim ola bu zamānda¹⁵⁷

Beyit

(Fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün)

Nām-ı nīkū ger be-māned zādemī
 Bih¹⁵⁸ kezū māned serāy-ı zer nigār

Hudā-yı rabbü'l-'ālemīn aña dünyāda 'ömr-i ṭavīl ü şevāb-ı cezīl erzānī kılup cennet-i 'adn ü dīdār-ı şerīfni¹⁵⁹ müyesser ide. Āmīn yā mucībü's-sā'ilin ve yā ḫayrun'n-nāşırīn. Çünkü ṭālib-i tercüme olan ehl-i dilden bu şavāb u laṭīf iltimāsını gördüm. Cān u dilden ü şafā-yı ḫātır¹⁶⁰ ile ol kitāb-ı sa'ādet-āşār u pür-fevāyidüñ şerḫine şurū' u mübāşeret eyledüm. Zirā ol sāhib-i devletüñ ü bā'ış-i tercüme olan kimesnenüñ iḫsān-dīdesi ü kerem ü luṭfinüñ şermendesini olmuşdum. Liken bir vech ile şerḫ aydum ki mestūr ü pūşīde olan nikāt u ma'ānisi 'ayān u rüşen ola ki eşkāl-i su'übetden eşer ḫalmaya. Tā ki sa'ādet-i ebediyyeye ṭālib ü devlet-i sermediyyeye māyil ü rāğīb olanlar anuñ neşāyihıyla mütenaşşih u muḡtenem olup ḫadr-i 'azīme

¹⁵³ tolidur NA: tütupdur HME

¹⁵⁴ Kıt'a ... olupdur NA, HME: -HM

¹⁵⁵ fānī HM, HME: fenā NA

¹⁵⁶ Seḫā vü HM, HME: seḫāvet-i NA

¹⁵⁷ zamānda HM, NA: cihānda HME

¹⁵⁸ ki +HM

¹⁵⁹ dīdār-ı şerīfni HM, HME: dīzārı şerīfni NA

¹⁶⁰ ḫātır HM, HME: ḫātır NA

vuşul bulup dünyāda ‘izz ü devlete vü ‘uqbāda fevz ü mağfirete mahzar olup fā’izīn zümresine dāhil olalar. Bu risāle-i pür-menāfi‘ün şerhinün nām-ı şerīfini Sa‘ādet-nāme kodum. Zirā her kim ki bu kitābda¹⁶¹ mestūr u mekşūf olan neşāyih ile ‘amel ide elbette sa‘ādet-i ebediyyeye vuşul bulmaq muqarrerdür. Pes ‘āqıl-ı pür-tedbire¹⁶² lāzımdur ki ‘ömr-i ‘azīzini gaflet ile geçürmeye.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Me-kon ‘ömr zāyi‘ be efsūs u hayf

Ki fırsat¹⁶³ ‘azīzest ve'l-vaqt seyf

Ve ‘ömürden her nefes¹⁶⁴ ki vardur anı zāyi‘ eyleme, zirā ol bir nefes bütün ‘ālemden eyüdüdür. Zirā ‘ālem fānīdür; ammā ol zāyi‘ olmayan nefesden hāşıl olan kurb u sa‘ādet bākīdür.

Meşnevī

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Sikender ki ber ‘ālemī hüküm dāşt

Der ān dem ki mī reft ‘ālem gozaşt

Müyesser ne-būdeş kezū ‘ālemī

Sitānend u mühlet dehendeş demī

Ve lāzımdur herkes mihmān iken ‘ālemdə bir yādigār qoya. Tā ki cihānda anuñ nām-ı nīkini hayr ile yād idüp revānını¹⁶⁵ bir du‘ā ile şād eyleye. Nitekim Şeyh Sa‘dī hazretleri rahmetu’llāhi ‘aleyh Bostān nām kitābında getürmüştür.

Meşnevī

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Neyāmed kes¹⁶⁶ ender cihān gū be-mānd

¹⁶¹ bu kitābda HM: anda HME

¹⁶² pür-tedbire NA, HME : pür-tedebbüre HM

¹⁶³ fırsat NA, HME: vaqt HM

¹⁶⁴ nefes NA: nesne HM, HME

¹⁶⁵ revānını HM, HME: revān-ı şerīfini NA

¹⁶⁶ kes HM, HME:ger NA

Meger ān kezū nām-ı nīkū be-mānd

Ne-mürd ān ki māned pes ez vey¹⁶⁷ be cāy

Pol u mescid ü hān u mihmān-serāy

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Her ān ki ne-mānd ez peseş yādigār

Dıraht-ı vücūdeş neyāverd bār

Ve ger reft ü āşār-ı hayreş ne-mānd

Ne-şāyed pes ez mergeş el-ḥamd h'ānd

Ve min'allāhi mükevvinü'l-kevn el-'işmete ve's-sa'ādete ve'l-'avn.

¹⁶⁷ ez vey HM, HME: - NA

(1/1) BİSMİ'LLĀHİ'R-RAḤMĀNİ'R-RAḤĪM*

Ḥamd bī-ḥad ān Ḥudā-yı pāk rā

Ol şerīk ü nazīrden pāk ü münezzeh Ḥudā'ya ḥadsiz ḥamd.

Ān ki ĩmān dād muştī ḥāk rā

Ol Allāh ki bir avuç ḥāke ya'ni bir avuç toprakdan¹⁶⁸ ḥalk olınmış insāna ĩmān virdi.¹⁶⁹ Küllü emrin zī bālin lem yūbde'a bi-ḥamdi'llāhi fehūve ebterü ve ecde' ḥasbince ḥazreti Şeyḥ bu kitāb-ı müsteṭābını¹⁷⁰ ḥamdele¹⁷¹ ile ibtidā eyledi vü eşref-i ni'am ĩmān idüğini iş'ār itmek için ḥamdden şofıra anı zıkr eyledi.

Ān ki der Ādem demīd ü rūh rā

Ol Allāh ki rūhı Ādem'de o nefḥ ü zāhir eyledi. Ḳavluhu te'ālā: Ve nefaḥtü fihī min rūhı¹⁷² bu sırrı beyān eyler.

Dād ez tūfān necāt ü Nūḥ rā

Nūḥ peygamber 'aleyhi's-selāma tūfāndan necātı ol Allāh virdi. Ḳavluhu te'ālā: Fe'enceynāhü ve men ma'ehu fı'l-fülki'l-meşḥün.¹⁷³ Ḥamdden şofıra Ādem'i zıkr eyledi. Sā'ir maḥlūḳātdan birini zıkr eylemedi. Zirā ḳavluhu te'ālā: ve leḳad kerremnā benī Ādeme¹⁷⁴ ḥasbince vü Ādem, eşref-i maḥlūḳāt ü meḥar-ı mevcūdāt olup mahzar-ı zāt-ı şıfāt-ı Bārī olmuştur. Nitekim bu ḥadīs-i şerīf anı beyān eyler. İnnallahe te'ālā ḥalaḳa Ādeme 'alā şüretihi ey 'alā şüretihi¹⁷⁵ ḥadīs-i şerīfden degüldür. Hemān 'alā şüretihi terkībini beyān içündür. Tā ki şüret zıkrinden nā-

* 1/1 HM 3b, NA 2b, HME 3b

¹⁶⁸ toprakdanHM: ḥākden NA, HME

¹⁶⁹ Ḳavluhu te'ālā + HM

¹⁷⁰ bu kitāb-ı müsteṭābını NA, HME: Böstān'ını HM

¹⁷¹ ḥamdele NA, HME: ḥamd HM

¹⁷² Ve nefaḥtü... rūhı "Ben ona ruhumdan üfledim." Hicr 15/29

¹⁷³ Fe'enceynāhü... meşḥün "Bunun üzerine onu ve onunla beraber bulunanları, o dolu gemi içinde kurtardık" Şuara 26/119

¹⁷⁴ ve...Ādeme "Andolsun ki biz Adem oğullarına çok ikram ettik." İsra 17/70

¹⁷⁵ şüretihi HM: şıfata NA, HME

ma'kûl zan olunmaya. Zirâ Hâk celle ve 'alâ¹⁷⁶ şüretden münezzehdür ü Mevlânâ Câmî hazretlerinüñ Silsiletü'z-Zehb'inden bu ebyât bu sırrı rûşen eyler.

Meşnevî

(Fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün/ fâ'lün)

Âdemî çist berzeh-i cāmi'
Şüret-i halk u hak der¹⁷⁷ vâkı'

Nüşa-i mücmelest u mazmüneş
Zât-ı Hâk u şifât-ı bî-çüneş

Muttaşıl bâ dakâyık-ı ceberüt
Müştemil ber hakâyık-ı meleküt

Bâtimeş der muhîf-i vahdet gark
Zâhireş huşk leb¹⁷⁸ be sâhil-i fark

Yek şifa nîst ez şifât-ı Hudâ
Ki ne der¹⁷⁹ zât-ı ü buved peydâ

Hem 'alîmest u hem sem' u hem başîr
Mütekellim mürîd u hayy u kadîr

Hem çenîn ez hakâyık-ı 'âlem
Heme çizî deru bûd mudgem

H'âh eflâk u h'âh erkân-gîr
H'âh kân bâ nebât u hayvân-gîr

Şüret-i nîk u bed neveşte derü¹⁸⁰
Sîret-i dîv u ded sirişte derü

Ger ne mir'at-ı vech bâkî buved
Ez çe rû şud ferîşte râ sücüd

Buved 'aks-i cemâl hazret-i pāk

¹⁷⁶ celle ve 'alâ HM: te'alâ NA, HME

¹⁷⁷ der HM: derü NA, HME

¹⁷⁸ huşk leb NA, HME: huşt leb HM

¹⁷⁹ der NA, HME: - HM

¹⁸⁰ Şüret-i ... derü NA, HME: - HM

Eger İblīs pey ne-bürd çe bāk
 Her ki der genc-i küntü kenzen¹⁸¹ nihān
 Buved der vey Hudā nümūd ‘ayān
 Halk rā der zuhūr u peydāyī
 Hestī ūst ‘illetī nümāyī¹⁸²
 Z'an ki ‘irfān buved sebeb ān rā
 Ūst maẓhar-ı kemāl ‘irfān rā

Ve bir maḥalde daḥı bu ebyātı getürmişdür.

Meşnevī

(Fā‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün/ fā‘lün)

Hıç mevcūd nıst der ‘ālem
 Ki şınāsed ḥaḳıḳat-i Ādem
 Dāned Ādem ḥaḳıḳat-i heme çiz
 Ğayrı ḥaḳ rā ḥaḳıḳat-i heme nız
 Bīned ‘ayn rā be çeşm <dil> ‘ayān
 Geşte zāhir be şüret-i a‘yān
 Ğayr ez ū der cihān ne-bīned hıç
 Āşikārā nihān ne-bīned hıç
 Līk ez devletī ne insānest
 Belki ḥaş-ı ḥavāş insānest¹⁸³

Ān ki fermān kerd ḳahreş bād rā

Ol Allāh ki anuñ ḳahrı bāda emr¹⁸⁴ eyledi.

Tā sezā-yı dād ḳavm-ı ‘Ād rā

Tā ki ‘Ād ḳavmine tamām lāyıḳın virdi. Bunda murād edepsizliklerinden ötüri ol ḳavmi bād ile helāk eyledi dimekdür. Ḳavluhu te‘ala : Ve emmā ‘Adün fetühlikü

¹⁸¹ گنت گنزا مخفيا “Ben gizli bir hazineydim.” Ahmat Serdaroglu, Mevzûât-ı Aliyyü'l-Kârf Tercemesi, Ankara: 1996, s. 92.

¹⁸² Mısra‘ın vezninde bozukluk vardır.

¹⁸³ Ve bir maḥalde ... insānest NA, HME: - HM

¹⁸⁴ Emr HM: fermān NA, HME

bîrîhin şarşarin ‘âtiyetin. Saḥḥarehâ ‘aleyhim seb‘a layâlin ve şemâniyete eyyâmim ḥusûmân feterâ’ kavme fîhâ şar‘â ke-ennehüm a‘câzü nahlin ḥâviyetin. Fehel terâ lehüm min bâkîyetin.¹⁸⁵

Ān ki luṭf-ı ḥişt¹⁸⁶ rā izhâr kerd

Ol Allâh ki kendünün lütfim izhâr eyledi.

Ber Ḥalîleş nâr rā gülzâr kerd

Kendünün Ḥalîl’i üzre âteşi gülzâr ü gülîstân eyledi. Ḳavluhu te‘ala : Ḳulnâ yâ nâru küni berden ve selâmen ‘alâ İbrâhîm.¹⁸⁷

Ān Ḥüdâvendî ki hengâm-ı seher

Ol ‘azîm Ḥüdâvend ki seher vaḳti,

Kerd kavm-i Lût rā zîr ü zeber

Lût kavmini zîr ü zeber eyledi ya‘ni¹⁸⁸ altını üstüne vü üstini altına eyledi demekdür. Ḳavluhu te‘ala : Felemmâ câ’e emrunâ ce‘alnâ ‘aleyhâ sāfilehâ.¹⁸⁹ Ḥüdâvendîde olan yâ ki yâ-yı vaḥdetden münşa‘ibdür, ta‘zîm içündür.

Suy-ı ü ḥaşmî ki tîr endâhte

Şol ḥaşm ki anuñ cânına oḳ atmışdur.

Peşe-î kâreş kifâyet sâhte

Anuñ işine bir peşe¹⁹⁰ kifâyet düzmişdür. Ya‘ni anı bir peşe sebebi ile helâk itmişdür.¹⁹¹ Bu kışşa ziyâde rüşendür. Ḥaşımdan murâd Nemrûd-ı la‘îndür ki Ḥaḳ te‘âlâ hazreti anı bir aḳsaḳ sivri sinek sebebi ile helâk eylemişdür. Ḥaşmî’da olan yâ taḥḳîr içündür.

¹⁸⁵ Ve emmâ... bâkîyetin “Ammâ Ad kavmi ise, artık (onlar) uğultulu, şiddetli bir kasırga ile mahvedildiler. Onu (o kasırgayı) yedi gece sekiz gündüz ardı ardına onların üzerine musallat etti. Nitekim (orada olsaydın) o kavmi orada yere yıkılmış bir halde gördün. Sanki onlar, içi boş hurma kütükleri gibi olmuşlardı. Şimdi onlardan geriye kalmış bir şey görebilir misin?” Hakka, 69/6-8.

¹⁸⁶ ḥişt HM: ḥişt NA, HME

¹⁸⁷ Ḳulnâ... İbrâhîm “Ey ateş, İbrahim’e serin ve esenlik ol.” Enbiya, 21/69.

¹⁸⁸ ya‘ni HM: murâd NA, HME

¹⁸⁹ Felemmâ ... sāfilehâ “Nihayet azab emrimiz gelince oranın üstünü altına getirdik...” Hud, 11/82.

¹⁹⁰ peşe HM, HME: sivri sinek NA

¹⁹¹ itmişdür HM: eylemişdür NA, HME

Beyit

(Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

Nīm peşşe ber ser-i¹⁹² düşmen gomāşt
Der ser-i ü çār şad sāleş bedāşt

Süy-ı ü haşmī beyti, ān Hüdāvendī beytine cevāb gibi vākı' olmuştur.

Ān ki a'dā rā be deryā der keşīd

O! Allāh ki kendi¹⁹³ a'dāsını deryāya çekdi vü anda ğarķ eyledi. Deryādan murād Nīl ırmağıdır ü ba'zı kimse dir ki murād deryā-yı Kūlzūm'dür.

Nāķe rā ez seng-i hārā der¹⁹⁴ keşīd

Siyāh ü muhkem taşdan nāķeyi çekdi,¹⁹⁵ ya'ni zāhir eyledi. Kāvluhu te'ala : Vecāveznā benī İsrā'ile'l-bāhre feetbe'ahüm fir'avnü vecünūdehu bağyen ve 'adven hattā izā edrekehu'l-ġarķu ķāle¹⁹⁶ āmentü ennehu lā ilāhe illā'lleżī āmenet bihi benū İsrā'ile ve ene mine'l-müslimīn.¹⁹⁷ Mışrā'-ı evvel ile hāzret-i Mūsā ile Fir'avun kışşasına vü mışrā'-ı şānī ile Şālīh peygamberüñ kışşasına işāret eyler ki kefere andan mu'cize taleb itdüklerinde Hāķ te'ālā hāzreti 'azze ismühü bir tağdan ol nāķeyi bir yavrisıyla¹⁹⁸ zāhir eyledi. Hāzreti Şeyh ķaddesa'llāhu şırrahu ümem-i sābıķanuñ aḫvālını vü kışşalarını beyān eyledi. Tā ki kendünüñ kitāb-ı müsteṭābından müntefī' olanlaruñ ķulūbında olan i'tikād-ı latīf sebāt ü istiḫkām bula. Nitekim Hāķ te'ālā hāzreti 'azze ismühü Hābībī ekremine ḫıṭāb idüp ayıtdı. Kāvluhu te'ala : ve küllā naķuşşu 'aleyke min enba'ir-rüsülü mā nüsebbitü bihi fū'ādeke.¹⁹⁹

Çün 'ināyet ķādir-i ķayyūm kerd

¹⁹² ser-i HM, HME: serī NA

¹⁹³ kendi NA: -HM

¹⁹⁴ der HM: ber NA

¹⁹⁵ nāķeyi çekdi HM, HME: nāķe çıkardı NA

¹⁹⁶ ķāle NA, HME: - HM

¹⁹⁷ Vecāveznā... müslimīn "Ve İsrailoğullarını denizden geçirdik, Fir'avun ve askerleri de zulmetmek ve saldırmak için hemen onların arkalarına düştü. Nihayet (deniz kapanarak) kendisini boğacağında Fir'avun: Gerçekten şuna inandım ki, İsrailoğullarının kendisine iman ettiğinden başka ilah yoktur; ben de Müslümanlardanım, dedi." Yünus 10/90.

¹⁹⁸ yavrisıyla NA, HME: yavriyla HM

¹⁹⁹ ve küllā... fū'ādeke "(Ey resulüm) Peygamberlerin haberlerinden, kendisi ile senin kalbini takviye edeceğimiz her şeyi sana anlatıyoruz." Hud, 11/120.

Çünkü qayyüm-ı qadır 'ināyet itdi.

Der kef-i Davud āhen mūm kerd

Dāvud peyğamberüñ kefinde āheni mūm ya'nī mūm gibi yumuşaq eyledi. Qavluhu te'ala :Ve elennā lehu'l- hadīd. Eni'mel sābigātin ve qaddir fi's-serdi va'melū şālihen innī bimā ta'melūne başır.²⁰⁰ Qayyüm, bākī ma'nāsınadır. El-qayyüm hüve'lezi yeqūmu bihi küllü şey'in ve hüve yeqūmu bi-nefsihi. Qayyüm'dan murād Hudā-yı te'ālādur ki cemī' eşyā onuñla qāyim ü o kendü zātıyla qāyimdür.

Bā Süleymān dād milk ü serveri²⁰¹

Süleymān peyğambere saltanat u serverlik virdi.

Şüde muñi' hātemeş dīv ü perī

Dīv ü perī anun hātemine muñi' vü münkād²⁰² oldılar. Hāteme isnād sebebine isnād²⁰³ olunan qabīldendür. Zīrā dīv ü perinüñ hāzret-i Süleymān'a itā'at itmesine sebep ol hātem²⁰⁴ olmuşdur.

Ez ten-i şābir be kirmān qūt dād

Şābirüñ cisminden kirmenlere azıq virdi.

Hem ze Yūnus loqmaī bā hūt dād

Hem Yūnus peyğamberden hūta bir loqma virdi. Bundan murād Haq te'ālānuñ emr-i şerīfiyle balıq²⁰⁵ anı bir loqma gibi yutdı dimekdür. Mısrā'-ı evvel Eyyüb peyğamberüñ kışşasına işaretdür. Zīrā şābirden murād bunda Hāzret-i Eyyub'dür ki mubārek cism-i şerīfi küçük qurd ile pür itdi. Qavluhu te'ala : ve'zür 'abdünā Eyyūbe iz nādā²⁰⁶ rabbehu ennī messeniye-ş-şeytānū binuşbin ve 'azāb. Ürküd biriclike hāzā muğteselün bāridün ve şerāb. Ve vehebnā lehu ehlehu ve mişlehüm me'ahüm rahmeten minnā ve zikrā li-ül'l elbāb. Ve huz biyedike zığsen fādrīb bihi ve

²⁰⁰ Ve elennā... başır "...Ve geniş zırhlar yap diye demiri ona yumuşattık. Hem dokumasında ölçüyü gözet (güzel ve yeteri kadar yap) ve (ehlinle birlikte) Salih amel işleyin! Çünkü ben ne yaparsanız hakkıyla görenim (diye vahyettik)." Sebe', 34/10-11

²⁰¹ milk ü serveri NA, HME : milk-i serveri HM

²⁰² münkād HM: - HME, NA

²⁰³ isnād HME, NA: - HM

²⁰⁴ hātem HM, HME: - NA

²⁰⁵ balıq HM: mähī NA, HME

²⁰⁶ iz nādā ... yüb'asün NA, HME: - HM

lā taḥneṣ innā vecednāhu ṣābiren ni‘me'l-‘abdu innehü evvāb.²⁰⁷ Mısrā‘-ı şānī ile Yūnus peygamberüñ kıṣṣasına işāret eyler. Qavlulu te‘ālā: Ve inne Yūnuse lemine'l-mürselīn. İz ebeḳa ilā'l-fülki'l-meṣḥūn. Fesāheme fekāne mine'l-müdḥazīn. Fāltekamehu'l-ḥūtu ve hüve mülīm. Felev lā ennehu kāne mine'l-müsebbihīn. Lelebise fī baṭnihi ilā yevmi yüb‘asūn.²⁰⁸ Ḥazret-i Yūnus baṭn-ı mähīde bunı lisānından gidermedi. En lā ilāhe illā ente subḥāneke innī küntü mine'z-zālimīn.²⁰⁹ Ve her kim ki bunā meṣḡul ola elbetde belālardan ḥalāş bulur.

Beyit

(Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün fa'lün)

Vaḳtest ḥoş ān rā ki buved zıkr-i to mūnis
Ver ḥod buved ender şikem-i ḥüt çü Yūnus

Bendeī rā erre ber ser mī nehed

Bir bendenüñ başı üzre erre ḳor.

Dīgerī rā tāc ber²¹⁰ ser mī nehed

Bir ḡayrınuñ başı üzre tāc ḳor. Bendeden murād Zekerıyyā peygamberdür. Yahūdīlerden firār idüp bir ağacın içinde girüp ḥalāş bulmuş iken Şeytān-ı²¹¹ la‘īnüñ delāletiyle ağaç içinde pinhān olmuş²¹² iken başdan ayağına varınca anı erre ile iki bıçtılar. Dīgerīden murād erbāb-ı devletden her ḳankısı murād olunursa cāyızdür. Erre bıçkı mā‘nāsınadır.

²⁰⁷ ve'zükür...evvāb “(Ey resulüm)Kulumuz Eyyüb'u da an. Hani rabbisine : “Doğrusu Şeytan bana bir yorgunluk ve bir elem dokundurdu!” diye seslenmişti.(ona) “Ayağın ile yere vur! İşte yıkanılacak ve içilecek (ve böylelikle şifa bulacağın) bir serin su”dedik. Tarafımızdan bir rahmet ve akıl sahipleri için bir ibret olmak üzere ona hem ailesini hem de onlarla beraber bir mislini daha bağışladık. (Ona) “Eline bir demet sap al da onunla (zevcene) vur ve yeminin bozma”dedik. Gerçekten biz onu sabırlı bir kimse olarak bulduk. O ne iyi kuldu. Hakikaten o, daima Allah'a yönelen bir kimse idi.”Sad, 38/41-44.

²⁰⁸ ve inne... yüb‘asūn “Muhakkak ki Yunus da elbette peygamberlerdendir. Hani (O) dolu gemiye kaçmıştı. Nihayet kura çekti de kaybedenlaeden oldu. Derken o (kendini) kınayan bir kimse olduğu halde balık onu yuttu. Fakat gerçekten o, tesbih edenlerden olmasaydı, mutlaka (insanların) diriltilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı.” Saffat, 37/139-144.

²⁰⁹ En...mine'z-zālimīn “ ...Senden başka ilah yoktur.Sen yücesin, Sübhānsın, her türlü kusur ve noksandan münezzehsin. Ben ise gerçekten (nefsine) zulmedenlerden oldum.”Enbiya,21/87.

²¹⁰ ber HM: der HME, NA

²¹¹ Şeytān-ı HM: İblīs-i NA, HME

²¹² pinhān olmuş HM: - NA, HME

Üst sultān her çe ḥ'āhed ān²¹³ koned

Sultān ol rabbü'l-'ālemīndür, her ne isterse anı eyler. Qavluhu te'ala : Yef'alü'llāhi mā yeşā' ve yaḥkümü mā yürid.²¹⁴

'Ālemī rā der demī vīrān koned

Bütün 'ālemi bir demde vīrān ü ḥarāb eyler. Nitekim tufānda öyle olmuşdur. Murād Bārī te'ālānuñ fā'il-i muḥtārıdır. Ve ḥākim-i muṭlak idüğini iş'ardur.

Hest sultānī müselleme mer ü rā

Sultānlık aña müselleme ü lāyıkdur.

Nīst kes rā zehre ez çün ü çerā

Kimseye çün ü çerā zehresi yoқdur. Qavluhu te'ala : Lā yūs'elü 'ammā yef'alü ve hüm yes'elün²¹⁵ ḥasbince Ḥaқ te'ālānuñ ḥuşuşında su'āl ü cevāba kimsenüñ güftāra iқtidārı olmaduğın beyānıdır. Çün, niçe; çerā, niçün ma'nāsınadır.

Ān yekī rā genc ü ni'met mī dehed

Ol birine luṭf ile genc ü ni'met virür.

Dīgerī rā renc ü zaḥmet mī dehed

Ve ol birine ḥikmet ile renc ü zaḥmet virür. Murād kimine māl ü ni'met ü kimine renc ü zaḥmet virür dimekdür. Ğayr ma'nāsınadır. Mī dehed fi'l-i muzāri'-i ğāyibdür.²¹⁶

Ān yekī rā zer dü şad hemyān dehed

Ol birine iki yüz hemyān altun²¹⁷ virür. Bundan murād pādişāhlar ü Qārūn gibi ğanı olanlardur. Hemyān bunda kise ma'nāsınadır.

Dīgerī der ḥasret-i nān cān dehed

Bir ğayrısı ziyāde faqr u iḥtiyācından nān ḥasretinden cān virür.

Ān yekī pūşīde sincāb u samūr

Ol birisi ziyāde ğanı²¹⁸ vü kemāl-i қudretinden sencāb u samūr giymiş.

²¹³ ān NA, HME: mī HM

²¹⁴ Yef'alü'llāhi... yürid “ Şüphesiz Allah dilediğini yapar ve dilediği hükmü verir” Al-i İmran,3/40-Maide, 5/1

²¹⁵ Lā... yes'elün “O, yapmakta olduğundan sual olunmaz; onlar ise sorguya çekileceklerdir.” Enbiya, 21/23

²¹⁶ Ğayr ... ğāyibdür. NA: -HM, HME

²¹⁷ altun HM, HME: -NA

Dīgerī ħufte berehne der tenūr

Bir ğayrısı ziyāde faqr ve ihtiyācından tenūrda ‘üryan yatmış. Ebū'd-Derdā²¹⁹ ħazreti için rivayet olunur ki, namāzı edā eylemek vaktinde ħatunı tenūrda mukarrer otururdu, geyecek olmaduđ-ıçun ki ikisi bir anda namāzlarını edā eyleyeler.

Ān yekī ber bister-i kemhā vü neĥ

Ol birisi kemhā vü neĥ dōşegi üzre yatmış.

Ān yekī ber ħāk-i ħ`āri kerde yeĥ

Ol birisi ĥorluĥ ile ħāk üzre büzilmiş. Murād herġiz ‘izzet görmemiş dimekdür. Neĥ ħālice²²⁰ ki pādişāhlar dōşenür.

Ān yekī ber taĥt bā şad ‘izz ü nāz

Ol birisi taĥt üzre yüz ‘izz ü nāz ile,

Dīgerī kerde dehān ez fāka bāz

Ol birisi faqr u ihtiyācından aġzını açmış ki bir yiyecek nesneye kādır degüldür.

Ĥarfetü'l-‘aynī cihān ber hem zened

Bir ĥarfetü'l-‘aynda cihānı biri birine urur ü ĥarāb ü vīrān eyler.

Kes nemī yāred ki incā dem zened

Kimse kādır olmaz ki bunda dem ura belki cemī‘an ĥükm ü fermānına ser-fürü idüp muĥī‘ vü münkād olmuşlar.

Ān ki bā murġ-ı hevā mähī dehed

Ol Allāh ki havāda pervāz iden kuşa²²¹ balık²²² virür

Bendegān rā devlet-i şāhī dehed

Bendelerine şāhlık devletini virür. Murād cemī‘ ĥuşuş ĥükm-i ilāhiye müfevvez ü müsellem idüġin iş‘ardur.

Bī-peder ferzend peydā ü koned

Pedersiz²²³ ferzendi ol Allāh peydā vü zāhir²²⁴ eyledi.

²¹⁸ ġanī HM: ġınā NA, HME

²¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Zeki Çıkman ve diğerleri, “Ebu'd-Derdā”, İslām Ālimleri Ansiklopedisi, C.1, s.255-258

²²⁰ ħālice HM : ħālīce NA, HME

²²¹ kuşa HM : murġa NA, HME

²²² balık HM: mähī NA, HME

Ṭıfl rā der mehd gūyā ū koned

Beşikde oğlanı²²⁵ ol Allāh gūyā eyler. Ferzendden murād ḥazret-i ‘İsā’dur. Pedersiz ḥalk olınmışdur.²²⁶ Ḳavluhu te‘ālā : İinne meşeale ‘İsā ‘inda’llāhi kemeşeli ‘Ademe ḥalaḳahu min tūrābin şümme ḳāle lehu kūn feyekūn.²²⁷ Ṭıflıdan murād yine ḥazret-i ‘İsa²²⁸ olmaḳ cāyızdır. Ḳavluhu te‘ālā: Fe’eşāret ileyhi ḳālū keyfe nükellim men kāne fi’l-mehdi şabīten. Ḳālu innī a‘budu’llāhe ene fi’l-kitābe ve ce‘alni nebiyyen.²²⁹ Ve Yūsuf peygamberuñ ḳışşāsında mezkūrdur ki Zeliḥā, ḥazret-i Yūsuf’a bühtān itdükde ḥazret-i Yūsuf ol bühtāndan ḥalaş bulmaḳ için ayıtdı. Dört aylık beşikde bir ṭıfl vardır ki ol vaḳt ol ḥānede bizümle idi. Anı getürüñ ki benüm pākligime ol ṭıfl şehādet eyler, bi-izni’llāhi te‘ālā ol ṭıfl²³⁰ ayıtdı. Ḳavluhu Te‘ālā: İn kāne ḳamīşuhu ḳudde min ḳubulin feşadaḳat ve hüve mine’l-kāzibīn. Ve in kāne ḳamīşuhu ḳudde min duburin fekezebet ve hüve mine’s-şādıḳīn.²³¹ Ṭıflıdan murād bu ṭıfl olmaḳ cāyızdır.

Mürde-i şad sāle rā ḥay mī koned

Yüz yıllık öliyi diri eyler.

İn be-coz Ḥaḳ digerī key mī koned

Bunu Ḥaḳ te‘ālā ḥazretinden ḡayrı bir ḡayrısı ḳaçan eyler? Mürde-i şad sāle’den murād ‘Üzeyr peygamberdür ki bir çürümüş üstüh’ānı görüp ayıtdı. Bu üstüh’ān tekrār ḳaçan²³² ḥayāt bulur diyü tefekkür eyledi.²³³ Ḥaḳ subḥānehu ve te‘ālā ḥazreti kemāl-i ḳudretini aña bildürmek için orada anuñ rūḥını ḳabz idüp yüz yıl anı ol

²²³ Pedersiz HM, HME: babasız NA

²²⁴ vü zāhir HM, HME: - NA

²²⁵ oğlanı HM: ṭıflı NA, HME

²²⁶ olınmışdur NA, HME : olmışdur HM

²²⁷ İinne ... feyekūn “Allah nezdinde İsa'nın durumu, Adem'in durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı. Sonra ona "Ol!" dedi ve oluverdi.” Ali İmran,3/59

²²⁸ yine ḥazret-i ‘İsa NA, HME: bu ṭıfl HM

²²⁹ Fe’eşāret ... nebiyyen “ Bunun üzerine ona işaret etti. (Onlar) “Beşikteki bir çocukla nasıl konuşuruz?” dediler. (İsa, henüz doğmuş bir bebek iken) şöyle dedi: “Şüphesiz ki ben, Allah'ın kuluyum; (O) bana Kitap'ı verdi ve beni peygamber yaptı!” Meryem, 19/29-30

²³⁰ ṭıfl HME: - HM, NA

²³¹ İn kāne... şādıḳīn “... Yusuf: "Asıl kendisi benim nefsimden murat almak istedi" dedi. Kadının akrabasından biri şöyle şahitlik etti: "Eğer gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, bu ise yalancılardandır. Yok eğer gömleği arkadan yırtılmış ise hanım yalan söylemiştir, o zaman bu doğru söyleyenlerdendir.” Yusuf, 12/26-27

²³² ḳaçan HM: niçe NA, HME

²³³ diyü tefekkür eyledi HM: - HME

kemik hâli üzre qodi. Yüz yıldan şofıra emr-i haq ile hayât bulup andan şofıra niçe zamân diri oldı. Qavluhu te‘âlâ: Ev ke'lezi merre ‘alâ qaryetin ve hiye haviyetün ‘alâ ‘urüşihâ qâle ennâ yuhyî hâzihi'llâhu ba‘de mevtihâ fe'emâtehu'llâhu mi'ete ‘âmin şümme be‘aşehu qâle kem lebişte qâle lebiştü yevmen en ba‘ze yevmin qâle bel lebişte mi'ete ‘âmin fenzur ilâ ta‘âmike ve şerâbike lem yetesenneh venzur ilâ himârike velinec‘aleke âyeten li'n-nâsi venzur ilâ'l-izâmi keyfe nünşizühâ şümme neksühâ lahmen felemmâ tebeyyene lehu qâle a'lemu enne'llâhe ‘alâ külli şey'in qadır.^{234 235}

Şani‘î kez tîn âdem mî koned²³⁶

Anuñ gibi bir şani‘dür ki tinden âdem eyler. Qavluhu Te‘âlâ : İz qâle rabbüke li'l-melâ'iketi innî hâliqun beşeren min tîn.²³⁷

Necm rā recm-i Şeyâtîn mî koned

Nemci şeyâtine recm eyler. Qavluhu te‘âlâ: Veleğad zeyyena's-semâ'e'd-dünyâ bi-meşâbiha ve ce‘alnâ hâ rücūmen li'ş-şeyâtîni ve a'tednâ lehüm ‘azābe's-sa‘îr.²³⁸

Ez zemîn-i huşk ü rüyāned giyāh

Quru yirden ol Allāh ot bitürür. Qavluhu te‘âlâ : Evelem yerev ennâ nūsūku'l-mā'e ilâ'l-arzi'l-curuzi fenuhricü bihi zer‘ân te'külü minhu en‘âmühüm ve enfüsühüm efelâ yübşirün.²³⁹

Āsumān rā nîz ü dāred nigāh

Āsumānı dağı ol Allāhu te‘âlâ nigāh tutar ya‘ni kudretle hıfz eyler. Qavluhu te‘âlâ : İne'llāhe yemsikü's-semavāti ve'l-arze en tezūlen vele'în zāletā in emsekehümā min ehadin min ba‘dihi innehu kāne hālīmen gafūran.²⁴⁰

²³⁴Ev...qadır “Yahut altı üstüne gelmiş bir kasabaya uğrayan kimseyi görmedin mi? "Allah burayı ölümünden sonra acaba nasıl diriltecek?" dedi. Bunun üzerine Allah onu yüz yıl ölü bıraktı, sonra diriltti, "Ne kadar kaldın?" dedi, "Bir gün veya bir günden az kaldım" dedi, "Hayır yüz yıl kaldın, yiyeceğine içeceğine bak, bozulmamış; eşeğine bak ve hem seni insanlar için bir ibret kılacağız kemiklerine bak, onları nasıl birleştirip, sonra onlara et giydiriyoruz" dedi; bu ona apaçık belli olunca, "Artık Allah'ın her şeye Kadir olduğuna inanmış bulunuyorum" dedi."Bakara, 2/259.

²³⁵Qavluhu ... qadır NA, HME: - HM

²³⁶selâfîn + HM

²³⁷iz qâle... min tîn “Bir zaman Rabbin meleklerle buyurdu ki: Şüphesiz ben, çamurdan bir insan yaratıcıyım.” Sad, 23/71.

²³⁸veleğad... sa‘îr “And olsun ki, dünya semasını kandillerle süsledik ve onları (kulak hırsızlığı yapan) şeytanlar için (atılacak) taşlar yaptık ve onlara alevli ateş azabını hazırladık!” Mülk, 67/5.

²³⁹Evelem ... yübşirün. “Ya hiç görmediler de mi? Biz kır yere suyu salıveriyoruz de onunla bir ekin çıkarıyoruz, ondan hayvanları da yiyor, kendileri de, hâlâ gözlerini açmıyacaklar mı?” Secde, 32/27.

Hîç kes der milk-i u enbâz nî

Hîç kimse ol Allâh te‘âlânuñ hüküm ü mülkünde şerîk degüldür. Enbâz şerîk ma‘nâsınadır.²⁴¹ Lâ ilâhe illâ’llâhu vahdehu lâ şerîke leh, lehu’l-mülkü ve lehu’l-hamdu ve hüve ‘alâ külli şey’in kâdîr.²⁴²

Qavl-i ü rā lahn nî āvâz nî

Ol Hudâ’nuñ sözünüñ şüreti vü tertîbi yoqdur. Murâd Hâk te‘âlâ hazretinüñ kelâm-ı şerîfi harf ü şavtdan münezzehtir idügin iş‘âr ider.

²⁴⁰ İne’llâhe ... gâfûran “Şüphesiz Allah gökleri ve yeri, nizamları bozulmasın diye tutuyor. Andolsun ki onların nizamı eğer bir bozulursa, kendisinden başka hiç kimse onları tutamaz. Şüphesiz O, halîmdir, çok bağışlayıcıdır.” Fatır, 35/41

²⁴¹ Enbâz şerîk ma‘nâsınadır NA, HME: - HM

²⁴² Lâ ilâhe ... kâdîr “Allah’dan başka ilah yoktur. O bir tektir, şeriki yoktur. Mülk onundur. Hamd onadır, kendisine mahsustur. O her şeye kâdirdir, dönüştür onadır.”

(1/2) DER NA‘T-I SEYYİDİ‘L-MÜRSELİN*

Seyyid-i kevneyn ü hatmü‘l-mürselîn

Ol resül-i Kibriyâ iki ‘âlemün seyyidi vü mürsel peygamberlerün²⁴³ hâtemidür. Qavluhu te‘âlâ : Mâ kâne Muhammedün abâ ehadin min ricâliküm velâkin resûla‘llâhi ve hâteme'n-nebiyyîn.Ve kâne'llâhu bi-küllî şey'in ‘alîmâ.^{244 245} Murâd hâtemü‘l-nebiyyîn idügin iş‘ârdur. Nitekim kendülerinüñ elfâz-ı dürer-bârlarındandır. Lâ nebiyyen ba‘dî.²⁴⁶

Âhir âmed bûd fahri‘l-evvelîn

Ol resül egerçi cemî‘ enbiyâ vü resûlden şofira geldi, lîken evvel gelen²⁴⁷ peygamberlerüñ fahr ü güzîdesi oldu. Zirâ andan eşref ü mükerrerem bir kimse halk olunmadı. Raḥmeten li‘l-‘âlemîn ol oldu.

Meşnevî²⁴⁸*(Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün)*

H‘âce-i dünyâ vü dîn genc-i vefâ
Şadr u bedr-i her dü ‘âlem Mustafâ

Afitâb-ı şer‘ ü deryâ-yı yakîn
Nür-ı ‘âlem raḥmeten li‘l-‘âlemîn²⁴⁹

Mihterîn ü bihterîn-i enbiyâ
Reh-nümâ-yı aşfiyâ vü evliyâ

* 1/2 HM 7b, NA 6a, HME 7a

²⁴³ peygamberlerüñ NA, HME : peygamberüñ HM

²⁴⁴ Mâ kâne ...‘alîmâ “Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirininin babası değildir; fakat Allah'ın resulü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah ise her şeyi hakkıyla bilendir.” Ahzab, 33/40

²⁴⁵ ḥakîmâ + NA

²⁴⁶ Lâ nebiyyen ba‘dî “Benden sonra peygamber yoktur.” Mehmet Yılmaz, Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözcükler, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1992, s. 102.

²⁴⁷ evvel gelen NA, HME: - HM

²⁴⁸ Meşnevî NA, HME: - HM

²⁴⁹ nür-ı ... ‘âlemîn HM, HME: - NA

Pīşvā-yı ĩn cihān ü ān cihān
Muĸtedā-yı āşikārā vü nihān

Her dü ĸitī ez vücūdeş nām yāft
'Arş nīz ez nām-ı ü ārām²⁵⁰ yāft²⁵¹

Ān ki āmed nüh felek mi'rāc-ı ü
Ol resūl ki nüh felek anuñ mi'rācı geldi. Ya'ni cismānı mi'rāc-ı şerīfde nüh felekden
güzer eyledi.

Enbiyā vü evliyā muhtāc-ı ü
Enbiyā vü evliyā anuñ muhtācıdur.

Meşnevī²⁵²

(*Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül*)

Heme enbiyā der penāh-ı veyend
Muĸim-i der-i bārgāh-ı veyend²⁵³

Ü mihr-i münir ü heme ahterend
Ü sulţān-ı mülk ü heme leşkerend

Şüd vücūdeş rahmeten li'l-'ālemīn

Anuñ vücūd-ı şerīfī 'ālemlere rahmet oldı. Nitekim Hāĸ te'ālā ĸazreti buyurmuşdur.
Ve mā erselnāke illā rahmeten li'l-'ālemīn.²⁵⁴

Mescid-i ü²⁵⁵ şüd heme rüy-ı zemīn

Cem' yiryüzi anuñ mescidi oldı. Zirā o nāsuñ cemi'sine peygamber gönderildi. Sāyir
enbiyāya bu ĸadar rif'at virilmedi.

Ān ki yāreş būd Ebū Bekr ü 'Ömer
Ol resūl ki Ebu Bekr ü 'Ömer rađıya'llāhu te'ālā 'anhümā anuñ yāri idiler.

Ez ser-i engüşt-i ü şüd şaĸ ĸamer

²⁵⁰ ārām HME: rām NA

²⁵¹ Muĸtedā-yı ... yāft NA, HME: - HM

²⁵² Meşnevī NA: - HM

²⁵³ heme...pend HM, HME: - NA

²⁵⁴ **Ve mā...li'l-'ālemīn** "Biz seni ancak alemlere bir rahmet olarak gönderdik."Enbiya, 21/107.

²⁵⁵ mescid-i ü NA, HME: mescid HM

Anuñ mubârek parmağı ucundan kamer iki pâre oldı. Qavluhu te'âlâ: İkterebeti's-sâ'atü ve'n- şakka'l-kamer.²⁵⁶

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Çü 'azmeş ber âmîht şemşir bîm
Be mu'ciz miyân-ı kamer ze dü nîm

Ba'zı nüsahta böyle vâkı' olmışdur

Ân ki şüd yâreş Ebu Bekr ü 'Ömer

²⁵⁷Haqîkatde birdür.

Ân yekî ü rā refîk-i gâr bûd

Ol biri ki murād Ebū Bekr'dür, refîk-i gâr idi. Qavluhu te'âlâ: Şānîşneyni iz hümā fî'l-gār.²⁵⁸ Ka'be-i Mu'azzama'dan Medîne-i Münevvere'ye hicret vâkı' olduğu gice bir mağarada pinhân oldılar. Küffār hâksâra her ne kadar ki cüst ü cü eylediler anlardan aşlâ eşer ü haber bulamadılar.

Meşnevî

(Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

H'âce-i evvel ki yâr-ı gâr-ı üst
Şānî işneyn ānhümā fî gâr-ı üst

Şadr-ı dîn şiddîk-ı ekber kuṭb-ı Haq
Bürde der şıdk ez reh-i ma'nā sabak

Her çe Haq ez bârgâh-ı Kibriyā
Rîht der şadr-ı şerî'at Muştafā

Ân heme der sîne-i siddîk rîht
Lā cerem nā bûd ez'ü taḥkîk rîht

Çün 'Ömer müyî be-dîd ez qadr-ı ü
Güfti kâş ān müyemî der sadr-ı ü

²⁵⁶ İkterebeti... kamer "Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı."Kamer, 54/1.

²⁵⁷ Ve 'Ömer + HM

²⁵⁸ Şānîşneyni ... fî'l-gār "...Hani yalnız iki kişiden biri olduğu halde, inkar edenler kendisini (Mekke'den) çıkardıkları sırada, ikisi mağarada iken arkadaşına: Üzülme Allah bizimle beraberdir, diyordu." Tevbe, 9/40.

V'ān dīger leşker-keş ebrār būd

Ve ol bir yekī murād ḥazret-i 'Ömer'dür. Ebrāruñ leşker-keşi vü serdārı idi. Zirā mülket-i²⁵⁹ 'Acem ü ekşer-i memālik anuñ ḥilafeti zamānında feth oldu. Ziyāde ihtimām itdüklerinden²⁶⁰ ebrārdan murād aşḥābdur. Ebrār berruñ cem'idür, bānuñ fethayla eyü kimse ma'nāsınadır.

Meşnevī

(Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

Ḥāce-i şer' āfitāb-ı cem'-i dīn
Zıll-ı Ḥaḳ Fārūḳ-ı a'zam şem'-i din

Ḥatm kerde 'adl ü inşāfī be ḥaḳ
Der firāset burde ez yārān sabāḳ

Kār-ı dīn ez 'adl-i ü encām yāft
Nīl-i cünbiş zelzele ārām yāft

Ān ki dāred ber şırāt evvel güzer
Hest ü ez ḳavl-i peygamber 'Ömer

Ān ki evvel ḥalka-i Dārū's-selam
Ü be dest āred zihī 'ālī maḳām

Şāḫibeş būdend 'Oşmān u 'Alī

'Oşmān u 'Alī raḍiya'llāhu 'anhümā ol resül-i kibriyānuñ şāḫib ü muşāḫibi idiler.
Būdenden murād bunda oldılar ma'nāsınadır.

Behr-i ān geştend der 'ālem velī

Andan ötürī 'ālemde velī vü vālī oldılar.

Ān yekī kār-ı ḥayā vü ḥilm būd

Ol biri ki murād Ḥazret-i 'Oşmān'dur, ḥayā vü ḥilm kāmı idi ki āsumānda melā'ike andan utanurdu.²⁶¹

²⁵⁹ mülket-i HM, NA: - HME

²⁶⁰ Ziyāde ihtimām itdüklerinden NA : - HM, HME

²⁶¹ Ān... utanurdu. NA: - HM, HME

Meşnevî

(Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün)

Hâce-i evvel²⁶² ki²⁶³ nür-ı muṭlaḳest
 Bel Ḥüdāvend<est> ü nür-i ber Ḥaḳest
 Ān ki ğarḳ²⁶⁴-ı bahr-i 'irfān āmedest
 Şadr-ı dīn 'Oşmān 'Affān āmedest
 Rif'at-i kân rāyet-i İmān girift
 Ez emīrū'l-mü'minīn 'Oşmān girift
 Revnaḳ-i kân 'arşa-i kevneyn girift
 Ez dil-i pür-nür zū'n-nüreyn girift²⁶⁵
 Seyyid-i sādāt güftā ber felek
 Şerm dār u dā'im ez 'Oşmān melek

V'ān dīġer bāb-ı medīne 'ilm būd

Ve ol birisi 'ilm şehrinüñ ḳapısı idi. Nitekim meşhürdur Ene medīnetü'l-'ilmi ve
 'Alīyyün bābühā.²⁶⁶

Meşnevî

(Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün)

Ḥ'âce-i ḥaḳ²⁶⁷ pişvā-yı rāştīn
 Kūh-ı ḥilm ü baḫr-i 'ilm ü ḳuṭb-ı dīn
 Sāḳī-i Kevşer imām-ı reh-nümāy
 İbn-i 'amm-i Mustafā şīr-i Ḥüdāy
 Murtażā vü müctebā cüft-i betül
 Ḥ'âce-i ma'sūm u dāmād-ı resül
 Der²⁶⁸ beyān ez reh-nümünī²⁶⁹ āmede

²⁶² evvel HM: sünnet NA, HME

²⁶³ cennet + HM

²⁶⁴ ğarḳ NA, HME: - HM

²⁶⁵ Ez emīrū'l ... girift HM: - HME

²⁶⁶ Ene ... bābühā "Ben ilmin şehriyim, Ali kapısıdır." Yılmaz, a.g.e., s. 40.

²⁶⁷ ḥaḳ HM, HME: - NA

Şāhib-i esrār sükūnī āmede

Muḳtedā-yı dīn be istiḫkāk-ı ūst

Müfti-i mutlak ‘ale’l-ıtlāk ūst

Ān resūl-ı Ḥaḳ ki ḥayru’n-nās būd

Ol Ḥaḳḳ’uñ resūli ki nāssuñ belki cemī‘ ḥaḳḳuñ²⁷⁰ ḥayr u güzīdesi idi.

‘Amm-ı pākeş Ḥamza vü ‘Abbās būd

Anuñ pāk ‘ammı Ḥamza vü ‘Abbās idi. Murād ‘ammılarından hemān bu ikisi ĩmāna gelmiş.

Her dem ez mā şad dūrūd u şad selām

Her dem bizden yüz dūrūd u yüz selam,

Ber resūl u āl ü aşḥābeş tamām

Resūl üzre vü anuñ tamam ü cem‘-i āl ü aşḥābı üzre olsun.

²⁶⁸ der HM: ki NA

²⁶⁹ nümünī HM, HME: nümüy NA

²⁷⁰ ḥaḳḳuñ HM: ‘ālemüñ NA

(1/3) DER MENĀKĪB-I EİMME-İ DĪN RIDVĀNU'LLĀHĪ 'ALEYHİM ECMA 'ĪN*

Ān imāmānī ki kerdend ictihād

Ol 'azīmü'l-ğadr imāmlar ki şer'-i şerīf ü dīn-i münīfün revnağ u tağviyeti için
Kur'an-ı 'azimde vü hadīs-i şerīfde sa'y ü ictihād eylediler.

Rağmet-i Hağ ber revān-ı cümle bād

Hağ te'ālānuñ rağmeti cemī'sinüñ rüñi üzre olsun. İmāmān cem'-i imāmdur. Fārisī
ğā'idesi üzre anda olan yā-yı vağdet ta'zīm içündür. Revān bunda rüñ ma'nāsınadır.
Bād bunda emr-i ğāyibdür.

Bü Hañife büd imām-ı bā şafā

İmāmlardan biri imām Ebü Hañife idi ki ism-i şerīfi Nu'mān u pederinüñ ism-i şerīfi
Şābit'dür.²⁷¹ Ebü Hañife künyesidür.

Ān sirāc-ı ümmetān-ı Muştafā

Ol Muştafā ümmetlerinüñ sirācıdur, murād budur ki sirāc-ı ümmetī ğasbince ğazret-i
resülün şallā'llāhu 'aleyhi ve-sellem ümmetinüñ sirācı idi ki ğaşr-ı İslām'a andan
şu'a' vü nūr irişdi. Zirā ğabib-i Ekrem ğazreti anuñ ğağğında sirāc-ı ümmetī dimişdür.
Ümmet bölük ma'nāsınadır. Ümmetān cem'i ümmetdür, ğā'ide-i Fārisī üzre zikri
füzün-ı i'tibārī üzredür.

Bād fazl-ı Hağ ğarīn-ı cān-ı ü

Hağ te'ālānuñ fazl u iğsānı anuñ rüñi şerīfine ğarīn olsun.

Şād bād ervāğ-ı şākirdān-ı ü

Anuñ şākirdlerinüñ rüñları rağmet-i Hağ ile şād olsun.

Şāhibeş Bü Yūsuf-ı ğādī şüde

Anuñ muştāhibi ğādī olmuş Ebü Yūsuf'dur. Bunuñ aşlı budur.

V'ez Muğammed Zü'l-minen rāzī şüde

* 1/3 HM 9a, NA 7a, HME 8a

²⁷¹ Ebü Hañife ... Şābit'dür HM, NA: - HME

Ve Muhammed'den ihsānlar şāhibi Allāh rāzī olmuş.²⁷² Zü'l-minen'den murād Allāh te'ālā hazretidir. Cem'-i minn'dür. Nunufi teşdīdle ki bunda ihsān ma'nāsınadır. Hüseyn Sādāt meşnevī şerhinde zıkr eylemişdür. Dāvūd-ı Tāyī hazreti ki meşāyiḡ-i a'zāmdandır hazreti Ebū Ḥanīfe'nüñ şākirdi idi. İmām-ı a'zām²⁷³ hazretleri vefāt itdükden²⁷⁴ soñra Muhammed ü Ebū Yūsuf şol mes'elede ki eşkāl vākı' olurdu. Dāvūd-ı Tāyī hazretine gelüp sū'āl eylerlerdi. Dāvūd-ı Tāyī hazreti söz Muhammed'üñ olsa "suḡen suḡen-i Muhammedest gofti" ya'ni "bu ḡuşuşda söz Muhammed'üñ sözidir" dirdi. Söz Ebū Yūsufun olsa "suḡen İnest gofti" "söz budur" dirdi. Līken Ebū Yūsufun nāmını zıkr eylemezdi vü aña müteveccih olmazdı. Ululardan bir kimesne Ebū Yūsufa niçün ri'āyet itmezsiñüz didi. Dāvūd-ı Tāyī hazreti cevāb ayıtdı²⁷⁵ ki iki sebebden biri bu ki ūstādı Ebū Ḥanīfe hazretine muḡālefet eylemişdür.²⁷⁶ Zirā Ebū Ḥanīfe hazretleri ḡabs kābul idüp kazaı kābul eylemedi.

Beyit

(Fā'ilātün mefā'ilün fe'ilün)

Bū Ḥanīfe kaza ne-kerd be-mürd

To be-miri eger kaza ne-konı

Ve biri daḡı bu ki Ebū Yūsuf 'ilmi, dünyānuñ 'izzet ü i'tibarı içün taḡşil eylemişdür. Hemān bir ḡuşuşda ūstādına muḡālefet iden bu kadar ihānete müsteḡaḡ olıcaḡ. Pes her dem ūstādına muḡālefet ü 'adāvet idüp ḡarrına ḡaşd iden kimsenüñ ḡāli 'aceb niçe olırdur? İmānsız olması muḡarrerdür, meḡer ki Ḥaḡ te'ālā hazreti luḡf ide vü Şeri'atü'l-İslām şerhinde meşūrdur inne'ḡaḡḡu'l-ḡuḡūḡı ḡaḡḡu'l-ta'līmu vü Mevlānā Cāmi' hazreti Şeyḡü'l-islām 'Abdullah'dan naḡl idüp aydur ki Şeyḡü'l-islām buyurmışdur ki, her kim ki sentüñ ūstāduña ki cefā idüp buḡz²⁷⁷ ide vü sen anı dōst tutasun, kelb senden yegdür.

Şāfi'ī İdris ü Mālik bā Züfer

²⁷² olmuş HM, HME: ola NA

²⁷³ İmām-ı a'zām HM : Ebū Ḥanīfe NA, HME

²⁷⁴ itdükden NA, HME: itduḡdan HM

²⁷⁵ cevāb ayıtdı HM : cevāb virdi NA, cevāb virüp ayıtdı HME

²⁷⁶ Zirā Ebū Ḥanīfe hazretlerine muḡālefet eylemişdür. + HM

²⁷⁷ idüp buḡz HME: - HM, NA

İmāmlardan birisi Şāfi'dür ki ism-i şerīfi İdris'dür ü birisi Mālik'dür Züfer'le, ya'ni birisi İmām Mālik ü birisi İmām Züfer'dür.

Yāft zīşān dīn-i Aḥmed zīb ü fer

Aḥmed'üñ dīni ki murād dīn-i İslām'dur, anlardan²⁷⁸ zīb ü zīnet ü ferr ü kuvvet buldı. Aḥmed'den murād ḥabīb-i ekrem şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemdür. İmāmlardan biri Aḥmed Ḥanbelī iken anı zıkr eylemedi. Mezkūr olan imāmlara nisbet anuñ mezhebinüñ şüyü'ı oldumaduğ-ıçün.²⁷⁹

Rūḥışān der şadr-ı cennet şād bād

Cennet şadrında anlaruñ rūḥı şād olsun.

Ḳaşr-ı dīn ez 'ilmışān ābād bād

Dīn ḳaşrı anlaruñ 'ilminden ma'mūr olsun.

²⁷⁸ biri + NA

²⁷⁹ olmaduğ-ıçün NA, HME: olduğ-ıçün HM

(1/4) DER 'ÖZR-İ GÜNĀH MĪ GÜYED*

Pādiṣāhā cürm-i mā rā der gūzār

Ey pādiṣāh, bizüm cürmimizden geç, ya'ni bizüm günāhımızı 'afv eyle.

Mā günāh-kārīm ü tō āmurz- gār

Biz günāh-kāruz, sen ğaffārsun.

Tō nīkū-kārī vü mā bed kerdeīm

Sen eyü işlersün, zirā her dem²⁸⁰ keremüfiden günāhlarımızı 'afv eylersün ü ḫālbuki biz yaramaz u nā-ma'ḫül eylemişüz ki sentüñ gibi 'azīm pādiṣāhdan ḫavf u ḫayā itmeyüp bunuñ gibi ḫabīḫ günāhlar irtikāb eylerüz.

Cürm-i bī-pāyān ü bī-ḫad kerdeīm

Bī-ḫad ü bī-pāyān²⁸¹ cürm eylemişüz. Ba'zı nüsaḫda böyle vāḫı' olur.

Cürm-i bī-endāze vü ṣad kerdeīm

Ammā nüṣḫa-i evvelī evlādur.

Beyit²⁸²

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

To bīnā vü mā ḫā'if ez yek dīġer

Ki to²⁸³ perde-pūṣī yu mā perde der

Sālḫā der fiṣḫ u 'iṣyān geṣteīm

Yıllar ya'ni ziyāde çok zamān fiṣḫ u 'iṣyānda olmışuz.

Āḫir ez kerde peṣīmān geṣteīm

Āḫir ḫabīḫ fi'1²⁸⁴ ü nā-ma'ḫül 'amelden peṣīmān olmışuz.

Rūz u ṣeb ender me'āṣī būdeīm

* 1/4 HM 10b, NA 8a, HME 9b

²⁸⁰ her dem HM: - HME

²⁸¹ Bī-ḫad ü bī-pāyān HM : ḫadsiz ü pāyānsız NA, HME

²⁸² Beyit NA, HME : - HM

²⁸³ to HME: - HM

²⁸⁴ fi'1 NA: - HM, HME

Rūz u şeb ma'şiyetlerde gāfil²⁸⁵ olmuşuz.

Gāfil ez yu'ḥaz nevēšī būdeīm

Yu'ḥaz bi'n-nevēšīden gāfil olmuşuz. Qavluhu te'ālā: Ya'rifū'l- mücrimūne bi-sīmāhūm feyu'ḥazu bi'n-nevēšī ve'l-aqdām.²⁸⁶ Kıyāmetde kāfirler 'alāmetleri ile ma'lūm olur. Pes ehl-i dūzah öñ saçları vü ayakları ile tutulup dūzaḥa atılır. Murād dūzahdan gāfil olup 'āşī olmuşuz dimektür.

Dāyimā der bend-i 'iṣyān būdeīm

Dāyimā 'iṣyān kaydında olmuşuz.

Hem qarīn-i nefis ü Şeytān būdeīm

Hem nefis-i Şeytān'a qarīn ü muşāhib olmuşuz.. Belki bende gibi anlaruñ emrūne iṭā'at üzreyüz.

Beyit

(Fe 'ülün fe 'ülün fe 'ülün fe 'ül)

Nemī tāzed in nefis-i ser-keş çünān
Ki 'aqlēş tüvāned giriften 'inān

Bī-güneh negzeşte ber mā sā'atī

Bizüm üzerimüze günāhsız bir sā'at geçmemişdür.

Bā ḥuzūr-ı dil ne-kerde ṭā'atī

Ḥuzūr-ı qalb ile bir ṭā'at eylememişüz.

Ber der āmed bende-i begrīhte

Ṭā'atūñden firār eylemiş kul қаpuña²⁸⁷ geldi.

Āb-rūy-ı ḥod be 'iṣyān rīhte

Hālbuki 'iṣyānla kendünüñ²⁸⁸ yūzi şuyunu dökmiş. İlāhī 'abdük'el-'āşī atāke muqırran bi'z-zunūbi fekad de'āke ve in tağfir feente lizāke ehlün ve in tetrud femen yerḥam sivāke.²⁸⁹

²⁸⁵ gāfil HM: - NA, HME

²⁸⁶ Ya'rifū'l... ve'l-aqdām "Günahkarlar simalarıyla tatınır, derhal perçemlerinden ve ayaklarından yakalanır (da Cehennem'e atılıverirler)" Rahman, 55/41.

²⁸⁷ қапуña NA, HME: қапуya HM

²⁸⁸ kendünüñ HM, HME: - NA

²⁸⁹ İlāhī... sivāke İbrahim bin Ethem'in münacatı.

Mağfired dāred ümīd ez luṭf-ı tō

Senüñ luṭfuñdan mağfired ümīd tutar.

Z'ānki ḥod fermūde-i lātaḳneṭü

Zirā kendüñ lātaḳneṭü buyurmıŝsun. Kavluhu te'ālā: Ḳul yā 'ibādiyellezīne esrefü 'alā enfüsihim lātaḳneṭü min raḥmeti'llāhi inne'llāhe yağfiru'z-zunūbe cemī'an innehu hüve'l-ğafūru'r-raḥīm.²⁹⁰

Baḥr-i elṭāf-ı tō bī-pāyān buved

Senüñ elṭāfuñ deryası bī-pāyāndur.

Nā-ümīd ez raḥmetet Şeyṭān buved

Senüñ raḥmetüñden nevmīd Şeyṭān'dur. Buved bu iki maḥalde est ma'nāsına olmaḳ rüşendür, olur ma'nāsına olmaḳdan ise.

Nefs ü Şeyṭān zed kerīmā rāh-ı men

Ey kerīm, nefis ü Şeyṭān benim yolumu urdı.²⁹¹ Murād bu ikisi beni 'ibādetüñden dūr eyledi dimektür.

Raḥmetet bāşed şefā'at-ḥ'āh-ı men

Benüm şefi'üm senüñ raḥmetüñ olsun.

Meşnevi²⁹²

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Nemī tāzed in nefis-i ser-keş çünān

Ki 'aḳleş tüvāned giriften 'inān

Ki bā nefis ü Şeyṭān ber āyed bezür

Ne-dāred pelengān ne-y-āyed ze-mür²⁹³

Çeşm dārem k'ez güneḥ pākem konī

Ümīd tutarum ki beni günāhdan pāk idesün.

Piş ez an k'ender cihān ḥākem konī

²⁹⁰ Ḳul yā...ğafūru'r-raḥīm “ De ki: Ey nefislerine karşı aşırı giden kullarım,Allah'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin. Allah bütün günahları bağışlar. Çünkü O,çok bağışlayan, çok esirgeyendir.” Zümer, 39/53.

²⁹¹ urdı HME: ururdu HM

²⁹² Meşnevi HME: Beyit NA

²⁹³ Meşnevi ... ze-mür NA, HME: - HM

Andan öñ ki beni cihānda hāk idesün.²⁹⁴ Murād qable'l-mevt benüm tevbemi qabül idüp 'avf u mağfiretüñ ābıyla beni günāhdan pāk eyle dimekdür. Çeşm bunda ümīd ma'nāsınadır.²⁹⁵

Ender ān dem k'ez beden cānem berī

Ol demde ki bedenden cānumı iledürsün.

Ez cihān bā nūr-ı ĩmānem berī

Cihāndan beni ĩmān nūryla iledesün. Bu hem ma'nādur ol demde ki cism ü cānumı iledesün.

Meşnevī

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Ĥudāvend-gārā nażar kon be cūd

Ki cürm āmed ez bendegān der vucūd

Günāh āyed ez bende-i hāk-sār

Be ümmīd-i 'avf-ı Ĥudāvend-gār

Merā şerm-sārī ze rüy-ı tō bes

Dīger şerm- sārem²⁹⁶ me-kon pīş-i kes

²⁹⁴ idesün HM: eylersün NA, HME

²⁹⁵ Çeşm bunda ümīd ma'nāsınadır NA: - HM

²⁹⁶ şerm- sārem HM, HME : şerm- sār NA

(1/5) DER NİKŪHİŞ-İ NEFS MĪ GŪYED^{*297}

‘Ākıl ān bāşed ki ū şākir buved

‘Ākıl ol kimsedür ki cemī’ huşūşda o şākir ola.

V’āngehī ber nefsi-i hod kâdir şevd

Ve andan şofıra kendü nefsi üzre kâdir ola. Nefse kudret ahlāk-ı zemīmenūfi izālesiyle müyesser olduĝın iş‘ār itmek için bu semte sülük eyledi.

Her ki hışm-ı hod fūrū hürd ey civān

Ey civān, her kim ki kendü hışmını yutdı ya’nī ĝazabını def’ eyledi. Kavluhu te‘ālā²⁹⁸: Ve'l-kāzīmīne'-l ĝayze ve'l-‘āfīne ‘ani'n-nāsi vallāhu yuħibbū'l-muħsinīn²⁹⁹
³⁰⁰ zümresinden olmak ümīdiyle.³⁰¹

Bāşed ū ez rest-gārān-ı cihān³⁰²

Ol kimse cihānufi kurtulmuşlarından olur.³⁰³

Meşnevi³⁰⁴

(*Fe ‘ülün fe ‘ülün fe ‘ülün fe ‘ül*)

Ne-güyem çü ceng āverī pāy-dār

Çü hışm āverī ‘aql ber pāy-dār³⁰⁵

Taħammül koned her kirā ‘aql hest

Ne ‘aqlī ki hışmeş koned zīr dest

* 1/5 HM 11b, NA 9a, HME 10b

²⁹⁷ Der Nikūhiş-i Nefs Mī Gūyed HM, HME : - NA

²⁹⁸ Kavluhu te‘ālā HM: - NA, HME

²⁹⁹ vallahu yuħibbū'l-muħsinīn HM: - NA, HME

³⁰⁰ ve'l-kāzīmīne...muħsinīn “O takvâ sahipleri ki, bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever.” Al-i İmran, 3/134.

³⁰¹ ümīdiyle HM: ümīdī birle NA

³⁰² rā +HM

³⁰³ olur NA, HME: - HM

³⁰⁴ Meşnevi NA: - HM

³⁰⁵ pāy-dār HM: cāy-dār NA, HME

Çü leşker birün tâht hışm ez kemîn
Ne inşâf mâned ne taqvâ ne dîn

Ân buved eblehterîn-i merdümân

Merdümlerüñ eblehreki ol kimsedür.

Kez pey-i nefis ü hevâ bâşed devân

Ki nefis ü hevânuñ ardından³⁰⁶ yelici ola. Murâd nefis-perest ü hevâ-perest ola dimekdür. Ba'zı nüsahta kez yerine kü vâkı' olmuştur.³⁰⁷ Ma'nâ böyle olur ki o nefis ü hevâ ardınca yelici³⁰⁸ ola.

V'ânehî pendâr dâñ târik rây

Ve andan şofıra ol târik ü nâ-ma'kül fikirlü³⁰⁹ şanur.

H'âhed âmurzîdeneş âhir Hüdây

'Âkıbet anı Hüdâ-yı te'âlâ yârlığısardur.³¹⁰ Bu hod fikir-i muhâldür.³¹¹

Gerçi dervîşî buved saht ey püser

Ey oğul, gerçi dervîşlik saht u müşkildür.

Hem ze dervîşî ne-bâşed hüb-ter

Hem dervîşlikden laţif ü hûbrek olmaz.

Beyit³¹²

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Çü mî begzered milk ü cân u serîr

Ne-bürd ez cihân devlet illâ faķir

Beyit³¹³

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Nıgeh-bânî-i milk ü devlet belâst

Gedâ pâdişâhest ü nâmeş gedâst

³⁰⁶ ardından HM, HME: ardınca NA

³⁰⁷ olmuştur HM: olup NA, HME

³⁰⁸ yelici NA, HME: - HM

³⁰⁹ fikirlü HM: râylu NA, HME

³¹⁰ yârlığısardur HM, NA: yârlığıpdur HME

³¹¹ fikir-i muhâldür HM, HME: - NA

³¹² Beyit NA, HME: - HM

³¹³ Beyit NA : - HM, HME

Her ki ū rā nefis-i ser-keş rām şūd
Her kim ki ser-keş nefis aña rām u muṭī' vü münkād oldı.³¹⁴

Ez huredmendān-ı nīkū nām şūd
Eyü adlu 'ākıllardan oldı. Ba'zı nüsaḥda ser-keş yerine tevsen vākı' olur, ḥarun ma'nāsınadır.

Der riyāzet nefis-i bed rā gūş māl
Riyāzetde yaramaz nefsüñ kulağını bur u anı zebūn eyle.

Tā neyendāzed torā ender vebāl
Tā ki seni vebāl ü günāha atmaya.

Her ki ḥ'āhed tā selāmet māned ū
Her kim ki ister tā ol selāmette³¹⁵ ḳala.

Ez cemī'-i ḥalk ṛū gerdāned ū
Ol kimse ḥalkuñ cemī'inden yüz döndürür.³¹⁶ Bu hem ma'nādur yüz döndürsün. Bu vecih üzre gerdāned emr-i ḡāyibdür. Mużāri' şīḡası üzre nite ki bu beyitde vākı' olmuşdur.³¹⁷

Beyit

(*Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün*)

Be-tersed ān ki ber üftādegān ne-beḥşāyed
Ki ger ze pāy der āyed kesī ne-ḡired dest³¹⁸

Ba'zı nüsaḥda mışrā'-ı evvel böyle vākı' olmuşdur.

Der riyāzet nefis rā deh gūş-māl.
Riyāzet ü ḥacda nefse gūş māl vir ü te'dīb eyle. Es-selāmetü fi'l- vaḥdeti.³¹⁹

Merdümān rā ser-be-ser der ḥ'āb dān
Cemī'an merdümleri ḥ'āb u ḡafletde bil. Ḥ'ābdan murād ziyāde ḡafletdür.

Geşṭ bīdār ān ki ū reft ez cihān

³¹⁴ münkād oldı HM: - NA, HME

³¹⁵ selāmette NA: selāmet HM, HME

³¹⁶ döndürür HM: döndüre NA, HME

³¹⁷ Bu ... olmuşdur HM, NA: - HME

³¹⁸ dest HM: - HME

³¹⁹ Ba'zı ... fi'l- vaḥdeti NA, HME: - HM

Uyanık³²⁰ oldu ol kimse ki o cihândan gitdi. Murād en-nāsü niyāmün fe-izā mātū intehibū ḥasbince cemī'an ḥalk-ı 'ālem ḥ'āb-ı ğafletde idügin iş'ardur.

Ān ki rencāned torā 'özreş pezīr

Ol kimse ki seni rencide eyler, 'özrini qabul eyle. El- 'özr 'inde kirāmi'n-nāsi maqbūlün.³²¹ ḥasbince 'özrini qabul eyle.³²²

Tā bi-yābī mağfired ber vey me-gīr

Tā ki Ḥaḳ te'ālā ḥazretinden mağfired bulasun. Anuñ üzerine tütma. Ya'nī 'özrini red idüp anı perīşān-ḥātır eyleme. Ḥāşıl-ı ma'nā Ḥaḳ te'ālā ḥazretinüñ mağfiredine vuşul bulmaq isterseñ seni rencide³²³ idenüñ 'özrini qabul eyle dimekdür.

Ḥaḳ ne-dāred düst ḥalk āzār rā

Ḥaḳ te'ālā ḥazreti zālim ü müziyi dost tütmez.

Nīst in ḥaşlet yekī dīn-dār rā

Bir dīndāruñ bu ḥaşleti yoḳdur. Murād mü'mīn-i kāmīl olan kimse ḥalk āzār olmaz. Belki ḥalk āzār olan kimse mü'mīn-i kāmīl olmaz dimekdür.

Ez sitem her k'ü dilī rā rīş kerd

Her kimse ki o zulumden bir göñli mecrūḥ eyledi.

Ān cerāḥat ber vücūd-ı ḥ'ış kerd

Ma'nāda ol cerāḥati kendi vücūdı üzre eyledi.

Beyit

(*Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül*)

Sitem-ger cefā ber ten-i ḥ'ış kerd

Ne ber cān-ı miskīn-i dervīş kerd

Her ki der bend-i dil-āzārī buved

Her kim ki dil-āzārılık qaydında ola,

Der 'ükūbet kār-ı ü zārī buved

'Ükūbetde anuñ işi efgān³²⁴ olur.

³²⁰ Uyanık HM: bīdār NA, HME

³²¹ El-Müncid fī'l-Lügati ve'l-A'lām, Dārülmaşrık Beyrut: 1986, s. 999.

³²² ḥasbince 'özrini qabul eyle HME: - HM

³²³ ḥātır + NA

³²⁴ efgān HM: figān NA, HME

Ey püser kaşd-ı dil-āzārī me-kon

Ey oğul, gönül āzārılık kaşdın eyleme.

V'ez Hudā-yı h'īş bī-zārī me-kon

Ve kendü Hudā'ndan bī-zārılık eyleme. Murād inne'llāhe lā yuḥibbu'z-zālimīn³²⁵ hasbince zūlm sebebi ile Hāḫ te'ālā ḥazretini kendü'nden bī-zār eyleme dimekdür.

Nām-ı merdüm coz <be> nīkūī me-ber

Hāḫkuñ nāmını eyülikden ğayr ile eletme.

Ger hemī h'āhī ki gerdī mu'teber

Eger isterseñ ki Hāḫ u ḥāḫ katında mu'teber ü muḥterem olasun. Ba'zı nūsaḥda bu beytüñ mīşrā'-ı şānīsī³²⁶ mīşrā'-ı evvel vāḫı' olmuşdur.

Meşnevi³²⁷

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Refīḫī ki ğāyib şüd ey nīk nām

Dü çīzest ez'ü ber refīḫān ḥarām

Yekī ān ki māleş be bāḫıl ḥorend

Düvüm ān ki nāmeş be ğybet berend

Ḳuvvet-i nīkī ne-dārī bed me-kon

İḥsān ü eyilüğe ḳuvvet tutmazsañ kimseye zarar ü ḳabāḫat eyleme.

Ber vücūd-ı ḥod sitem bī-ḥad me-kon

Kendi vücūduñ üzre ya'nī kendüñe bī-ḥad ü bī-ḳıyās zūlm eyleme. Zirā leyse li'l-insāni illā mā se'ā³²⁸ hasbince ğayrılara itdügüñ zūlm ü zarar ḫāḫīḳatde kendü nefsuñedür. Ḥayru'n-nāsi men yenfe'u'n-nāse³²⁹ hasbince nāssuñ eyüsi oldur ki nāsa nef'ī ola pes ḥāḫ-ı 'āleme^{ḫāḫa} nef'-i maḫz olan Zeyrek Āġa ḥazretleri güzīde-i 'ālem ü zübde-i benī Ādem idüġine iştibāḫ yoḫdur. Hāḫ te'ālā ḥazreti cemī' murādāt-ı dünyevīyesin müyesser idüp ḳıyāmette evliyā vü şuleḫā zümresinde ḫaşr eyleye.³³⁰

³²⁵ inne'llāhe...zālimīn "Allah, zalimleri sevmez." Al-i İmran, 3/140.

³²⁶ mīşrā'-ı şānīsī HM, HME: - NA

³²⁷ Meşnevi NA, HME : Beyit HM

³²⁸ leyse ...se'ā "Şüphesiz insan için, çalıştığından başkısı yoktur."Necm, 53/39.

³²⁹ Ḥayru'n...nāse " İnsanların en hayırlısı, insanlara en iyi ve yararlı olan kimsedir." Yılmaz, a.g.e., s. 65.

³³⁰ Pes ... eyleye HM: - HME

Beyit

(*Fe 'ülün fe 'ülün fe 'ülün fe 'ül*)

Civānmerd eger rāst ḥāhī velīst
Kerem pīşe-i şāh merdān 'Alīst³³¹

Rev zebān ez ğıybet-i merdüm be-bend
Yüri ḥalkuñi ğıybetinden³³² dilüñi³³³ bağla.

Tā ne-bīnī dest ü pāy-ı ḥod be-bend

Tā kıyāmette kendü dest ü pāyuñı bende görmeyesün. Murād ğıybet sebab-i 'azāb-ı dūzaḥ idügin beyāndur.

Meşnevī

(*Fe 'ülün fe 'ülün fe 'ülün fe 'ül*)

Be dūzaḥ bered mudbirī rā günāh
Ki peymāne pür kerd ü dīvān siyāh

Veger kes be ğıybet <be> pīş mī reved
Mebādā ki tenhā be dūzaḥ reved

Her ki ez ğıybet zebāneş beste nīst
Her kim ki anuñi zebānı ğıybetden bağlanmış degüldür.

Ān çünān kes ez 'uķūbet reste nīst

Ancılayın kimse 'uķūbetden ķurtulmuş degüldür. El-ğıybetü eşeddü mine'z-zinā.

³³¹ 'Alīst HME, NA: 'Ālīst HM

³³² ğıybetinden NA, HME: 'aybından HM

³³³ dilüñi HM: lisānuñi NA, HME

(1/6) DER FEVĀYĪD-İ HĀMŪŞĪ MĪ GŪYED*

Ey birāder ger to hestī Hāḡ taleb

Ey birāder,³³⁴ eger sen Hāḡḡ'ı taleb idici iseñ,

Coz be fermān-ı Hūdā meḡşāy leb

Lebūñi Hūdā'nuñ fermānından ḡayr-ıla açma. Murād ḡaḡ sözden ḡayrı söyleme dimekdür. Hāḡ taleb vaşf terkībidür, ḡaḡ talebi taḡdīrindedür ki³³⁵ hestīde olan yā-yı ḡiḡāb aña maşrūfdur.³³⁶

Ger ḡaber dārī zi ḡayy-i lā yemūt

Eger ḡayyu lā yemūtdan ḡaber tūtarşañ, ḡayyu lā yemūt ebedī, diri, ölmez ma'nāsınadır ki murād Bārī te'alā ḡazretidür.

Ber dehān-ı ḡod be-neh mühr-i sūkūt

Kendü dehānuñ üzre sūkūt mührini ḡo. Ez zamānū zamānū's-sūkūti ve mülāzimetü'l-buyūt. Ve tevekkülü 'alā'l-ḡayyu'lezi lā yemūt.

Ey pūser pend ü naşīḡat ḡuş kon

Ey oḡul, pend ü naşīḡat istimā' eyle.

Ger necātī bāyedet ḡāmūş kon

Eger saña³³⁷ 'azāb u belādan tamām ber-necāt ü ḡalāş gerek ise ḡāmūş ol. Kon-ı şāñi şev ma'nāsınadır.

Her ki rā ḡüftār bisyāreş buved

Her kim ki anuñ sözi ḡoḡ ola ya'nī ḡoḡ söyleye, men keşure kelāmuhu keşure melāmuhu.

Dil derün-ı sīne bīmāreş buved

Anuñ ḡalbi sīnesi içinde bīmār olur. Her ki rā'da rā lafz-ı ziyādedür.

* 1/6 HM 13b, NA 10a, HME 12a

³³⁴ birāder HM, HME: ḡardaş NA

³³⁵ Hāḡ ... ki NA, HME: - HM

³³⁶ maşrūfdur HM, HME: ma'rūfdur NA

³³⁷ saña NA: - HM, HME

‘Āqılān rā pīşe hāmūşī buved

Āqıllaruñ pīşe vü ‘ādeti sükütdür. Bu hem vechdür, ‘āqıllara pīşe vü ‘ādet sükütdür; zirā inne'l-belā'e müvekkelün bi'l-mantıq³³⁸ u hāzret-i ‘Alī rağiya'llāhu ‘anhü buyurmuşdur: Sükütü'l-lisāni selāmetü'l-insān.

Pīşe-i cāhil ferāmūşī buved

Cāhilüñ pīşe vü ‘ādeti ferāmūşluğdur. Buved bunda est ma'nāsına olmaq rüşendür.

Hāmūşī ez kizb ü ğıybet vācibest

Kizb ü ğıybetden süküt vācibdür. Lā kerāmeti li'l-kezūbi men tereke kelimeten mine'l-ğaybeti eħabbu ilā'llahi min elfi rek'atin.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Zebān āmed ez behr-i şükr ü sipās
Be ğıybet ne-gerdānediş Hāq-şinās

Eblehest ān k'ü be-ğüften rāğbetest

Eblehdür ol kimse ki o kizb ü ğıybet söylemege rāğıb u māyıldür.

Meşnevī

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Çe hüş ğüft dīvāne-i Mergezī
Hādīşī kez ü leb be dendān gezī

Men er nām-ı merdüm bezeştī berem
Ne-ğüyem be-coz ğıybet-i māderem

Ki dānend perverd kān-ı hıred
Ki tã'at³³⁹ hemān bih ki māder bered

Ve Silsiletü'z-Zeheb'de mestürdür.

Meşnevī

(Fã'ilātün mefã'ilün fe'ilün)

Muştafā keş cevāmi'ü'l-kelimest
Ki be-dān silk-i şer' muntazamest

³³⁸ El-Müncit, a.g.e.,s. 974.

³³⁹ tã'at NA, HME: tãkat HM

Kü her şedef bî-telefävüt süft
Felyekül h.....

Hayr gü hayr ver ne hāmūş kon
Her çe coz hayr ez ān ferāmūş kon

Her ki dānā buved be ān ki Hudā
Hest bīnā be her kes u şinevā

Vü ger ez hayr dem zened bā şer
Koned ü rā su'al der maşşer

Her çe güyed be 'aql güyed u hüş
Ver ne-bāşed zi güft ü gü hāmūş³⁴⁰

Ey birāder coz şenā-yı Haq me-gü
Ey birāder, Haq te'alānuñ şenāsından ğayrı bir söz söyleme.

Qavl-i Haq rā ez berāy-ı daq me-gü
Haqq'ıñ sözini daq ü ğamzdan ötürü bir söz söyleme.

Her ki der bend-i 'ibāret mī şeved
Her kim ki feşāhat ü belāğat hevāsıyla 'ibāret kaydında olur

Her çe dāred cümle ğāret mī şeved
Her ne ki tutar cümle ğāret olur. Murād qalbe mensüb olan hālāt zā'il olur dimekdür.

Dil zi pür güften be-mīred der beden
Çok söylemekden göñül bedende ölür.

Gerçi güftāreş buved dürr-i 'Aden
Egerçi anuñ sözi leţāfet ü behāda dürr-i 'Aden ola, 'Aden meşhür bir şehirdür. Ba'zı nüsahda güftāret vākı' olur, tā-i hıţāb ile.

V'ānki sa'y ender feşāhat mī koned
Ve ol kimse ki feşāhata sa'y eyler.

Çehre-i dil rā cerāhat mī koned
Göñlüñ yüzini mecrūh eyler; zirā ki sa'y ü cehd itmekden qalbe ziyāde ıztırāb u inqıbāz irüşür.

³⁴⁰ Ve Silsiletü'z ... hāmūş NA, HME: - HM

Rev zebān rā der dehān maḥbūs dār

Yüri zebānuñı dehānuñda maḥbūs tūt.

Ez ḥalāyık ḥıř rā me'yūs dār

Kendüñi ḥalāyıkdan me'yūs ü nevmīd tūt. Zīrā Ḥaḳ te'ālā ḥazretinden ğayrı bir ferd bir nesneye ḳādir degüldür. Mādām ki irādetu'llāha te'alluḳ eylemeye.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Ne-yāsāyi ez cānib-i hıç kes

Be-rev cānib-i Ḥaḳ nigeḥ-dār u bes

Her ki ü ber 'ayb-ı ḥod bīnā şeved

Her kim ki o kendü 'aybını görici ola.

Rūḥ-ı ü rā ḳuvvetī peydā şeved

Ḥaḳ cānibinden anuñ rūḥına bir ḳuvvet peydā olur. Zīrā ğaflet ü ğurürdan ḥalāş bulup 'ayb-bīn olmaz. Tūbā limen şegele 'uyūbehu 'an 'uyūbe'n-nās.³⁴¹

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Me-kon 'ayb-ı ḥaḳ ey ḥıred-mend fāş

Be 'ayb-ı ḥod ez ḥaḳ meşğül bāş

³⁴¹ Bediü'z-zaman Furūzanfer, *Ehâdis-i Mesnevî*, Tahran 1347/1968, s. 109, Künūzu'l- Hakâyık, s. 78, Cāmi'i's-saġîr C. 2, s. 54.

(1/7) DER 'AMEL-İ HÂLİŞ Mİ GÜYED*

Her ki bāşed ehl-i ĩmān ey 'azīz
Ey 'azīz, her kim ki ehl-i ĩmān ola ,

Pāk dāred çār çīz ez çār çīz
Dört nesneyi dört nesneden pāk tutar.

Ez ḥased evvel to dil rā pāk dār
Evvel sen ḥasedden ḳalbüñi pāk tut. Lā rāḥete li'l-ḥasūdi min ḥasedihi.

H'īšten³⁴² rā ba'd ez an mü'min şumār
Andan şofıra kendüñi mü'min şay. Şumār bunda emr-i ḥāzırdur.

Pāk dār ez kızb ü ez gıybet zebān
Kızbden ü gıybetden zebānuñı pāk tut.

Tā ki ĩmānet ne-yüfted der ziyān
Tā ki senüñ ĩmānuñ ziyāna düşmeye. Murād ḥazer eyle ki ḥased sebebi ile ĩmānsuz
ölmeyesün dimekdür.

Pāk eger dārī 'amel rā ez riyā
Eger 'amelüñi riyādan pāk tutasun,

Şem'-i ĩmān-ı torā bāşed ziyā
Senüñ ĩmānuñ şem'i, ziyā vü nūr olur.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Eger bîḥ-i iḥlāş der büm nīst
Ez ĩn der kesī çün to maḥrüm nīst

Çün şikem rā pāk dārī ez ḥarām
Çünki ḳarnuñı ḥarāmdan pāk ü ḥālī³⁴³ tutasun.

* 1/7 HM 14b, NA 11a, HME 13a

³⁴² H'īšten NA, HME: ḥ'īş HM

Merd-i ĩmān dār³⁴⁴ bāşī ve's-selām
 ĩmān tıttıcı ya'nī şahīh mü'min olursun ve's-selām.³⁴⁵ Ziyā'ül- kalbi min ekli'l- helāl.

Her ki dāred ĩn şıfat bāşed şerīf
 Her kim ki bu dōrt şıfatı vü haşleti tıtar şerīf ü 'azīz olur.

Ver ne-dāred dāred ĩmān-ı za'if
 Ve ger bu dōrt haşleti tıtmaya ol kimse za'if ĩmān tıtar. Murād anuñ ĩmānı za'if olur dimekdür.

Her ki bāţın ez harāmeş pāk nīst
 Her kim ki anuñ baţnı harāmdan pāk degüldür.

Rūh-ı ũ rā reh sū-yı eflāk nīst
 Anuñ rūhına eflāk cānibine yol yođdur. Murād 'ālem-i 'ulvīden aña feyz irişmez dimekdür.

Çün ne-bāşed pāk a'māl ez riyā
 Çünki a'māl riyādan pāk olmiya,

Hest bī-ħāşıl çü naqş-ı büryā
 Ol kimse 'amel cihetinden büryā naqşı gibi bī-ħāşıl u bī- fā'idedür.

Her ki rā ender 'amel ihlāş nīst
 Her kimüñ ki 'amelde ihlāş yoğdur,

Der cihān ez bendegān-ı ħāş nīst
 Cihānda Ħağ te'ālānuñ ħāş u mağbül kullarından degüldür.

Meşnevī

(*Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül*)

'İbādet be ihlāş-ı niyyet niküst
 Ve ger ne çe āyed zi bī-mağz püst

Çe zünnār-ı muğ ber miyānet çe delğ
 Çü der püşī ez behr-i pendār-ı ħalk

Her ki käreş ez berāy-ı Ħağ buved

³⁴³ ħālī HM, HME: - NA

³⁴⁴ dār HM, HME: dārī NA

³⁴⁵ ĩmān ... ve's-selām NA, HME: - HM

Her kim ki anuñ kārı vü ‘ameli Hâk için ola, ki ašlā riyā olmaya.

Kār-ı ü peyveste bā revnağ buved
Anuñ kārı vü hāli dā’im revnağ u leṭāfet ile olur.

Beyit

(Mefā’ilün mefā’ilün fā’ilün)

Çü rüy pūşidenet <berāy-i> Hūdāst
Eger Cebrā’ilet ne-bīned revāst

(1/8) DER BEYÂN-I ÂN Kİ PÂDİŞÂHÂN RÂ ZİYÂN DÂRED*

Çār ḥaşlet ey birâder der cihân
Ey birâder, cihânda dört ḥaşlet,

Pâdişâhân râ hemî dâred ziyân
Pâdişâhlara ziyân tutar.

Pâdişeh çün der mele' ḥanden şevved
Pâdişâh çünki âşikâre³⁴⁶ ḥalk içinde ḥandân olur.

Bî-gümân der heybeteş³⁴⁷ noḳşân şevved
Şübhesiz anuñ 'arzı vü heybetinden³⁴⁸ noḳşân olur.

Bâz şoḥbet dâšten bâ³⁴⁹ her faḳîr
Girü pâdişâh her faḳîr ile muşâḥabet tutmaḳ,

Pâdişâhân râ hemî dâred ḥaḳîr
Pâdişâhları ḥor tutar. Ba'zî nüsahda mısrâ'-ı şânî böyledür.

Pâdişâh râ 'ayb bâşed güş gîr
Pâdişâha 'ayıbdur istimâ' eyleye.

Bâ zenân bisyâr eger ḥalvet koned
Zenler ile eger çok ḥalvet ü muşâḥabet ide,

Ḥîştên râ şâh bî-heybet koned
Pâdişâh kendüsini bî-heybet ü ḥürmetsiz eyler.

Her ki râ ferr-i cihân-dârî buved
Her kimüñ ki cihândârlıḳ şevketi ola, ya'nî 'âlemde pâdişâh olmaḳ isteye,

Meyl-i ü sūy-ı kem-âzârî buved

* 1/8 HM 15b, NA 12a, HME 13b

³⁴⁶ âşikâre HM: âşikârâ NA, HME

³⁴⁷ heybeteş NA, HME: hey'eteş HM

³⁴⁸ heybetinden NA, HME: hey'etinde HM

³⁴⁹ bâ HM, HME: ber NA

Anuñ meyli kem-azārлық cānibine olur. Zīrā zālim olursa hālk andan nefret ü firār eyler.

‘Adl bāyed pādişāhān rā vü dād

Pādişāhlara ‘adl ü dād gerek.

Tā zi ‘adleş ‘ālemī kerdend şād

Tā ‘ālem hālkı anuñ ‘adlinden şād u āsūde-hāl olalar. Şebātü'l-mülk fī'l-‘adl.

Ger koned āheng-i zulmī pādişāh

Eger pādişāh³⁵⁰ ziyāde zulme kaçd ide,

Sūd nekned mer ü rā hayl ü sipāh

Hayl ü sipāh aña fā’ide eylemez. Belki bi’z-zarūrī salţanatı elden gider. Ba’zı nūsaħda genc ü sipāh vāķı’ olur.

Çün koned sulţān kerem bā leşkerī

Çünkü sulţān bir leşkere kerem ü luţf ide. Bu hem bir vecihdür, çünkü sulţān leşkere mensüb olana luţf ü kerem ide.

Behr-i ü bāzend ser cān bā serī

Andan ötüri başlarını fedā eylerler. Anuñ üzre cānlarını daħı fedā eylerler.

Meşnevī

(*Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül*)

Çü dārend genc ez sipāhī dirīĝ

Dirīĝ āyedeş dest bürden be tīĝ

Çe merdī koned der şaf-ı kār-zār

Çü desteş tehī bāşed ü kār zār

³⁵⁰ Eger pādişāh HM, HME: - NA

(1/9) DER AHLĀḲ-I ḤAMĪDE MĪ GÜYED *

Çār çiz āmed büzürġī rā delīl

Dört nesne sa'ādet ü sıyādete delīl ü nişān geldi.

Her ki ān dāred buved merd-i celīl

Her kim ki ol dört nesneyi tutar celīl³⁵¹ ü 'azīmü'l-ķadr kimse olur.

'İlm rā i'zāz kerden bī-ħisāb

'İlmi ü ehl-i 'ilmi ħesābsız i'zāz u ta'zīm eylemek. Men teķaddeme 'ālimen fekeennemā celese 'alā'l-muşħafī. Fazlu'l-'ālimi 'ale'l-'ābidi kefazlī 'alā ednāküm.

Ḥalk rā dāden cevāb-ı bā şavāb

Ḥalka şavāb ü lütf ile cevāb virmek. El-ķelimetü't-ṭayyibetü şaddaķatün.

Her ki dāred dāniş ü 'aql u temīz

Her kim ki 'ilm ü 'aql u temīz tutar.

Ehl-i 'aql u 'ilm rā dāred 'azīz

Ehl-i 'aqlı vü 'ilmi 'azīz tutar. Ehl-i 'aqlıdan murād ehl-i 'ilm olmak rüşendür.

Ey birāder ger ħired dārī tamām

Ey birāder eger tamām 'aql tutarsañ,

Nerm ü şirīn gūy bā merdüm ķelām

Ḥalka sözi nerm ü şirīn söyle. Men 'azube lisānehu keşure iḫvānuhu.

Her ki bāşed³⁵² türş-rūy u telḫ-gūy

Her kim ki ekşi yüzlü vü acı sözlü ola,

Dūstān ez vey be-gerdānend rūy

Dostları andan yüz döndürürler.

Her ki ez düşmen ne-bāşed ber ḫazer

Her kim ki düşmenden ḫazer üzre olmaya,

* 1/9 HM 16a, NA 12b, HME 14a

³⁵¹ celīl HM, NA: ħalīl HME

³⁵² bāşed HM, HME: dāred NA

‘Ākıbet bīned ez’ü renc ü zarar

‘Ākıbet düşmeninden renc ü zarar görür.

Der civār-ı hod ‘adiv rā reh me-dih

Kendü civāruñda düşmene yol virme. Murād düşmenüñi yanuñā getürme dimekdür.

Civār³⁵³ koşılığ dimekdür.

Ez berāy-ı ān ki düşmen dūr bih

Ol sebebden ki düşmen dūr olmağ yegdür. Zīrā murādı üzre saña fırsat bulup intikām itmege kâdir olmaz.

Bā muhibbān bāş dā’im hem-nişīn

Dā’im dostlaruñla muşāhib ü hem-nişīn ol.

Tā tüvānī rüy-ı a’dā rā me-bīn

Mādem ki kâdirsün düşmenlerüñ³⁵⁴ yüzini görme.

Meşnevī

Fā’ilātün mefā’ilün fe’ilün

Dīde³⁵⁵ ber tārek-i sitāre³⁵⁶ dīden

Hūşter ez rüy-ı düşmen-i dīden

Vācibest ez hezār düst be-dīd

Tā yekī düşmenet ne-bāyed dīd

Der miyān-ı düstān mesrūr bāş

Dostlar ortasında mesrūr ol. Bu hem ma’nādur dostlar arasında,

Ger hıred dārī zi düşmen dūr bāş

Eger şāhib-i ‘aql iseñ düşmenden dūr ol, ki huzūr u şafāda olasun.

Beyit

Mef’ülü fā’ilātü mefā’ilü fā’ilün

Ey müdde’ī be-rev ki merā bā tō kār nīst

Aḥbāb ḥāzirend be a’dā rā çe ḥācetest

³⁵³ Civār NA, HME: Civārlıq HM

³⁵⁴ düşmenlerüñ HM: a’dānuñ NA, HME

³⁵⁵ dīde NA, HME: dīd HM

³⁵⁶ tārek sitāre NA, HME: tārik sinān HM

Ey püser tedbîr-i rāh-ı tūşe kon

Ey oğul azıq-ı³⁵⁷ yolınıñ tedbîrin eyle. Ya'nî tūşe tedārikin eyle. Ba'zı nüsaḥda tedbîr-i reh rā tūşe kon vāqı' olur ki, murād āḥıret yolu için azıq³⁵⁸ tedārik eyle dimekdür.

Pes ḥadîş-i ĩn ü ān yek gūşe kon

Şoñra bu vü o sözini ber-gūşe eyle. Murād ta'allül ü bahāne sözlerini terk eyle dimekdür ü bu beytün ma'nāsı bu vecihle olmaḥ hem mümkindür. Saña lāzım olan tūşeyi kendün sa'y idüp ḥāşıl eyle. Bunun u onun sözini gūş idüp muḥayyed olma dimekdür.

³⁵⁷ azıq-ı HM, HME: - NA

³⁵⁸ azıq HM: tūşe NA, HME

(1/10) DER BEYÂN-I ÇEHÂR ÇİZ DER HAṬAREST*

Çār çizest ey birāder der ḥaṭar

Ey birāder, dört nesne ḥavf u ḥaṭardadır.

Tā tüvānī bāş ez ānhā ber ḥazer

Mādām ki kādīrsün anlardan ḥazer üzre ol.

Ḳurb-ı sultānest ü ülfet bā bedān³⁵⁹

Sultāna yakın olmak u yaramazlarla āşinālık u muşāhib olmak,

Rağbet-i dünyā vü şoḥbet bā zenān

Dünyāya meyl ü muḥabbet ü zenler ile şoḥbet eylemek. Ba'zı nüsaḥda böyle vākı' olur.

Ḳurb-ı sultānest ü ülfet bā bedān

Sultānuñ ḳurbıdır u yaramazlarla āşinālıktır.³⁶⁰

Ḳurb-ı sultān āteş-i sūzān buved

Sultānuñ ḳurbı yakıcı āteşdür.

Bā bedān ülfet helāk-ı cān buved

Yaramazlarla ülfet helāk-ı rūḥdur. Zirā ḳurb-ı Ḥudā'ya māni' olur. Buved, bunda est ma'nāsınadır.

Zehr dāred der derūn dünyā çü mār

Dünyā mār gibi içinde zehr tutar.

Gerçi binī zāhireş naḳş u nigār

Gerçi anuñ zāhirini naḳş ü nigār görürsün. Ḥubbu'd-dünyā ra'sü külli ḥaṭi'atin ḥasbince dünyāya meyl ü muḥabbet zarar-ı maḥz idügin iş'ardur.

* 1/10 HM 17a, NA 13a, HME 15a

³⁵⁹ bedān HM, HME: b'ad zān NA

³⁶⁰ Ba'zı ... āşinālıktır NA, HME: - HM

Beyit

(*Mefā'ülün fe'ülātün mefā'ülün fe'ülün*)

Nüvişte-end ber eyvān-ı cennetü'l-me'vā
Kesī³⁶¹ ki 'işve-i dünyā harīd vāy be vey

Mī nümāyed³⁶² hūb u zībā der nazār
Zāhiren nazarda hūb u zibā görünür.

Līk ez zehreş buved cān rā ḥaṭar
Līk anuñ zehrinden cāna ḥavf u ḥaṭar vardur.

Zehr-i ĩn mār-ı münakkaş kätilest
Bu münakkaş māruñ zehri kätildür.

Bāşed ez vey dūr her k'ü³⁶³ 'ākılest
Andan dūr olur, her kim ki 'ākıldur.

Hemçü tıflān menger ender sürḥ u zerd
Eṭfāl gibi sürḥ ü zerde iltifāt u muḥabbet eyleme.

Çün zenān mağrūr-ı reng ü bū me-gerd
'Avratlar gibi reng ü būya mağrūr u ferīfte³⁶⁴ olma.

Zāl-ı dünyā çün 'arūs ārāste-est
Zāla beñzer³⁶⁵ dünyā 'arūs gibi bezenmişdür.

Her zamānī şüy-ı dīger ḥāste-est
Her bir zamān bir gayrı zevc istemişdür. Murād dünyānuñ kimseye vefası olmaduğın beyān ider.

Beyit

(*Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül*)

Dil ender-dil-ārām-ı dünyā me-bend
Ki nenşest bā kes ki dil ber ne-kend

³⁶¹ Kesī HME: Her HM, NA

³⁶² nümāyed HM, HME: ne-bāyed NA

³⁶³ k'ü HM, HME: ki NA

³⁶⁴ ferīfte HM, HME: - NA

³⁶⁵ Zāla beñzer HM, HME: - NA

Zāl bunda qarı ma'nāsınadır. Zāluñ dünyāya izāfeti müşebbehün bihüñ müşebbehe lafzına izāfeti qābilindendür.³⁶⁶ 'Arūs bunda gelin ma'nāsınadır.

Muḳbil ān merdī ki şud z'ın ceft ṭāḳ

Sa'ādetlü ol 'azīmü'l-ḳadr merd ki bu ceftden ṭāḳ oldı. Ceften murād dünyādur, ṭāḳ bunda tek ma'nāsınadır.

Püşt ber vey kerd ü dādeş se ṭalāk

Aña arḳa eyledi vü aña üç ṭalāk virdi. Murād dünyāyı qabül eylemedi dimekdür.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Me-neh ber cihān dil ki biḡāne-est

Çü muṭrib ki her rüz der ḡāne-est

Leb be pīş-i şüy ḡandān mī koned

Dünyā bir 'acūzedür zevci önüñde izḡār-ı muḡabbet idüp lebüni ḡandān eyler.

Pes helāk ez zaḡm-ı dendān mī koned

Şoñra dişinüñ zaḡmından helāk eyler.

Beyit

(Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün)

Ez reh me-rev be 'işve-i dünyā ki in 'acūz

Mekkāre mī nişined ü muḡtāle mī reved

³⁶⁶ Zāluñ ... qābilindendür NA, HME: - HM

(1/11) DER BEYÂN-I ÇĀR ÇĪZ KĪ ‘ALĀMET-İ NĪK BAĤTĪ-EST*

Şūd delīl-i nĭk baĥtĭ çār çĭz

Dört nesne sa‘ādet-mendlik ve nĭk-baĥtligē delīl ü nişān oldı.

Her ki ĩn çāreş buved bāşed ‘azĭz

Her kim ki aña bu dört nesne ola ,‘azĭz olur.

Aşl-ı pāk āmed delīl-i nĭk baĥt

Nĭk-baĥta delīl pāk aşıl geldi.

Nĭst bĭ-aşlĭ sezā-yı tēc u taĥt

Aşılsız bir kimse tēc u taĥta lāyık u sezā-vār degüldür.

Nĭk-baĥtān rā buved rāy-ı şavāb

Nĭk baĥtlaruñ ma‘ķūl u laĥĭf rāyı olur.

Ān ki bed rāyest bāşed der ‘azāb

Ol kimse ki yaramaz fikirlüdü, ‘azāb u elemde olur.

Her ki eymen ez ‘azāb-ı Ĥaķ buved

Her kim ki Ĥaķ te‘ālānuñ ‘azābından eymen ola.

Nĭst mü’min kāfir-i muĥlaķ buved

Ol kimse mü’min degüldür, kāfir-i muĥlaķdur.

‘Ömr-i dūnyā penc rüzĭ bĭş nĭst

Dūnyānuñ ‘ömr-i beķāsı bir beş gündē ziyāde degüldür. Bu hem vecihdür, dūnyā ‘ömr-i ya’nĭ dūnyāda ‘ömür beş gündē artuķ degüldür.

Ĝāfilest ān kes ki pĭş endĭş nĭst

Ĝāfildür ol kimse ki ‘āķıbetini fikr idici degüldür. Pĭş endĭş vaşĭf terkĭbidür āķıbetini fikr idici mānāsınadır.³⁶⁷

Terk-i lezzāt-ı cihān bāyed girift

Cihānuñ zevķ ü lezzetlerini terk eylemek gerek.

* 1/11 HM 18a, NA 13b, HME 16a

³⁶⁷ Pĭş endĭş ... mānāsınadır HME, NA: - HM

Dāmen-i şāhib-dilān bāyed girift

Şāhib dillerin dāmenini tutmağ u anlardan mu'āvenet taleb eylemek³⁶⁸ gerek tā ki vüṣūl-ı ilā'llāha müyesser ola. Şāhib-dilāndan murād mürşidlerdür.

Der pey-i lezzāt-ı nefsanī me-bāş

Nefsanī lezzātuñ ardında olma.

Düst-dār-ı 'ālem-i fānī me-bāş

Fānī 'ālemi ki murād dünyādur, dost tutıcı olma. Düst-dār vaşf terkībīdür.

Nīst hāşıl renc-i dünyā bürdenet

Dünyānuñ renc ü zaḥmetini eletmek saña hāşıl u nāfi' degüldür.

'Ākıbet çün mī <be> bāyed mürdenet

Çün 'ākıbet saña ölmek gerek. Hāşıl-ı ma'nā budur ki çün 'ākıbet muqarrerdür, pes ne lāzım ki dünyānuñ bu kadar elem ü zaḥmetini sen çekesün?³⁶⁹

Ez tenet çün cān revān h'āhed şüden

Çünkü senüñ cismüñden cānuñ revān olsa gerek.

Hāket ender üstüñ'ān h'āhed şüden

Cesedüñ çürüyüp üstüñ'ānuñ içinde hāk olsa gerek .

Mer torā ez dāden-i cān çāre nīst

Saña cān virmekden gayrı çāre yoğdur. Ya'nī cān virmek muqarrerdür.

Rehzenet coz nefsek-i emmāre nīst

Senüñ yoluñ üzücü³⁷⁰ vü vüṣūl-ı ilā'llāhdan seni men' idici qabāḥat u nā-ma'kūl emr idici nefsucügazdan gayrı degıldür. Murād cenāb-ı qaddese vāşıl olmağa māni' nefsi emmāre idügin iş'ārdur. Qavluhu te'ālā: İmne'n-nefse le-emmāretün bi's-sū'i.³⁷¹

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Koned merd rā nefsi emmāre h'ār

Eger hūş-mendī 'azīzeş me-dār

Nefsekde olan kāf-ı taşğır, taḥkır içündür.

³⁶⁸ u anlardan ... eylemek HM, HME: - NA

³⁶⁹ budur ... çekesün HME, NA: - HM

³⁷⁰ üzücü HM: urucu NA, HME

³⁷¹ İmne...sū'i "Çünkü nefis şiddetle kötülüğü emreder."Yūsuf, 12/53.

(1/12) DER BEYĀN-I ESBĀB-I ‘ĀḲĪBET MĪ GÜYED*

‘ĀḲĪbet rā ger be-cūyī ey ‘azīz

Ey ‘azīz, eger ‘āḲĪbet u ḥuzūr isterseñ,

Mī tüvāneş yāften der çār çīz

Anı dört nesnede bulmaḵ mümkīndür.

Eymenī ü ni‘met ender ḥānedān

Eymenlik ü ḥāndānda ni‘met ü ḳudret,

Tendurustīy ü ferāḡat ba‘d ez ān

Şıḥḥat u andan şofira ferāḡat.

Çünki bā ni‘met emānī bāşedet

Çünki saña ni‘metle bir emān ola. Ya‘nī sende ni‘met ü emn ola.

‘ĀḲĪbet rā zān nişānī bāşedet

‘ĀḲĪbet saña andan bir nişān olur.

Bā dil-i fāriḡ çü bāşī tendurust

Fāriḡ göñül ile çünki tendurust olasın.

Diger ez dūnyā ne-bāyed ḥiç cüst

Giru dūnyādan ḥiç nesne istemek gerekmez.

Ber me-yāver tā tüvānī kām-ı nefş

Mādām ki ḳādirstün nefşüñ murādını ḥāşıl eylemeye,

Tā ne-yüfī ey pūser der dām-ı nefş

Ey oḡul, tā ki nefşüñ dām u fitnesine düşmeyesün.

Zīr-i pāy āver hevā-yı nefş rā

Nefşüñ hevāsını ayaḡuñ altına getir.

Kem bedū dih behrehā-yı nefş rā

Nefşüñ arzu vü naşīblerini az vir.

* 1/12 HM 18b, NA 14a, HME 16b

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Me-ber ʔā‘at-ı nefis-i şehvet-perest
Ki her sā‘ateş kıble-i dīgerest

Nefs ü şeytān mī berend ez reh torā

Nefs ü şeytān seni yoldan eylerler.

Tā biyendāzend ender çeh torā

Tā seni ʔayuya atalar. Murād seni şırāʔ-ı müstakīmden ıdlāl idüp başıña belālar
getürürler dimekdür. Ba‘zı nüsaħda neyendāzend vāʔı‘ olur. Nünla ki ma‘nā böyle
olur. Āgāh ol seni cāha atmayalar.

Nefs rā ser küb ü dā‘im h̄‘ār dār

Nefsüñ başını düñ ü dā‘im h̄‘ār ʔut.

Tā tüvānī düreş ez murdār dār

Mādāmki ʔādırsün nefsüñi ʔarām u nā-meşrū‘dan ırāʔ ʔut.

Beyit

(Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün)

Müsellem ān gehī ger dād torā milk-i Süleymānī
Ki ʔātem rāz-ı dest-i dīv nefis-i h̄‘iş be-sitānī³⁷²

Hikāyet

(Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün)

Yāft merdī gür ken ‘ömr-i dirāz
Sā‘ilī güfteş ki çizi güy bāz

Tā çü ‘ömrī³⁷³ gür kendī der meğāk
Çe ‘acāyib dīde-i der zīr-i ʔāk

Güft³⁷⁴ īn dīdem ‘acāyib çend sāl³⁷⁵
K’īn segi³⁷⁶ nefsem hemī heftād sāl³⁷⁷

³⁷² Beyit ... sitānī NA: - HM, HME

³⁷³ ‘ömrī HME: ‘ömr HM

³⁷⁴ Güft HME : - HM

³⁷⁵ sāl HM: māl NA, HME

Gür kenden dīd ü yek sā'at ne-mürd
Yek demem fermān-ı yek t̄ā'at ne-bürd

Nefs-i bed rā her ki sīreş mī koned
Yaramaz u ser-keş nefsi her kim ki anı t̄oq eyler,

Der güneş kerden delīreş mī koned
Günāh eylemekde anı delīr ü qavī eyler.

Halk-i hod rā dūr dār ez her meze
Her lezzetden kendü boğazuñı ırāk t̄ut.

Tā ne-yüftī der belā vü der beze
Tā ki belāya vü günāha düşmeyesün. Ba'zı nüsahda dūr dār yerine pāk dār vāqı' olur
ki ma'nā birdür. Meze, lezzet; beze, günāh.

Zāb u nān tā leb şikem rā pür me-sāz
Karnuñı lebüñe degin āb u nāndan pür eyleme.

Hemçü hayvān behr-i hod āhur me-sāz
Hayvān gibi kendüñi için āhur düzme. Murād çok yeme dimekdür.

Beyit

(*Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün*)

Ferişte hūy şevēd ādemī be kem horden
Ve ger hūrī çü behāyim biyüftī çü cemād

Āhur u ahūr, ma'rūf u kurna vü at u deve yem yedügi çukurdur ki āhūrlarda olur.

Rüz kem hor gerçi şāyim nistī
Gündüz ta'āmı az ye egerçi şāyim degülsün.

Pür me-hūr āhir behāyim nistī
Çok yeme. Āhir behāyim degülsün.

Ey ki der h'ābī heme şeb tā be rüz
Ey kimse ki düñli gice tā rüz şabāha degin uyqudasun.³⁷⁸

³⁷⁶ segī NA: seg HM, HME

³⁷⁷ sāl HM, HME: māl NA

³⁷⁸ uyqudasun HM: h'ābdasun NA, HME

Behr-i gür-ı h̄od çerāgī ber fūrūz

Kendü kabrūñde bir çerāgı şu‘lelendür. Murād kabrūñ rüşen ü münevver olmağ-ıçün gicelerde ‘ibādet eyle dimekdür.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Şebī gür h̄āhī münevver çü rūz

Ezīncā çerāğ-ı ‘amel ber fūrūz

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Ser ān geh be bālīn nehed hūşmend

Ki³⁷⁹ h̄ābeş³⁸⁰ be kahr āvered der kemend

H̄āb u hūr³⁸¹ coz pīşe-i in‘ām nīst

H̄āb u ekl ü şürb in‘āmuñ ‘ādetinden gayrı degüldür.

Huftegān rā behre z’īn in‘ām nīst

Uyumuşlara bu in‘ām u ihsandan naşīb yokdur. H̄āb u hūrdan murād h̄āb u ekl ü şürbdür. Z’īn in‘āmdan murād çerāgī ber fūrūz beytinüñ mazmūmdur.

Beyit

(Mef‘ülü fā‘ilätü mefā‘ilü fā‘ilün)

H̄āb u horet ze mertebe-i h̄ış dūr kerd

Ān geh resī be düst ki bī-h̄āb u hūr şevī

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Çü insān ne-dāned be-coz hord u h̄āb

Kodāmeş fazīlet buved ber devāb

Dirīğ ādemī zāde-i pūr maḥal

³⁷⁹ Ki NA, HME: - HM

³⁸⁰ h̄ābeş HM, HME: hūş NA

³⁸¹ hūr HM, HME: h̄od NA

Ki³⁸²bāşed çü in‘ām bel hem ađall³⁸³

Ey püser bisyār h‘āhī hoft u h‘ız
Ey oğul, kabirde çok uyusañ gerek kalk.

Ger haber-dārī zi hod bī-güft h‘ız
Eger kendüñden haber tutar iseñ söylemeñ söz kalk

Beyit

(Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün)

Kārvān reft ü to der h‘āb u biyābān der pīş
Key revī reh zi ki porsī çe konī çün bāşī³⁸⁴

Dil derīn dūnyā-yı dūn besten haţāst
Bu denī dūnyāya muhabbet eylemek haţādur. Hubbu'd-dūnyā ra’sü külli haţī’atūn.

Dāmen ez vey ger tō der çīnī revāst
Eger sen andan dāmenüñi diresen, ya’nī andan i‘rāz u ferāgat³⁸⁵ idesün revā vü
ma‘kūldur.

Ez çe bendī dil be dūnyā-yı denī
Denī dūnyāya ne sebebden muhabbet eylersün?

Çün neī cāvīd der vey būdenī
Çünki dūnyāda olmaqlıkda cāvīd ü bāķī degülsün.

Meşnevī

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Cihān ey püser mülk-i cāvīd nīst
Ze dūnyā vefā-dārī ümmīd nīst

Ne berbād reftī seher gāh u şām
Be serīr-i Süleymān ‘aleyhi’s-selām

Be āhīr ne-dīdī kī ber bād reft
Honok ān ki bādāniş ü dād reft

³⁸² Ki HME: - HM

³⁸³ ağall HM, HME: aşl NA

³⁸⁴ Beyit... bāşī NA, HME: - HM

³⁸⁵ ferāgat HM, HME: kırā‘at NA

Zāhir-i ḥod rā me-yārā ey faḳīr

Ey faḳīr, zībā vü fāḥir cāmelerle kendü zāhirüñi zīnet eyleme.

Tā çü bedrī bāṭinet³⁸⁶ gereded münīr

Tā bir māh bedri gibi senüñ ḳalb u bāṭinuñ münīr ü rüşen ola.

Ṭālib-i her şūret-i zībā me-bāş

Her ḥüb u zībā şūrete ṭālib olma.

Der hevā-yı aṭlās u dībā me-bāş

Aṭlās u dībā hevāsında olma.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Ne-dādend³⁸⁷ şāḥib dilān dil be post

Ve ger eblehī dād bī meğz ūst

Mevlānā Cāmi‘ ḥāzretlerinüñ Nefehātü'l-üns'ünde meşṭürdur ki bir kimseden naḳl eyler ki ol kimse ayıtmış ki kırḳ velīye mülāḳī oldum u cemī'sinden naşīḥat ṭaleb eyledüm. Cemī'si iyyāke ve muşāḥibehu didi. Ma'nāsı budur ki zinhār sāde rūlarla muşāḥabet eyleme dimekdür.

Beyit

(Fā‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fa‘lün)

Der hevā-yı leb-i şīrīn peserān çend³⁸⁸ konī

Cevher-i rūḥ be yāḳūt-ı müzāb ālüde

Ez hevā bugzer Ḥudā rā bende bāş

Hevādan geç, Ḥudā'ya bende ol.

Zindegī mī bāyedet der jende bāş

Saḥā ḥayāt-ı ḳalb u ḳurb-ı ilāhī gerekse jende vü ḥırḳada ol. Jende, zā-i Fārisī'nüñ fetḥayla eski cāme ma'nāsnadır.

³⁸⁶ bāṭinet HM, HME: bāṭineş NA

³⁸⁷ Ne-dādend NA, HME: ne-dāden HM

³⁸⁸ çend HM, HME: çenden NA

Hırka-i peşmîne rā ber dūş kon

Yüfden olmuş hırkayı omzuñ üzre eyle. Ya'nî hırka-i peşmine gey.

Şerbetî ez nā-murādî nūş kon

Nā-murādlıktan bir şerbet nūş eyle. Murād merdān-ı 'aşk gibi murādāt u arzu vü hevā vü hevesden geçüp tã'at u 'ibādete sa'y eyle dimekdür.

Ey ki der ber mî keşî peşmîne³⁸⁹ rā

Ey kimse ki hırka vü peşmîne giyersün,

Pāk sāz ez kibr evvel sīne rā

Evvel sīneñi kibirden pāk eyle. Zīrā kibr ile dervişlik bir yere cem' olmaz.

Ger hemî h'āhî naşīb ez āhuret

Eger āhuret naşībın isteseñ. Yā'ni eger āhuretde naşīb talep eylerseñ,³⁹⁰

Rev beder kon cāmeñā-yı fāhuret

Yüri, üstüfden fāhır ü harīr cāmelerüñi çıkar. Men leyse el-harīrū fi'd-dünyā lem yelbeshu fi'l-āhuretī. Ba'zı nūsañda naşīb ez āhuret vākı' olur.³⁹¹

Bī-tekellüf bāş u ārāyiş me-cüy

Tekellüfsüz ol u ārāyiş isteme.

Terk-i rāhat gīr ü āsāyiş me-cüy

Rāhat terkini tüt,³⁹² ya'nî rāhatı terk eyle vü āsāyiş ü huzūr³⁹³ isteme. Zīrā dünyā rāhat u āsāyiş yeri degüldür.

Der beret gū kisvet-i nīkū me-bāş

Senüñ üstüñde hūb u zībā cāme olmasun.

Zīr-i pehlū cāme h'ābet gū me-bāş

Senüñ yanüñ altında di döşek, yanıcağ nesne olmasun. Emr-i hāzırdan soñra nehy-i hāzır vākı' olsa nehy-i gāyib ma'nāsına olur. Gū, emr-i hāzırdur; me-bāş, nehy-i hāzırdur.

Hemçü şüfī der pelās u şüf bāş

Şüfī gibi pelās u şüfda ol.

³⁸⁹ peşmîne HM, HME: - NA

³⁹⁰ Yā'ni ... eylerseñ NA, HME: - HM

³⁹¹ Ba'zı ... olur NA, HME: - HM

³⁹² Rāhat terkini tüt HM, HME: -NA

³⁹³ huzūr HM, HME: -NA

Bā şıfathā-yı Hūdā mevşūf bāş

Hāq subhānehu ve te'ālānuñ şıfatlarıyla mevşūf ol. Teḥallaķu bi-aḥlāķi'llah.

Merd-i reh rā būriyā ḳālīn buved

Yol erine būriyā ḳālīn olur³⁹⁴ ya'nī sālik-i rāh-ı Hāq olan kimseye ḥaşır ḳālīndür ki būriyā ile ḳanā'at idüp ḳālīn istemez.

Zānki ḥışteş 'āķıbet bālīn³⁹⁵ buved

Zīrā ki 'āķıbet anuñ bālīni kerpiç olur. Ḳālī vü ḳālīn ḥālīçe ki döşetürler.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Ger āzāde-i ber zemīn ḥosb ü bes

Me-kon behr-i ḳālī zemīn būs-ı kes

³⁹⁴ olur NA, HME: - HM

³⁹⁵ bālīn HM, HME: ḳālīn NA

(1/13) DER ŞİFAT-I DERVİŞ Ü HUBB-I İŞÂN GÜYED*

Ger torā ‘aḳlest³⁹⁶ bā dāniş ḳarīn

Eger senüñ ‘aḳluñ ‘ilme ḳarīn ise ya‘nī eger sende ‘aḳl ü ‘ilm var ise,

Bāş dervīş ü be dervīşān nişīn

Dervīş ol u dervīşlerle otur.

Hem-nişīn<ī> coz be dervīşān me-kon

Dervīşlerden ğayr-ıla mücāleset ü muşāḳabet eyleme.

Tā tüvānī ğaybet-i işān me-kon

Mādāmki ḳādīrsün anlaruñ ğıybetini eyleme. Bu hem ma‘nādur, mādāmki ḳādīrsün anları ğıybet eyleme.

Ḥubb-ı dervīşān kilīd-i Cennettest

Dervīşlere muḳabbet itmek³⁹⁷ Cennet'üñ miftāḳıdur.

Düşmen-i işān sezā-yı la‘netest

Anlaruñ düşmāmı la‘nete lāyıḳdur.

Püşiş-i dervīş ğayr-ı delḳ nīst

Dervīşüñ geyecegi delḳden ğayrı degüldür.

Der pey-i kām hevā-yı ḥalḳ nīst

Ḥalḳuñ murād u hevāsı ardında degüldür. Ba‘zı nüşahda ḥalḳ³⁹⁸ vāḳı‘ olur ḥā-yı ḥikmetle boğaz ma‘nāsınadır. Ol vaḳt ma‘nā böyle olur; boğazınuñ murād u hevāsında degüldür, belki cemī‘ini terk eylemişdür.

Merd tā nenhed be ğarḳ-ı nefis pāy

Mādāmki kişi nefsüñ üzerine³⁹⁹ ayağını ḳomıya, ya‘nī nefisini mağlūb u zebūn itmeye,

Reh kücā yābed be dergāh-ı Ḥudāy

* 1/13 HM 21b, NA 16 a, HME 18b

³⁹⁶ ‘aḳlest NA, HME: ‘aḳlet HM

³⁹⁷ itmek HM, HME: eylemek NA

³⁹⁸ ḥalḳ NA: ḥalḳ HM, HME

³⁹⁹ üzerine HM: depesi üzre NA, depesine HME

Hak te'ālānuñ dergāhına kanda yol bulur?

Merd-i reh⁴⁰⁰ der-bend-i kaşr u bāg nīst

Merd-i reh ki murād sālik-i tarīk-i Hākdur, kaşr u bāg kaydında degüldür.

Ber dil-i ü ğayr-ı derd ü dāg nīst

Anuñ kalbi üzre derd ü dāgdan ğayrı yokdur. Murād cenāb-ı kaddese vuşul bulmağ-ıçun rüz u şeb riyāzet ü mücāhedeye sa'y ü küşiş⁴⁰¹ eyler dimekdür.

Ger 'imāret rā⁴⁰² berī ber āsumān

Eger 'imāret ü kaşruñi āsumān üzre eylersen,

'Ākıbet zīr-i zemīn gerdī nihān

'Ākıbet yer altında nihān olursun.

Beyit

(Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

Her ki rā h'āb gehī in menzil müştī hākest

Küçe-i hācet ki ber eflāk keşed eyvān rā

Ger çü Rüstem şevket ü züret buved

Eger Rütem-i Zāl gibi senüñ şevket ü kuvvetüñ ola,

Cāy çün Behrām der güret buved

'Ākıbet bi'z-zarūrī Behrām-ı Gür gibi senüñ cāy u maķāmuñi kabirde olur.

Ey püser ez āhıret ğāfil me-bāş

Ey oğul, āhıretten ğāfil olma.

Bā metā'-ı in cihān hoş-dil me-bāş

Bu cihānuñ metā'ıyla hoş-dil ü mesrūr olma, zīrā fānīdür.

Der beliyāt-ı cihān şabbār bāş

Cihānuñ belālarına ziyāde şabr idici ol.

Gāh-i ni'met şākir-i cebbār bāş

Ni'met ü huşūr vaķtı Hāk te'ālā hāzretine şükr idici ol.

⁴⁰⁰ reh HM, HME: - NA

⁴⁰¹ küşiş HM, HME: - NA

⁴⁰² rā HM, HME : torā NA

(1/14) DER ŞIFAT-I BED-BAHTĪ MĪ GŪYED*

Çār çīz āşār-ı bed-bahtĪ buved

Dört nesne⁴⁰³ bed-bahtlik nişān ü eserleridür.

Cāhilī vü kāhilī sahtĪ buved

Biri cāhillik ü biri kāhillikdür ki, ziyāde müşkildür.

Bī-kesī⁴⁰⁴ vü nā-kesī her çār şüd

Biri bī-keslik ü biri nā-keslikdür⁴⁰⁵ ki cemi'an dört oldu. Bī-kes kimsesi⁴⁰⁶ vü mu'in ü zahiri yok ma'nāsınadır. Na-kes denī vü hasīs ma'nāsınadır.

Baht-ı bed rā in heme āşār şüd

Bu cemi'si yaramaz bahta āşār u nişān⁴⁰⁷ oldu.

Ān ki der-bend-i 'ibāret mī şeved

Ol kimse ki 'ibāret ü izhār-ı⁴⁰⁸ belāgat kaydında ola,

Bī şek ez ehl-i hasāret mī şeved

Şeksiz hasāret ehlinden olur. Zīrā anuñ gibi kimse eger taqayyüd sebebi ile cenāb-ı⁴⁰⁹ kıddesden dūr olur. Ba'zı nüsahta böyle vākı'dur u bu evlādur.⁴¹⁰

Her ki der-bend-i 'ibādet mī şeved

Her kim ki 'ibādet kaydında vü tā'at fikrinde ola

Bī şek ez ehl-i sa'ādet mī şeved

Şeksiz ol kimse sa'ādet ehlinden olur. Zīrā tā'at sebebi ile cenāb-ı kıddese vuşul bulur.

* 1/14 HM 22a, NA16b, HME 19a

⁴⁰³ nesne HM, HME: - NA

⁴⁰⁴ Bī-kesī NA: bī-kes HM, HME

⁴⁰⁵ ü biri nā-keslikdür HM, HME: - NA

⁴⁰⁶ kimsesi HM, HME: - NA

⁴⁰⁷ nişān HM, HME: - NA

⁴⁰⁸ izhār-ı HM, HME: - NA

⁴⁰⁹ cenāb-ı HM, HME: - NA

⁴¹⁰ bu evlādur HM, HME: - NA

Ber hevā-yı ḥod ḳadem her k'ū nihād

Her kim ki o kendü hevāsı üzre ḳadem ḳodı, ya'nī hevā vü arzudan geçdi.

Mī tüvāned kerd bā nefsek cihād

Ol kimse nefsicügez ile ḡazā itmege ḳādir olur. Cihād-ı aşḡar kāfir ile cenk itmektür cihād-ı ekber nefisle cenk itmektür⁴¹¹ ü hezār mertebe bu andan müşkildür. Nefsekde olan kāf-ı taşḡır, taḡkır içündür.

Her ki sāzed der cihān bā ḥ'āb u ḡor

Her kim ki cihānda ḥ'āb u ḡorla ḳanā'at ide, ṫā'at ü 'ibādete sa'y eylemeye,⁴¹²

Der ḳıyāmet nebvedeş z'āteş ḡüzer

Ḳıyāmetde aña āteş-i düzaḡdan ḡüzer ü ḡalāş olmaz.

Rüy⁴¹³ gerdān ez murād u ārzü

Murād u ārzüdan yüz döndür ü i'rāz eyle.

Pes be dergāh-ı Ḥudā āver to rū

Pes şofıra Ḥudā'nuñ dergāhına yüz ḡötür. Murād hevā vü heves ile ṫā'at-ı Ḥudā müyesser olmaduḡın beyāndur.

Kāmurānī ser be ne-kāmī keşed

Dünyāda kāmurānlıḡ āḡiretde murādsızlıḡa baş çeker.

Merd-i reh ḡaṫ der nīkū nāmī keşed⁴¹⁴

Merd-i reh ki murād sālik-i reh-i 'aşḡdur nīk-nāmlıḡa ḡaṫ çeker. Murād ḳavluhu te'ālā: Lā yürīdüne 'uluvven fī'l- arz⁴¹⁵ ḡasbince ṫarīḡ-i 'aşḡuñ sālikleri dünyāda 'uluvv u nām-ı nīk ü iştihār⁴¹⁶ ṫaleb itmedüklerin⁴¹⁷ iş'ardur.

Emr ü nehy-i Ḥaḡ çü dārī ey vaḡīd

Ey yegāne çünki Ḥaḡ te'ālā ḡazretinüñ emr ü nehyini ṫutarsun,

Pes me-rev ber dāye-i nefis-i pelīd

⁴¹¹ cihād-ı ... itmektür NA, HME: - HM

⁴¹² ṫā'at ü 'ibādete sa'y eylemeye HM, HME: - NA

⁴¹³ rüy NA, HME: rü HM

⁴¹⁴ keşed HM, HME: şevad NA

⁴¹⁵ Lā ... fī'l- arz "O Âhret evi (son yurd) biz onu öyle kimselere veririz ki yer yüzünde ne bir kibir ne de bir fesad istemezler, ve o akıbet korunan müttekilerindir." Kasas, 28/83.

⁴¹⁶ İştihār HM, HME: - NA

⁴¹⁷ itmedüklerin NA, HME: itmemeklerin HM

Pes pelīd ü serkeş nefsiñi arzūsı üzre gitme vü murādına ṭābi' olma. Pelīd bā-i Fārisī ile nā-pāk ma'nāsınadır. Belīd bā-i 'Arabī ile lafz-ı 'Arabīdür kendü aḥmaḳ ma'nāsınadır. Bu ma'nā daḥi cāyızdır kendü aḥmaḳ nefsiñi arzūsı üzre⁴¹⁸ gitme.

Emr ü nehy-i Ḥaḳ zi Ḳur'ān gūş dār

Ḥaḳ te'ālā ḥazretinüñ emr ü nehyini Ḳur'ān-ı 'azīmden istimā' eyle. Gūş dār bunda ḥıfzıyle ma'nāsına daḥi cāyızdır. Gūş ḥıfz ma'nāsına Dīvān-ı Ḥāfız'un bu beytinden rüşendür.

Beyit

(Müfte'ilün müfte'ilün fā'ilün)

Ey melike'l-'arş murādeş be-dih
V'ez ḥaṭar-ı çeşm-i bedeş dār gūş⁴¹⁹

Cāy-ı şādī nīst dūnyā hūş dār

Dūnyā sürür ü ḥuzūr yeri degüldür. Hūş ṭut, ya'nī fehm eyle.

Her ki terk-i kāmuranī⁴²⁰ mī koned

Her kim ki zevḳ ü kāmuranlıḡı terk eyler,

Ber ḥılāfeş zindegānī mī koned

Anuñ ḥılāfī üzre dirlik eyler. Murād faḳr u ḳanā'at ile geḳünür dimekdür.

⁴¹⁸ üzre HM, HME: - NA

⁴¹⁹ Dīvān-ı Hâce Şemseddin Muhammed Ḥāfız-ı Şirāzī, Be İhtimām: Muhammed-i Kazvīnī ve Doktor Kāsım Ganī, 1320 Hicri Şemsi, s. 192.

⁴²⁰ kāmuranī HM, HME: kāmuran NA

(1/15) DER ŞIFAT-I RİYAZET Mİ GÜYED*

Ger hemî h'āhī ki gerdī ser-bülend⁴²¹
Eger isterseñ ki 'ālī kadr ü maḥbüb-ı⁴²² Ḥaḫ olasun⁴²³

Ey püser ber ḥod der-i rāḫat be-bend
Ey püser dünyāda⁴²⁴ kendüñ üzre rāḫat u ḥuzūr ḫapusını⁴²⁵ baḡla vü 'aşḫ ü tã'ata
sa'y eyle.

Her ki ber best ü der-i rāḫat tamām
Her kim ki o rāḫat u zevḫ ḫapusını tamām baḡladı vü Ḥaḫ te'ālānuñ rızāsını ṭaleb
eyledi.⁴²⁶

Bāz şüd ber vey der-i Dārü's-selām
Dārü's-selām'uñ ḫapusı anuñ üzerine açıldı ya'nī Cennet'e dāḫil oldı. Dārü's-
selām'dan murād Cennet'dür.

Ġayr-ı Ḥaḫ rā her ki h'āned ey püser
Ey püser, her kim ki Ḥaḫ'dan ġayrısını oḫıya, ya'nī Ḥaḫ'dan ġayrısına i'timād idüp
andan⁴²⁷ murād u ḫacet ṭaleb ide.

Kīst der 'ālem ez'ü gümrāh-ter
'Ālemde andan gümrāhrek⁴²⁸ kimdür?

Beyit

(*Fe 'ülün fe 'ülün fe 'ülün fe 'ül*)

Dil ender şamed bāyed ey düst best

* 1/15 HM 23b, NA 17b, HME 20a

⁴²¹ ey püser + HM

⁴²² maḥbüb-ı HM: maḫbül-ı NA, HME

⁴²³ ey püser + HM

⁴²⁴ dünyāda HM, HME: - NA

⁴²⁵ ḫapusını NA, HME: ḫapusı HM

⁴²⁶ ṭaleb eyledi NA, HME: ṭalebinde oldı HM

⁴²⁷ andan NA, HME: - HM

⁴²⁸ gümrāhrek HM, HME: gümrāh NA

Ki 'ācizterend ez şanem her çe hest

Ey birāder terk-i 'izz ü cāh kon

Ey ҡardaş, 'izz ü cāhı terk eyle.

Ḥ'ı̄ş rā şāyeste-i dergāh kon

Ṭā'at ü 'ibadet sebebi ile kendüñi⁴²⁹ Ḥaḡ te'ālānuñ dergāhına şayeste vü lāyık eyle.

Ḥ'ār gerded her ki gerded cāh cūy

Ḥ'ār olur her kim ki 'izz ü cāha taleb idici ola.

Ey birāder ҡurb-ı ĩn dergāh cūy

Ey birāder, bu dergāhuñ taḡarrübini iste. ĩn dergāhdan murād cenāb-ı ҡaddesdür.

Mışrā'

Fā'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Ez der-i Ḥ'ı̄ş Ḥudāyā be-beheştem me-ferīst

'İzz ü cāhet süy-ı pestī mī keşed⁴³⁰

'İzz ü cāh seni alçaqlık cānibine çeker. Zīrā dünyā-perest olup Ḥudā-yı te'ālāndan dūr olursun.

Mer torā ber ten-perestī mī keşed

Seni ten-perestlige çeker ki anuñ sebebi ile⁴³¹ ḡayvāniyyet ṭabaḡasında ҡalursun.

Nefs der terk-i hevā miskīn buved

Hevā vü heves terkinde nefis miskīn ü zebūn olur.

Güşmāl-i⁴³² nefis-i nādān ĩn buved

Nādān nefsüñ güşmāl ü te'dībi bu olur.

Çün dilet ber yād-ı Ḥaḡ eymen buved

Çünkü senüñ ҡalbüñ Ḥaḡ te'ālānuñ zıkrı vü yādı üzre eymen ola.

Nefsek-i emmāre hem sākin buved

⁴²⁹ kendüñi HM, HME: - NA

⁴³⁰ keşed HM, HME: koned NA

⁴³¹ anuñ sebebi ile HM, HME: - NA

⁴³² Güşmāl NA, HME: Güşmālī HM

Sū' vü⁴³³ kabāhata emr idici nefsucügez sākin olur ki şerrinden halāş bulursun. Qavluhu te'ālā: İinne'n-nefsü le-emmäretün bi's-sü'.⁴³⁴ Nefsekde olan kâf-ı taşgîr, taḥkîr içündür.

Her ki ū rā tekye ber şāni' buved
Her kim ki şāni'-i 'ālem üzre anuñ tekye vü tevekküli ola,

Der cihān bā loḳmaī kâni' buved
Cihānda bir loḳma ile ḳanā'at idici ola.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Ḳanā'at kon ey nefis ber endekī
Ki sulṭān u dervīş bīnī yekī

Ḳıṭ'a

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ülün)

Zi pīrī cihān dīde kerdem su'ālī
Ki māl u bizā'at zi behr-i ma'īšet
Çe sermāye sāzem ki sūdī dehed güft
Eger mī tüvānī ḳanā'at ḳanā'at⁴³⁵

İktifā ber rūzeī her rūze kon

Her günün rızḳ üzre iktifā eyle. Ya'nī her gün kifāyet idecek miḳdārı rızḳ tedārik eyle. Ehl-i dünyā gibi niçe zamāna yetecek rızḳ cem' eyleme.

Ger ne-dārī ez Ḥudā deryūze kon

Eger kifāf-ı nefis ḳadar rızḳ ṭutmaz iseñ Ḥaḳ te'ālā ḫazretinden sū'al ü ṭaleb eyle. Zīrā er-rızḳu 'alā'llāhi.

⁴³³ Sū' vü HM, HME: - NA

⁴³⁴ İinne... bi's-sü' "...Çünkü nefis cidden emmaredir fenayı emreder." Yusuf, 12/53.

⁴³⁵ Ḳıṭ'a ... ḳanā'at NA: - HM, HME

(1/16) DER BEYÂN-I MÜCÂHEDE-İ NEFS MÎ GÜYED*

Nefs netvân küşt illâ bâ se çîz
Nefsi katl ü helâk eylemek mümkin degüldür, illâ üç nesne ile,

Çün be-güyem yâd gîreş ey ‘azîz
Çünkü diyeyüm, anı yâd tut ü hâtıruñdan giderme, ey ‘azîz.

Ĥançer-i ĥâmüşî vü şimşîr-i cü‘
Ĥâmüşlik ĥançeri vü açlık kılıcıdır.

Nîze-i tenhâyî vü terk-i hücü‘
Tenhâlık nîzesi vü ĥ‘âb terkidir.

Her ki rā nebved müretteb in şalâĥ
Her kime ki bu şalâĥ müretteb⁴³⁶ ü müheyyâ olmya.

Nefs-i ü hergiz nemî yâbed felâĥ
Anuñ nefsi hergiz felâĥ u şalâĥ bulmaz.

Çünkü dil bî-yâd ilâhiyyet buved
Çünkü senüñ ĥalbüñ Allâhu te‘âlânuñ yâd u zikrinsiz ola.

Dîv-i mel‘ün yâr u hem-râhet buved
Mel‘ün Şeytân senüñ yâr u hem-râhuñ olur.

Ehl-i dünyâ rā⁴³⁷ çü dîv ârâyedeş
Şeytân çünkü dünyâyı ehl-i dünyâya zîb ü zînet ide vü ĥüb u zîbâ göstere.

Loĥmahâ-yı çerb ü şîrîn bâyedeş
Ehl-i dünyâya çerb ü şîrîn loĥmalar gerek. Pes Ĥaĥ te‘âlâ ĥazretine tã‘at ü ‘ibâdet eylemek niçe müyesser olur? Çerb hem cîm-i Fârisî ile yaĥlı ma‘nâsnadır.

Her ki ü der bend sîm ü zer şeved
Her kim ki o sîm ü zer ĥaydında ola,

* 1/16 HM 24a, NA 18a, HME 20b

⁴³⁶ müretteb HM, HME: - NA

⁴³⁷ rā HM, HME: - NA

Der ‘uķūbet ‘ākıbet mużtar Őved
 ‘Āķıbet ‘azāb u ‘uķūbetde mużtar u mūte’ellim⁴³⁸ olur. Lū’ine ‘abdu'd-dūnyā lū’ine
 ‘abdu'd-dirhem.

Ān ki behr-i āhıret kāreş buved
 Ol kimse ki anuñ işi āhıretten ötüri ola,

Ez Hıdā teşrīf bisyāreş buved
 Haķ te‘ālā hāzretinden⁴³⁹ aña çok teşrīf ü ihsān olur.

Māl-ı dūnyā hāk-sārān rā dehend
 Dūnyānuñ mālını edānīye virürler.

Āhıret⁴⁴⁰ perhız-kārān rā dehend
 Āhıreti şulehā vü perhız-kārlara virürler. Dehendün fā’ili Bārī te‘ālādur, şıġa-i
 cem‘ ta‘zīm içündür.

Hest Şeytān ey birāder dūşmenet
 Ey birāder, Şeytān senüñ dūşmenüñdür.

Ġıll-i āteş h‘āhed ender gerdenet
 Senüñ boynuñda āteş ġıllımı ister. Qavluhu te‘ālā: Elem a‘hed ileyküm yā benī
 Ādeme en lā ta‘būdū’s-şeytāne innehu leküm ‘adüvvün mübīn.⁴⁴¹ Ġıll şol demürdür ki
 mücrimlerüñ boyunlarına qorlar. Ġıll, cem‘i aġlāldır.

Müdbirī k‘ü rü be dūnyā āvered
 Şol bed-baht⁴⁴² ki dūnyāya teveccüh ü muħabbet ide.

Behre⁴⁴³ key ez ‘ālem-i ‘uķbā bered
 Āhıret ‘āleminden kaçān naşīb eyledür?

⁴³⁸ mūte’ellim HM, HME: - NA

⁴³⁹ hāzretinden HM: - HME

⁴⁴⁰ Āhıret HM, HME: āhır NA

⁴⁴¹ Elem... mübīn “ Ey Ādemoġulları! Ben size Şeytana kulluk etmeyin, çünkü o size apaķık bir
 dūşmandır, diye ahdetmedim mi? ” Yasin 36/60

⁴⁴² bed-baht HM, HME: müdbir NA

⁴⁴³ Behre HM, HME: bereh NA

(1/17) DER BEYÂN-I ŞABR-I FAĞİR MÎ GÜYED*

Ey püser bâ yād-ı Hâk meşgûl bâş
Ey oğul,⁴⁴⁴ Hâk te‘âlānuñ yād u zikrine meşgûl ol.

V‘ez hālāyık dūr hemçü gül bâş
Ve hālāyıkdan gül gibi ırak ol. Gül bir tã‘ifedür ki beyâbânlarda⁴⁴⁵ olur.

Fağr-ı hod rā pîş-i kes peydâ me-kon
Kendü fağr u ihtiyâcuñı kimsenüñ katında peydâ vü zâhir eyleme.

Mihnet-i imrüz rā ferdâ me-kon⁴⁴⁶
Bugünkü mihneti⁴⁴⁷ yarın eyleme. Murâd dünyâda mihnet ü elem çekmek âsân u âhiretde ziyâde müşkil idüğün iş‘ardur.

Mer torâ ân kes ki ferdâ cân dehed
Saña ol kimse ki murâd Bārī te‘âlâ hazretidür, yarın rûh u hayât virür.

Ğam me-hür âhir yekī leb nân dehed
Ğam yime, âhir bir dilim nân virür. Zîrâ mādāmki hayât muğarrerdür rızık munkaṭı‘ olmaz.

Tâ yekī çün mür bâşī dâne keş
Kaçana dek⁴⁴⁸ mür gibi dâne çekici vü rızık cem‘ idici olasın?

Ger tō merdī fāka rā merdâne keş
Eger sen er iseñ fağr u fāqayı⁴⁴⁹ merdâne çek.

Ber tevekkül ger buved firūziyet
Eger tevekül üzre saña zafer ü kudret ola,

* 1/17 HME 25a, NA 18b, HME 21a

⁴⁴⁴ Ey oğul HM, HME: - NA

⁴⁴⁵ beyâbânlarda HM: beyâbânda HME, beyâbân yirlerde NA

⁴⁴⁶ Kendü ... me-kon HM, NA: - HME

⁴⁴⁷ Bugünkü mihneti HM, HME: bunuñ mihnetini NA

⁴⁴⁸ dek HM: degin NA, HME

⁴⁴⁹ fāqayı NA, HME: fākı HM

Ḥaḡ dehed m̄anend-i murġān rūzīyet

Ḥaḡ te‘ālā ḥazreti kesb ü sa‘ysiz ḡuşlar gibi senüñ rızḡuñı virtür. Ḳavluhu te‘ālā:⁴⁵⁰
Ve men yetteḡı'llāhi yec‘al lehu maḡrecen ve yerzūḡhu min ḡayşü lā yaḡtesibü ve men
yetevekkel ‘alā'llāhi fe-hüve ḡasbühü.⁴⁵¹

Ber Ḥudā şākir buved merd-i faḡīr

Faḡīr kimse Ḥudā'ya şükr idici olur.

Ger dehed ḡüteş lebī nān-ı feḡīr

Eger Ḥaḡ te‘ālā ḥazreti aña ḡüt u māyesiz pişmiş bir dilim etmek vire. Ḳüt, azıḡ; feḡīr
şol nāndur ki anda ḡamīrden māye olmaya. Nān zıkrı beyān içündür.

Ḥam me-şev pīş-i tüvānger hemḡü ḡāḡ

Ḡanīnūñ öñünde kemer gibi iki ḡat olma.

Tā ne-gerdī yār bā ehl-i nifāḡ

Tā ki ehl-i nifāḡa yār olmayasun. Zīrā Ḥudā'dan ḡayrıya⁴⁵² ziyāde tevāzu‘ ‘alāmet-i
nifāḡdur.

Merd-i reh rā nām u neng ez ḡaḡḡ nīst

Merd-i rāha ki, murād sālīk-i ḡarīḡ-i ‘aşḡdur, ḡaḡḡa nām u neng yoḡdur.

Nefreteş ez cāmeḡā-yı delḡ nīst

Delḡ ü köhne cāmelerden nefret ü inḡıbāz yoḡdur. Murād lā yeḡāfüne levmete
lā'imīn⁴⁵³ ḡasbince meydān-ı ‘aşḡuñ merdleri leyl ve'n-nehār⁴⁵⁴ ḡā‘at u ‘ibādete vü
zıkr ü tevḡīde meşḡül olup ḡaḡḡuñ levme ü ḡa‘nından pervā yimezler⁴⁵⁵ dimekdür.

Her ki rā zevḡ-i nīkū-nāmī buved

Her kime ki nīkū-nāmıḡ zevḡı ola.

Ḥāş meşmāreş ki <ü> ‘amī buved

Anı ḡāş u⁴⁵⁶ maḡbül-i Ḥaḡ şayma ki ol kimse ‘aşīdür. Zīrā taḡdīr-i Ḥaḡ'dan
ḡayrıladur.⁴⁵⁷

⁴⁵⁰ Ḳavluhu te‘ālā: NA, HME: - HM

⁴⁵¹ Ve men... ḡasbühü “...Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve ona beklemediḡi yerden rızık verir...” Talak, 65/2-3.

⁴⁵² Ḥudā'dan ḡayrıya ziyāde HME: ḡadden ziyāde HM, Ḥudā'dan ziyāde NA

⁴⁵³ lā ...lā'imīn “...Hiçbir kınayanın kınamasından korkmazlar.”Maide, 5/54.

⁴⁵⁴ leyl ve'n-nehār HM: rüz u şeb NA, HME

⁴⁵⁵ pervā yimezlerHM: pervā itmezler NA, bī-pervā vü eyemenler HME

Beyit

(*Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün*)

Ez neng çe güyî ki merâ nâm u⁴⁵⁸ nengest
V'ez⁴⁵⁹ nâm çe porsî ki merâ neng⁴⁶⁰ zi nâмест⁴⁶¹

Ger torâ dil fâriğ ez zînet buved

Eger senüñ göñlüñ zîb ü zînetden fâriğ ola.

Key hevâ-yı merkeb ü zînet buved

Saña kaçan merkeb ü zîn hevâsı olur? Merkeb zînet zîn zânuñ kesreyle eyer
ma'nâsınadır ki aña⁴⁶² muttaşıl olan tâ hıṭâb içündür.

Beyit

(*Fâ'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*)

Hoş ber ânîm ki cihân der nazar-ı râh revân
Fikr esb-i siyeh ü zey-i mu'arref⁴⁶³ ne-konîm⁴⁶⁴

Rüy-ı dil çün ez hevâ ber tâftî

Çünkü göñlüñ yüzini hevâdan çevirdüñ.

Ba'd z'ân mî dâñ ki haḫ râ yâftî

Andan soñra bil ki haḫkı bulduñ. Zîrâ mādâmki hevâ muḫarrerdür Hudâ müyesser
degüldür.

Her ki ü ez hırş-ı dünyâ dâr şüd

Her kim ki o hırş u ṭama'dan dünyâ ṭutıcı vü sîm ü zere muḫabbet idici oldu.

Bî-gümân ez vey Hudâ bîzâr şüd

Şübhesiz Haḫ te'âlâ haḫreti 'azze ismühü andan bîzâr oldu. Zîrâ ol kimse dünyâ-
perest olur, hudâ-perest olmaz. Niteki Dîvân-ı Hâfîz'da vâkı' olmuşdur.

⁴⁵⁶ Anı hâş u NA, HME: - HM

⁴⁵⁷ ğayrıladur HM: ğayrıyla degüldür HME

⁴⁵⁸ u HM: zi NA, HME

⁴⁵⁹ V'ez HME: ver HM

⁴⁶⁰ neng HME: nâm HM

⁴⁶¹ nâмест HME: nengest HM

⁴⁶² aña NA: - HM, HME

⁴⁶³ mu'arref NA: muğarraḫ HM, HME

⁴⁶⁴ Divan-ı Hâfîz, s. 261.

Meşnevî

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Biyā sāķī ān āteş-i tābnāk
Ki zerdeşt mī cūyedeş zīr-i Hāk

Be men dih ki der kīş-i rindān-ı mest
Çe āteş-perest ü çe dünyā-perest⁴⁶⁵

Çün şotor murğī şinās ĩn nefş rā
Bu nefsi bir deve kuşu gibi aña. Ya'nī hemān aña beñzer.

Ne keşed bār ü ne perred der hevā
Ne yük çeker ü ne havāda uçar.

Ger be per gūiş güyed üştürem
Eger şotor murğa uç diyesün, deveyim dir.

Ver nehī bāreş be-güyed t̄ayirem
Ve eger aña yük koyasun, ya'nī arkasına yük koymak isteyesün, ben kuşum dir.
Nefş-i emmāre dahı böyledür ki t̄a'at u 'ibādete sa'y itmeyüp ta'allül ü bahāneye şurū' eyler.

Çün dıraht-ı zehr rengeş dilkeşest⁴⁶⁶
Ağu ağacı gibi anuñ rengi dilkeş ü zībādur.

Līk t̄a'āmeş telh ü büyeş nā-hoşest
Līk anuñ dadı acı vü rāyihası nā-hoş u nā-ma'külür. Ekşer-i nüsaħda giyāh-ı zehr vāķı' olur.

Ger be t̄a'at hāniyeş süstī koned
Eger nefsi t̄a'at ü 'ibādete oқuyasun, süstlik ü kāhillik eyler.

Līk ender ma'şiyet çüstī koned
Līken ma'şiyet ü fişķda cüstlik ü çābüklük⁴⁶⁷ eyler. Ah bu zālīm nefş ki kendüsine nef'-i maħz olan nesneye sa'y u iķdām eylemez līken⁴⁶⁸ kendüsine şāfī zarar olan nesneye cān ü dilden küşiş ü ihtimām eyler. Çünki nefşüñ hāli budur.

⁴⁶⁵ Divan-ı Hâfız, s. 357.⁴⁶⁶ dilkeşest HM: dilkeşt NA, HME⁴⁶⁷ çābüklük NA, HME: çābük HM⁴⁶⁸ kendüsine ... līken NA, HME: - HM

Nefs rā ān bih ki der zindān konī

Ol yek ki nefsi zindāna eyleyesün.

Her çi fermāyed hūlāf-ı ān konī

Nefis her ne buyurursa vü ne ārzu eylerse anuñ hūlāfını eyleyesün. Zīrā nefis düşmendür, düşmene hūd mütāba‘at ü muvāfaqat cāyiz degüldür.

Nīst dermāneş be-coz cū‘ u ‘aşaş

Aña dermān yoğdur. Açlık u susuzlıqdan ğayrı, ya‘nī⁴⁶⁹ aña zindān budur. Zīrā nefis bunlar ile zebūn olup emre itā‘at eyler.

Tā ki sāzī rām ender tāt‘ateş

Tā ki añı Hāq te‘ālānuñ tāt‘atine rām u muñī‘ eyleyesün.

Çün şütür der reh der āy u bār keş

Deve gibi yola gel ü yük çek.⁴⁷⁰

Bār-ı tāt‘at ber der-i Cebbār keş

Tāt‘at yükini Hāq te‘ālānuñ qapusına çek. Murād Hāq te‘ālānuñ tāt‘at u ‘ibādetine sa‘y eyle dimekdür.

Bār-ı ĩn der rā be cān bāyed keşīd

Bu qapunuñ yükini cānla çekmek gerek.

V'er ne hemçün seg zebān bāyed keşīd

Yoğsa susuz u yorılmış kelb gibi dilini çekmek gerek. ĩn derden murād bāb-ı Hūdā'dur ki aña mütē'allıq olan hūdmete cān u dil ile sa‘y u kūşış eylemek lāzımdur u illā şol lisānını çıkarmış kelb gibi olmak muqarrerdür. Niteki Qur‘ān-ı ‘azīimde vāqı‘ olmışdur. Qavluhu te‘ālā: Ke-meşeli'l-kelbi in taħmil ‘aleyhi yelheş ev tetrukhu yelheş.⁴⁷¹

Her ki ü gerden keşed z'ın bārḥā

Her kim ki o, bu yüklerden boyun çeker,

Bāşed ez nefrīn berū enbārḥā

⁴⁶⁹ ya‘nī HM, HME: - NA

⁴⁷⁰ Deve ... çek NA, HME: - HM

⁴⁷¹ ke-meşeli'l... yelheş “Dileseydik, onu ayetlerimizle üstün kılardık; fakat o, dünyaya meyletti ve hevesine uydu. Durumu, üstüne varsan da, kendi haline bıraksan da, dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir. İşte ayetlerimizi yalan sayan kimselerin hali böyledir. Sen onlara bu kıssayı anlat, belki üzerinde düşünürler.” A'raf, 7/176.

Nefrīn ü la'netden anuñi üzre anbārlar olur. Murād ṭā'at-ı Ḥudā'dan i'raz iden kimseye hezārān nefrīn ü la'net muḳarrer idügin beyāndur.⁴⁷²

Kerdeī bār-ı emānet rā ḳabūl

Evvelden emānet yükini ḳabūl eylemişsün.

Ez keşīden pes ne-bāyed şūd melūl

Pes ol yükü çekmekden melūl u bī-ḥuzūr olmaḳ gerekmez. Ḳavluhu te'ālā: İnnā 'areznā'l-emānete 'alā's-semāvāti ve'l-arzi ve'l-cibāli feebeayne en yaḥmilnehā ve eşfaḳna minhā ve ḥamelehā'l-insānū innehu kāne ḳalūmen cehūlā.⁴⁷³

Beyit

(Fā'ilātūn fe'ilātūn fe'ilātūn fe'ilūn)

Āsumān bār-ı emānet ne-tüvānist keşīd

Ḳur'a-i kār be nām-ı men-i dīvāne zedend⁴⁷⁴

Rüz-ı evvel ḥod fuzūlī kerdeī

Rüz-ı⁴⁷⁵ evvel ki murād 'ālem-i ervāḥdur, ḥod fuzūllıḳ eylemişsün ki emāneti ḳabūl eylemişsün.

V'an fuzūlī ez cehūlī kerdeī

Ve ol fuzūllıḳ ziyāde⁴⁷⁶ cāhıllıḡuñdan eylemişsün. Pes lāzımdur ki şimdi ziyāde sa'y u küşiş idesün.

Cünbişī kon ey püser kāhil me-bāş

Ey oḡul bir cünbiş u sa'y eyle, kāhil olma.

Çün belā güftī be ten tenbel me-bāş

Çünki 'ālem-i ervāḥda belā didün. Dünyāda ten ile tenbel olma, anı yerine getir. Ḳavluhu te'ālā: Elestü bi-rabbiküm ḳalū belā⁴⁷⁷ bu sırrı rüşen eyler.

⁴⁷² idügin beyāndur HM, HME: - NA

⁴⁷³ İnnā... cehūlā "Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluḡundan) korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir." Ahzab, 33/72.

⁴⁷⁴ Divan-ı Hâfız, s. 124-125.

⁴⁷⁵ Rüz-ı HM, HME: - NA

⁴⁷⁶ ziyāde HM, HME: - NA

⁴⁷⁷ Elestü... belā "...Rabbiniz deḡil miyim? diye şahit gösterdiḡi zaman "Evet Rabbimizsin, şahidiz!" dediler." A'raf, 7/172.

Her ki ender t̄ā' ateş keslān buved
Her kim ki ol rabbū'l- 'izzūfī t̄ā'atūfīde kesb izhār idici ola.

Hāşileş gümrāh u <ū> hızlān buved
Anuñ hāşılı gümrāhlık u merdūdlik olur. Keslān şifata müşebbihdür 'aţşān vezn üzre.

Rāh pür havfest ü düzdān der⁴⁷⁸ kemīn
Yol havfla t̄olıdur u haramīler pusudadır. Tā yolda⁴⁷⁹ ki seni bir belāya uğradalar.

Rehberī ber tā ne-mānī ber zemīn
Bir delīl ü mürşid ilet, tā yolda berr üzre qalmayasun. Rehden murād t̄arīk-i Hāq'dur.
Düzdāndan murād şeyāfīndür ki benī ādemi ıdlāl idüp yoldan çıkarmağa sa'y u
iḳdām eylerler. Ba'zı nüsaḥda reh-revī vāḳı' olur ki ma'nā böyledür: Yolcilik ilet
ya'nī t̄arīk-i Hāqqa sülük itmege cidd ü cehd göster.

Menzilet dürest u bāret bes girān
Menzilūñ ırāḳdur u yüküñ ziyāde ağırdur.

Küşīşī kon vā me-mān ez dīgerān
Bir sa'y eyle vü ğayrılardan gerü qalma.

Meşnevī
(*Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül*)

Çü ez çābükān der dovīden girov
Ne bordī hem üftān u hīzān borov

Girān bād-püyān be-reftend tīz
To bī-dest ü pā ez nişesten be-hīz⁴⁸⁰

Her ki der rāh ez girān bārān buved
Her kim ki yolda ağır yüklerden ola,

Her demeş ez dīde hūn bārān buved
Her dem anuñ gözinden ḳan yağıcı olur.

⁴⁷⁸ der NA, HME: ber HM

⁴⁷⁹ Tā yolda HM: - HME, NA

⁴⁸⁰ be-hīz HME: be-coz HM, be-çiz NA

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Merev zîr-i bār-ı güneş ey püser
Ki hāmmāl 'āciz buved der sefer

Lāşeī dārī sebük kon bār-ı h̄'îş

Bir lāşe tūarsuñ kendü yüküñi yeyni eyle.

Ver ne der reh saht bīnī kār-ı h̄'îş

Yohsa yolda kendü işüñi şa'b u saht görürsün. Lāşeden murād bunda cesed-i insāndur. Bārdan murād ne idügi bu beyitden rüşendür.

Çīst bāret cīfe-i dūnyā-yı dūn

Senüñ yüküñ nedür? Denī dūnyā cīfesidür ki murād esbāb-ı dūnyevīyedür ü sīm ü zerdür.

K'ez pey-i ān geşteī h̄'ār⁴⁸¹ u zebūn

Ki andan ötürī h̄'ār⁴⁸² u zebūn olmışsun. Ed-dūnyā cīfetün ve tūllābihā kilābun.⁴⁸³

Vaqt-i t̄ā'at tīz rev çün bād bāş

T̄ā'at vaqti yel gibi tīz yūriyici ol.

Vez heme kār-ı cihān āzād bāş

Ü cihānuñ cem' işinden āzād u fāriğ⁴⁸⁴ ol.

⁴⁸¹ h̄'ār HME: h̄'ārī HM

⁴⁸² h̄'ār HME: h̄'ārī HM

⁴⁸³ Bediü'z-zaman Furūzanfer, *Ehâdis-i Mesnevî*, Tahran 1347/1968, s. 215-216.

⁴⁸⁴ fāriğ HM, HME: - NA

(1/18) DER BEYĀN-I HİŞĀL-I ZEMĪME*⁴⁸⁵

Çār çīzī dīger ey nīkū sirišt

Ey eyü ṭabi‘atlu bir dōrt nesne daḥı,

Hest ez cümle ḥalāyık neng ü zīšt

Cem‘-i ḥalāyıkdan ziyāde zīšt ü ḳabīḥdür.

Z‘ān çehār evvel ḥased kīnī buved

Ol dōrtten evvel ḥaseddür ki ol ḥased bir kīndür.

Z‘ān güzeštī ‘ucb <ū> ḥod-bīnī buved

Andanki geçdik ya‘nī andan⁴⁸⁶ şofra ‘ucbdur ki ol kendüsini görıcilikdür.
Tetebbu‘ olınan nüşhalarda bu beyit böyle vāḳı‘ olmış bulındı.

Hışm rā dīger fūrū nā-ḥurdenest

Girü ya‘nī üçincisi kişi gāzabımı yutmamaḳdur ki ziyāde ḳabīḥdür.

Ḥaşlet-i çārüm baḥīlī kerdenest

Dōrdinci ḥaşlet baḥīlık eylemekdür.

Ey püser kem gerd gird-i īn ḥışāl

Ey oḡul, bu ḥaşletlerüñ çevresine az ṭolan. Ya‘nī bu ḥaşletleri ebedī terk eyle.

Ez berāy-ı ān ki zīştet īn fi‘āl

Ol sebebden ki bu fi‘iller ḳabīḥ ü nā-ma‘ḳıldur.

Ġill u ġīş bügzār çün zer pāk şev

Ġill u ġışı terk eyle, altun gibi pāk u şāffī ol.

Pīş ez ān ki ḥāk gerdī ḥāk şev

Andan evvelki ḥāk olursun, ḥāk ol ya‘nī aḥlāk-ı zemīneyi terk idüp tevāzu‘ idici ol.

*1/18 HM 28b, NA 20b, HME 23b

⁴⁸⁵ Der Beyān-ı Hışāl-ı Zemīme NA, HME: Der Beyān-ı Hışāl-ı Nīküst HM

⁴⁸⁶ andan HME, NA: - HM

Beyit

(Fā'ilātün mefā'ilün fe'ilün)

Ey birāder çü 'ākıbet hākest
Hāk şev piş ez ān ki hāk şevī

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Ne-bīnī ki ez hāk üftāde h'ār
Be-rüyed gül ü beşkūfed nev-bahār

Hırş bügzār u kanā'at pişe kon
Hırşı terk eyle vü kanā'atı kendüñe 'ādet ü pişe eyle.

Åhir ez mürden yekī endīşe kon
Åhir ölmekden bir fikir eyle.

Beyit

8Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül9

Çanā'at tüvānger koned merd rā
Haber dih hāriş-i cihān gerd rā

'Azze men çata'a, zille men çama'a.

Bā muhibbān bāş dāyim hem-nişīn
Dāyim dostlar ile hem-nişīn ü muşāhib ol. Devāmu's-sürürü rü'yetü'l- ihvān.

Tā tüvānī rüy-ı a'dā rā me-bīn
Mādāmki kādirstün a'dānuñ yüzini görme.

Mısrā'

(Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün)

Ahbāb hāzirend be a'dā çe hācettest

(1/19) DER ŞİFÂT-I MÜDBİRİ Mİ GÜYED*

Çār çīz āmed nişān-ı müdbirī

Dört nesne bed-bahtlık⁴⁸⁷ nişānı geldi.

Yād gīreş ger to rūşen hātırī

Eger sen rūşen hātır u şāhib-i ‘aql⁴⁸⁸ iseñ anı yād tut. Ya‘nī hātırıñdan giderme.

Müdbirī bāşed be ebleh meşveret

Ebleh ü ahmağ ile meşveret eylemek bed-bahtlıktır.

Hem be cāhil dāden-i⁴⁸⁹ sīm ü zeret

Cāhile sīm ü zerūñi virmek bed-bahtlıktır.

Her ki pend-i dūsītān nekned qabūl

Her kim ki dostlaruñ pendini qabūl eylemeye,

Der haqīkat müdbirī⁴⁹⁰ ān bñ'l-fuzūl

Ol ebñ'l-fuzūl haqīkatde bed-bahtdur. Bñ'l-fuzūl ziyāde nā-ma‘kūl ma‘nāsına isti‘māl olunur.

Her ki ez dñnyā ne-gīred ‘ibretī

Her kim ki dñnyādan bir ‘ibret tutmaya,

Hest ez ān müdbir cihān rā nefretī

Ol müdbirden cihān halkına tamām nefret vardur. Zīrā dñnyā ser-ā-ser ‘ibret ile pür iken andan bir ‘ibret almaz.

Meşveret her kes ki bā ebleh koned

Her kimse ki ebleh ile meşveret ide,⁴⁹¹

Dīv-i mel‘üneş seg-i gümrāh⁴⁹² koned

* 1/19 HM 29a, NA 21a, HME 24a

⁴⁸⁷ bed-bahtlık HM: bed-bahtlige NA, HME

⁴⁸⁸ şāhib-i ‘aql HM: şāhib-i fikr NA, HME

⁴⁸⁹ dāden-i NA, HME: dāde HM

⁴⁹⁰ müdbirī HM: müdbirest NA, HME

⁴⁹¹ ide HM, HME: eyler NA

Mel‘ün Şeytān anı gümrāh kelb eyler. Zīrā cemī‘ işleri nā-ma‘kül olur.

Ān ki māl-ı hod dehed bā cāhilān

Ol kimse ki kendü mālını cāhillere vire,

Ānçünān kes key şevēd ez muqbilān

Ancılayın kimse kaçan sa‘ādetlülerden olur?

Zer çü ebleh rā hemī āyed be kef

Eblehūñ avucına çünki altun⁴⁹³ gele,

Mī konēd isrāf bisyār u telef

Çok isrāf u telef eyler. Qavluhu te‘ālā: İnehu lā yuhibbu'l- müsrifin.⁴⁹⁴

Neşneved ez düst-ı ebleh pend rā

Ebleh dostdan pend ü naşīhat⁴⁹⁵ istimā‘ vü qabül itmek olmaz.⁴⁹⁶

Ez cehālet bugseled peyvend rā

Cehāletden peyvendi üzer.

‘İbretī gīr ez zamāne ey civān

Ey civān, zamāndan bir ‘ibret tüt.

Tā ne-bāşī ez şumār-ı eblehān

Tā ki eblehlerūñ a‘dād u zümresinden olmayasun.

Qıı‘a

(*Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün*)

Zamāne pend-i āzāde vār dād merā

Zamāne rā çü nikū⁴⁹⁷ bengerī heme pendest

Ze rüz-ı nīk-i kesān güft ğam me-hūr zinhār

Besā kesān ki be rüz to ārzümendest

Her ki rā ez ‘aql āgāhī buved

Her kimūñ ki ‘ağıldan āgāhlığı ola,

⁴⁹² gümrāh HM, HME : gümreh NA

⁴⁹³ altun HM: zer NA, HME

⁴⁹⁴ İnehu ... müsrifin “Şüphesiz Allah israf edenleri sevmez.” En’am, 6/141.

⁴⁹⁵ pend ü naşīhat HM: pendi NA, HME

⁴⁹⁶ istimā‘ itmek olmaz HM : qabül eylemez NA, HME

⁴⁹⁷ nikū HME, NA: nīkū HM

Nezd-i ũ idbār gŭmrāhī buved

Anuñ atında idbār gŭmrāhlıdur. Murād Őāhib-i ‘aql atında idbār gŭmrāhlı iduĝin iş‘ardur. İdbār bed-bahtlık ma‘nāsınadır.

(1/20) DER ŞİFĀT-I DĀNİŞ U KĀR-I MU‘TEBER MĪ GÜYED*

Çār çīz āmed büzürg ü mu‘teber

Dört nesne ulu vü mu‘teber geldi. Ya‘nī ulu vü mu‘teberdür.

Mī nümāyed ħurd līken der nazār

Līken ol dört nesne nazarda⁴⁹⁸ ħurd u sehl görinür.

Zān yekī ħaşmet ve dīger āteşest

Ol dörtten biri düşmendür ü biri daĥı āteşdür.

Bāz bīmārī kezū dil nā-ĥoşest

Biri daĥı ĥastelikdür ki gönül andan nā-ĥoş u müşevveşdür. Bir düşmen eyledüğü⁴⁹⁹ fesadı biñ dost def‘ itmege kâdir olmaz. Daĥı azacık āteş tedrīciyle bütün ‘ālemi yaĥup ĥarāb eyler ü azacık ‘arıza kalb mi‘deyi fesāda virüp bir ĥālete irişdürür ki biñ tabīb-i ĥāzık aña mu‘ālece itmekte ‘āciz kalurlar.

Çāromīn dāniş ki ārāyed torā

Ol dört nesnenüñ dördincisi ‘ilmdür. Her ne kadar az olsa seni zīnet eyler. Zīrā senüñ ‘izz ü rif‘atüñ sebebi ol olur.

İn heme tā ĥurd nenmāyed torā⁵⁰⁰

Zinhār bu deñli saña ĥurd u sehl görünmeye.

Her ki der çeşmeş ‘adū bāşed ĥaķīr

Her kim ki düşmeni anuñ gözinde ĥaķīr ola ki hergiz andan ĥazer üzre olmaya,

Ez belā-yı ü koned rūzī nefīr

Bir gün düşmenüñ belā vü fitnesinden nefīr ü fiğān eyler.

Zerre-i āteş çü şüd efrūhte

Bir zerre āteş çünki şu‘lelenmiş oldu.

Bīnī ez vey ‘ālemī rā sūhte

* 1/20 HM 29b, NA 21b, HME 25a

⁴⁹⁸ nazarda NA, HME: - HM

⁴⁹⁹ eyledüğü HM: itdüğü NA, HME

⁵⁰⁰ ez nihād + HM

Bütün ‘ālemi andan yanmış görürsün.

‘İlm eger endek buved ḥ̣āreṣ⁵⁰¹ me-dār
‘İlm eger az olursa ḥ̣ār⁵⁰² ṭutma.

Z’ānki dāred ‘ilm ḳadr-i bī-ṣumār
Zīrā ki ‘ilm bī-ḥesāb u bī-‘aded ḳadr u ‘izzet ṭutar.

Renc-i endek rā be-kon ḡam-ḥ̣āregī⁵⁰³
Azacıḳ maraḫa ‘ilāc u ḡam yiyicilik eyle.

Ver ne bīnī ‘acz der bīmāregī
Yohsa ḥastalıḳda⁵⁰⁴ ‘acz u ziyāde elem⁵⁰⁵ görürsün.

Derd-i ser rā ger ne-cūyed kes ‘ilāc
Bir kimse eger baş aḡrısınuñ ‘ilācın istemeye,

Ḥavf-ı ān bāṣed ki bed gerded mizāc
Anuñ ḥavfı olur ki mizācı yaramaz ola vü müdāvā müte‘assir ola. Pes lāzımdur ki her
ne olursa⁵⁰⁶ anuñ mu‘ālecesine muḳayyed olalar⁵⁰⁷

Bāṣ ez ḳavl-i muḥālif ber ḥazer
Düşmenüñ sözinden ḥazer üzre⁵⁰⁸ ol.

Pīṣ ez ān k’ez pā der āyī ey püser
Andan evvelki ayakdan gelestün ü ‘āciz ü muḫṭar olasun.

Āteṣ-i endek tüvān küṣten be āb
Azacıḳ āteṣi ṣuyla söndürmek mümkündür.

Vāy ān sā‘at ki yābed iltihāb
Vāy ol sā‘at ki iltihāb bula, ya‘nī yaluñlana.⁵⁰⁹ İltihāb yaluñlanmaḳ ma‘nāsınadır.

⁵⁰¹ ḥ̣āreṣ NA, HME: ḥoreṣ HM

⁵⁰² ḥ̣ār NA, HME: ḥor HM

⁵⁰³ ḡam-ḥ̣āregī NA, HME: ḡam-ḥoregī HM

⁵⁰⁴ ḥastalıḳda NA: ḥastalıkde HME, ḥasta HM

⁵⁰⁵ ziyāde elem NA, HME: - HM

⁵⁰⁶ her ne olursa HM: eger derd zāhir olursa NA, HME

⁵⁰⁷ olalar NA: - HM

⁵⁰⁸ üzre NA, HME: - HM

⁵⁰⁹ yaluñlana HM, HME: yaluñlıḡa NA

(1/21) DER BEYÂN-I ÂN Kİ EZÛ RÛSVÂÎ HİZED*

Ey püser her kes ki dâred çâr çîz

Ey püser, her kimse ki dört nesne tutar.

Çâr-ı dîger hem şevd mevcûd nîz

Ol dörtten dört nesne dağı hem mevcûd u zâhir olur.

‘Âkıbet rûsvâî âyed ez lecâc

‘Âkıbet ‘inâd u lecâcdan rûsvâlık gelür. Birisi dağı budur.

Hışm râ nekned peşimânî ‘ilâc

Hışma peşimânlık ‘ilâc eylemez. Ya‘nî gâzaba elbetde pişmânlık muqarrerdür. Lîken peşimânlığüñ aña hîc fâydası olmaz. Birisi dağı budur.

Bî-gümân ez kibr hîzed düşmenî

Şeksiz kibirden ‘adâvet⁵¹⁰ hâşıl olur. Birisi dağı budur.

Hâşıl âyed h̄‘arî ez kâhil tenî

Kâhillikden h̄‘arlık hâşıl olur. Birisi dağı budur.

Çün lecâcî⁵¹¹ der miyân peydâ şevd

Çünkü ortada bir lecûc peydâ vü zâhir ola,

Bende ez şümî-i ü rûsvâ şevd

Ûl⁵¹² anuñ şümlüğüñden rûsvây olur.

Hışm-ı hod râ çünki râned câhilî

Çünkü bir câhil kendü hışmını süre. Ya‘nî bir kimseye gâzab ide,

Coz peşimânîş nebved hâşılî

Aña peşimânlıktan gayrı bir hâşıl u fâyda olmaz.

Her ki kerd ez kibr bâlâ gerdenes

* 1/21 HM 30b, NA 22a, HME 25b

⁵¹⁰ kibirden ‘adâvet NA, HME: kibr ü ‘adâvetden HM

⁵¹¹ lecâcî HM: lecûcî NA, HME

⁵¹² Ûl HM: bende NA, HME

Her kim ki kibriden boynını bülend eyledi. Ya'nî kibr gösterdi,

Dūsītān gerdend āhīr dūşmenēş

'Āķībet dostları aña dūşmen olurlar.

Kāhīlī rā her ki sāzed pīşeī

Her kim ki kāhillīgi kendüsine pişe vü 'ādet ide,

Āyed ez h̄'ārī be pāyeş tīşeī

H̄'ārīlıkdan anuñ ayağına bir tīşe gelür, ya'nî elbette h̄'ār olur.⁵¹³

Hışm-ı hod rā ger fūrū ne-hūrd kesī

Eger bir kimse kendünüñ hışmını yutmaya,

'Āķībet bīned peşīmānī besī

'Āķībet çok peşīmānlık görür. Leyse's-şedīdü bi'l-ķur'ati inne's-şedīdü'llezi yemlikü nefsehu 'inde'l-ğazabi.

Her ki ü üftāde vü ten-perverest

Her kim ki üftāde vü ten-perverdür,

Nīst insān kemter ez gāv u h̄arest

Ol kimse insān degüldür. Baķar u h̄imārdur, kemter ü denīdür. Üftādeden murād bunda kāhıldür. Ten-perver çok yiyici ma'nāsınadır.

⁵¹³ h̄'ār olur HM: - HME

(1/22) DER BEYÂN-I ÇÂR ÇİZ BEKÂ NE-DÂRED⁵¹⁴

Çâr çiz ey h̄'âce kem dâred beḳâ

Dört nesne ey h̄'âce, az beḳâ tutar.

Gūş dâr ey mü'min-i nîkū liḳâ

Ey h̄üb yüzlü mü'min, istimâ' eyle.

Cevr-i sultân râ beḳâ kemter buved

Sultânun cevrine beḳâ azrek olur. Zîrâ zûlmı sebebi ile pâdişâhlıktan dūr olup cevri daḫı munḳatı' olur.⁵¹⁵

Beyit

(Fe'îlâtün mefâ'ilün fâ'lün)

Ne-koned cevri pîşe sultânî

Ki ne-yâyed ze gürg çüpânî

Pes 'itâb-ı⁵¹⁶ dūsîtân hoşter buved

Şofra dostların 'itâbidur ki luḫfrek⁵¹⁷ olur. Zîrâ ma'lümdur ki 'itâb-ı⁵¹⁸ dūsîtân te'dîb ü tenbih içündür. Bu huşuşda ḫod sermâye-i sa'âdetdür.

Dîger ân mihrî ki bâşed ez zenân

Girü ya'nî üçincisi ol bir muḫabbet ki zenlerden ola. Meşhûrdur ki zenlerden mihr-i vefâ olmaz.

Bî-beḳâ çün şöḫbet-i nâ-cins dân

Ol muḫabbeti nâ-cinslerin şöḫbeti gibi beḳâsız bil. Zîrâ 'adem-i⁵¹⁹ cinsiyet elbetde müfârekat iḳtizâ eyler.

* 1/22 HM 31b, NA 22b, HME 26a

⁵¹⁴ Der Beyân-ı Çâr Çiz Bekâ Ne-dâred HM: Der Şıfat-ı Nâ-cins NA, HME.

⁵¹⁵ cevri daḫı munḳatı' olur. HM, HME: - NA

⁵¹⁶ 'itâb-ı HM, HME: 'ibâret NA

⁵¹⁷ luḫfrek HM: laḫfrek NA, HME

⁵¹⁸ 'itâb-ı HM, HME: - NA

⁵¹⁹ 'adem-i NA, HME: - HM

Bā ra‘iyyet çün koned sultān sitem
Sultān çünki ra‘iyyete zulm ide,

Mer ū rā⁵²⁰ bāşed beķā der milk kem
Aña pādişāhlıkda beķā az olur. Şebātü'l-mülk fī'l-‘adl.

Ger torā ez düsıtān āyed ‘itāb
Eger saña dostlardan ‘itāb gele,

Kem beķā bāşed çü haţ ber⁵²¹ rüy-ı āb
Āb üzre haţ gibi beķāsız olur. Ya‘nī āb üzre haţ olmaduğı gibi dostlaruñ ‘itābına dağı
bekā olmaz.

Çün be nā-cinsān nişined ādemī
Çünki bir ādem⁵²² nā-cinsler ile otura,

Kemterek bīned ezişān hem-demī
Anlardan hem-demligi azacikrek görür. Zīrā bi‘ţ-ţabi ba‘d lāzım gelür.

Zāğ çün fāriğ ze bŷy-ı gül buved
Zāğ çünki gülüñ rāyihasından fāriğ ü müstağnī ola,

Nefreteş ez şoĥbet-i bŷlbul buved
Bŷlbulüñ⁵²³ şoĥbetinden aña nefret ü müfāreķat olur. Zīrā cinsiyeti yoķdur.

Şoĥbet-i nā-cins cān-kāhī buved
Nā-cinsüñ şoĥbeti ziyāde vü ‘azīm cān eksidici ya‘ni o da ziyāde elem ü ‘azāb virici
olur. Cān-gāh vaşf terkībidür ü anda olan yā ‘azīm ma‘nāsınadır ki yā-yı vaĥdete⁵²⁴
münşa‘ibdür. Nitekim Kemāl Pāşā-zāde, Daķāyıkul-ĥaķāyık nām kitābında
getürmişdür ü Bōstān’uñ bu beytinde olan yā ki be-cāyī’ye muttaşıldur, mezkūr
ma‘nāyı ifāde eyler.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Gerem dest gīrī be-cāyī resem

⁵²⁰ Mer ū rā NA, HME: Murūr HM

⁵²¹ ber NA, HME: be HM

⁵²² ādem HM: ādemī NA, HME

⁵²³ Bŷlbulüñ HM, HME: bŷlbul NA

⁵²⁴ vaĥdete HM: vaĥdetden NA, HME

Vü ger befkenī ber ne-gīred kesem

Cümle rā z'īn hāl āgāhī buved

Cem'ine bu hālden āgāhlık olur. Murād hılāf-ı cinsüñ şoḫbeti ziyāde mü'ellim idügi her kese rüşen olduĝın beyāndur.

Beyit

(Fā'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün)

Çāk h'āhem zeden ĩn delķ-i riyāī çe konem

Rūḫ rā şoḫbet-i nā-cins 'azābīst elīm

Çün torā nā-cins āyed der nazār

Çünkü nā-cins senüñ nazāruña gele,

Ey püser çün bād ez vey der güzer

Ey oĝul⁵²⁵ andan yel gibi geç, zinhār olmaya ki muşāḫabet idesün.

⁵²⁵ oĝul HM: püser NA, HME

(1/23) DER ŞIFAT-I ŞÜKR MÎ GÜYED *

Çār çîz ez çār-ı dîger şüd tamām
Dört nesne ğayrı dördten tamām oldı.

Çün şenîdî yād mî dār ey ğulām
Çünkü işitdün ey ğulām, yād tut ya'nî hâtırufından giderme.

Dāniş-i merd ez ğired ğired kemāl
Kişinüfi 'ilmi 'ağıldan kemāl tutar.

Ez 'amel niyyet hemî yābed cemāl
Niyyet 'amelden cemāl ü le'āfet bulur.

Dînet ez perhîz kāmîl <mî> şevd
Senüfi dînüfi perhîz ü taqvâdan kāmîl olur. Murād şükür izdiyâd-ı ni'metüfe sebeb olur dimekdür.⁵²⁶

Ni'metet⁵²⁷ rā şükr şāmîl mî şevd
Senüfi ni'metüfe şükr şāmîl olur.

Hest dāniş rā kemālât ez ğired
'İlme kemālât 'ağıldandur. Hest bunda est ma'nāsınadur.

Niyyetet⁵²⁸ rā bî-'amel kes nengered
'Amelsiz senüfi niyyetüfe kimse nazâr eylemez.

Şükr-i ni'met rā kemālî mî dehed
Şükr,⁵²⁹ ni'mete 'azîm kemāl virür. Zîrâ şükr ni'metüfi ziyâde olmasına sebeb olur. Kavluhu te'ālâ: Le'in şekertüm le'ezîdenneküm.⁵³⁰

* 1/23 HM 32a, NA 23a, HME 26b

⁵²⁶ Murād ... dimekdür HM: - NA, HME

⁵²⁷ Ni'metet HM: Ni'met NA, HME

⁵²⁸ Niyyetet HM: niyyet NA, HME

⁵²⁹ Şükr HME, NA: - HM

⁵³⁰ Le'in...le'ezîdenneküm "Andolsun ki, şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım."İbrahim, 14/7.

Beyit

(Fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlūn)

Şükr-i ni'met ni'metet efzūn koned

Küfr-i ni'met ez kefet bīrūn koned

Ġāfilān rā gūşimālī mī dehed

Ġāfillere bir gūşimāl virür. Zīrā şükr, ni'met şāhibinūñ mütenebbih olmasına sebep olur.

Şükr nā-kerden zevāl-i ni'metest

Şükr eylememek ni'metūñ zevālidür. Zīrā şükr eylemezse ni'meti zā'il olur.

Behre-i şākir kemāl-i ni'metest⁵³¹

Şākirūñ naşībi ni'metūñ kemālidür. Zīrā şükr anuñ ni'metini kemāle iriştürür. Şükrden murād her 'uzvuna ne içün halk olındı ise aña şarf eylemekdür.

'İlm rā bī-'aql netvān kār best

'Aqılsız 'ilmi iş bağlamak güç yitmez.⁵³² Ya'nī andan müstefīd olmak mümkün degüldür.

Pīş-i bī-'aqlān⁵³³ nemī bāyed nişest

'Aqılsızlar katında oturmak gerekmez.

Bī-ħıred dāniş vebālest ey püser

Ey püser, 'aқılsız 'ilm günāhdur.

'İlm murg u 'aql bālest ey püser

Ey püser, 'ilm murg u 'aql kanadıdır.

Her ki 'ilmī dāred ü nebved ber ān

Her kim ki bir 'ilm tuta vü anuñ üzerine olmaya, ya'nī 'ilm eylemeye.

Ez tarīķ-ı 'aql bāşed ber kerān

'Aql tarīķından⁵³⁴ kenār⁵³⁵ üzre olur. Murād 'ilm-i bī-'amel aşhāb-ı dil katında 'aқıldan dūr idügin beyāmidür.

⁵³¹ ni'metest NA, HME: ni'metet HM

⁵³² güç yitmez HM: - NA, HME

⁵³³ bī-'aqlān NA, HME: bī-'aқılān HM

⁵³⁴ tarīķından HM, HME: tarīķında NA

⁵³⁵ kenār NA, HME: günāh HM

(1/24) DER BEYÂN-I ÂNHÂ Kİ BÂZ GERDÂNĪDEN MUĖĀLEST*

Çār çīzest ānki ba'd ez refteneş
Dört nesnedür ol ki anuñ gitmesinden şofıra,

Ez muĖālātest bāz āverdeneş
MuĖālātdandur anı girü getürmek.

Çün ĥadīşī reft nāgeh ber zebān
Çünki nāgeh dilden⁵³⁶ bir söz gitdi, ya'nī bir söz söyledi.

Yā ki tīrī cest bīrūn ez kemān
Yā ki yaydan bir oĖ taşra şıçradı.

Bāz çün āred ĥadīş-i güfte rā
Söylenmiş sözi girü niçe getürür?

Kes ne-gerdāned ĥazā-yı refte rā
Ėālbuki kimse gitmiş ĥazāyı döndürmez. Ol dördten biri sözdür ki söylense tekrār rücū'ı mümkn degüldür. Biri ĥazā vü biri tīrdür ki çün kemāndan⁵³⁷ çığdı girü dönmesi müyesser degüldür.

Beyit

(*Mef'ülü mefā'īlün mef'ülü mefā'īlün*)

Bāz āy ki bāz āyed 'ömr şüde-i Ėāfız
Her çend ki nāyed bāz tīrī ki be-şüd ez şest⁵³⁸

Ba'zı nüsağda āred yerine ārī vāĖı' olur.

Bāz key gereded çü tīr endāĖtī
Çünki tīr atduñ ĥaçan girü döner?

* 1/24 HM 33a, NA 23b, HME 27a

⁵³⁶ dilden HM: zebān üzre NA, HME

⁵³⁷ kemāndan HM, HME: yāydan NA

⁵³⁸ Divan-ı Ėāfız, s. 20.

Hemçenīn ‘ömrī ki zāyi’ sāhtī

Buncalayındur şol ‘ömr ki zāyi’ eyledün. Bunuñ dağı rücū‘ı muhāldür. Dördincisi ‘ömürdür.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Dirīgā ki⁵³⁹ begzeşt ‘ömr-i ‘azīz
Be-ḥ‘āhed güzeşt īn demī çend nīz

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Dirīgā ki bī-mā⁵⁴⁰ besī rūzigār
Be-rüyed gül ü beşkūfed nevbahār

Her ki bī-endīşe güftāreş buved

Her kim ki anuñ sözi fikirsiz ola.

Pes⁵⁴¹ nedāmethāy-ı bisyāreş buved

Şoñra aña çok nedāmetler olur.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Te‘emmül künān der ḥaṭā vü şavāb
Bih ez jāy ḥāyān-ı ḥāzır cevāb

Tā ne-güftī mī tüvānī güfteneş

Mādāmki bir sözi söylemedüñ, anı söylemege kādırsün.

Çün be-güftī key tüvān nühüfteneş

Çünki söyledüñ anı nihān itmege kaçan mümkindür?

⁵³⁹ ki HME, HM: - NA

⁵⁴⁰ bī-mā NA, HME: pey-i mā HM

⁵⁴¹ Pes HM, HME: pīş NA

Beyit

(Fe 'ülün fe 'ülün fe 'ülün fe 'ül)

Suḥan tā ne-güftī ber'ū dest hest
Çü güfte şevēd yābed ū ber to dest

'Ömr rā mī dān ḡanīmet her nefes
'Ömrüñ her nefesi ḡanīmet bil.

Çün reved dīger neyāyed bāz pes
Çünkü 'ömr gide girü ardına dönmez.

Beyit

(Fe 'ülün fe 'ülün fe 'ülün fe 'ül)

Nigehdār firşat⁵⁴² ki 'ālem demīst
Demī piş-i⁵⁴³ dānā bih ez 'ālemīst

Hīç kes ez ḡod ḡazā rā red ne-kerd
Hīç kimse⁵⁴⁴ ḡazāyı kendüsinden red eylemedi.

Her ki rāzī ez ḡazā şüd bed ne-kerd
Her kim ki ḡazādan rāzī oldu, yaramaz u nā-ma'ḡül eylemedi; zīrā ḡazāya rızā rızā-yı
Ḥudā'ya sebebdür. ḡazā vü ḡader, ḡazā⁵⁴⁵ 'ilm-i ilāhīde olan ḡükümdür. ḡader anuñ
zuhürüdür. Emr-i ilāhī ile 'ālem-i⁵⁴⁶ kevn ü fesādda.

Beyit

(Fe 'ülün fe 'ülün fe 'ülün fe 'ül)

Çü red mī ne-gerded ḡadeng-i ḡazā
Siper nīst mer bende rā coz rızā

Her ki mī ḡāhed ki bāşed der emān
Her kim isterse ki emānda ola, belādan aña bir nesne irişimeye,⁵⁴⁷

⁵⁴² firşat ~ 'ālem HM⁵⁴³ piş-i HME: pes HM⁵⁴⁴ Hīç kimse HME: Her kimse HM, Hīç NA⁵⁴⁵ ḡazā HM, HME: - NA⁵⁴⁶ 'ālem-i HM, HME: - NA⁵⁴⁷ irişimeye NA, HME: irişmez HM

Müht mī⁵⁴⁸ bāyed nihāden ber dehān

Bir mühtür⁵⁴⁹ gerek ağızı üzre kıoya, ya'nī söylemeye . Sükütü'l-lisān selāmetü'l-insān.

Mī sezed ger 'ömr rā dārī 'azīz

Lāyıkdur eger 'ömri 'azīz tutasun.

Çün reved pişeş ne-h'āhed dīd nīz

Çünkü gide anı artık görmiyesün.

⁵⁴⁸ Müht mī NA: Mühtī HM

⁵⁴⁹ bir mühtür HM: - NA, HME

(1/25) DER ŞIFAT-I HÂMÜŞİ VÜ SAHĀVET MĪ GÜYED *

Hāşıl āyed çār çiz ez çār çiz

Dört nesneden dört nesne hāşıl gelür ü peydā olur.

Yād dār ĩn nükte ez men ey ‘aziz

Ey ‘aziz, bu nükteyi benden yād tut.

Hāmüşi rā her ki sāzed pīşei

Her kim ki hāmüşlğı bir pīşe vü ‘ādet ide,

Gereded eymen nebvedeş endişi

Eymen olur, aña bir fikr ü ğam olmaz. Men şumtu necātī.

Ger selāmet bāyedet hāmüş bāş

Eger saña selāmet gerek ise hāmüş⁵⁵⁰ ol.

Geşt eymen her ki niki kerd fāş

Eymen oldu her kim ki eyüligini fāş eyledi. Murād şehā vü kerem ile meşhūr olan kimesne belālardan hālāş buldı dimekdür.

Ez şehāvet merd yābed serveri

Merd saĥāvetden serverlik bulur.

Şükr-i ni‘met rā dehed efzūnteri

Şükür, ni‘mete ziyādereklik⁵⁵¹ virür. Ve bi‘ş-şükri tedümü'l-ni‘m.

Beyit

(Fe ‘ülün fe ‘ülün fe ‘ülün fe ‘ül)

Civān-merd eger rāst h‘āhī dilist

Kerem pīşei şāh-ı merdān ‘Alist

Her ki ü şüd sākin ü hāmüş büd

* 1/25 HM 34a, NA 24a, HME 28a

⁵⁵⁰ hāmüş NA, ME: ebsem HM

⁵⁵¹ ziyādereklik NA, HME: ziyāderek HM

Her kim ki o sâkin ü sâkit⁵⁵² oldu,

Ez selâmet kisvetî ber dūş būd

Añun omzı üzre selâmetden bir kisvet oldu. Murād sükün ü süküt sebep-i selâmet idügin iş'ardur.

Ger hemî h'āhî ki bāşî der emān

Eger ister iseñ ki emān u huzūrda olasun,

Rev niküyî kon to bā hāğ-ı cihān

Yüri, sen cihān hāğına eyülik eyle.

Her kirā 'ādet şevved cūd u kerem

Her kimse ki cūd u kerem 'ādeti ola,

Der miyān-ı hāğ gerded muhterem

Hāğ ortasında muhterem ü mu'azzez olur. Kāfirün şahıyyun irceî ile'l-cenneti min müslimin şahıhun.

Her ki kār-ı nîk ü yā bed mî koned

Her kim ki 'ālemde eyü iş ü yaramaz iş eyler, ya'nî ma'nā her ne eylerse,

Ān heme mî dān ki bā hōd mî koned

Ol dükeliyi bil ki kendüsine eyler.

Ey birāder bende-i ma'būd bāş

Ey birāder Allāhu te'ālānuñ bendesi ol. Hergiz ğayra muqayyed olma.

Tā tüvānî bā seḫā vü cūd bāş

Mādāmki qādırsün saḫā vü cūd ile ol.

Bāş ez buḫl-i baḫlān ber ḫazer

Baḫlillerüñ buḫlinden ḫazer üzre ol.

Tā ne-süzed mer torā nār-ı saḫar

Tā ki düzaḫ āteşi seni yaḫmaya. El-baḫlîlü lā yedḫule'-cennete.

⁵⁵² sâkit NA, HME: süküt HM

(1/26) DER BEYĀN-I AHLĀK ÇENDĪ Kİ ÇEND-İ DĪGER EZ ĀN HĀŞIL U
ZĀHİR ĀYED*

Çār çīzī ber dehed ez çār çīz

Dört nesneden bir dört nesne zāhir ü hāşıl olur.

Neşneved ĩn nükte coz ehl-i temīz

Bu nükteyi ehl-i idrakden gayrı istimā' eylemez. Ba'zı nüsaħda mışrā'-ı evvel böyle vākı' olur.

Çār çīzet ber dehed ez çār çīz

Dört nesneden saħa dört nesne şemere vü hāşıl virür. Bu vecih üzre ber dehedde bir maħşül ü şemere ma'nāsına olur.

Her ki z'ü şadır şeved ĩn çār kār

Her kim ki andan bu dört iş şadır u zāhir ola,

Bīned ān çār-ı dīger bī-ih̄tiyār

İhtiyārsız ol gayrı dördü görür. Murād ol dört elbetde ol dördü iktizā eyler dimekdür.

Her ki der pāyān-ı kārī nengered

Her kim ki bir işüñ 'ākıbetine⁵⁵³ iltifāt u nazār eylemeye,

'Ākıbet rüzī peşimānī hered

'Ākıbet bir gün peşimānlık yir. Pes her huşūşda 'ākıbet-bīnlık lāzımdur.

Her ki nekned ihtiyāt-ı kār-hā

Her kim ki işlerinüñ ihtiyātını eylemese, belki niçe rāst gelürse eylese,

Ber dileş āħir nişined bār-hā

Āħir anuñ göñli üzre yükler oturur. Ya'nī ğamlar u elemeler görür.⁵⁵⁴

Her ki ü sitize bā sultān koned

Her kim ki o pādīşāh ile sitize vü 'inād ide,

* 1/26 HM 34b, NA 24b, HME 28b

⁵⁵³ 'ākıbetine HME, NA: 'ākıbete HM

⁵⁵⁴ u elemeler görür HM, HME: - NA

Kār-ı hōd rā ser-be-ser vīrān koned

Başdan başa kendü işini vīrān u harāb eyler. Zīrā kişi kendüsinden⁵⁵⁵ kavī bir kimse ile huşūmet eylese kendütüñ zarar u helākine sa'y eyler.

Meşnevī

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün

Hılāf-ı rāy-ı sulṭān rāy cūsten

Be hūn-ı h'īş⁵⁵⁶ bāşed dest şūsten

Eger hōd rüz rā gūyed şebest īn

Be-bāyed güften īnek māh u pervīn

Her ki geşt ez hūy-ı bed nā-sāz-gār

Her kim ki yaramaz hūyından halkla nā-sāz-gār oldı. Sāz-gār, muvāfık; nā-sāz-gār, muhālif ma'nāsınadır.

Dūsītān ez vey koned bī-şek firār

Şeksiz dostları andan firār u i'rāz eyler.

⁵⁵⁵ kendüsinden HM: kendüden NA, HME

⁵⁵⁶ h'īş HM, HME: h'īşī NA

(1/27) DER BEYÂN-I TERK-İ ZĪNET MĪ GÜYED*

Ser çe ārāyī be destār ey püser
Ey oğul, destār ile başuñı ne zĪnet eylersün?

Ger tŭvānī dil be dest ār ey püser
Ey oğul, eger kâdir iseñ göñŭl ele getŭr ũ murâdlar ħuşŭlına vesĭle ol.

Beyit

(Fe‘ulŭn fe‘ulŭn fe‘ulŭn fe‘ul)

Be ihsân āsŭde kerdn dilī
Bih ez elf rek‘at be her menzilī

Rŭbā‘ī

(Fā‘ilātŭn fā‘ilātŭn fā‘ilŭn)

Dil be dest āver ki ħacc-ı ekberest
Ez hezārān Ka‘be yek dil bihterest
Ka‘be bŭnyād-ı Ĥalīl-i Āzerest
Dil nażar-gāh-ı <Hudā-yı> ekberest⁵⁵⁷

Tā ne-gĭrī terk-i ‘izz ũ māl u cāh
Mādāmki ‘izzet ũ māl u mansĭb terkini ŧutmayasun,

Ez heme ber ser ne-yāyī çŭn kŭlāħ
Kŭlāħ gibi cem‘inden baş ũzre gelmezsŭn. Bundan murād mādāmki māsivāyı terk
etmeyesŭn, ‘ālī-ķadr olmazsun u cenāb-ı ‘izzete yol bulmazsun.

Nĭst merdī ħĭş rā ārāsten
Kendŭñi zĪnet eylemek erlik degŭldŭr.

Ķaşd-ı cān kerd ān ki ũ ārāst ten
Ol kimse ki o tenini⁵⁵⁸ zĪnet eyledi, cānına ħaşd eyledi. Zĭrā dergāh-ı Ĥudā’dan dŭr
olmasına sebebdŭr. Niteki bu kitāb şāħibi Tezkiretŭl- Evliyā nam-ı kitābında zĭkr

* 1/27 HM 35a, NA 25a, HME 29a

⁵⁵⁷ Rŭbā‘ī... ekberest NA: -HM, HME

eylemişdür ki her kimse ki nefāyis ü zībā cāmelere ʔālīb ü rāğīb ola, ol kimse düzaḥa kurbdur kendüsine kendüsünüñ şāh ʔamarından.

Beyit

(Fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün)

Zīnet-i merdān buved merdī tamām
Zīnet-i dīger nebāyed ey humām

Nīst der ten bihter ez taqvä libās
Cisme taqvādan eyürek libās yoḫdur.

Der tekellüf merd rā nebved esās
Tekellüfde merde⁵⁵⁹ esās u şebāt olmaz. Murād ve libāsu't-taqvä zalike ḥayrun ḥasbince cemī' zīnet ü libāsdan libās-ı taqvā ḥüb u zībā idügin iş'ardur.

Her ki ü der bend-i ārāyiş buved
Her kim ki o ārāyiş ü zīnet ḳaydında ola,

Der cihān ferzend-i āsāyiş buved
Cihānda āsāyiş ü ḥuzūr ferzendi olur ki hemān zevḳ u ḥuzūr u zīnete muḳayyed olur, ʔā'at u 'ibādete muḳayyed olmaz.

'Āḳıbet coz nā-murādī nebvedeş
'Āḳıbet aña murādsızlıḳdan ḡayrı olmaz.

Behreī ez 'İş ü şādī nebvedeş
'İş ü sürürdan aña bir naşīb olmaz. Murād dünyāda zīnet ü zevḳ u ḥuzūrda vü 'İş ü murād u sürūra rāğīb olan kimselere āḫiretde 'İş ü sürür naşīb olmaz dimekdür.

Ḥod sitāyī pişe-i Şeyṭān buved
Kendüyi medḫ idicilik Şeyṭān'uhn 'ādetidür. Zīrā kendüsini medḫ eyledi. Niteki bu āyet-i kerīmeden zāhirdür. Kavluhu te'ālā: Kāle ene ḥayrun minhu ḫalaḳtenī min nārin ve ḫalaḳtehu min ʔīn⁵⁶⁰ Mel'un bī-ḫaber⁵⁶¹ ki ḫāk, āteşden⁵⁶² niçe mertebe ulu vü a'lādur?

⁵⁵⁸ tenini HM: üstini NA, HME

⁵⁵⁹ merde NA, HME: merdüñ HM

⁵⁶⁰ Kāle...ʔīn "İblis: "Ben ondan daha üstünüm. Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın" dedi." Sad, 38/76.

⁵⁶¹ bī-ḫaber HM, NA: bī-ḫired HME

Ān ki ḥod rā kem zened merdān buved

Ol kimse ki kendüsini kem urur u nāḫiṣ ṭutar merd ol olur. Güm olmak cāyızdır.
Kāf-i Fārisīnūñ zemmi ile ki nā-peydā vü bī-ḳadr ma'nāsına i'tibār olunur.

Güft Şeytān men zi Ādem bihterem

Şeytān ben Ādem'den yekregüm didi.

Tā ḳıyāmet geşt mel'ün lā-cerem

Ol sebebden ḳıyāmetde degin belki ebedī, mel'ün oldu.

Ez tevāzu' ḥāk merdüm mī şeved

Tevāzu'dan ḥāk Ādemī olur ya'nī bu ḥālete tevāzu' sebep olur.

Nūr u nār ez ser-keşī güm mī şeved

Nūr u nār kibr ü ser-keşliginden⁵⁶³ zāyi' vü maḥv olur. Nārdan ḥalk olınan İblīs-i la'īn gibi, nūrdan ḥalk olınan melā'ik gibi ki Ādem ḥalk olınmazdan evvel⁵⁶⁴ tecellī-i zāta ṭāḳat getürmeyüp maḥv u helāk olurlardı. Ādem ḥalk olınuḳdan şofra ol ḥālet anlardan mürtefi' oldu. İnsān⁵⁶⁵ ḥāk-i kesīfden ḥalk olınuḳı-çün ol tecellīlere ṭāḳat getürüp helāk olmadı.

Rānde şüd İblīs ez müstekbiri

İblīs mütekebbirliğinden dergāhdan⁵⁶⁶ sürilmiş oldu.

Geşt maḳbūl Ādem ez müstaḡfirī

Ādem istiḡfār idiciliginden maḳbūl oldu. Kavluhu te'ālā: Ḳālā rabbenā zalemnā enfüsenā ve in lem taḡfirilenāve terḥemnā lenekūnenne mine'l-ḥāsirīn.⁵⁶⁷

Şüd 'azīz Ādem çü istiḡfār kerd

Ḥazret-i Ādem 'aleyhi's-selām 'azīz oldu, çünki istiḡfār eyledi.

Ḥ'ār şüd Şeytān çü istikbār kerd

Şeytān ḥ'ār⁵⁶⁸ oldu, çünki kibr ü istikbār eyledi.

⁵⁶² ḥāk, āteşden HME, NA: - HM

⁵⁶³ ser-keşliginden HM: ser-keşlikde NA, ser-keşlikden HME

⁵⁶⁴ evvel HME, NA: - HM

⁵⁶⁵ İnsān HME, NA: - HM

⁵⁶⁶ dergāhdan HME, NA: - HM

⁵⁶⁷ Ḳālā...ḥāsirīn “ (Adem ile eşi) dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.” A'raf, 7/23.

⁵⁶⁸ ḥ'ār HM, HME: ḥaḳīr NA

Dāne pest üfted zeber desteş konend

Dāne pest düşer anı zeber dest eylerler. Murād dāne tevāzu' ʔarīķı ile ʔopraq⁵⁶⁹ içine düşer. Aña iltifāt u i'tibār eylerler dimekdür. Pest, alçaķ; zeber dest, fevķa ma'nāsınadır.

Hūşe çün ser ber keşed pesteş konend

Hūşe çünķi baş ķaldurur u kibr eyler, anı zīr dest ü pāymāl eylerler. Men tevāza'a refe'ahu'l-lāh ve men tekebbere veza'ahu'l-lāhe.

⁵⁶⁹ ʔopraq HM: ħāk NA, HME

(1/28) DER BEYÂN-I EBLEHÂN MÎ GÜYED *

Çār çîz âmed nişân-ı eblehî

Dört nesne eblehlik nişanı geldi.

Bâ to güyem tâ biyâbî âgehî

Saña diyeyüm tâ âgâhlık bulasun.

‘Ayb-ı hod ân ki nebîned der cihân

Ol kimse ki cihânda kendü ‘aybını görmeye,

Bâşed ender cüsten ‘ayb-ı kesân

Kimselerüñ ‘aybını istemekde olur.

Tohm-ı buhl ender dil-i hod kâşten

Kendünüñ göñline⁵⁷⁰ bağıllık tohumını ekmek.

Ân geh ümmîd-i şahâvet dâşten

Andan şofıra eblehlikden şahâvet ümmîdini tutmak. Ya‘nî murâd idinür ki halk aña şahî diyeler.

Her ki halk ez hulq-ı ü hoşnüd nîst

Her kim ki halk anuñ hüyından hoşnüd u râzî degüldür,

Hîç kadreş ber der-i ma‘bûd nîst

Hâk te‘âlânuñ çapusunda hîç kadri yoçdur.

Her ki ü râ pîşe bed-hüyî buved

Her kim ki anuñ şan‘at u ‘âdeti bed-hüylük ola,

Kâr-ı ü peyveste bed-rüyî buved

Anuñ işi dâyim yaramaz yüzlülük olur. Ya‘nî kimse anuñ yüzini görmek istemez, anı sevmediklerinden ötüri.

Hüy-ı bed ber ten belâ-yı cân buved

* 1/28 HM 36b, NA 26a, HME 30a

⁵⁷⁰ göñline HM, HME: - NA

Ten üzre ya'nî kişide yaramaz hūy kendü cānı belāsıdır. Zīrā anuñ sebebi ile niçe belālar çeker.

Merdüm-i bed-hūy ne ez insān buved

Bed-hūy kimse insāndan olmaz.

Beyit

(*Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün*)

Eger ze dest-i belā ber felek reved bed-hūy⁵⁷¹

Ze dest-i⁵⁷² hūyī bed-i hūş der belā bāşed

Buħl şāhī ez dıraħt-ı dūzaħest

Buħl dūzaħ ağacından bir budakdur.

V'ān baħīlek ez segān-ı meslaħest

Vü ol baħīlcik meslaħ kelblerindendür. Baħīlekde olan kâf-ı taşğır taħķır⁵⁷³ içündür.

Meslaħ, salħ-hāne ma'nāsınadır, ism-i mekāndur.⁵⁷⁴

Rūy-ı cennet rā kücā bīned baħīl

Baħīl cennetüñ yüzini kıanda görür?

Peşşei üftāde ender pāy-ı pīl

O baħīl güyā filüñ ayağı altında düşmiş bir sivrisinekdür. Peşşe pāy-ı filden ħalāş müyesser olmaduğı, ol baħīle hem-çünān buħldan ħalāş mümkün olmaz.

Bāş ez buħl-ı baħīlān ber kirān

Baħīllerüñ buħlinden kenārda ol, zīnhār baħīl olma.

Tā ne bāşī ez şumār-ı eblehān

Tā ki eblehlerüñ şumārından u zümresinden olmayasun.

⁵⁷¹ hūy NA, HME: hūyī HM

⁵⁷² bed +HM

⁵⁷³ taħķır NA, HME: -HM

⁵⁷⁴ ism-i mekāndur NA: -HM, HME

(1/29) DER BEYĀN-I 'AḲĪBET MĪ GŪYED*

Ez belā tā reste gerdī ey 'azīz

Tā ki belādan urtulmış olasun.

Bāz bāyed dāřten dest ez dŭ iz

İki nesneden el girŭ utma u ferāat eylemek gerek.

Rev to dest ez nefis ũ dŭnyā bāz dār

Yŭri, sen nefis ũ dŭnyādan elŭni girŭ ut u i' rāz eyle.

Tā belāhā rā nebāřed bā to kār

Tā ki belālaruŭ sentŭnle işi olmaya, ya'nī belālardan alāř bulasun.

Ver be ırş u āz gerdī mŭbtelā

Vŭ eger ırş u āza mŭbtelā vŭ giriftār olasun,

Bā to rŭ āred zi her sŭy-1 belā

Her cānibden belā safa yŭz getŭrŭr ũ hŭcŭm eyler. Ba'zı nŭsada bŭyle vāı' olur.

Bā to rŭ āred zi her sŭ şad belā

Her cānibden yŭz belā safa getŭrŭr ũ hŭcŭm eyler.

Ān ki nebved hī nadeş der miyān

Ol kimse ki anuŭ miyānında hī nad olmaya.

Her kŭcā bāřed buved ender emān

Her anda ki ola emānda olur. Miyān bunda bel ma'nāsına olma rŭřendŭr ũ ma'nā bŭyle olma cāyizdŭr. Ol kimse ki anuŭ ortasında ya'nī yanında hī nadi olmaya

Nefs-i dŭnyā rā rehā kon ey pŭser

Ey oul, nefis ũ dŭnyāyı terk eyle.

Bāz restī ez belā vŭ ez aar

Girŭ belādan u aardan urtulduŭ.

Ey besā kes k'ez berāy-1 nefis zār

* 1/29 HM 37a, NA 26b, HME 30b

Ey çok kimse ki nefisden ötüri zār u ‘āciz

Der belā üftād u geşt ez ğam nizār
Belāya düşdi vü ğam u elemden nizār u lāġar oldı.

Ez berāy-ı nefis-i mürġ nā-murād
Nefisden ötüri nā-murād mürġ,

Āmed ü der dām-ı şayyādī fütād
Geldi vü şayyāduñ dāmına düşdi. Murād çok bülend pervāz-ı mürġ ki kıt arzusuyla
dām-ı şayyāda giriftār oldı.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ul)

Pelengī ki gerden keşed ber vuḡuş
Be dām üfted ez behr-i ħürden çü müs

Tā dilet ārām yābed ey püser
Ey oġul, tā senüñ ğöñlüñ ārām bula.

Büd u nābūd-ı cihān yeksān şumār
Cihānuñ varını vü yoġını yeksān u berāber şay.

Ez ‘azāb-ı kahr-ı Ḥaġ eymen me-bāş
Ḥaġ te‘ālā ħazretinüñ ‘azāb u kahrından eymen olma.

Der pey-i āzār-ı her mü’mın me-bāş
Her mü’mınıñ āzārı ardında olma. Bundan murād her mü’mını rencide vü perişān
ħatır eyleme dimekdür.

Der belā yārī me-ḡāḡ ez ḡıç kes
Belāda ḡıç kimseden mu‘āvenet taleb eyleme ki seni anda ḡāş ide.

Z’ānki nebved coz Ḥudā feryād-res
Zīrā ki Ḥudā’dan ġayrısı feryād-res ü mu‘īn olmaz.

Her ki rā rencādeī ‘özreş be-ḡāḡ
Her kim ki incitmişün anuñ ‘özrini dile.

Tā ne-bāşed ḡaşm-ı to der ‘arşa-ġāḡ
Tā kıyāmetde saña ḡaşım olmaya, ‘arşa-ġāḡ maḡşer ma’nāsınadır.

Ger ğınā ḥ'āhed kesī ez Z̄ü'l-minen

Eger bir kimse Hāḡ te'ālā ḡazretinden ğanılik isterse

Der ḡanā'at mī tüvāneş yāften

Anı ḡanā'atde bulmaḡ mümkindür. Z̄ü'l-menin iḡsānlar şāḡibi ma'nāsınadır ki murād H̄udā-yı te'ālādur.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ul)

H̄udā rā ne-dānist ü ḡā'at ne-kerd

Ki ber baḡt⁵⁷⁵ ü rüzī ḡanā'at ne-kerd

⁵⁷⁵ baḡt HME: taḡt NA, 'ucb HM

(1/30) DER BEYÂN-I NAŞİHAT MÎ GÜYED*

Her ki rā ‘aḳlest ü dāniş ey ‘azîz

Ey ‘azîz, her kimüñ ki ‘aḳlı vü ‘ilmi vardur,

Dür bāyed būdeneş ez çār çîz

Ol⁵⁷⁶ dört nesneden ırāḳ olmaḳ gerek.

Kār-ı ḥod bā nā-sezā nekned rehā

Kendünüñ kār u maşlaḥatını nā-ma‘ḳüle rehā vü ḥavāle eylemeye ki ol görivire.⁵⁷⁷

Merd mî nekned be cāî nā-sezā

Nā-ma‘ḳül kimseye ādemilik eyleme, zîrā zāyi‘ olur.

Beyit

(*Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ul*)

Ne-güyem merā ‘ādet-i merdüm me-kon

Kerem pîş-i nā-merdümān kem⁵⁷⁸ me-kon

‘Aḳl dārî meyl bed-kārî me-kon

‘Aḳl tutar iseñ bed-kārılıḡa meyl eyleme. Ya‘nî ‘āḳıl iseñ fişḳ u fesāda māyil olma.

Z’în çü bogzeştî sebük-sārî me-kon

Çünkü bundan geçdüñ sebük-sārılıḡ eyleme. Murād çünkü anı terk eyledüñ ‘ırz u vaḳār üzre ol dimekdür.

Tā şevî pîş ez heme der rüzigār

Tā ki zamānede cemî‘sinden ziyāde olasun. Bu hem ma‘nādur rüzgārda cem‘inden muḳaddem olasun. Bu vecih üzre pîş yā-i Fārisî ile.

Dest ber nān u nemek bokşāde dār

Elüñi nān u nemek üzre açılmış tut. Bundan murād ḥalḳı ṭa‘āmlandur dimekdür.

* 1/30 HM 38a, NA 27a, HME 31a

⁵⁷⁶ Ol HM: eger NA, HME

⁵⁷⁷ görivire HM: göre NA, HME

⁵⁷⁸ kem NA, HME: - HM

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ul)

Kerāmet cevān-merdī ü nān dehīst
Maķālāt-ı bīhūde ṭabl-ı tehīst

Tā to bāşī der zamāne dād-ger
Mādāmki sen zamānede dād-ger ü ḥākim olasun,

Zīr-destān rā nikū dār ey püser
Ey oğul zīr-destleri vü bī-çäreleri eyü ṭut.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ul)

Ġam-ı zīr-destān beḥūr zīnhār
Be-ters ez zīr-destī-i rüzgār

Her ki der pend-i ḥod āmed üstüvār
Her kim ki kendünüñ pend ü naşīḥatinde muḥkem geldi. Ya‘nī kendüsi naşīḥat ṭutdı.

Pend-i ü rā dīgerān bendend kār
Ġayrılar anuñ pendiyle ‘amel eylerler. Murād şol nāşīḥ ki ḥalkı itdügi naşīḥati kendüsi yirine⁵⁷⁹ getürmiş ola, Ġayrılar anuñ naşīḥatini ḳabül idüp mütenaşşīḥ olur dimekdür.

Her ki ez güftār-ı ḥod bāşed melül
Her kim ki kendünüñ güftār u pendinden melül ola. Ya‘nī ḥalka itdügi naşīḥatlerden kendüsi ṭutmaya.

Ḳavl-i ü rā dīgerān neknend ḳabül
Ġayrılar anuñ ḳavl u pendini ḳabül eylemezler. Nitekim Fettāḥī Şebistān-ı Ḥayāl nām kitābında buyurur.

Ḳıṭ‘a

(Meḥ‘ülü fā‘ilātü meḥ‘ülü fā‘ilün)

Der lafz-ı va‘az ‘ayn-ı dil āmed delīl-i nīk
Va‘az ez derün-ı şāfī ü rüşen şafā dehed

⁵⁷⁹ yirine NA, HME: - HM

Her nāşihī ki rüy-ı neşāyih be ĥod ne-dāşt
 Bihūde şāyihist ki taşdı'-i mā dehed⁵⁸⁰

Her çe bāşed der şerī'at nā pesend
 Her ne ki şer'-i şerīfden nā-pesend ü nā-ma'ķül ola,

Gird-i ü hergiz me-gerd ey hūş-mend
 Ey hūş-mend, hergiz anuñ çevresine tolanma.

Tā şavāb-ı kār bīnī ser-be-ser
 Mādāmki işüñ şavābını başdan başa göresün,

Ber murād-ı ĥod me-kon kār ey püser
 Ey oğul, kendü murāduñ üzre iş eyleme. Murād her maşlahatu her kār ki görürsün
 şavāb üzredür. 'İnād idüp anı murāduñ üzre olmasını taleb eyleme dimekdür.

⁵⁸⁰ nitekim ... dehed NA: -HM, HME

(1/31) DER ŞİFAT-I ZİNDEGÂNİ MÎ GÜYED*

Hest bî şek rest-gārī der se çīz
 Kurtılmışlık şeksiz üç nesnedür.

Bā to gūyem yād gīreş ey ‘azīz
 Saña diyeyüm anı yād tut, ey ‘azīz.

Z’ān yekī tersīdenest ez Zül’-celāl
 Ol üçden biri Hāk te‘ālā hāzretinden korkmağdur.

Düvvüm āmed cūsten-i kūt-ı helāl
 İkincisi helāl kūt taleb eylemek geldi.

Seyomīn reften buved ber rāh-ı rāst
 Üçüncüsü sırāt-ı müstaķīm üzre gitmekdür.

Rāst-gārest ān ki ĩn haşlet verāst
 Kurtılmışdur ol kimse ki anuñ için üç haşlet vardır.

Ger tevāzu‘ pīşe gīrī ey civān
 Ey civān, eger tevāzu‘ı pīşe vü ‘ādet tutasun,

Düst dārende heme halk-ı cihān
 Cemī‘ cihān halkı seni dost tutarlar.

Meşnevī

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ul)

Bulendīt bāyed tevāzu‘ güzīn
 Ki ĩn bām rā nīst sellem coz ĩn

Fürü ten buved hūş-mend-i güzīn
 Nehed şāh-ı pür mīve ser ber zemīn

Ser me-kon der pīş-i dünyā-dār pest

* 1/31 HM 39a, NA 28a, HME 32a

Ġanī vü māl-dār öñünde başuñı egme.

V'er konī bī-şek reved dīnet zi dest

Eger başuñı aña egesün şeksiz senüñ dīnün elden gider. Şimdi baş egmek degül iki kat olurlar. Yā rabbül-'izze bunuñ gibiden sen hıfz eyle.

Behr-i zer mestāy dūnyā-dār rā

Altundan ötüri ġanīyi medħ eyleme.

Tā çe ħ'āhī kerd ĩn murdār rā

'Aceb bu murdārı ne eylemek istersün? Ed-dūnyā cīfetün ve t̄alibuhā kilābun.

Mürdegānend aġniyā-yı rūzigār

Rūzgāruñ ġanīleri mürdelerdür.

Ey püser bā mürdegān şoħbet me-dār

Ey püser mürdeler ile şoħbet t̄utma.

Māl u zer bī-ħad be dest āverde ġīr

Ĥadsiz māl u zer elde getürmiş t̄ut.

Ba'd ez ān der ġūr ĥasret bürde ġīr

Andan şoñra ħabir ki ĥasret eletmiş t̄ut. Murād sīm ü zer cem'inden ne fāyide 'āķıbet ĥasret ile ölmekden ġayrı dimekdür.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Eger genc-i Ķārün be çeng āverī

Ne-māned meger ānçe baħşī berī

(1/32) DER ŞİFAT-I ZİKİR Mİ GÜYED *

Bâş dâyim ey püser bâ yâd-ı Hâk

Ey püser, dâyim zikr-i Hâk ile ol.

Ger haber-dârî zi 'adl ü dâd-ı Hâk

Eger Hâk te'âlânuñ 'adl ü dâdından haber tutar iseñ leyse li'l-insâni illâ mâ se'â⁵⁸¹ hasbince dünyâda kişi hayr u şerden her ne eylediye hemân anuñ cezâsını gördüğü ma'lûmuñ ise, pes zikr-i Hâk'dan gâfil olma. Tâ ki âhuretde anuñ şevâbını göresün dimekdür.

Zinde dâr ez zikr-i şubḥ u şâm rā

Zikru'llâhdan şubḥ u şâmı diri tut. Ya'nî rûz u şeb zikr-i tevḥîd-i Hudâ'ya meşgûl ol.

Der tegâfûl megzer ân eyyâm rā

Eyyâmı gâfletde geçürme tâ ki gâfilîn zümresinden olmayasun.

Yâd-ı Hâk âmed ğidâ in rûḥ rā

Bu rûḥa ğidâ zikru'llâh geldi.

Merhem âmed in dil-i mecrûḥ rā

Bu muḥabbet-i mâsivâ zaḥmıyla mecrûḥ ḳalbe merhem geldi. Murâd elâ bi-zikri'llâhi tetme'innü'l-ḳulûb⁵⁸² hasbince zikru'llâh mecrûḥ ḳablere merhem idüğün beyândur.

Yâd-ı Hâk ger mûnis-i cânet buved

Yâd-ı Hâk eger senüñ cânuñña mûnis ola,

Key hevâ-yı kâḥ u eyvânet buved

Saña kaçan kâḥ u eyvân muḥabbeti olur? Kâḥ, köşk; eyvân, dîvân-ḥânedür.

Ger zamânî gâfil ez Raḥman şevî

Eger bir zamân Hâk te'âlâ ḥâzretinden gâfil olasun,⁵⁸³

* 1/32 HM 39 b, NA 28a, HME 32b

⁵⁸¹ leyse ...se'â "Şüphesiz insan için, çalıştığından başkısı yoktur."Necm, 53/39.

⁵⁸² elâ ...ḳulûb "...Bilesiniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur." Ra'd, 13/28.

⁵⁸³ Olasun HME, NA: - HM

Ender ān dem hem-dem-i Şeytān şevī

Ol demde Şeytān'a hem-dem ü muşāhib olursun.

Mü'minā zıkr-i Hūdā bisyār gūy

Ey mü'min, Hūdā'nuñ zıkr ü tevḥīdini çok di. Belki bir nefes andan gāfil ü cüdā olma.

Tā bi-yābī der dü 'ālem āb-rūy

Tā ki iki 'ālemde ḥürmet⁵⁸⁴ ü 'izzet bulasun.

Zıkr rā ihlāş mī bāyed nuḥust

Zıkr-i Hūdā'ya evvel ihlāş gerek.

Zıkr-i bī-ihlāş key bāşed durust

İhlāşsız zıkr kaçan dürüst ü maḳbül olur?

Zıkr ber se vech bāşed bī-ḥulāf

Ḥulāfsız zıkr üç vecih üzre olur. Ya'nī üç kısımdu.

To ne-dānī in sūḥan rā ez gūzāf

Sen bu sözi gūzāfdan bilmeyesün. Ya'nī bu söz şaḥīḥdür. Bu hem ma'nādur sen bu sözi gūzāfdan bilmezstün.⁵⁸⁵ Ya'nī sa'y u kūşiş eylemek gerek sen ki bilesün.

'Ām-rā nebved be-coz zıkr-i lisān

'Āmme lisān zıkrinden gāyır olmaz.

Zıkr-i ḥāşān bāşed ez dil bī-gūmān

Ḥāşlaruñ zıkrī şübhesiz ḳalbden olur.⁵⁸⁶ Zıkr zāluñ zammesiyle ḳalble⁵⁸⁷ olan zıkrīdür.

Zıkr-i ḥāşşu'l-ḥāş rā zıkr sır buved

Ḥāşşu'l-ḥāşşuñ zıkrī ser zıkrī olur.

Her ki zākir nīst ü ḥāsır buved

Her kim ki o zākir degüldür, ol ḥāsır olur. Bu beyitte buved, est ma'nāsınadur.

Zıkr-i bī-ta'zīm güften bid'atēst

Zıkr-i ilāhī ta'zīmsiz dimek bid'atdur.⁵⁸⁸

⁵⁸⁴ ḥürmet HME, NA : - HM

⁵⁸⁵ Bu hem ... bilmezstün HM: - HME

⁵⁸⁶ ḳalbden olur HM, HME: ḳalb ile olan zıkrīdür NA

⁵⁸⁷ zammesiyle ḳalble HM, HME: kesreyle lisānla NA

V'ender ān yek şart-ı dīger hürmetest
Ve ol zikru'llāhda bir şart daḥı hürmetdür.

Hest mer her 'uzvī⁵⁸⁹ rā zikr-i dige
Her 'uzvuñ bir ḡayrı zikri vardur. Bu hem vecihdür her 'uzv için bir ḡayrı zikr⁵⁹⁰
vardur.

Heft a'zā rāst zikrī ey püser
Yedi 'uzvuñ her birisi için başka bir zikir vardur, ey püser.

Yārī-i her 'āciz āmed zikr-i dest
Elüñ zikri 'ācize mu'āvenet geldi.

Zikr-i pā ḡıḡān ziyāret kerdenest
Ayaḡuñ zikri ḡıḡımları ziyāret eylemekdür.

Zikr-i çeşm ez ḡavf-ı Ḥaḡ beḡrīsten
Gözüñ zikri Ḥaḡ te'ālā ḡazretinüñ ḡavfından aḡlamakdür.

Bāz der āyāt-ı ū nigerīsten
Girü anuñ āyetlerine nazar eylemekdür. Āyātdan murād bunda maşnū'ātdur.

İstimā' ḡavl-ı ḡaḡ dāden zikr-i ḡuş
Ḥulaḡuñ zikri ḡaḡ sözi istimā' eylemek bil.

Tā tüvānī rüz u şeb der zikr küş
Mādāmki ḡādırsün gice vü gündüz⁵⁹¹ zikre ḡalış.

İştıyāk-ı Ḥaḡ⁵⁹² buved zikr-i dilet
Senüñ ḡöñlüñ zikri Ḥaḡ te'ālānuñ iştıyāḡıdır. Her dem anuñ cemāl-i şerīfinüñ
müşāhedesi ḡalbüñden⁵⁹³ gitmeye.

Küş tā ĩn zikr gerded ḡaşılet
Ḥalış tā bu zikir saña ḡaşıł ola. Bu hem ma'nādur senüñ ḡaşıluñ ola.⁵⁹⁴

⁵⁸⁸ bid'atdur NA, HME: bid'atestdür HM

⁵⁸⁹ 'uzvī HM: 'uzv NA, HME

⁵⁹⁰ zikr HME, NA: - HM

⁵⁹¹ gice vü gündüz HM: rüz u şeb NA, HME

⁵⁹² Ḥaḡ HM, HME: ḡod NA

⁵⁹³ ḡalbüñden NA, HME: ḡalbden HM

⁵⁹⁴ Bu hem ... ola NA, HME: -HM

Ān ki ez cehlest dāyim der günāh⁵⁹⁵

Ol kimse ki cehlinden dāyim günāhdadur.⁵⁹⁶

Key ḥalāvet yābed ez zıkr-i ilāh

Allāh te‘ālānuñ zıkrinden kaçan ḥalāvet ü lezzet bulur?

H̄‘ānden-i Qur‘ān buved zıkr-i lisān

Lisānuñ zıkr-i Qur‘ān-ı ‘azīm okumağdur.

Her ki rā ĩn nıst hest ez müflisān

Her kimüñ ki bu yokdur müflislerdendir, sevābdan dūr olmağ i‘tibarıyla. Ba‘zı nüsahda mısrā‘-ı şānī böyle vākı‘ olmuşdur.

Her ki rā ĩn hest hest ez mü‘minān

Her kimüñ ki bu vardur mü‘minlerdendir. Şefā‘ü'l-cenāni fī kırā‘atı'l-Qur‘āni.

Şükr-i ni‘methā-yı Ḥağ mī gū müdām

Ḥağ te‘ālānuñ ni‘metlerinüñ şükrini müdām di. Bir an andan ḥālī olma.

Tā koned Ḥağ ber to ni‘methā tamām

Tā ki Ḥağ te‘ālā ḥazreti ni‘metlerini senüñ üzerüñe tamām ide.

Ḥamd-i Ḥağ rā ber zebān bisyār dār

Ḥağ te‘ālānuñ ḥamdini zebānuñ üzre çok tūt.

Tā şevī ez nār-ı ḥırmān rest-gār

Tā ki maḥrūmlıḡ āteşinden ḡurtılmış olasun. Ya‘nī Allāh te‘ālānuñ raḡmetinden maḥrūm olmasun.

Leb ne-cünbān coz be zıkr-i Kirdigār

Ḥağ te‘ālānuñ zıkrinden ḡayrıyla tutağnuñ⁵⁹⁷ depretme.

Z‘ānki pākān rā hemīn būdest kār

Zīrā ki pāklerüñ işi ancak bu olmuşdur. Pākāndan murād enbiyā vü evliyādur.

⁵⁹⁵ günāh NA, HME: kenār HM

⁵⁹⁶ günāhdadur NA, HME: kenārdadur HM

⁵⁹⁷ tutağnuñ HM: lebüñi NA, HME

(1/33) DER BEYÂN-I DÜŞMEN DÂŞTEN VÛ VÂM KERDEN*

Âdemî râ çâr çîz âred şikest

Âdemîye dört nesne şikest ü za‘f getirür.

Bâ to güyem güş dâr ey Hâk-perest

Saňa diyeyüm, kulağ tut, ey Hâk-perest.

Düşmen-i bisyâr u vâmî⁵⁹⁸ bî-şümâr

Çok düşmen ü hesâb u ‘adedsiz qarz.

Şuğl-ı bî-had ü ‘iyâl bād kaṭâr

Hâdsiz şuğl ü kaṭâr ile ‘iyâl, ya‘nî evlâdı çok⁵⁹⁹ ola. ‘iyâl kesr-i ‘aynla cem‘-i eyyâldur, ciyâd cem‘-i ceyyid gibi.⁶⁰⁰

Vây ân miskîn ki ğarḳ-ı vâm şüd

Vây şol miskîn ki qarza ğarḳ⁶⁰¹ oldı.

Her demî ez ğuşşâ hûn-âşâm şüd

Her bir nefes ğuşşadan⁶⁰² kan içici ya‘nî ziyâde miḥnet ü elem çekici oldı. Bu hem vecihdür vây şol miskîne bu vecih üzre miskîn⁶⁰³ râ taḳdîrinde⁶⁰⁴ olur.

Her ki râ bisyâr bâşed düşmeneş

Her kimüñ ki anuñ düşmeni çok ola,

Ĥire gerded her dü çeşm-i rüşeneş

Anuñ her iki gözi ĥire vü bî-nür olur. Her ki râda râ lafz-ı zâyiddür.

Her ki râ işğâl-i bisyâreş buved

Her kimüñ ki anuñ işğâli çok ola,

* 1/33 HM 41b, NA 29b, HME 33b

⁵⁹⁸ vâmî HM: vâm NA, HME

⁵⁹⁹ çok HM: bisyâr NA, HME

⁶⁰⁰ gibi HME, NA: - HM

⁶⁰¹ qarza ğarḳ HM, NA: ğarḳ-i qarz HME

⁶⁰² ğuşşadan NA: - HM, HME

⁶⁰³ miskîn NA: miskînî HM, HME

⁶⁰⁴ taḳdîrinde HM, HME: taḳdîr NA

Der zamāne zārī-i kāreş buved

Zamānede aña iş zārılıđı olur. Murād kendünüñ umūrında ziyāde mużtarib ü mużtar olur dimekdür.

(1/34) DER ŞIFAT-I ZENÂN U ŞİBYÂN MÎ GÜYED*

Çār çīzest ez haṭāhā ey pūser

Ey pūser, dört nesne haṭālardandır.

Gūş dāreş bā to gūyem ser-be-ser

Ḳulak ṭut, saḡa başdan başa diyeyüm.

Evvel ez zen dāşten çeşm-i vefā

Evvel ‘avratdan⁶⁰⁵ vefā ümmīdini ṭutmaq,

Sāde dil rā bes haṭā bāşed haṭā

Sāde dile ziyāde haṭādur. Bāşed bunda est ma‘nāsına olmaq rüşendür ü olur ma‘nāsına daḡı cāyızdır.⁶⁰⁶

Eymenī ez bed haṭā-yı dīgerest

Yaramaz u nā-ma‘ḡül kimseden eymenlik bir ḡayrı haṭādur.

Şoḡbet-i şıbyān ez‘īnhā bed-terest

Şabīlaruñ muşāḡabeti bunlardan yaramazrek⁶⁰⁷ gider. Şıbyān cem‘dür⁶⁰⁸ ki murād sāde rūylardur.

Beyit

(*Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül*)

Ḳarābet koned şāhid-i ḡāne ken

Be-rev ḡāne⁶⁰⁹ ābād gerdān be zen

* 1/34 HM 42a, NA 29b, HME 34a

⁶⁰⁵ ‘avratdan HM: zenden NA, HME

⁶⁰⁶ cāyızdır HM: olur NA, HME

⁶⁰⁷ yaramazrek NA, HME: yaramaz HM

⁶⁰⁸ cem‘dür HM: cem‘-i şābīdur NA, HME

⁶⁰⁹ rā + HM

Beyit

(Fā'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün)

Her ki h̄āhed ki çü h̄āfiz ne-şevēd ser gerdān
Dil be h̄übān ne-dehed vez pey-i īşān ne-reved

Kām-ı nef̄s-i bed ber āverden h̄aḫāst
Yaramaz u serkeş nef̄süñ murādını h̄āşıl eylemek h̄aḫādur.

Z'ānki dūşmen rā be-perverden h̄aḫāst
Zīrā dūşmeni beslemek h̄aḫā vü ḫabāḫatdūr.⁶¹⁰

⁶¹⁰ ḫabāḫatdūr HM, HME: - NA

(1/35) DER HAĞĞ-I VĀLĪDEYN Ū FARĶ BECĀY ĀVERDEN MĪ GŪYED*

Çār çĭzest ez ‘aġāhā-yı Kerīm

Dört nesne Hağ te‘ālānuñ ‘aġālarındandır.

Bā to gŷyem yād gĭreş ey selīm

Saġa diyeyŷm anı yād ŷut, ey selīm.

FarĶ-ı Hağ evvel be cāy āverdenest

Evvel Hağ te‘ālānuñ farĶ eydŷgini⁶¹¹ yerine getŷrmekdŷr.

Vālideyn ez ħ ŷĭş rāzĭ kerdenest

Peder ŷ māderi kendŷñden rāzĭ eylemekdŷr. Ķavluhu te‘ālā: Felā teĶul lehŷmā ŷffĭn velā tenharhŷmā veĶul lehŷmā Ķavlen kerīmā.⁶¹² Ve ħāzret-i resŷl şallā’llāhu ‘aleyhi ve selem buyurmuşdur: El-cennetŷ teĶte aĶdāmı'l-ŷmmehāti.⁶¹³

Ķıġ‘a

(Fā‘ilātŷn mefā‘ilŷn fe‘ilŷn/fa‘lŷn)

Ser zi māder me-keş ki tāc-ı şeref

Gerdĭ ez rāh-ı māderān bāşed

Ĥāk⁶¹⁴ şev zĭr-i pāy-ı ŷ ki bihiş

Der Ķadem-gāh-ı māderān bāşed

Ĥŷkm-i dĭğer çĭst bā Şeyġān cihād

Ķayrı ħŷkm nedŷr? Ya‘nĭ bir⁶¹⁵ emr-i ilāhĭ dahı Şeyġān ile ceng⁶¹⁶ ŷ gāzādur.

Çārŷmiş nĭkĭ be ħāĶ-ı nā-murād

Anuñ dŷrdincisi nā-murād u faĶĭr ħāĶa eyŷlik eylemekdŷr.⁶¹⁷

* 1/35 HM 42a, NA 30a, HME 34a

⁶¹¹ eydŷgini HM, NA: itdŷgini HME

⁶¹² Felā... kerīmā “ Rabbin kesin olarak şunları emretti: "O'ndan başkasına ibadet etmeyin; ana-babaya iyilik edin; onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlılık çağına ulaşırsa sakın onlara "öfl" deme ve onları azarlama; ikisine de tatlı söz söyle.” İsrā 17/23.

⁶¹³ El-cennetŷ... ŷmmehāti “Cennet, annelerin ayakları altındadır.” Yılmaz, a.g.e., s. 34,

⁶¹⁴ Ĥāk NA, HME: felek HM

⁶¹⁵ bir HM, HME: bu NA

⁶¹⁶ ceng HM: cihād NA, HME

⁶¹⁷ eyŷlik eylemekdŷr HM: eyŷlikdŷr NA, HME

(1/36) DER BEYÂN-I TEZÂYÜD-İ ‘ÖMR MÎ GÜYED *

Mî fezâyed ‘ömr-i merd ez çâr çîz

Merdüñ ‘ömrü dört nesneden ziyâde olur. Merdden murâd insândur.

În naşîhat beşnev ey cân-ı ‘azîz

Ey ‘azîz cân, bu naşîhatı istimâ‘ eyle.

Evvel âverden be gûş âvâz-ı hoş

Evvel laîf âvâzı kulağa getürmek, ya‘nî güzel âvâzı istimâ‘⁶¹⁸ eylemek.

V‘ânehî dîden cemâl-i mâh-veş

Ve andan şofira mâh gibi cemâle bakmak. Dîden bunda nazâr eylemek ma‘nâsnadır.

Beyit

(Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün)

Be ferâğ-ı dil zamânî nazârî be mâh rüyî

Bih ez ân ki çetr-i şâhî heme ‘ömr hây u hüyî

Sîyom âmed eymenî bâ mâl u cân⁶¹⁹

Üçincisi mâl u manşib ile eymenlik geldî. Ya‘nî üçincisi budur.

Mî fezâyed ‘ömr-i merdüm râ ez ân

Andan kişinüñ ‘ömrü ziyâde olur. Bu hem ma‘nâdur kişiye andan ‘ömr ziyâde olur.

Bu vech üzre ‘ömr muzâf olmaz.

Ân ki kâreş ber murâd-i dil buved

Ol kimse⁶²⁰ ki anuñ işi göfli murâdı üzre ola,

Der bekā efzûniyeş hâşıl buved

Bekāda aña ziyâdelik⁶²¹ hâşıl olur. Murâd bu mezkûrât⁶²² izdiyâd-ı hayâta sebeb idügin iş‘ardur.

* 1/36 HM 42b, NA 30a, HME 34b

⁶¹⁸ istimâ‘ HME, NA: -HM

⁶¹⁹ cân HM: câh HME, NA

⁶²⁰ kimse HM, HME: kişi NA

⁶²¹ ziyâdelik HM, NA: ziyâdelik HME

⁶²² mezkûrât HM: mezkûrlar NA, HME

(1/37) DER NOĞŞĀN-I 'ÖMR MĪ GÜYED *

'Ömr-i merdüm rā be-kāhed penc çiz

Kişinüñ 'ömrini beş nesne eksidür.

Yād dāreş çün şenīdī ey 'aziz

Ey 'aziz, çünki işitdün anı yād tut.

Şüd yekī z'an penc der piri niyāz

Ol beşden biri pirlıkde niyāz u ihtiyācdur.

Pes ğarībī v'ānehī renc-i dirāz

Şofıra ğarīblik ü andan şofıra dirāz renc. Murād ğurbet ü müddet-i medīde hastelik
sebeb-i noğşān-ı 'ömr idügin beyāndur.

Her ki⁶²³ ü ber mürde endāzed nazar

Her kim ki o mürde üzre nazar ata, ya'nī mürdeye nazar ide.

'Ömr-i ü bī-şek be-kāhed ey püser

Şeksiz anuñ 'ömrü eksilür ey püser. Be-kāhed bunda lāzımdur.

Pencüm āmed ters u bīm ez düşmenān

Beşincisi⁶²⁴ düşmenlerden ters u bīm geldi. Ya'nī beşincisi düşmenlerden ħavf u
kayğudur.

'Ömr rā ĩnhā hemī⁶²⁵ dāred ziyān

Bunlar 'ömre ziyān tutar u noğşāna sebeb olur.

Her ki ü ez düşmenān tersān buved

Her kim ki o düşmenlerden ħavf idici ola,

Kār-ı ü her laħza dığer sān buved

Anuñ işi her laħza ğayrı dürlü olur. Murād ħālī ħarāb u mükedder olur dimekdür.

Ez Ĥudā ters u me-ters ez düşmenān

* 1/37 HM 43a, NA 30b , HME 34b

⁶²³ ki HME, NA: - HM

⁶²⁴ beşincisi NA, HME: beşinci HM

⁶²⁵ hemī NA, HME: heme HM

Allāh'dan qorq u dūşmenlerden qorqma.

Ger heme dāred Ҳudāyet der emān
Zīrā Ҳudā-yı te'ālā seni cem'inden⁶²⁶ Ҳifz u emānda tutar.

⁶²⁶ cem'inden HM: cemī'sinden NA, HME

(1/38) DER ŒE'ĀMET-İ DÜRÜĞ MĪ GÜYED*

Dür Œev ez penc haŒlet ey püser
Ey oğul, beŒ haŒletden ırak ol.

Tā ne-rīzed āb-rüyet der nazār
Tā ki kimsenüñ nazārında senüñ yüzüñ Œuyı dökilmeye. Ya'nī 'arz u ĥürmetüñe⁶²⁷
noĒŒān iriŒmeye.

Evvelā kem gūy bā merdüm dūrüg
Evvelā ĥalkā⁶²⁸ yalanı az söyle.

Z'ānki gerdī ez dūrüĖet bī-fürüg
Zīrā ki kizbüñden bī-fürüg⁶²⁹ u bī-i'tibār olursun.

Her ki istīze koned bā mihterān
Her kim ki ulularla 'inād u ĥuŒümet ide,

Āb-rüy-ı ĥod be-rīzed bī-gümān
Œübhesiz kendünüñ yüzü Œuyını döker.⁶³⁰

PīŒ-i merdüm her ki rā nebved edeb
Ĥalkuñ katında her kimüñ ki edebi olmaya,

Ger be-rīzed āb-rü nebved 'aceb
Eger āb-rüyü döküle, 'aceb olmaz.

MeŒnevī

(Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

Ez Ĥudā bīnem çü tevfiĥ-i edeb
Bī-edeb mahrüm geŒt ez lütf-ı Rab

* 1/38 HM 43b, NA 30b, HME 35a

⁶²⁷ ĥürmetüñe NA: ĥürmete HM, HME

⁶²⁸ ĥalkā HME, NA: ĥalkla HM

⁶²⁹ bī-fürüg HM, HME: fūrüg NA

⁶³⁰ 'inād ... döker HM, HME: - NA

Bî-edeb tenhâ ne ħod râ dâşt bed
Belki âteş der heme âfâk⁶³¹ zed

Ey püser bâ mihterân kemter sitîz
Ey oğul, ‘âlî-ķadrlarla azrek çekiş ü ‘inâd eyle.

V'ez ħamâķat âb-rüy-ı hod me-rîz
Ve ħamâķatdan kendü yüzüñ şuyını dökme.

Ger be ‘âlem âb-rüy⁶³² mî bâyedet
Eger saña ‘âlemde âb-rüy u ‘arz gerek ise,

Dâyimâ ħulķ-ı nikü mî bâyedet
Dâyimâ saña eyü ħüy gerekdür.

Her ki âheng-i sebük-sârî koned
Her kim ki yeynicilige ķaşd⁶³³ eyler.

Ez vey âb-ı rüy bî-zârî koned
‘Arz u vaķâr andan bî-zârîlık eyler. Murâd ‘arz u vaķârı pây-mâl olur dimekdür.

Coz ħadîş-i râst bâ merdüm me-güy
Ĥalka toğrı sözden gayrı söyleme.

Tâ ne-gerded âb-rüyet âb-ı cüy
Tâ senüñ yüzüñ şuyı ırmaķ şuyı olmaya. Murâd âb-rüyüñ zevâl-peziñ olmaya dimekdür.

Ez ħılâf u ez ħıyânet bâş dür
Ĥılâfdan u ħıyânetden ırak ol.

Tâ buved peyveste der rüy-ı to nür
Tâ ki dâyim senüñ yüzüñde İslâm u İmânuñu iş‘âr eyler nür ola.

Ger hemî ħ‘âhî ki güyendet nikü
Eger ister iseñ ki saña eyü diyeler ü eyü sözler söyleyeler,

Ey birâder ħiç kes râ bed me-gü
Ey birâder, ħiç kimseye yaramaz dime vü nâ-ma‘ķül söz söyleme.

⁶³¹ âfâk NA, HME: âfâķî HM

⁶³² âb-rüy HME: âb-rüyî HM, NA

⁶³³ ķaşd NA: - HM, HME

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Çü hem-vâre gūyī ki merdüm harend
Me-ber zan ki nāmet be nīkī berend

Tā ne-bāşī der cihān endüh-gīn

Tā ki cihānda guşşalu olmayasun.

Ez ḥased der rūzigār-ı kes me-bīn

Ḥasedden kimsenüñ ḥāl ü rūzgārına baqma. Belki Ḥaḳ sübhānehu ve te‘ālā
ḥazretlerinüñ ni‘metine⁶³⁴ şükr eyle ki ni‘metüñ efzūnter ola.⁶³⁵

⁶³⁴ ni‘metine HM: virdüğine HME, NA

⁶³⁵ ki ni‘metüñ efzūnter ola HM: - HME, NA

(1/39) DER BEYÂN-I ‘ALĀMET-İ İMĀN MĪ GÜYED*

Aşl-ı ĩmān hest şiş çĩz ey vahĩd

Ey vahĩd, ĩmānuñ aşlı altı nesnedür.

Bā to güyem ger be dil h’āhĩ şenĩd

Safıa diyeyüm eger cān u dil ile işitmek isterseñ,

Se ez ān şiş bā yakĩn ħavf u recāst

Ol altıdan⁶³⁶ üçi yakĩn ile ħavf u recādur. Ya’nĩ yakĩn ü ħavf u recādur.⁶³⁷

Pes tevekkül pes muħabbet bā ħayāst

Şofıra tevekkül, şofıra muħabbetdür ħayā ile. Ya’nĩ tevekkül ü muħabbet ü ħayādur.

Her ki rā nür-ı yakĩn ħāşıl buved

Her kime⁶³⁸ ki nür-ı yakĩn ħāşıl ola

Şāħib-i ĩmān rüşen dil buved

Rüşen dil ĩmān⁶³⁹ şāħibi olur. Yakĩnden murād bunda şol yakĩndür ki ‘ikābda müte‘allık olan ħuşuşları⁶⁴⁰ zerre miqdār şekki olmaya. Niteki Ĥazret-i ‘Alĩ radıya’llāhu ‘anhü buyırmışdur: Lev küşife’l-‘izā’u mā ezdedte yakĩnen.

Nāme-i a’māl eger nebved sefid⁶⁴¹

A’mālũñ nāmesi eger sepĩd olmaya ya’nĩ günāhuñ çok ola,

Rev me-bāş ez rahmet-i Ĥaħ nā-ümĩd

Yüri Ĥaħ te‘ālānuñ rahmetinden nevmĩd olma. Zırā yakĩnlık⁶⁴² sebebi ile rahmet-i Ĥudā’ya lāyıķ olursun.

Her ki rā nebved tevekkül bā Ĥudāy

* 1/39 HM 44a, NA 31a, HME 35b

⁶³⁶ altıdan NA, HME: altmışdan HM

⁶³⁷ Ya’nĩ ... recādur NA, HME: - HM

⁶³⁸ kime HM: kim NA, HME

⁶³⁹ ĩmān HM, HME: - NA

⁶⁴⁰ ħuşuşları HM: ħuşuşlarda NA, HME

⁶⁴¹ sefid HM, NA: sepĩd HME

⁶⁴² yakĩnlık HM: yakĩn NA, HME

Her kimüñ⁶⁴³ ki Hudā'ya tevekküli olmaya,

Şāyedet ber vey be-girī hāy hāy

Saña lāyıkdur ki anuñ üzerine hāy hāy ağlayasun. Murād anuñ gibi kişinüñ hāli ziyāde harāb idügin beyāndur. Ve men yetevекkel 'ale'llāhi fehüve hasbuhu.

Ān ki hubb-ı Hāq ne-bāşed der dileş

Ol kimse ki anuñ kalbinde muhabbet-i Hāq olmaya,

Ez 'amel coz bād nebved hāşileş

'Amelden anuñ hāşılı yelden ğayrı olmaz.

Bāş ey bende Hudā rā düst dār

Ey bende, Hudā'yı dost tütici⁶⁴⁴ ol.

Tā rehī to ez 'azābeş der kenār

Tā sen anuñ 'azābından kenāra kurtulasun.

Ey birāder şerm ez İmān buved

Ey birāder şerm İmāndandır.

Bī-hayā ez zümre-i Şeytān buved

Hayāsız, Şeytān'ın bölüğindendir. El-hayā mine'l-İmāni.

⁶⁴³ kimüñ HM: kim NA, HME

⁶⁴⁴ tütici HM, HME: - NA

(1/40) DER BEYÂN-I ĀN Kİ ĀB-RŪY EZ ĀN ZİYÂDE MÎ ŞEVED*

Mî fezâyed âb-rŭy ez penc çîz

Beş nesneden âb-rŭy ziyâde olur.

Bâ to gŭyem beşnev ey ehl-i temîz

Saîa diyeyŭm, işit ey ehl-i temîz. Āb-rŭy⁶⁴⁵ ‘izzet ü hŭrmet ü ‘arz u vaķâr ma‘nâsınadır.

Çŭn be kâr-ı h’îş hâzır bŭdeî

Çŭnki kendŭ işŭfe hâzır olmışsun.

Āb-rŭy-ı h’îş râ efzŭdeî

Kendŭ âb-rŭyuñı ziyâde eylemişsŭn. Murâd kâr u hıdmetde sa’y⁶⁴⁶ u kŭşîş sebab-i⁶⁴⁷ izdiyâd-ı ‘izzet ü hŭrmet idŭğın iş‘ârdur.

Meşnevî

(Fe‘ŭlŭn fe‘ŭlŭn fe‘ŭlŭn fe‘ŭl)

Ve ger bende kŭşîş koned bende vâr

‘Azîzeş be-dâred Hŭdâvendigâr

Ve ger⁶⁴⁸ koned râyest⁶⁴⁹ der bendegî

Zi cân dârî ŭfted be-cŭyendegî

Ez saĥâvet âb-rŭy efzŭn şeved

Saĥâvetden ‘arz u hŭrmet efzŭn u ziyâde olur.

V‘ez baĥîlî bî-hŭred mel‘ŭn şeved

‘Āķılsız kimesne⁶⁵⁰ baĥîllikde mel‘ŭn olur.⁶⁵¹

* 1/40 HM 45a, NA 31b, HME 36a

⁶⁴⁵ âb-rŭy HM, HME: âb NA

⁶⁴⁶ sa’y HM, NA: - HME

⁶⁴⁷ sebab-i NA: - HM, HME

⁶⁴⁸ ve ger NA, HME: ver HM

⁶⁴⁹ râyest HM: râst NA, HME

⁶⁵⁰ kimesne HM: kimse HME

Her ki rā ber halk baḥşāyiş buved
Her kimüñ ki halk⁶⁵² üzre baḥşāyişi teraḥḥumı ola,

Āb-rüy-ı ü der efzāyeş buved
Anuñ yüzi şuyı fezāyiş ü tezāyüdde olur.

Bāş⁶⁵³ her dem bord-bār u bā vefā
Dāyım ḥamül ile vefā eyle.

Tā be rüy-ı ḥıṣ bīñī şad şafā
Tā kendü yüzüñle yüz⁶⁵⁴ şafā göresün. Murād taḥammül ü vefā sebab-i şafā vü ḥuzūr
idügin beyāndur.

Tā be-māned rāzet ez düşmen nihān
Tā ki senüñ rāzuñ düşmenden nihān u mestūr ḳala.

Sırr-ı ḥod bā dūsītān kemter resān
Kendü sırruñ dostlara azrek irişdür.

Tā ne-gerdī piş-i merdüm şerm-sār
Tā ki halk ḳatında şerm-sār u ḥacil olmayasun.

Ān ki ḥod nenhāde bāşī ber me-dār
Anı ki kendüñ ḳomamışsun, yirinden ḳaldurma.

Ey birāder perde-i merdüm me-der⁶⁵⁵
Ey birāder ḥalkuñ perdesini yırtma, ‘ayblarını yüzine urmağıla.

Tā ne-derred perde-et şaḥş-ı⁶⁵⁶ dīger
Tā ki bir ḡayrı şaḥş senüñ⁶⁵⁷ perdeñi yırtmaya vü seni rüsvāy itmeye.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Me-der perde-i kes be hengām-ı ceng

⁶⁵¹ V'ez ... olur HM, HME: - NA

⁶⁵² halk HM: ḥaḳ HME

⁶⁵³ dāyım + NA

⁶⁵⁴ yüz NA, HME: - HM

⁶⁵⁵ me-der HM, NA: me-dār HME

⁶⁵⁶ şaḥş-ı HME, NA: şaḥşī HM

⁶⁵⁷ senüñ HME: - HM

Ki der perde bāşed torā nīz neng

Bā hevā-yı dil me-kon zīnhār kār
Zīnhār göñül ārzusıyla iş eyleme.

Tā ne-yāred pes peşīmāniş bār

Tā ki aña soñra peşīmānlık hāşılını getürmeye. Bā-i ‘Arabī ile bes olup ma‘nā böyle olmak mümkindür⁶⁵⁸ tā ki o çok peşīmānlık yemişini getürmeye. El-münşārü mü’teminün hasbince her hūşūşda şānī vü müşāveret lāzım idügin beyāndur.

Tā zebānet bāşed ey h̄āce dırāz

Ey h̄āce, mādāmki senüñ zebānuñ dırāz ola,

Dest kūteh dār u her cānib me-tāz

Elüñi kışa tūt u her cānibe segirtme. Zīrā ol hūyla elüñ bir nesneye irişmez.

Her ki rā qadrī ne-bāşed der cihān

Her kimüñ ki cihānda⁶⁵⁹ bir qadr u i‘tibārı olmaya

Zinde meşmāreş ki hest ez mürdegān

Anı diri şayma ki zīrā ol ölilerdendür.

Ez qanā‘at her ki rā nebved nişān

Her kimüñ ki qanā‘atdan nişān olmaya

Key tūvānger sāzedeş māl-ı cihān

Cihānuñ mālı anı kaçan gānī eyler?

Beyit

(Fā‘ilātün mefā‘ilün fā‘lün)

Ey qanā‘at tūvāngerem gerdān

Ki verā-yı to hīç ni‘met nīst

Ber ‘adū-yı h̄īş çün yābī zafer

Çünkü kendü düşmenüñ üzre zafer bulasun.

‘Afv pīş āred zi cürmeş der güzer

‘Afvı öñüñe tūt u getür ü cürminden geç.

⁶⁵⁸ mümkindür NA, HME: - HM

⁶⁵⁹ cihānda HM, NA: - HME

Meşnevî

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Çü ber düşmenî bâşedet dest res
Me-rencânş k'ü rā hemîn ğuşşa bes

‘Adū zinde sergeşte pīrāmunet
Bih ez hūn-ı ū geşte der gerdenet

Bā tevāzu‘ bāş u hū kon bā edeb
Tevāzu‘ ile ol u edeb ile olmağı hūy eyle.

Şoĥbet-i perhîz-kārān mî taleb

Şālihlerūñ⁶⁶⁰ muşāĥabetini taleb eyle vü fāsıqlardan ırak⁶⁶¹ ol. Edebü'l-mer'i ĥayrun
min zehebin.

Bürd bārī cūy u bî-āzār bāş

Taĥammül iste vü āzār u zararlız ol.

Tā ki gerded der hüner nām-ı to fāş

Tā ki hünerde senūñ nāmūñ fāş u meşhūr ola.

Hemçü tiryākend dānāyān-ı dehr

Zamānuñ ‘ālimleri tiryāk gibidürler.

Ķātilānend cümle nā-dānān çü zehr

Cümle cāhiller zehr gibi Ķātillerdür. Tiryāk ‘Arabî vü tiryāk Fārisîdür.

Merdüm ez tiryāk mî yābed necāt

Merdüm marāzlardan tiryākdan⁶⁶² necāt u ĥalāş bulur.

Ĥod kesî ez zehr key yābed ĥayāt

Bir kimesne⁶⁶³ ĥod zehrden kaçan ĥayāt bulur?

Şabr u ĥilm ü ‘ilm tiryāk-ı dilend

Bu üç ĥaşlet senūñ göñlūñ tiryākıdır.

⁶⁶⁰ Şālihlerūñ HM, HME: - NA

⁶⁶¹ ırak HM: dūr HME, NA

⁶⁶² tiryākdan HM: - HME

⁶⁶³ kimesne HM, HME: kimse NA

Hırş u buğz u kīne zehr-i kätilend

Bu üç haşlet zehr-i kätildür. Zîrâ Hudâ'dan dūr olmağa sebebdür.

Faḥr cümle kārḥā nān dādenest

Cümle işlerüñ faḥr u güzīdesi nān virmekdür.

Der be rüy-ı dūsītān bogşādenest

Çapuyı dostlaruñ yüzine açmağdur. Murād ve yuḫ'imüne't-ḫa'āme 'alā ḥubbihi miskīnen ve yetīmen ve esīren⁶⁶⁴ ḥasbince aḥlāḫ-ı ḥamīdenüñ güzīdesi seḫāvet ü iḥsān idügin iş'ardur.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Kerāmet civān-merdī vü nān dehīst

Maḳālāt-ı bīḥüde ḫabl-ı tehīst

Ger çe dānā bāşī vü ehl-i hüner

Egerçi 'ālim ü hüner-mend olasun,

Ḥiş rā kemter zi her nādān şümer

Kendüñi her cāhilden ḫaḫīr ü kemter şay. Zîrâ evliyāu'llāḫ ol sebebden 'ālī-ḫadr oldılar ki kendülerin kelbden eyü ḫutmadılar.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Ez ān bū melā'ik şeref dāştend

Ki ḫod rā bih ez seg ne-pindāştend

Şüd dü ḫaşlet merd-i ebleḫ rā nişān

Ebleḫ kimseye iki ḫüy nişān oldı.

Şoḫbet-i şıbyān u rağbet bā zenān

Şabīlar ile muşāḫabet ü zenlere rağbet.

⁶⁶⁴ ve ... esīren "Onlar içleri çektiği halde, yiyeceği yoksulla, öksüze ve esire yedirirler." İnsan, 76/8.

(1/41) DER BEYÂN-I ZİNDEGÂNÎ MÎ GÜYED*

Nâ hoşî der zindegânî ey velîd
Ey velîd, dirlikde nâ-hoşlık

Merd râ ez hüy-ı bed gerded pedîd
Kişiyeye yaramaz hüydân zâhir olur. Zîrâ yaramaz hüy sebebi ile halk ile imtizâc
itmege kâdir olmaz.

Ân ki nebved merd râ hüy-ı nikû
Ol kimse ki anuñ eyü hüyü olmaya,

Mürde mî dâneş ki zinde nebved ü
Anı mürde bil, zîrâ o zinde olmaz. Bu hem vecihdür anı mürde bil eyle mürde kim o
diri olmaz.⁶⁶⁵

Her ki güyed ‘ayb-ı to ender huzûr
Her kim ki senüñ ‘aybuñı huzûruñda söyler,

Mî nümâyed râhet ez zulmet be nûr
Saña zulmetden nûra yol gösterür. Zîrâ ‘ayblaruña muṭṭali‘ olup ḥod-bînlikden ḥalâş
bulursun.

Ḳıṭ‘a

(*Mef‘ûlü mefâ‘ilün fe‘ûlün*)

Ez şoḥbet-i düstân berencem
K‘âḥlâk-ı bedem ḥasen nümâyend
‘Aybem hüner ü kemâl bînend
Ḥârem gül ü yâsemen nümâyend⁶⁶⁶
K‘û düşmen-i şüh-çeşm-i bî-bâk
Tâ ‘ayb-ı merâ be men nümâyend

* 1/41 HM 46b, NA 32b, HME 37a

⁶⁶⁵ bu ...olmaz HM, HME: - NA

⁶⁶⁶ ‘Aybem ... nümâyend NA, HME: - HM

Mer torā her kes ki bāşed reh-nümāy
Her kimse ki saña reh-nümāy ola.

Şükr-i ü mī bāyed āverden be cāy
Anuñ şükürini yerine getürmek gerek.

Ĥāl-i ĥod rā ez dü kes pinhān me-dār
İki kimseden kendü ĥālũñi pinhān u mestür tütma.

Ez tabīb-i ĥāzık u ez yār-ı ġār
Tabīb-i ĥāzıkdan u yār-ı ġārdan ki murād yār-ı şādıkdur.

Tā tüvānī bā zenān şoĥbet me-cüy
Mādāmki ġādırsün zenler⁶⁶⁷ ile muşāĥabet isteme.

Rāz-ı ĥod rā nız bā ĩşān me-güy
Kendü rāzuñı daĥı anlara söyleme. Zırā elbetde bir gün⁶⁶⁸ fāş eyler.

Ān çe ender şer' bāşed nā-pesend
Ol nesne ki şer'-i şerıfden⁶⁶⁹ nā-pesend ü nā-ma'ġıldur.

Gird-i ü her giz me-gerd ey ĥüş-mend
Ey 'āġıl, hergiz anuñ eġrāfına dolanma.

Her çe rā ger dest-i Ĥaġ ber to ĥarām
Her neyi ki Ĥaġ te'ālā ĥazreti senũñ üzerũñe ĥarām eylemişdür.

Dür bāş ez vey ki bāşı nık-nām
Andan ırāġ ol ki eyü adlu vü maġbül-ı Ĥudā olasun.

Çünki bogşāyed der-i rüzı Ĥudāy
Çünki Ĥudā-yı te'ālā rızık ġapusını açar.

Dil ġüşāde dār u tengı kem nümāy
Ĥalbũñi ġüşāde vü mesrür tüt u elem ü ġarlıġı az ġöster. Er-rızġu 'ale'llāĥ ĥasbince rızġuñ saña irişür, rızġ için ġam-nāk olma.

Tāze rüy u ĥüş sühan bāş ey eĥı
ġüler yüzlü vü laġıf sözlü ol, ey eĥı.

⁶⁶⁷ zenler HM, HME: zen NA

⁶⁶⁸ bir gün HM: - NA, HME

⁶⁶⁹ şer'-i şerıfden HM: şerıfde HME, NA

Tā buved nām-ı to der ‘ālem seḫī
Tā ki ‘ālemde sentüñ nāmuñ seḫī ola.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Ḥarāmet buved nān⁶⁷⁰-ı ān kes çeşīd
Ki çün sofrā ebrü be hem der keşīd⁶⁷¹

Pür me-ḥür endüh-ı merg ey bül-heves
Ey ebül-heves mevt ğamını çok yime.

Çünkü vaqt āyed ne-gerded pīş ü pes
Çünkü mevt vaḫtı gele o kendü ardına dönmez. Murād feizā cā’e ecelühüm lā
yestā’ḥirüne sā’aten velā yestaḫdimün⁶⁷² ḥasbince mevt mu’ayyen olan sā’atden ne
bir nefes evvel ü ne bir nefes⁶⁷³ soñıra vāḫı’ olur dimekdür. Sā’atden murād bunda
zamān-ı ḳalīldür.⁶⁷⁴

Dil zi ğıll u ğış hemīşe pāk dār
Dāyimā ḳalbüñi ğıll u ğışdan pāk tut.

Tā tüvānī der derün kīne me-dār
Mādāmki ḳādirstün ḳalbüñde kīn tutma.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Dilem ḥāne-i mihr-i yārest ü bes
Ez ān mī ne-günced derü kīn-i kes

Tekye kem kon ḥāce ber kirdār-ı ḥıḫ
Ey kişi, kendü ‘amelüñ üzre i’timād eyle.

Dil benih ber raḫmet-i Cebbār-ı ḥıḫ

⁶⁷⁰ nān NA: nām HME

⁶⁷¹ beyit ... keşīd NA, HME: - HM

⁶⁷² feizā ...yestaḫdimün “... O ecel geldiğinde, ne bir ān erteleyebilirler, ne de öne alabilirler.” A’raf, 7/34.

⁶⁷³ Nefes NA: sā’at HM, HME

⁶⁷⁴ ḳalīldür HME, NA: ḳalbdür HM

Kendü Cebbār'ıñ rahmeti üzre göñül қо. Ya'nı Hақ te'alānuñ rahmetine i'timād eyle.
Cebbār'dan murād Hақ te'alā hazretidür.

Bihterīn-i çizhā hуқ-ı niküst

Nesnelerüñ eyüreki eyü hüydur.

Hақ hуқ-ı nık rā dārend düst

Hақ eyü hüyü dost tutarlar. Pes her⁶⁷⁵ kimde ki eyü hüy ola, maқbül-ı hақ olur.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Ez ĩn nām berter maḥallī⁶⁷⁶ me-cüy

Ki h'ānend hақet pesendide hüy

Rev fūrū-ten şev hemişe ey ḥalef⁶⁷⁷

Ey ḥalef⁶⁷⁸ yūri, tevāzu' idici ol.

K'īn buved āräyiş ehl-i şeref

Zīrā ehl-i şeref ü evliyā'ullāhuñ āräyişi vü zīneti budur.mer'i fīt-tevāzu'.

Қıт'а

(Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün)

Cem'iyet-i ḥayr-hā heme der ḥāne-i dīnest⁶⁷⁹

Ān ḥāne rā kilīd ta'bīr ez fūrū-tenī

Şerhā be dīn kıyās be yek ḥāne est cem'

V'ān rā kilīd nīst be coz mā'ī vü menī

Ḥalef bunda eyü oğul ma'nāsınadır. Fūrū-ten, tevāzu' vü mā'ī vü menī , kibr ü 'ucb ma'nāsınadır.⁶⁸⁰

Ān ki bāşed der kef-i şehvet esīr

Ol kimse ki şehvet ü nefis elinde esīr ü giriftār ola,

⁶⁷⁵ her NA, HME: - HM

⁶⁷⁶ maḥallī NA, HME: maḥall HM

⁶⁷⁷ ḥalef NA, HME: hақ HM

⁶⁷⁸ ḥalef NA, HME: hақ HM

⁶⁷⁹ İlk mışrā' vezne uymamaktadır.

⁶⁸⁰ Қıт'а ... ma'nāsınadır NA, HME: - HM

Gerçi āzādest ū rā bende gīr
Egerçi āzāddur ammā anı bende tūt. Zīrā bende-i şehvetdür.

Ger to bīnī nā-kesī rā bār-gāh
Eger sen bir nā-kesüñ bār-gāhını göresün,

Hācet-i hōd rā ez'ū hergiz me-ḥāh
Hergiz kendü hācetüñi andan isteme. Nā-kes ḥasīs ma'nāsınadır.

Ber der-i nā-kes ḳadem hergiz me-ber
Nā-kesüñ ḳapusı üzre hergiz ḳadem iletme. Ya'nī ḳapusına varma.

Ver be-bīnī hem me-pors ez vey ḥaber
Ve eger görür iseñ andan ḥaber daḥı şorma.

Tā tüvānī kār-ı ebleh rā me-sāz
Mādāmki ḳādırsün eblehüñ işini düzme vü aña mu'āvenet eyleme.

Kār fermāyeş velī kemter nevāz
Aña işi ü ḥıdmet buyur ammā azrek⁶⁸¹ ri'āyet ü iḥsān eyle.

⁶⁸¹ azrek HM, HME: azrak NA

(1/42) DER İHTİRÂZ EZ DÜŞMENÂN*

Ez dü kes perhîz kon ey hüşyâr
Ey hüşyâr, iki kimseden perhîz ü ihtirâz eyle.

Tâ ne-bînî nekbetî ez rûzigâr
Tâ ki rûzgârdan nekbet ü şiddet görmeyesün.

Evvel ez düşmen ki ü sitize üst
Evvel düşmenden perhîz eyle ki o 'inād idici vü huşümet idicidir.

V'ānehî ez şoḥbet-i nādān dūst
Ve andan şofira nādān dostuñ şoḥbetinden perhîz eyle. 'Adüvvü 'ākılun ḥayrun min şiddikın cāhilin.

H'îş rā ez nezd-i düşmen dūr dār
Kendüñi düşmen⁶⁸² katından ırak tut.

Yār-ı nādān rāz-ı ḥod mehcūr dār
Cāhil yāri kendüñden dūr tut.

Ey püser kem güy bā merdüm dūrüşť
Ey oĖul ḥalkā dūrüşť ü saḥť söyleme.

V'er be-güyî ez to gerdānend püşť
Ve ger ḥalkā dūrüşť söyleyesün senden arķalarını döndürürler. Murād senden i'rāz eylerler dimekdür.

Bihterîn-i ḥulķ⁶⁸³ mî-dānî⁶⁸⁴ kirāst
Ḥüyuñ eyüregi kimüñ içündür ya'nî kimde vardur bilür misün?

Ān ki dād inşāf u inşāfeş ne-ḥ'āst

* 1/42 HM 48a, NA 33b, HME 38b

⁶⁸² düşmen HM: düşmenüñ NA, düşmānuñ HME

⁶⁸³ ḥulķ HM, NA: ḥaşlet HME

⁶⁸⁴ mî dānî HM, NA: eger dānî HME

Ol kimse ki halka inşaf virdi vü anuñ inşafını istemedi. Murād inşaf u ‘adl u dādi rızā’ en lillāh için eyledi dimekdür.

Mısrā‘

(Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün)

Zi şāhān ‘adl u mī bāyed dige hīç

Beyit

(Fā‘ilālün fe‘ilālün fe‘ilālün fe‘ilün)

Şāh rā bih buved ez tã‘at-1 şad sālē⁶⁸⁵ vü zühd
 Kıadr-1 yek sã‘at-1 ‘ömrī ki derü dād koned⁶⁸⁶

Çün hadiř-i hūb gūyī bā fakīr

Çünki fakīre hūb u lařif söz söyleyesün,

Bih buved z’āteř ki pūřānī harīr

Aña andan yeg olur ki aña harīr cāme geydüresün. El-kelimetü'l-ıayyibetü şaddakātün.

Hışm hürden pīře-i her serverīst

Ğazabını yutmağ her server ü řāhib-dilüñ pīře vü ‘ādetidür.

Telğ bāřed ez şeker řirīnerest

Hışmını def itmek acıdur līken ma’nāda şekerden řirīnrekdür. Zīrā anuñ sebebi ile niçe řevāb hāřıl olur.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Tařammül çü zehret nümāyed nüñüst

Velī řehd⁶⁸⁷ gerded çü der şab‘ rost

Her ki bā merdüm ne-sāzed der cihān

Her kim ki cihānda halka imtizāc eylemeye,

Zindegānī telğ dāred bī-gümān

⁶⁸⁵ sālē NA: sālī HME

⁶⁸⁶ Mısrā‘ ... koned NA, HME: - HM

⁶⁸⁷ şehd HM, HME: řehīd NA

Şübhesiz acı vü düşvār dirlik ʔatar. Zīrā kimse ile iḥtilāʔ u imtizāc itmedüğinden⁶⁸⁸ murādınuñ⁶⁸⁹ ḥuşūlı ziyāde ‘usret ü meşakḳat ile müyesser olur.

Ān ki şūhest ü ne-dāred şerm nīz

Ol kimse ki küstāḥdur u şerm daḥı ʔutmaz.

V'an ki ü nā-pāk zādest ey ‘azīz

Bil ki o bed aşl u nā-pāk zāddur.

Ez melāmet tā be-mānī der emān

Melāmet ü tōhmetden tā emān u ḥıfzda ḳalasan.

Bāş dāyim hem-nişīn şāliḥān

Dāyim şāliḥlerüñ hem-nişīni vü muşāḥibi ol. Murād ettiḳü men tevāzi‘i‘t-tūhemi ḥasbince mücāleset ü muşāḥabet ‘ulemā⁶⁹⁰ vü şuleḥā ile lāzım idüğün iş‘ārdur.

⁶⁸⁸ acı ... itmedüğinden HM, HME: - NA

⁶⁸⁹ murādınuñ HME, NA: - HM

⁶⁹⁰ ‘ulemā HME, NA: -HM

(1/43) DER ŞIFAT-I 'İZZET Ü CÜD Mİ GÜYED*

Çend haşlet āvered h'ārī be rūy
Yüze ya'nī kişiyē ne kadar haşlet h'ārlik getürür.

Bā to güyem ger hemī güyī be-güy
Saña diyeyüm, eger di, dir iseñ

Evvel ān bāşed ki mānend meges
Evvel oldur ki siñek gibi,

Merd-i nā-h'ānde şevēd mihmān kes
Da'vet olunmamış merd kişiyē⁶⁹¹ mihmān ola.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Tevakku' be-rāned zi her mecliset
Berān ez ḥodet tā ne-rāned keset

Her ki mihmān-ı kesī nā-h'ānde şüd
Her kim ki da'vet olunmamış iken bir kimseye mihmān oldu,

Nezd-i merdüm h'ār u zār u rānde şüd
Halk katında h'ār u zār sürilmiş oldu.⁶⁹²

Dīger ān bāşed ki nādānī reved
Ve biri daḥı oldur ki bir nādān gider.

Ked-hüdāī hāne-i merdī şevēd
Bir merdüñ hānesine ked-hüdāy olur. Hālen ki⁶⁹³ bu ḥuşūşa ḥaberi⁶⁹⁴ yoḡdur.

* 1/43 HM 49a, NA 34b, HME 39a

⁶⁹¹ kişiyē HM: kimseye NA, HME

⁶⁹² Nezd-i ... oldu NA, HME: - HM

⁶⁹³ Hālen ki HM, HME: anuñ NA

⁶⁹⁴ ḥaberi NA: rızası HM, HME

Kār kerden ber ḥadīṣ-i ān dū merd
Ol iki merdūñ sözü üzre⁶⁹⁵ iş eylemek⁶⁹⁶

Ez pey-i cehlend dāyim der bend
Cehl sebebinden dāyim neberd ü cengdedürler.

Her ki benşined zi ber dest-i şudūr
Her kim ki ‘ālī-ḳadrlaruñ üzerine otura

Ger resed ḥārī be rüyeş nīst dūr
Eger anuñ rüy u zātına ḥārılık irişe ba‘īd degüldür. Şudūr cem‘-i şadr ki bunda ‘ālī-ḳadrlu ma‘nāsınadır.

Nīst cem‘ī rā çü ber ḳavl-i to gūş
Çünkü bir cem‘uñ senüñ ḳavluñ üzre ḳulağı yokdur. Ya‘nī sözüñi istimā‘ vü ḳabül eylemezler.

Şad sūhan ger bāşedet yek rā me-gūy
Eger yüz sözüñ ola vü sūhan-dān olusun, anlara birin⁶⁹⁷ söyleme zīrā žāyi‘ olur.

Hācet-i ḥod rā me-ḥāh ez düşmenān
Düşmenlerüñden kendü ḥācetüñi isteme.

Zīn beter ḥārī ne-bāşed der cihān
Cihānda bundan beter ḥārılık olmaz.

Ez fūrū māye murād-ı ḥod me-cūy
Sifleden kendü murāduñı isteme.⁶⁹⁸

Tā ne-yāyed mer torā ḥārī be rüy
Tā senüñ yüzüñe ḥārılık gelmeye.

Bā zen ü küdek me-kon bāzī helā
Hele zen ü küdek ile oynama. Helā, hele ma‘nāsınadır ki tehdīd için isti‘māl olunur.

Tā ne-gerdī ḥār u zār u mübtelā
Tā ki ḥaḳīr ü zār u mübtelā olmayasun.

⁶⁹⁵ üzre HME, NA: ötre HM

⁶⁹⁶ eylemek HM: işlemek HME, NA

⁶⁹⁷ birin HM : birini NA, HME

⁶⁹⁸ Sifleden ... isteme NA, HME: -HM

(1/44) DER BEYĀN-I YĀR-I ŞĀDIĞ U MUVĀFIĞ* ⁶⁹⁹

Der cihān şiş çiz mī āyed be-kār

Cihānda altı nesne işe yarar.

Evvelā bārī ta‘ām-ı hoş-güvār

Evvelā bir kere ta‘ām ya‘nī mükerrer olmaya, hoş-güvār u münhazim ta‘ām.

Hoş buved yār-ı muvāfiğ der cihān

Cihānda muvāfiğ yār, laţıfdür.

Bāz maḥdūmī ki bāşed mihribān

Girü şol maḥdūm ki mihribān u şefkatlü ola. Maḥdūm, efendi ma‘nāsınadır.

Beyit

(*Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün*)

Refiğ-i mihribān u yār-ı hem-dem

Heme kes düst mī dāned ü men hem

Her sühan k‘ān rāst güyī vü dürüst

Her söz ki anı rāst u dürüst⁷⁰⁰ söyleyesün. Güyī bunda söylersün ma‘nāsına hem cāyizdür.

Bih zi dünyā v‘ānki der vey nef‘ tost

Dünyādan u ol nesneden ki anda saña⁷⁰¹ nef‘⁷⁰² vardır yegdür.⁷⁰³

Ānçe erzānest ‘ālem der behāş

Ol nesne ki ‘ālem anuñ behāsında ucuzdur.

‘Aql-ı kāmīl dān u z‘ān⁷⁰⁴ dil-şād bāş

* HM 49b, NA 35a, HME 40a

⁶⁹⁹ Der Beyān-ı Yār-ı Şādığ u Muvāfiğ HM: Der Şıfat-ı Muvāfiğ NA, HME

⁷⁰⁰ dürüst HM, NA : toğrı HME

⁷⁰¹ saña HM, HME: - NA

⁷⁰² nef‘ NA, HME: - HM

⁷⁰³ yegdür HM, HME: dimekdür NA

Kāmil ‘aqlı bil ü mesrūr⁷⁰⁵ u dil-şād ol.

Düşmen-i Hāḡ rā ne-bāyed dāşt dūst
Hāḡ te‘ālānuñ düşmenini dost tutmaḡ gerekmez.

Bāz geşten cümle çün āḡir be dūst
Cümlenüñ rücū‘ı çünki āḡir hāḡ te‘ālā ḡazretinedür. Düşmenden murād mü‘min olmayan kimse vü zālīm ü fāsıḡdur.

‘Ayb-ı kes bā ü nemī bāyed nümūd
Kimsenüñ ‘aybını aña göstermek gerekmez. Ya‘nī kimsenüñ ‘aybını yüzine urmaḡ gerekmez.

Z‘ān ki nebved hīç laḡmī bī ḡadūd
Zīrā bir laḡm yoḡdur ki ḡadüdsız olmaz. Laḡm, et; ḡadūd, cem‘-i ḡuddedür ki laḡmda olur. Bez ma‘nāsınadır. Murād ‘ayıbsız kimse olmaz dimekdür.

Ez ḡudā ḡ‘āḡ ānçe ḡ‘āḡī ey püser
Ol nesneyi ki isterşün, ḡudā’dan iste, ey oḡul.

Nīst der dest-i ḡalāyıḡ nef‘ ü źarr
Nef‘ ü źarr ḡalāyıḡ elinde degüldür. Belki cemī‘ nesne Hāḡ te‘ālā ḡazretinüñ yed-i⁷⁰⁶ ḡudretindedür.

Bendegān rā nīst nāşır coz ilāḡ
ḡullara⁷⁰⁷ Allāḡ’dan ḡayrı nāşır u mu‘īn yoḡdur.

Yārī ez Hāḡ ḡ‘āḡ u ez ḡayreş me-ḡ‘āḡ
Mu‘āveneti Hāḡ te‘ālā ḡazretinden iste. Zīrā ḡayrun nāşırındür⁷⁰⁸ ḡayrısından isteme. Zīrā hīç kimse bir nesneye ḡādir degüldür.

Ān ki ez ḡahr-ı ḡudā tersed besī
Ol kimse ki Hāḡ te‘ālā ḡazretinüñ ḡahrından ziyāde ḡorḡar.

Bī- ḡümān mī tersed ez vey her kesī
Şübhesiz her bir kimse andan ḡorḡar.⁷⁰⁹

⁷⁰⁴ z‘ān NA: - HM, HME

⁷⁰⁵ mesrūr HM, HME: sürür NA

⁷⁰⁶ yed-i HM: dest-i HME, NA

⁷⁰⁷ ḡullara HM: bendelere NA, HME

⁷⁰⁸ ḡayrun nāşırın “O, yardım edenlerin en hayırlısıdır.” Al-i imrān, 3/150.

Ez bedī güften zebān rā her ki best
Nā-meşrū' vü nā-ma'kül söylemekden her kim ki dilini bağladı.

Kerd Şeytān-ı la'īn rā zīr-dest
Şeytān-ı la'īni zīr-dest ü zebūn eyledi.

Kes ne-yābed penç çiz ez penç kes
Kimse beş kimseden beş nesne bulmaz.

Yād gīr ez nāşih-ı hod īn nefes
Kendü nāşihūndan bu nefesi yād tut. İñ nefes bunda īn sūhan ma'nāsınadır.

Nīst evvel düstī ender mülük
Evvel pādişāhlarda⁷¹⁰ vefā vü dostlık yoğdur.

İñ sūhan bāver kon ez ehl-i sülük
Ehl-i sülükdan bu sözi i'tikād eyle. Ehl-i sülükdan murād meşāyihdur.

Sifleī rā bā mürüvvet nengerī
Bir sifleye mürüvvetle nazār eylemeyesün. Ya'nī sifleden mürüvvet gelmez.

Hīç bed hūyī ne-yāyed mihterī
Hīç bir bed hūy ululık bulmaz.

Her ki ber māl-i kesān dāred ḥased
Her kim ki kimselerūñ mālī üzre ḥased tutar.

Büy-ı rahmet ber dimāgeş key resed
Anuñ dimāğına kaçan rahmet rāyihası irişür?

Ān ki kezzābest mī-güyed dūrüg
Ol kimse ki kezzābdur yalan söyler.

Nīst ü rā der vefā-dārī fūrüg
Vefā-dārılıkda anuñ fūrūğı yoğdur⁷¹¹ u şıdķı olmaz.

⁷⁰⁹ Korkar NA, HME: korkarlar HM

⁷¹⁰ pādişāhlarda HME, NA: pādişāhlardan HM

⁷¹¹ yoğdur HM: -HME

(1/45) DER BEYÂN- I EHL-İ SA'ÂDET MÎ GÜYED*

Her ki rā se kār 'âdet bâşedeş
Her kimüñ ki üç iş 'âdeti ola,

Der cihân baht u sa'âdet bâşedeş
Cihânda aña baht u sa'âdet olur.

Tā tüvâned çîz bî-minnet koned
Mādāmki kâdir ola bir nesne minnetsiz ide, hergiz itminân eylemeye.

Hîş rā müstevcib-i raḥmet koned
Kendüsini Haḳ te'âlānuñ raḥmetine müstevcib ü lâyıḳ ide.

Her ki rā bîñi be rāh-ı nā-şavāb
Her kimi ki nā-şavāb u nā-meşrū' yolda görürsün

Ser be rāheş ār tā yābî şevāb
Anuñ başını yola getir. Ya'nî tarîḳ-ı müstaḳîme aña⁷¹² delîl ol tā şevāb bulasun.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Be-gümrāh güften⁷¹³ nikū mî revî
Günāh-ı tamāmet u cevreş⁷¹⁴ kavî

Zaḥmet-i ḥod rā zi merdüm dūr dār
Kendü zaḥmet ü cevruñi ḥalkdan ırak tut.

Bār-ı ḥod ber kes meyefgen zînhār
Kendü yüküñi zînhār kimse üzre bıraḳma. Murād kimseye elem ü iztîrāb virme dimekdür.

* 1/45 HM 51a, NA 35b, HME 40b

⁷¹² aña HM: - HME

⁷¹³ güften HM, NA: reften HME

⁷¹⁴ cevreş HM: cevri NA, HME

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Ĥudā rā berān bende baĥşāyişest
Ki ĥalk ez vücūdeş der āsāyişest⁷¹⁵

⁷¹⁵ āsāyişest NA, HME: -HM

(1/46) DER BEYÂN-I REST-GÂRÎ*

Ger hemî h̄'âhî ki bâşî rest-gār
Eger isterseñ ki kırtılmış olasun

Ruḥ me-gerdān ey berāder ez se kār
Ey birāder üç işden yüz döndürme.

Evvelā dīden buved ḥükm-i każāş
Evvelā Allāhuñ każāsınuñ ḥükmini görmek ü andan idüğini idrāk eylemek.

Ba'd ez ān cūsten be cān u dil rızāş
Andan soñra cān u dil ile anuñ rızāsını istemek.

Beyit

(*Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fa'lün*)

Rızā-yı düst taleb kon ki bende-i muḳbil
Ḳabül kerd be cān her sūḥan ki cānān güft

Çīst siyom dūr būden ez cefā

Üçincisi nedür? Cefādan ırak olmaḳdur.

Her ki ĩn dāred buved ehl-i şafā
Her kim ki bu üç nesneyi tutar, ehl-i şafā olur.⁷¹⁶

Her ki dāred dāniş u 'aḳl u temīz
Her kim ki 'ilm ü 'aḳl u idrāk ü temīz⁷¹⁷ tutar

Coz be rāh-ı Ḥaḳ ne-baḥşed hīç çīz
Ḥaḳ te'ālā ḥazretinüñ tarīḳ u rızāsından ğayrıla hīç⁷¹⁸ nesne iḥsān eylemez.

Şadḳaī k'ālūde gerded bā riyā
Bir şadaḳa ki riyā ile ālūde ola

* 1/46 HM 51a, NA 35b, HME 41a

⁷¹⁶ Çīst ... olur HME, NA : -HM

⁷¹⁷ temīz HM: -HME, NA

⁷¹⁸ hīç NA: -HM

Key buved ān çīz maqbūl-i Hudā

Ol nesne kaçan Hudā'nuñ maqbūli olur? Şadqada dāl sākin okınur, vezin için.

Ger 'amel hāliş ne-gerded hem-çü zer

Eger 'amel altun gibi hāliş ü pāk olmaya, maqbūl-i Haq olmaz.

Qalb rā nāqid ne-yāyed der nażar

Zīrā şarrāf qalbi nażarına getürmez ü qabūl eylemez.

Tā tüvānger başī ender rüzigār

Mādāmkı zamānede ğanī olasun

Nefs rā ez ārzühā dūr dār

Nefsüñi ārzūlardan ırak tut. Zīrā nefse teba'ıyyet maqbūl degüldür.

(1/47) DER BEYÂN-I ŞIFAT-I ŞİDĞ U EMĀNET Ü SEĖĀVET MĪ GÜYED*

Çār çīzest ez kerāmethā-yı Hāğ
Dört nesne Hāğ te‘ālānuñ kerāmetleründendir.

Yād dāreş çün zi men gīrī sebak
Anı yād tut çünki benden sebak tutarsun.

Evvelā şıdğ-ı zebānet der soğon⁷¹⁹
Evvelā sözde zebānuñ şıdğıdır. Ya‘nī yalan söylemeyesün.

Ba‘d ez ān hıfz-ı emānet fehmi kon
Andan soğra emāneti hıfz eylemekdür ki hıyānet olmaya, fehmi eyle.

Pes seĖāvet hest⁷²⁰ ez fağl-ı ilāh
Soğra seĖāvetdür ki Allāhu te‘ālānuñ fağl u iğşānındandır.

Fağl-ı Hāğ dān ger nazār dārī nigāh
Hāğ te‘ālānuñ fağlımı bil, eger nazārnuñ hıyānetden hıfz tuta ki nā-mağreme vü nā-meşrū‘ a bağmayasun.

Tā tüvānī dūr bāş ez sūd-h̄‘ār
Mādāmki kādırsün sūd-h̄‘ardan ırak ol.

Z‘ān ki hest ez düşmenān-ı Kird-gār
Zīrā ki ol Allāhu te‘ālānuñ düşmenleründendir. Sūd-h̄‘ār şol kimsedür ki ziyādeye şatmak için eline ne girerse yarın yāğūd yarından soğra ziyāde ağçe ider diyü hıfz eyler.⁷²¹ Türkī dilde aña mağrabaz dirler.

Her ki rā Hāğ dāde bāşed ĩn çihār
Her kim ki Hāğ te‘ālā hazreti bu dördü virmiş ola

Bāşed ān kes mü‘min ü perhiz-kār

* 1/47 HM 51b, NA 36a, HME 41a

⁷¹⁹ Sūğan kelimesi kafiye gereğı “soğon” olarak okunmuştur.

⁷²⁰ hest HM, HME: - NA

⁷²¹ yarın ... eyler. HM, HME : - NA

Ol kimse mü'min ü şālihdir.

Pīş-i merdüm her ki rāzet kerd fāş
Halk atında her kim ki senüñ rāzuñı fāş eyledi

Hemdem-i ān ebleh ü bātıł me-bāş
Ol bātıł eblehe her dem muşāhib olma.

Her ki bāşed māni'-i 'öşr ü zekāt
Her kim ki 'öşr ü zekāta māni' ola

V'ān ki gāfil-vār begzāred şalāt
Ve ol kimse ki namāzı gāfil gibi edā ide. Ya'nı huşü' u hużü' ile edā itmeye

Ber hāzer bāş ez çünān kes zīnhār
Zīnhār ancılayın kimseden hāzer üzre ol.

Tā ne-bāşı der cihān bisyār zār
Tā ki cihānda bisyār zār u bī-hād müte'ellim⁷²² olmayasun.

⁷²² müte'ellim NA, HME : te'ellüm HM

(1/48) DER BEYÂN-I ŞİFAT-I TERK-İ HİŞM U KAHR*

Der güzār ez çār haşlet zīnhār

Zīnhār dört haşletden geç.

Tā ne-sūzed mer torā bisyār nār

Tā seni āteş çok yaqmaya. Nārdan⁷²³ murād āteş-i dūzaḥdur.

Lezzet-i ‘ömret eger bāyed be dehr

Eger saña zamānede ‘ömrüñ lezzeti gerek ise. Ya‘nī ‘ömürden berḥürdār olmaq murāduñ ise,

Bāş dāyim ber ḥazer ez ḥışm u ḳahr

Hışm u ḳahrdan dāyim ḥazer üzre ol. Bundan murād kimseye ḡazab idüp ḳahr u helāk eyleme dimekdür. Ba‘zı nüsaḥda müddet-i ‘ömr vākı‘ olur.⁷²⁴

Çün ne-gerded ḥalk bā ḥulḳ-ı to rāst

Çünkü ḥalk senüñ ḥüyuña rāst u tābi‘ olmaya⁷²⁵

Ger be ḥüy-ı merdümān sāzī revāst

Eger merdümlerüñ ḥüyına uyasun revā vü maḳbūldür. Terḳīb-i ma‘nā budur⁷²⁶ eger merdümlerüñ ḥüyü ile düzülesün⁷²⁷ revādur.

Ey birāder tekye ber devlet me-kon

Ey birāder, devlet üzre tekye olmaya. Bunda tekye dayanmaq ma‘nāsınadır.⁷²⁸

Yād dār ez nāşıḥ-ı ḥod īn soḥon⁷²⁹

Kendü nāşıḥuñdan bu sözi yād tüt.

Sūd nekned ger gürīzī ez ḳazā

* 1/48 HM 52a, NA 36b, HME 41b

⁷²³ Nārdan HME, NA: - HM

⁷²⁴ Ba‘zı ... olur. NA, HME : - HM

⁷²⁵ olmaya HME, NA : ola HM

⁷²⁶ Eger ... budur NA, HME : - HM

⁷²⁷ düzülesün NA, HME : düzüle HM

⁷²⁸ Bunda ... ma‘nāsınadır. HME : - NA, HM

⁷²⁹ Sūḥan kelimesi kafiye gereḡi “soḥon” olarak okunmuştur.

(1/48) DER BEYÂN-I ŞIFAT-I TERK-İ HİŞM U KAHR*

Der güzār ez çār haşlet zīnhār
Zīnhār dört haşletden geç.

Tā ne-sūzed mer torā bisyār nār
Tā seni āteş çok yaqmaya. Nārdan⁷²³ murād āteş-i dūzağdur.

Lezzet-i ‘ömret eger bāyed be dehr
Eger saña zamānede ‘ömrüñ lezzeti gerek ise. Ya’nī ‘ömürden berhürdār olmağ
murāduñ ise,

Bāş dāyım ber hāzer ez hışm u kahr
Hışm u kahrden dāyım hāzer üzre ol. Bundan murād kimseye gāzab idüp kahr u
helāk eyleme dimekdür. Ba’zı nüsağda müddet-i ‘ömr vākı’ olur.⁷²⁴

Çün ne-gerded halk bā hulğ-ı to rāst
Çünki halk senüñ hūyuña rāst u tābī’ olmaya⁷²⁵

Ger be hūy-ı merdümān sāzī revāst
Eger merdümlerüñ hūyına uyasun revā vü mağbūldür. Terkiḅ-i ma’nā budur⁷²⁶ eger
merdümlerüñ hūyı ile düzülesün⁷²⁷ revādur.

Ey birāder tekye ber devlet me-kon
Ey birāder, devlet üzre tekye olmaya. Bunda tekye dayanmağ ma’nāsınadır.⁷²⁸

Yād dār ez nāşıh-ı hod ĩn soğon⁷²⁹
Kendü nāşıhuñdan bu sözi yād tut.

Sūd nekned ger gürizī ez kağā

* 1/48 HM 52a, NA 36b, HME 41b

⁷²³ Nārdan HME, NA: - HM

⁷²⁴ Ba’zı ... olur. NA, HME : - HM

⁷²⁵ olmaya HME, NA : ola HM

⁷²⁶ Eger ... budur NA, HME : - HM

⁷²⁷ düzülesün NA, HME : düzüle HM

⁷²⁸ Bunda ... ma’nāsınadır. HME : - NA, HM

⁷²⁹ Sūğan kelimesi kafiye gereği “soğon” olarak okunmuştur.

Eger kazādan kaçasun, fāyda eylemez.⁷³⁰ Zīrā andan halāş müyesser degüldür.

Her çe mī āyed bedān mī deh rızā

Her ne ki Hūdā'dan gelür aña rızā vir. İzā cā'e'l-każā şakku'l- każā.

Z'ān ki hāşıl nīst dil hürsend⁷³¹ dār

Zīrā ol nesneden ki saña hāşıl u müyesser degüldür, göñlüñi kâni' u rāzi tut.

Gūş-ı dil rā cānib-i ĩn pend dār⁷³²

Göñlüñ kulağımı bu pend cānibine tut.⁷³³

Her ki ū bā dūsītān yek dil buved

Her kim ki o dostlar ile müttefik ola,⁷³⁴

Cümle maşşūd-ı dileş hāşıl buved

Anuñ göñlinüñ cemi' maşşūdı hāşıl olur. Bu hem ma'nādur aña göñlinüñ cemi'⁷³⁵ maşşūdı hāşıl olur.

⁷³⁰ fāyda eylemez NA, HME : fāyda olmaz HM

⁷³¹ hürsend HM, NA: hürsende HME

⁷³² pend dār HM, NA : pendār HME

⁷³³ Göñlüñ ... tut NA, HME : - HM

⁷³⁴ ola HME, NA: - HM

⁷³⁵ cemi' NA: cemi'i HME, - HM

(1/49) DER BEYÂN-I BÎ-VEFÂ'Î-Yİ CİHÂN MÎ GÜYED*

Der cihân dānī ki gereded mu'teber
Bilürsün cihānda kim mu'teber olur.

Ān ki ū rā bāk nebved ez ḥaṭar
Ol kimse ki aña ḥaṭar u belādan ḥavf u bāk olmaya,

Kem koned bā kes vefā ĩn rūzigār
Bu rūzigār kimseye⁷³⁶ vefāyı az eyler.

Cevr dāred nīsteş bā mihr kār
Cevr ṭutar, anuñ miḥabbetle işi yokdur.

Ān ki bā to rūz-ı ğam mī best kār
Ol kimse ki ğam günü senüfle iş bağladı.

Rūz-ı şādī hem be-porseş zīnhār
Sūrūr u ḥuzūr günü daḥı zīnhār anı şor u ri'āyet eyle. Ba'zı nüsaḥda böyledür.

Rūz-ı şādī hem be-ber keş zīnhār
Sūrūr u ḥuzūr günü hem anı sīnefe çek. Murād anuñ gibi kimseye ri'āyet idüp andan farāğat eyle dimekdür.⁷³⁷

Rūz-ı ni'met ger to perdāzī be kes
Ni'met ü ḥuzūr günü eger sen bir kimse ile iḥtilāt u imtizāc eyleyesün,

Rūz-ı miḥnet bāşedet feryād-res
Miḥnet ü ğam günü saña feryād-res ü mu'īn olur.

Beyit

(*Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fa'lün*)

Her ki feryād-resī rūz-ı muşībet ḥ'āhed
Gü der eyyām-ı selāmet be-civān merdī küş⁷³⁸

* 1/49 HM 52b, NA 36b, HME 42a

⁷³⁶ kimseye NA, HME: - HM

⁷³⁷ Ba'zı ... dimekdür NA, HME : - HM

Çün bi-yābī devleti⁷³⁹ ez Müste‘ān
Çünkü Hāq te‘ālā hazretinden bir devlet bulasun

Ender ān devlet me-ber ez dūsītān
Ol devletde dostlaruñdan münkaṭi‘ olma.

Mer torā her kes ki ū der ğam buved
Her kime ki o ğamda senüñ için ola. Ya‘nī senüñ ḥayr-ḥ‘āhuñ olup senden cüdā
olmaya.

Çün resed şādī hemān hem-dem buved
Çün sürūr iriše yine ol hem-dem ū muşāḥib olur. Murād dost-ı şādık⁷⁴⁰ u yār-ı
muvāfiq bu vecihle olduĝın beyāndur.

⁷³⁸ Beyit ... ğūş NA, HME : - HM

⁷³⁹ devletī NA, HME : devlet HM

⁷⁴⁰ şādık NA, HME : - HM

(1/50) DER BEYÂN-I MA'RİFET-İ HAĞ MÎ GÜYED*

Ma'rifet hâşıl kon ey cān-ı peder
Ey babanuñ cānı, ma'rifet hâşıl eyle.

Tā bi-yābī ez Hudā-yı hōd haber
Tā ki kendü Hudā'ndan haber bulasun. Ma'rifetden murād ma'rifetullāhdur. Evliyā'ullāhdan gayrı kimse aña vuşul bulmaz. Niteki Mantıku't-Tayr nām kitābında Şeyh 'Aṭṭār ḥazretleri ki bu kitāb daḥı anuñdur⁷⁴¹ getürmişdür ki cenāb-ı ḳaddese vuşul yedi vādiden soñıra müyesser olur. Birisi vādī-i ma'rifetdür.

Meşnevī

(Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)

Güft mā rā heft vādī der rehest

Çün güzeştī heft vādī dergehest

Vā neyāmed der cihān z'īn rāh kes

Nīst ez ferseng-i ü āgāh kes

Çün neyāmed bār-ı kes z'īn rāh dūr

Çün dehendet āgehī ey nā-şabūr

Çün şügend īn-cāy-geh kem ser-be-ser

Key haber bāzet dehend ey bī-ḥaber

Hest vādī-i ṭaleb āgāz-ı kār

Vādī-i 'aşḳest zān pes bī kenār

Pes siyüm zān vādī āmed ma'rifet

Pes çehārüm vādī-i istingā şıfat

Hest pencüm vādī-i tevḥīd-i pāk

Pes şeşüm vādī-i ḥayret şa'b-nāk

Heftümīn vādī-i fakrest ü fenā

* HM 53a, NA 37a, HME 2b

⁷⁴¹ Şeyh ... anuñdur HM, HME : - NA

Ba'd ez ān vādī-i rūşen nebved revā

Der keşiş üftī vü rūşen gerdedet⁷⁴²

Ger buved yek қаtre Құлзüm gerdedet⁷⁴³

Her ki 'ārif şūd Hūdā-yı h'īş rā

Her kim ki kendü Hūdā'sını bilici oldı

Der fenā bīned beķā-yı h'īş rā

Kendünüñ beķāsını fenāda görür. Murād kendünüñ vucūdını maḥv u fānī bulur dimekdür.

Her ki ü 'ārif ne-şūd ü zinde nīst

Her kim ki 'ārif olmadı; o, diri degüldür.

Қurb-ı Hāķ rā lāyık u erzende nīst

Hāķ te'ālānuñ қurbına lāyık u erzende degüldür.

Her ki ü rā ma'rifet hāşıl ne-şūd

Her kim ki aña ma'rifetullāh hāşıl olmadı

Hīç bā maķşūd-ı hod vāşıl ne-şūd

Kendünüñ maķşūdına hīç vāşıl olmadı. Murād қurb u vişāl-i ilāhī müyesser⁷⁴⁴ olmadı dimekdür.

Nefs-i hod rā çün şināsī bā hevā

Çünkü muḥabbet sebebi ile kendü nefsuñi egleyesün

Hāķ te'ālā rā be-dānī bā 'aṭā

Hāķ te'ālā ḥazretini 'aṭā ile bilürsün. Hevā bunda muḥabbet ma'nāsınadur. Men 'arefe nefsehu fe-ķad 'arefe rabbehu.⁷⁴⁵

Her ki ü rā ma'rifet baḥşed Hūdāy

Her kime ki Hāķ te'ālā ḥazreti aña ma'rifet bağışlaya,

Ġayr-ı Hāķ rā der dil-i ü nīst cāy

Anuñ қalbinde Hāķ'dan ğayrıya yol yoķdur.

⁷⁴² rūşen ... gerdedet HM, HME : - NA

⁷⁴³ Ferīdüld-dīn 'Aṭṭār-ı Nişābūrī, Mantuku't- Tayr, (yay. Dr. Muhammed Cevād Maşķūr), Tahran: 1968, s. 214-215.

⁷⁴⁴ müyesser HM : - HME, NA

⁷⁴⁵ Men...rabbehu "Kendini bilen Rabb'ini bilir." Yılmaz, a.g.e., s. 122.

Nezd-i 'ārif nīst dūnyā rā ḥaṭar
'Ārif ḫatında dūnyānuñ şerefi vü ḫadri yoḫdur.

Dān ki ber ḫod nīsteş hergiz nazār
Belki anuñ hergiz kendüsine nazārı yoḫdur. Nazareş taḫdīrindedür⁷⁴⁶ ḫaṭar bunda şeref ma'nāsınadır.

Ma'rifet fānī şüden der vey buved
Ma'rifet, andan fānī olmaḫ olur.

Her ki fānī nīst 'ārif key buved
Her kim ki ol Ḥudā'da fānī degüldür, ḫaçan 'ārif olur? Veyden murād Ḥudā'dur. Fānī olmaḫdan murād aḫlāḫ-ı zemīmeden bir eşer ḫalmamaḫdur.

'Ārif ez dūnyā vü 'uḫbā fāriḡest
'Ārif-i billāh dūnyā vü 'uḫbādan fāriḡdür.

Z'ānçe bāşed ḡayr-ı Mevlā fāriḡest
Ol nesneden ki Ḥaḫ te'ālā ḫazretinden ḡayrı ola, fāriḡdür.

Beyit
(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Pey-i şarf-ı vaḫdet kesī nüş kerd
Ki dūnyā vü 'uḫbā ferāmüş kerd

Ed-dūnyā ḫarāmün 'alā ehli'l-āḫireti ve'l-āḫiretü ḫarāmün 'alā ehli'd-dūnyā ve hümā
ḫarāmāni 'alā ehlullāh.

Himmet-i 'ārif liḫā-yı Ḥaḫ buved
'Ārifün fikri vü himmeti Ḥaḫ te'ālānuñ cemāl-i şerīfidür.

Z'ān ki der ḫod fānī-yi muṭlaḫ buved
Zīrā ki kendüsinde fānī-yi muṭlaḫdur ki vücūdından⁷⁴⁷ eşer ḫalmamışdur.

Mışrā'
(Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün)

Yek-deme dildār-ı düst her dü cihāneş bahāst⁷⁴⁸

⁷⁴⁶ Nazareş taḫdīrindedür HM: - NA

⁷⁴⁷ ki vücūdından NA, HME : - HM

Tā çe māned īn cihān gūyem cevāb
Bu cihān neye beñzer cevāb diyeyüm ü beyān eyleyeyüm.

Ān ki bīned ādemī çizī be h̄āb
Ol nesneye beñzer ki ādemī düşde bir nesne görür .

Çün şevēd ez h̄āb bīdār ey ‘azīz
Çünkü h̄ābdan bīdār ola ey ‘azīz,

Hāşıl-ı h̄ābeş ne-bāşed hīç çiz
Aña h̄ābuñ nef̄ ü hāşılı hīç nesne olmaz.

Beyit

(Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ülün)

Ġurūr itme cihānuñ devletine
Necātī düşde sulṭān olmaduñ mı?⁷⁴⁹

Hemçünīn çün zindeī üftād ü mürd
Buncalayn bir diri düşdi vü öldi.

Hīç çizī ez cihān bā ḥod ne-bürd
Kendü ile cihāndan hīç bir nesne iletmedi.

Her ki rā būdest kirdār-ı nikū
Her kimüñ ki eyü ‘ameli olmuşdur,

Der reh-i ‘uqbā buved hem-rāh-ı ü
‘Uqbā yolında aña yoldaş olur.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Ḥudāvend-i devlet ğam-ı dīn ḥored
Ki dünyā be her ḥāl mī begzered

İn cihān rā çün zenī dān ḥüb-rüy
Bu cihānı bir ḥüb-rüy ‘avrat gibi bil.

⁷⁴⁸ Mıṣrā‘ ... bahāst NA, HME : - HM

⁷⁴⁹ Necātī Beg Divanı, Ali Nihat Tarlan (yay.), İstanbul: MEB Yayınları, 1963. g.594/6 “Ġurūr itme cihānuñ ‘izzetine / Düşüñde hīç sulṭān olmaduñ mı?”

Ḥīṣten ārāyed ender piş-i şüy
Kendüsini zevcinüñ öñünde zīnet eyler.

Merd rā mī pervered ender⁷⁵⁰ kenār
Erini kucağında besler.

Mekr ü şīve mī nümāyed bī-şümār
Bī-şümār u bī-ḥesāb mekr ü şīve gösterür.

Bī-gümān sāzed helākeş nāgehān
Şübhesiz nāgehān anı helāk eyler.

Çün yābed ḥufte şūyeş ān zamān
Kendüntüñ erini uyumış bulduğı zamān

Ber to bādā ey ‘azīz-i pūr-hüner
Ey ziyāde hüner-mend ‘azīz senüñ üzerüñe olsun.

K'ez çünñ mekkāre bāşī ber ḥazer
Ki buncalayın mekkāreden ḥazer üzre olasun. Mekkāre ziyāde mekr idici
ma'nāsınadır ki bunda dünya murāddur.

⁷⁵⁰ ender NA: der HM

(1/51) DER ŞIFAT-I VERA‘*

Der vera‘ şābit kadem bāş ey püser
Ey oğul, vera‘da şābit kadem ol.

Ger hemī h‘āhī ki gerdī mu‘teber
Eger ister iseñ ki mu‘teber ü ‘ālī-ķadr olasun,

Hāne-yi dīn⁷⁵¹ gerded ābād ez vera‘
Dīn hānesi taķvādan ma‘mūr olur.

Līk mī gerded hārābī ez tama‘
Līken tama‘dan hārāblık tatar.

Ķıṭ‘a

(*Mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün*)

Eger porsī tama‘ rā ket peder kīst
Be-güyed şek der iķrār-ı ilāhī
Ve ger güyī ki kāret çīst güyed
Be-h‘ārī ez peşīmān kām h‘āhī
Vereş porsī zi hatm-ı kār güyed
Be-miḥnethā-yı hūrmān ‘ömr⁷⁵² gāhī⁷⁵³

Her ki ez ‘ilm ü vera‘ gīred sebaķ
Her kim ki ‘ilm ü taķvādan sebaķ tuta

Dūr bāyed būdeneş ez ğayr-ı Hāķ
Aña Hāķ te‘ālānuñ ğayrısından ıraķ olmaķ⁷⁵⁴ gerek.

Ters-gārī ez vera‘ peydā şeved
Hāķ te‘ālā ḥazretinden ķorkıcılık taķvādan zāhirdür.

* 1/51 HM 55a, NA 38a, HME 44a

⁷⁵¹ dīn HM, HME: - NA

⁷⁵² ‘ömr HM, HME: - NA

⁷⁵³ Ķıṭ‘a ... gāhī NA, HME : - HM

⁷⁵⁴ olmaķ HM, NA : - HME

Her ki bāşed bī-vera' rüsvā şevved
Her kim ki taqvasız ola, rüsvāy olur.

Bā vera' her kes ki ū ħod rā be-dāşt
Her kim ki o kendüsini taqvā ile tutdı

Cünbiş ū ārāmeş ez behr-i Ĥudāst
Anuñ ħareketi vü süküñ Allāh içündür ki anda hergiz riyā olmaz.

Ān ki ez Ĥağ düstī dāred tama'
Ol kimse ki Ĥağ te'ālā ħazretinden dostlık ümīdin tutar. Ya'nī dostlık da'vāsını eyler.

Der muĥabbet kazībeş dān bī-vera'
Taqvasız anı muĥabbetde yalancı bil. Zīrā 'alāmet-i muĥabbet ħiç bir vecihle aña muĥālefet eylememekdür.

Çīst taqvā terk-i şübühāt ħarām
Taqvā nedür? Şübhelüleri vü ħarāmı terk eylemekdür.

Ez libās u ez şarāb u ez ta'ām
Libāsdan u şarābdan u ta'āmdan

Her çe efzūnest eger bāşed ħelāl
Her nesne ki ħadr u ħācetden ziyādedür farzen eger ħelāl ola

Nezd-i erbāb-ı vera' bāşed vebāl
Taqvā şāĥiblerinüñ ħatında vebāl olur. Zīrā Ĥağ te'ālāya tevekkül itmemiş olur.
Ĥavlulu te'ālā: İñne ekremeküm 'inde'llāhi etĥāküm.⁷⁵⁵

Çün vera' şüd yār bā 'ilm ū 'amel
Çünki taqvā 'ilm ū 'amel ile yār oldı.

Ĥüsn-i iĥlāşet be-bāyed bī-ĥalel
Noĥşānsız ya'nī tamām ĥüsn-i iĥlāş gerek. Zīrā şecere-i tā'at u 'ibādetüñ köki iĥlāşdur.

Nāgehān ey bende ger kerdī günāh
Nāgāh ey bende eger günāh eyledüñise,

Tevbe kon der ĥāl u 'özü-i ān be-ĥ'āh

⁷⁵⁵ İñne...etĥāküm "...Muhakkak ki Allah yanında en değerli ve en üstününüz O'ndan en çok korkanınızdır." Hucurat, 49/13.

Fevrî tevbe eyle vü anuñ 'özüni dile.

Çün günâh-ı naqd âyed der vücüd
Çünki vücûda hâzır günâh gele.

Tevbe-i nisye ne-dâred hiç sūd
Gelecek⁷⁵⁶ tevbe aña hiç fâyda tutmaz. Pes günâh ki şadır olur hemân ol hâlde tevbe
eylemek gerek.

Der inâyet kâhılî kerdên haţâst
Înâyet ü tevbede te'hîr ü kâhıllık eylemek haţâdur.

Ber ümîd-i zindegî k'an bî-vefâst
Hayât ümîdi üzre zîrâ hayât bî-vefâdur. Zîrâ kimsenüñ ma'lûmı degüldür ki her
kesüñ müddet-i hayâtı ne miqdârdur?

Beyit

(Fâ'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün)

Ber leb-i baħr-i fenâ müntazirîm ey sâķî
Fırşatî dān ki zi leb tā be dehān in heme nîst⁷⁵⁷

⁷⁵⁶ Gelecek HME, NA: - HM

⁷⁵⁷ Divan-ı Hâfiz, s. 52.

(1/52) DER BEYÂN-I HİDMET MÎ GÜYED *

Tā tüvānī ey püser hıdmet güzīn
Ey oğul, mādānki kādırsün hıdmet ihtiyār eyle.

Tā reved esb-i murādet zīr-i zīn
Tā ki senüñ murāduñ atı eyer altına gıde. Murādātuñ hāşıl ola dimekdür. Men hādeme hıdime hāsbince hıdmet sebeb-i sıyādet ü sa‘ādet idüğine iştibāh yoğdur.

Bendeī çün hıdmet-i merdān koned
Bir bende çünki merdāne hıdmet ide. Merdāneden murād evliyā’ullāhdur.

Hıdmet-i ü günbed-i gerdān koned
Devr idici felek anuñ hıdmetin eyler.

Behr-i hıdmet her ki ber bended miyān
Her kim ki hıdmetinden ötüri bel bağlaya,

Bāşed ez āfāt-ı dūnyā der emān
Dūnyānuñ āfetlerinden emānda olur.

Her ki pīş-i muķbilān hıdmet koned
Her kim ki muķbiller öñünde hıdmet ide

İzıdeş bā devlet ü hürmet koned
Allāhu te‘ālā hāzreti anı⁷⁵⁸ devlet ü hürmet ile eyler. Muķbilāndan murād bunda maķbülān-ı dergāh-ı eħadiyyet ü muķarrebān-ı bārgāh-ı şamedıyyetdür. Muķbil sa‘ādetlü vü devletlü ma‘nāsınadır ki elif ü nūn cem‘ içündür.

Hādımān rā hest der cennet me‘āb
Hādımlere cennetde⁷⁵⁹ me‘āb u maķarr vardır.

Rüz-ı maķşer bī-hısb u bī-‘ıķāb⁷⁶⁰

* 1/52 HM 55b, NA 38b, HME 44b

⁷⁵⁸ anı NA, HME: - HM

⁷⁵⁹ cennetde NA, HME: - HM

⁷⁶⁰ bī-‘ıķāb HM, NA: bī-‘azāb HME

Kıyāmet günü hesapsız u 'azābsız. Hādīmān, cem'-i hādīmdür hīdmetkārlar ma'nāsına. 'Acem'de⁷⁶¹ bāzāra giden kimseye hādīm dirlər. Rūm'da bāzāra giden dirlər.

Hādīmān bāşend iḥvān rā şefī'

Hādīmler qardaşlarına şefā'at idici olurlar.

Cāy-ı İṣān der cihān bāşend refī'

Cihānda anlarıñ yeri refī' ü 'ālī-ḳadr⁷⁶² olur.

Gerçi hādīm 'āşī vü müfsid⁷⁶³ buved

Egerçi hādīm 'āşī vü müfsid⁷⁶⁴ ola

Bihter ez şad 'ābid-i mümsik şeved

Yüz mümsik 'ābiddən eyürek olur. Buved ü şeved, bunda est ma'nāsına daḥı cāyızdır. Hādīmāndan murād evliyā'ullāh ṭāyifesine hīzmet idenlerdür.

Mī dehed her hādīmī rā Müste'ān

Hāḳ te'ālā ḥazreti her bir hādīme virür.

Ecr ü müzd-i şā'imān u ḳā'imān

Gündüz şā'im olanlarıñ u gice ḳā'im olanlarıñ ecr ü müzdini virür. Ḳā'im giceyi ṭā'atla⁷⁶⁵ iḥyā idici ma'nāsınadır.

Behr-i hīdmet her ki ber bended⁷⁶⁶ kemer

Her kim ki evliyā'ullāhuñ hīdmetinden ötüri ḳuşaḳ ḳuşana

Ez dıraḥt-ı ma'rifet yābed şemer

Ma'rifetu'llāh dıraḥtından meyve bulur. Murād anlarıñ hīdmeti sebebi ile maḳbūlān-ı dergāhdan olur dimekdür.⁷⁶⁷

Beyit

(Fe 'ülün fe 'ülün fe 'ülün fe 'ül)

Ne-dānistī ey küdek-i ḥod-pesend

⁷⁶¹ 'Acem'de HM, HME: - NA

⁷⁶² 'ālī-ḳadr HM: 'ālī NA, HME

⁷⁶³ müfsid NA, HME: meferr HM

⁷⁶⁴ müfsid NA, HME: meferr HM

⁷⁶⁵ ṭā'atla NA, HME: - HM

⁷⁶⁶ bended HM, NA: bend HME

⁷⁶⁷ dimekdür NA, HME: - HM

Ki merdān zi h̄idmet be cāī resend

Her ki h̄ādim ūd cināneŝ mī dehend

Her kim ki evliyā'ullāh zūmresine h̄idmet idici oldı, añā cennetler⁷⁶⁸ virürler.

Mer ūvāb-ı gāziyāneŝ mī dehend

Añā gāzīler ūvābını virürler. Cinān cīmüñ kesreyle cem'-i cennetdür. Mī dehendüñ fā'ili Bārī te'ālādur, ūğa-i cem' ta'zīm içündür.

⁷⁶⁸ cennetler HME, NA: cennet HM

(1/53) DER TA'ZİM-İ MİHMÂN Mİ GÜYED*

Ey birâder dâr mihmân râ 'azîz

Ey birâder, mihmânı 'azîz tut.

Tâ bi-yâbî rahmet ez Raḥman to nîz

Tâ sen daḥı Raḥman'dan rahmet bulasun.

Mü'minî k'ü dâşt mihmân râ nikû

Şol mü'min ki mihmânını 'azîz⁷⁶⁹ ü eyü tütüdü.

Ḥaḳ güşâyed bâb-ı rahmet râ⁷⁷⁰ berü

Ḥaḳ te'âlâ ḥazreti anuñ üzerine rahmet ḳapusını açar. Ekremü'z-żayfe velev kâne kâfiren.

Her ki râ şüd ṭab' ez mihmân melül

Her kimüñ ki ṭab'ı mihmândan melül u bî-ḥuzür oldu,

Ez vey âzâred Ḥudâ vü hem resül

Ol kimseden Ḥudâ vü hem resül incinür.

Bendei⁷⁷¹ k'ü ḥidmet-i mihmân koned

Bir⁷⁷² bende ki o mihmâna ḥidmet ü ri'âyet ide,

Ḥîş râ şâyetse-i Raḥman koned

Kendüsini Raḥmân'a lâyıḳ eyler.

Her ki mihmân râ be rüy-ı tâze dîd

Her kim ki mihmâna tâze vü güler yüzle nazâr eyledi,⁷⁷³

Ez Ḥudâ elṭâf-ı bî-endâze dîd

Ḥaḳ te'âlâ ḥazretinden ḥadsiz ü ḥesâbsız lütuflar u iḥsânlar gördi.

* 1/53 HM 56b, NA 39b, HME 45a

⁷⁶⁹ 'azîz HM: - HME, NA

⁷⁷⁰ râ NA, HME: -HM

⁷⁷¹ Bendei NA, HME: bende HM

⁷⁷² bir HM, NA: her HME

⁷⁷³ nazâr eyledi NA, HME: gördi HM

Ma'rifet dārī girih ber zer me-bend

Ma'rifet tutar iseñ altun üzre girih bağlama. Ya'nī kīsefi açk tut u faķırlere vir.

Çün resed mihmān be rüyeş der me-bend

Çünki mihmān irişe, anuñ yüzine ķapuñı bağlama.⁷⁷⁴

Ez tekellüf dūr bāş ey mīzbān⁷⁷⁵

Ey mīzbān, tekellüfden dūr ol.

Tā girānī nebvedet ez mīhmān

Tā ki saña mihmāndan şıķlet ü zahmet olmaya. Mīhmān u mihmān ķonuķdur⁷⁷⁶ u mīzbān lügatde⁷⁷⁷ ķonuķçı ma'nāsınadır.

Mīhmān hest ez 'aķāhā-yı kerīm

Mihmān Kerīm'üñ ihsānlarındandır. Kerīm'den murād Hūdā-yı te'ālādur.

Her ki z'ü pinhān şeved bāşed le'īm

Her kim ki mihmāndan pinhān u i'rāz idici⁷⁷⁸ ola, ol kimse le'īm ü denīdür.⁷⁷⁹

Hıre ber h'ān-ı kesī mihmān me-şev

Ey lecüc, bir kimsenüñ ni'meti üzre mihmān olma.

Çün resed mihmān⁷⁸⁰ ez'ü pinhān me-şev

Çünki mihmān irişe andan pinhān u müteferiķ⁷⁸¹ olma.

Her ki mihmānet şeved ez hāş u 'ām

Hāş u 'āmdan her kim ki saña mihmān ola,

Piş-i ü mī bāyed āverden ta'ām

Anuñ öñüne ta'ām getürmek gerek.⁷⁸²

Z'ānki dārī endek u biş ey püser

Ey oğul, ol nesneden ki az u çok tutarsun,

⁷⁷⁴ Ma'rifet ... bağlama NA, HME: - HM

⁷⁷⁵ mīzbān HM, NA: mihrībān HME

⁷⁷⁶ mihmān ķonuķdur HME: - HM, NA

⁷⁷⁷ lügatde HM: -HME

⁷⁷⁸ u i'rāz idici NA, HME: - HM

⁷⁷⁹ le'īm ü denīdür NA, HME: le'īmdür HM

⁷⁸⁰ Çün resed mihmān NA, HME: Çünki mihmān āyed HM

⁷⁸¹ müteferiķ HME: müteneffir HM, mütenezzir NA

⁷⁸² gerek HM, NA: girektür HME

Bürd bāyed pīş-i dervīş ey pūser
Ey oğul, dervīşūñ öñüne⁷⁸³ iletmek gerek.

Nān be-deh bā cāyi‘ān behr-i Hūdāy
Allāh için açlara nān vir.

Tā dehendet der behişt-i ‘aden cāy
Tā ‘aden cennetinde saña yir ü maķām vireler.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Kerem kon çünān ket ber āyed zi dest
Cihān-bān der-i hayr ber kes ne-best

Her ki şevbī ber ten-i ‘ārī dehed
Her kim ki bir çıplaguñ cismi üzre bir şevb vire, ya‘nī aña bir şevb ihsān ide,

Der dü ‘ālem İzideş yārī dehed
İki ‘ālemde Hāķ te‘ālā hazreti aña yarlık virür ü mu‘āvenet eyler.

Ger ber āri⁷⁸⁴ hācet-i muhtāc rā
Eger muhtācuñ hācetini hāşıl idesün

Ber ser ez iķbāl⁷⁸⁵ yābī tāc rā
Devlet ü sa‘ādetden başuñ üzre tāc bulursun.

Her ki rā bāşed be devlet bahtiyār
Her kimüñ ki baht u tālī‘i devlete yār ola

Hayr verzed der nihān u āşikār
Gizlü⁷⁸⁶ vü āşikārda hayra sa‘y eyler.

Ey pūser hergiz me-hūr nān-ı baķıl
Ey pūser, hergiz baķılūñ nānını yeme.

Kem nişin der ‘ömr ber h‘ān-ı baķıl

⁷⁸³ öñüne HME, NA: öñünde HM

⁷⁸⁴ ber āri HM, NA: ber āy HME

⁷⁸⁵ iķbāl HM, HME: iķbālī NA

⁷⁸⁶ Gizlü HM: nihān HME, NA

'Ömrüñde baḥlūñ⁷⁸⁷ sofrası üzre oturma. Kem nişīn bunūñ gibi maḥallerde me-nişīn⁷⁸⁸ ma'nāsınadır.

Nān-ı mümsik cümle rencest ü 'anā
Baḥlūñ nānı cümle renc ü 'anādur. Ṭa'āmü'l-baḥlū dā'ün.

Mī şevēd nān-ı seḥī cümle devā
Seḥīñüñ nānı cümle devādur u dermāndur. Ṭa'āmü's-seḥī devā'ün.

Tā ne-ḥ'ānendet be ḥ'ān-ı kes me-rev
Mādāmki seni da'vet itmeyeler kimsenüñ ḥ'ānına gitme.

Der⁷⁸⁹ pey-i murdār çün kerkes me-rev
Baba kuşı,⁷⁹⁰ murdār ardınca gitdügi gibi ṭa'ām ardınca⁷⁹¹ gitme.

Çeşm-i nīkī ez ḥasīs-i dūn me-dār
Denī ḥasīsden eyülik ü iḥsān ümīdini ṭutma.

Sakf-ı vīrān rā to⁷⁹² ber sūtūn me-dār
Vīrān olmuş ṭamı sen direk üzerine ṭutma. Bu muḥāl olduğı gibi ḥasīs-i dūndan iḥsān gelmek daḥı muḥāldür.

Ger konī ḥayrī to ān ez ḥod me-bīn
Eger bir ḥayr eyleyesün anı kendüñde görme, belki Ḥaḳ⁷⁹³ te'ālāñıñ tevfiḳi bil.

Her çe bīnī nīk bīn ü bed me-bīn
Her neyi ki görürsün eyü gör ü yaramaz görme.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Sa'ādet be baḥşāyiş u dāverest

Ne der çeng u bāzūy ne-zūr-āverest

⁷⁸⁷ 'Ömrüñde baḥlūñ HM, HME: - NA

⁷⁸⁸ me-nişīn HM, HME: - NA

⁷⁸⁹ Der HM: vez HME, NA

⁷⁹⁰ Baba kuşı HM: kerkes HME, NA

⁷⁹¹ ṭa'ām ardınca HME, NA: - HM

⁷⁹² to HME, NA: - HM

⁷⁹³ Ḥaḳ HM: Bārī HME, NA

(1/54) DER BEYÂN-I ‘ALĀMETHĀ-YI AĦMAĦĀN MĪ GŪYED*

Se ‘alāmet dān ki der aĦmaĦ buved
Bil ki aĦmaĦda üç ‘alāmet olur.

Evvvelā ġāfil zi yād-ı HāĦ buved
Evvvelā HāĦ te‘ālānuñ yādından ġāfil olur.

Güften-i bisyār ‘ādet bāşedeş
Çok söylemek aña ‘ādet olur.

Kāhılı ender ‘ibādet bāşedeş
‘İbādetde kāhıllığı olur. Bāşed ola ma‘nāsına daĦı ca’izdür bu iki maĦalde.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Hāzer kon zi nādān-ı deh merde gūy
Çü dānā yekī gūy u perverde gūy⁷⁹⁴
Ey püser çün aĦmaĦ u cāhil me-bāş
Ey oġul, aĦmaĦ u cāhil gibi olma.

Yek dem ez yād-ı Hūdā ġāfil me-bāş
HāĦ te‘ālā ħāzretinüñ yādından bir dem ġāfil olma.

Her ki ü ez yād-ı HāĦ ġāfil buved
Her kim ki HāĦ te‘ālānuñ yādından ġāfil olur,

Ez ħamākat der reh-i bātıl buved
Ħamākatdan bātıl u na-ma‘kül yolda olur ki murād yād-ı HāĦdan ġafletdür.⁷⁹⁵

Hıç ez fermān-ı HāĦ gerden me-tāb
HāĦ te‘ālā ħāzretinüñ ħükm ü fermānından hıç boyun çevirme.

* 1/54 HM 58a, NA 40b, HME 46b

⁷⁹⁴ beyit ... gūy NA, HME: - HM

⁷⁹⁵ ki ... ġafletdür NA, HME: - HM

Behr-i vām āzāde rā dāmen me-tāb

Borçdan ötürü āzādenüñ dāmenini çevirme. Ya'nī dāmenini muhkem⁷⁹⁶ tıutup hākime iletme, zīrā nā-ma'kūldür.

Bāṭılı rā ey püser gerden me-nih

Ey püser, bir bāṭıla boyun koma vü ser fūrū itme.

Naḡd-i merdān rā be her gerden me-dih

Merdlerüñ naḡdini her gerdene virme. Murād evliyā'ullāhuñ sırr u ḡālını her nādāna 'ayān eyleme dimekdür.

Der ḡazā-yı āsumānī dem me-zen

ḡazā-yı āsumānīde dem urma. Ya'nī ḡazā vü ḡaderden baḡş eyleme.

Her kesī rā bīş bīn ü kem me-zen⁷⁹⁷

Her bir kimseyi ziyāde vü 'azīz gör ü eksik ü ḡaḡīr görme.

Dest-i ḡod rā sūy-ı nā-maḡrem me-dār

Kendü elüñi nā-maḡrem cānibine tıutma.

Cānib-i māl-ı yetīmān hem me-dār

Yetīmlerüñ mālī cānibine daḡı tıutma. Murād yetīmlerüñ mālını alma vü nā-maḡreme el uzatma.

Tā tüvānī rāz bā⁷⁹⁸ hemdem me-gūy

Mādāmki ḡādırsün rāzuñı muşāḡibüñe söyleme.

Ger to bāşī nīz bā ḡod hem me-gūy

Eger sen daḡı olasan, kendüñe hem söyleme. Murād rāzuñı kendü kendüñe söyleme. Zīrā ihtimāldür ki, sen ḡaber-dār degül iken ba'zı kimse nihānī rāzuñı istimā' idüp fāş eyleye dimekdür.

Tā şevī āzād u muḡbil ey 'azīz

Tā ki āzād u muḡbil⁷⁹⁹ olasan ey 'azīz.

Bī-ṡama' mī bāş eger dārī temīz

ṡama'sız ol eger idrāk tıutar iseñ. Murād ṡama' sebeb-i mezellet idügin iş'ārdur.

⁷⁹⁶ muhkem HME: - HM, NA

⁷⁹⁷ me-zen HME: me-bīn HM, NA

⁷⁹⁸ bā HME, NA: tā HM

⁷⁹⁹ muḡbil NA, HME: sa'ādetlü HM

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Çanā'at ser efrāzed ey merd-i hūş
Ser-i pür çamā' ber ne-yāyed zi dūş⁸⁰⁰

⁸⁰⁰ Beyit ... dūş NA, HME: - HM

(1/55) DER ŞİFAT-I FĀSIK MĪ GÜYED*

Hest fāsıķ rā se ḥaşlet der nihād
Fāsıķuñ zāt u ṭab'ında üç ḥaşlet vardur.

Bāşed evvel der dileş ḥubb-ı fesād
Evvel bu ki anuñ ḳalbinde fesād u nā-meşrū'a muḥabbet ola.

Ḥırfe-eş āzürden-i ḥalk-ı Ḥudāst
Anuñ şan'at u 'ādeti Ḥaḳ te'ālānuñ ḥalkını incitmekdür.

Dür dāred ḥod<eş> rā ez reh-i rāst
Kendüsini şırāt-ı müstaḳımden ırak tutar.

* 1/55 HM 59a, NA 41a, HME 47a

(1/56) DER ŞIFAT-I ŞAKĪ MĪ GÜYED *

Hest zāhir se ‘alāmet der şakī

Şakīde üç ‘alāmet zāhirdür.

Mī hored dā’im harām ez ahmaķī

Ahmaķlıǵından dā’im harām yir.⁸⁰¹

Bī-ṭahāret bāşed u bī-gāh hīz

Ṭahāretsiz ü ‘ibādetsiz ü vaķitsiz kākııcı ola. Aşlā namāz ile muķayyed olmaz,⁸⁰² kuşlıǵa deǵin yatar.

Hem zi ehl-i ‘ilm bāşed der girīz

Hem ehl-i ‘ilmnden kaçmaķda olur.

Ey pūser megrīz ez ehl-i ‘ulūm

Ey oǵul ‘ālimlerden kaçma.

Tā ne-sūzed mer torā nār-ı semūm

Tā seni ıssı āteş yakmaya. Nār-ı semūmdan murād āteş-i düzahdur. Egerçi semūm ıssı yel ma’nāsınadur ki gündüz eser ü harūr ıssı yeldür ki gice eser ü ‘aks üzre daħı isti’māl olunur.

Tā tūvānī hīç kes rā bed me-gūy

Mādāmki kādırsün hīç kimseye nā-ma’kül söyleme.

Pīş-i merdüm hem zi bāb-ı hod me-gūy

Ḥalk katında hem kendü huşuşuñdan söyleme. Murād kendüni medħ eyleme dimekdür.

Bā ṭahāret bāş u pākī pīşe kon

Ṭahāretle ol u pākliǵı pīşe vü ‘ādet eyle.⁸⁰³

* 1/56 HM 59a, NA 41a, HME 47a

⁸⁰¹ Mī ... yir. NA, HME : -HM

⁸⁰² olmaz HM : degül NA, HME

⁸⁰³ Bā ... eyle. NA, HME : -HM

V'ez 'azāb-ı gūr nīz endīşe kon
Ve kabir 'azābından dağı katı olduđın⁸⁰⁴ endīşe⁸⁰⁵ vü fikr eyle. Zīrā ekşer kabir
'azābı cisme bol tokınuğından olur.

⁸⁰⁴ katı olduğın HME : - HM, NA

⁸⁰⁵ endīşe NA : - HM, HME

(1/57) DER ŞİFAT-I BAĞİL Mİ GÜYED*

Se ‘alāmet zāhir āmed der bağil
Bağilde üç ‘alāmet zāhir geldi.

Bā to gūyem yād gīreş ey hağil
Ey hağil, saña diyeyüm anı yād tut. Hağil, bunda dost ma‘nāsınadır.

Evvelā ez sā’ilān tersān buved
Evvelā dilencilerden havf idici ola.

V’ez belā-yı cū‘ hem lertzān buved
Ve açlık belāsından ditreyici ola.

Çün resed der reh be hū’iş u āşinā
Çünkü yolda hūşm u āşināsına irişe

Bogzred çü bād u gūyed merhabā
Andan bir nesne taleb eylemek⁸⁰⁶ havfından ötüri yel gibi geçer ü merhabā dir.⁸⁰⁷

Nebved ez māleş kesī rā fāyide
Anuñ mālından bir kimseye fāyide olmaz.

Kem resed bā kes zi hū’āneş mā’ide
Anuñ sofrası ta‘āmından kimseye naşīb ü mā’ide az irişür.

* 1/57 HM 59b, NA 41a, HME 47b

⁸⁰⁶ eylemek NA, HME : eylememek HM

⁸⁰⁷ Andan bir nesne taleb eylemek havfından ötüri ~ yel gibi geçer ü merhabā dir. HM

(1/58) DER BEYÂN-I HÂCET HÂSTEN MÎ GÜYED*

Hâcet-i hod râ me-cüy ez zişt rüy

Kendü hâcetüñi zişt rüydan isteme.

Ân ki dâred rüy-i hûb ez vey be cüy

Ol kimse ki hûb yüz şutar, murâduñi andan iste. Uşlubü'l- hayr 'inde hisâni'l-vücüh.

Beyit

(Mefâ'ülün mefâ'ülün fe'ülün)

Me-ber hâcet be nezdîk-i türş rüy

Ki ez hüy-yi bedeş fersüde gerdi^{808 809}

Mü'minî râ bâ to çün üftâde kâr

Bir mü'minüñ çünki senüñle işi düşdi. Ya'nî saña ihtiyâc 'arz eyledi.

Tâ tüvânî hâcet-i ü râ ber âr

Mâdâmkî kâdîrsün anuñ hâcetüñi hâşıl eyle.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Ber âverden-i kâm-ı ümmîd-vâr

Bih ez kayd-ı bendî şikesten hezâr

Hâcet-i hod râ coz ez sulţân me-h'âh

Kendü hâcetüñi sulţânüñ gayrısından isteme.

Çün be h'âhî yâft ez derbân me-h'âh

Çünki murâduñi sulţândan bulsañ gerek, şapucıdan isteme. Çünki huşûl⁸¹⁰-ı murâd Hâk te'âlâ hazreti tarafından müyesser ola. Anı halk-ı 'âlemden taleb eyleme dimekdür.

* 1/58 HM 59b, NA 41b, HME 47b

⁸⁰⁸ Beyit ... kerdî NA, HME : - HM

⁸⁰⁹ Sa'di-i Şirâzî, Gülistân, Be-kuşîş-i Halîl Hatîb Rehber, Tahran: 1348/1969, s. 256.

Ez vefāt-ı düşmenān şādī me-kon
Düşmenlerüñ vefātından sevinmeklik eyleme.

Ez kesī piş-i kesī dādī me-kon⁸¹¹
Bir kimseden bir kimsentüñ öñünde bir dād u şikāyet eyleme.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Me-kon şādmānī be merg-i kesī
Ki dehret nemāned pes⁸¹² ez vey besī

⁸¹⁰ huşül NA, HME : - HM

⁸¹¹ me-kon NA, HME : me-ḥāh HM

⁸¹² pes NA , HME : - HM

(1/59) DER ŞIFAT-I KANĀ‘AT MĪ GÜYED*

Bā kanā‘at sâz dâ‘im ey püser

Ey oğul dāyim kanā‘at u fakr ile geçin.

Gerçi hîç ez fakr nebved telh-ter

Egerçi fakrdan acırek ü müşkilrek hîç olmaz.

Qıṭ‘a

(*Mef‘ülü fâ‘ilätü mefâ‘ilü fâ‘ilün*)

Z‘ebnâ-yı dehr vaqt-i kesî hoş nemî şevd

Hoş vaqt ân ki mu‘tekif-i genc-i ‘uzletest

Her sifleî be-konc-ı kanā‘at kücâ bered

İn vaqt der hazâne-i erbâb-ı himmetest⁸¹³

Her seher ber hîz ü istiğfâr kon

Her seher kalk u istiğfâr eyle. Lâ şağîrete me‘a'l-ısrâri ve lâ kebîrete me‘a'l-istiğfâr.

Fırşatî eknün ki dârî kâr kon

Şimdi bir fırsat ki tutarsun kâr ü ‘amel eyle.

Qıṭ‘a

(*Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül*)

Me-deh fırsat ez dest eger bâyedet

Ki güy-ı sa‘âdet zi meydân berî

Ki fırsat ‘azîzest çün fevt şüd

Besî dest-i hasret be dendân berî

Hem-nişîn-i hod râ gaybet me-kon

Kendü müşâhibüñi gıybet eyleme.

Gayr-ı Şeytân ber kesî la‘net me-kon

* 1/59 HM 60a, NA 41b, HME 48a

⁸¹³ Qıṭ‘a ... himmetest NA, HME: - HM

Şeytân'dan gayrı bir kimse üzre la'net eyleme.

Çün şevded her rüz der 'âlem cedîd
Çünkü 'âlemde her gün yeñi ola, ya'nî her gün⁸¹⁴.

Ez günâhân tevbe mî bâyed güzîd
Günâhlardan tevbe ihtiyâr⁸¹⁵ eylemek⁸¹⁶ gerek.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Ne-rîzed Hudây âb-rüy-ı kesî
Ki rîzed günâh⁸¹⁷ âb-ı çeşmeş besî

Her ki rā tersî ne-bāşed ez Hudā
Her kimüñ ki Allāhu tebārek ü te'ālādan bir havfı olmaya

Hağ be tersāned zi her çîzî revā
Hağ te'ālā hazreti anı her nesneden kōrğudur.

Tā tüvānî hācet-i miskīn ber ār
Mādāmki kādırsün miskīnüñ hācetini hāşıl eyle.

Tā ber āred hācetet rā Kirdigār
Tā Hağ te'ālā hazreti senüñ hācetüñi hāşıl ide.

Hest mālet cümle der kef 'āriyet
Senüñ cemî' mālūñ elüñde 'āriyetdür.

Ger be-māned ez to bāşed zāriyet
Eger senden çala, saña fiğān ü 'azāb olur.

Beyit

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Pes ez bürden ü gird kerden çü mür
Ne-ğür biş ez ān ket hūred kirm-ı gür

⁸¹⁴ ya'nî her gün HM, HME : - NA

⁸¹⁵ ihtiyâr HM, HME : - NA

⁸¹⁶ eylemek NA, HME : - HM

⁸¹⁷ günâh NA, HME : -HM

‘Āriyet rā bāz mī bāyed sipord

‘Āriyeti girü teslīm eylemek gerek.

Hîç kes dîdî ki zer bā ħod be-bürd⁸¹⁸

Hîç kimseyi gördüñ mi ki altunu kendüsiyle ħabre iletđi?

Ĥāşıl ez dünyā çe bāşed ey emîn

Ey emîn, dünyādan ħāşıl ne olur?

Nüh gezî kerbās u dü se gez zemîn

Bir⁸¹⁹ toĥuz arşun bez ü iki üç arşun yir.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Eger pehlivānî vü ger tîĝ zen

Ne-ĥāhî be der bürden illā kefen

Her çe dādî der reh-i Ĥaĥ ān tost

Ĥaĥ yolında her ne ki virdüñ, senüñ içündür ü saña mahşüşdur.

Ānçe mänd ez to belā-yı cān-ı tost

Ol nesne ki senden ħaldı, senüñ⁸²⁰ cānuñuñ belāsıdır. Zîrā saña ‘azāb olmaĝa sebebdür.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Berend ez cihān bā ħod aşĥāb-ı rāy

Fürü-māye māned be ĥasret be cāy

Her ki bā endek zi Ĥaĥ rāzî şeved

Her kim ki şey’-i ħalîl⁸²¹ ü kifāf-ı nefis ile Ĥaĥ te‘ālā ĥazretinden rāzî ola.

Ĥācet-i ü rā Ĥudā ħāzî şeved

Ĥaĥ te‘ālā ĥazreti anuñ ĥācetin ħazā vü ħāşıl idici ola.

Hest dünyā ber mişāl-i cifeî

⁸¹⁸ be-bürd NA, HM : ne-bürd HME

⁸¹⁹ bir NA, HME : - HM

⁸²⁰ senüñ NA, HME : - HM

⁸²¹ ħalîl NA, HME : - HM

Dünyā bir cīfe gibidür.

Bogzer ez vey gerçi dārī behreī

Andan geç, egerçi bir naşīb tütarsun. Ba'zı nüsaḥda böyle vākı' olmışdur.

Hest dünyā ber mişāl-i қаtreī

Dünyā āhirete⁸²² nisbet bir қаtre gibidür.

Bogzer ez vey gerçi dārī zerreī

Andan geç, egerçi bir zerre tütarsun. Murād dünyānuñ cemī'inden ferāgat eyle dimekdür.

Her ki sāzed ber ser⁸²³-i pol ḥāneī

Her kim ki köpri başında bir ḥāne düze, ḥālen ki anda iḳāmet eylemez.

Nīst 'āqıl ü buved dīvāneī

Ol 'āqıllu degüldür, bir dīvānedür.

Beyit

(Fe 'ülün fe 'ülün fe 'ülün fe 'ül)

Ne ez ma'rifet bāşed u 'aql u rāy

Ki der reh koned kārvanī serāy

Ez Ḥudā nebved revā cūsten ğinā

Ḥudā'dan ğinā istemek revā vü ma'ḳül olmaz.

Hest mü'min rā ğinā renc ü 'anā

Ġinā, mü'mine renc ü 'anādur. Zīrā sebep-i bu'd olmak iḳtimāldür.

Faḳr u dervīşī şifā-yı mü'minest

Faḳr u dervīşlik mü'minüñ şifāsıdır.

Z'ānki ender vey şafā-yı mü'minest

Zīrā ki anda mü'mine şafā vardur. Murād ve mine'l-'işmete en lā teḳ..... ḥasbince 'adem-i ḳudret ḥaṭā vü zünūbdan ma'şüm u maḥfūz olmağa sebep idügin iş'ārdur.⁸²⁴

Māl u evlādet be ma'nā düşmenend

Senüñ māl u evlāduñ ma'nāda saña düşmenlerdür.

⁸²² āhirete NA, HME : āhiretde HM

⁸²³ ser NA, HME : - HM

⁸²⁴ murād ... iş'ārdur. NA, HME : - HM

Gerçi nezdîk-i to çeşm-i rüşenend

Egerçi senüñ katuñda çeşm-i rüşenlerüñdür.

İnnemā evlādüküm rā yād gîr

İnnemā evlāduñı yād tüt.

Māl ü mülk-i ĩn cihān rā yād gîr

Bu cihānuñ māl u mülkini bî-beķā olduĝın yād tüt. Ķavluhu te‘ālā: Yā eyyühe'l-lezīne āmenü inne men ezvācıküm ve evlādıküm ‘adüvven leküm fahzerühüm⁸²⁵ ü Ķavluhu te‘ālā: İnnemā emvālüküm ve evlādüküm fitnetün⁸²⁶

Merd-i reh rā büd-ı dünyā sūd nîst

Merd-i rāh ki murād sālîk-i tarîķ-i ‘aşķdur dünyānuñ vücudı sūd degüldür. Zîrā ki iltifātı yoķdur.

Hergizeş endîşe-yi nā-büd nîst

Belki hergiz aña nā-büd fikri yoķdur. Murād sālîk-i tarîķ-i ‘aşķ katında dünyānuñ vücudı vü ‘ademi berāber idüĝin beyāndur.

Her ki ez şıdķeş dilî⁸²⁷ şāfî buved

Her kim ki şıdķdan anuñ göñli şāfî ola

Ħırķaî vü loķmaî kâfî buved

Aña bir Ħırķa vü bir loķma kâfî olur.

Ān ki der bend-i ziyādet mî şeved

Ol kimse ki kifāf-ı nefsdan ziyāde Ķaydında ola

Dür ez ehl-i sa‘ādet mî şeved

Sa‘ādet ehlinden dür olur. Zîrā nefis-perver olur. Ehl-i sa‘ādetden murād evliyā’ullāhdur.

Bendegān-ı Ħaķ çü cān rā bāhtend

Ħaķ te‘ālānuñ bendeleri çünki cānlarını fedā eylediler.

Esb-i himmet tā şüreyyā tāhtend

⁸²⁵ Yā... fahzerühüm “Ey iman edenler, haberiniz olsun ki, eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olan vardır, o halde onlardan sakının!” Tegabun, 64/14.

⁸²⁶ innemā...fitnetün “Ve iyi biliniz ki, mallarınız ve evlatlarınız birer imtihan aracından başka birşey değildir” Enfal, 8/28.

⁸²⁷ dilî NA, HME : dil HM

Himmet atını şüreyyāya çapdılar. Murād rāh-ı Hāḡ'da bezl-i rūḡ sebebi ile 'ālī-ḡadr oldılar dimekdür.

Tā ne-bāzī der reh-i Hāḡ ānçe hest
Mādāmki Hāḡ yolında bezl ü iḡsān eylemeyesün, ol nesne ki vardur,

Ānçe mī bāyed kücā⁸²⁸ āyed be dest
Ol nesne ki gerekdür, murād vişāl-i Hāḡ'dur ḡanda ele gelür?

Der seḡā küş ey birāder der seḡā
Ey birāder seḡāya çalış, seḡāya.

Tā bi-yābī ez pey-i şiddet rehā
Tā ki şiddetden şofıra rehā bulasun. Şiddet ḡatılık ma'nāsınadur ki murād derd ü belādur. Rehā yumuşaḡlık ma'nāsınadur ki murād ḡuzūr u şafādur.

Beyit

(Fe 'ülün fe 'ülün fe 'ülün fe 'ül)

Kerem ḡānde-em sīret-i serverān
Ġalaḡ güftem aḡlāḡ-ı peyḡamberān

Bāş peyveste civān-merd ey eḡī
Ey eḡī, muttaşıl civān-merd ü seḡī ol.

Z'ānki nebved düzahī merd-i seḡī
Zīrā ki seḡī kimse cehennemlü olmaz.

Der ruḡ-ı merd-i seḡī nūr u şafāst
Seḡī merdüñ yüzinde nūr u şafā vardur.

Z'ānki der cennet ḡarīneş Muştafāst
Zīrā ki cennetde anuñ ḡarīn ü hem-sāyesi Muştafā'dur şallā'llāhu 'aleyhi ve sellem.

Eşḡyā rā bā cehennem⁸²⁹ kār nīst
Seḡīlerüñ düzah ile işi yokdur.

Cāy-ı mümsik coz miyān-ı nār nīst
Bahīlüñ yeri āteş içinden ḡayrı degüldür.

⁸²⁸ kücā NA, HME : key HM

⁸²⁹ rā +HM

Hak te'ālā ber der-i cennet nūvišt
Hak te'ālā ḥazreti cennetūñ⁸³⁰ kapusı üzre yazdı.

İn ki cāy-ı esḥuyā bāşed behišt
Bunı ki⁸³¹ seḥīlerūñ yeri cennet ola.

Kār⁸³²-ı ehl-i buḥl rā telbīs dān
Ehl-i baḥīlūñ işini telbīs ü nā-ma'ḳül bil.

Der cehīmeş hem-dem-i İblīs dān
Dūzaḥda anı İblīs'e hem-dem u muşāhib bil.

Hīç mümsik negzered sūy-ı behišt
Hīç baḥīl cennet cānibine uğramaz.

Belki ü rā key resed būy-ı behišt
Belki oña cennet rāyiḥası kaçan irişür?

Beyit

(Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün)

Baḥīl būy-ı Ḥudā neşneved biyā Ḥāfız
Piyāle gīr ü kerem verzed ez-żimām 'Alī⁸³³

Ān ki mī ḥānend merdī rā saḳar
Ol nesneyi ki aña saḳar oḳurlar. Ya'nī Ḳur'ān-ı 'azīmde ki saḳar vardur.

Ehl-i kibr ü buḥl rā bāşed maḳar
Kibr ü buḥl ehline maḳar oldur. Saḳar, cehennem ṭabaḳātından bir ṭabaḳanuñ ismidür.
Maḳar, ḳarār idecek yirdür.

Ey pūser der merdümī meşhūr bāş
Ey oḅul, kerem ü merdümlikde meşhūr ol.

Ez baḥīlī vü tekebbür dūr bāş
Baḥīllikden ü kibirden ırāḳ ol.

Bā seḳā bāş ü tevāzū' pīşe gīr

⁸³⁰ cennetūñ HM : cennet NA

⁸³¹ ki HM, NA : çünki HME

⁸³² Kār HM : - NA

⁸³³ Divan-ı Ḥāfız, s. 299.

Seha ile ol u tevāzū'ı kendüñe⁸³⁴ şan'at u 'ādet tut. Ya'nī tevāzū' eyle.

Tā şevved rŭy-ı dilet bedr-i mŭnŭr

Tā ki senŭñ albŭñ yŭzi bedr-i mŭnŭr ola. Murād nŭr-ı ilāhŭ ile albŭñ mŭnevver ola dimekdŭr.

⁸³⁴ kendüñe NA: - HM

(1/60) DER BEYÂN-I EF'ÂL-İ ŞEYTÂNÎST*

Çār ḥaşlet fi'l-i Şeytānī buved

Dört ḥaşlet Şeytān'a mensüb fi'ildir.

Dāned ĩnhā her ki raḥmānī buved

Bunları bilür her kim ki raḥmānī ola.

'Aṭse-yi merdüm çü begzeşt ez yekī

Kişinüñ 'aṭsesi çü birden geçdi,

Bāşed ān⁸³⁵ ez fi'l-i Şeytān bī-şekī

Ol 'aṭse şeksiz Şeytān'uß fi'linden olur.

Ḥūn-ı bīnī nīz ez Şeytān buved

Burnuß kanı daḥı Şeytān'dan olur.

Ān ki zāhir düşmen-i insān⁸³⁶ buved

Ol Şeytān ki insānuñ düşmeni idügi zāhir ola.

Ḥāmyāze fi'l-i Şeytānest ü key

Eslemek ü kuşmak Şeytān'uß fi'lidir.

Ey püser eymen me-bāş ez mekr-i vey

Ey püser anuß mekrinden emīn olma. Ḥāmyāze vü ḥāmyāz eslemek ma'nāsınadır.

* 1/60 HM 62b, NA 43a, HME 49b

⁸³⁵ ān NA, HME : -HM

⁸³⁶ insān NA, HME : ĩşān HM

(1/61) DER ŞİFAT-I MÜNĀFIK MĪ GÜYED*

Dür bāş ey h̄āce ez ehl-i nifāk

Ey kişi, ehl-i nifākdan ırak ol.

Der cehennem dān münāfik rā vişāk

Münāfikūñ vişākı vü maķāmını cehennemde bil. Vişāk, h̄ücre ma'nāsınadır.

Se 'alāmet der münāfik zāhirest

Münāfikda üç 'alāmet zāhirdür.

Z'ān sebeb maķhūr-ı ķahr-ı Kāhirest

Ol sebebden ķāhırün ķahrınıñ maķhūrıdır. Kāhır'dan murād Haķ te'ālā h̄azretidür.

Va'dehā-yı ū heme bāşed hılāf

Anuñ cemī' va'dleri hılāf olur ki birisini yirine getürmez.

Ķavl-i ū nebved be ğayr ez kizb ū lāf

Anuñ sözi kizb ū lāfdan ğayrı olmaz.⁸³⁷

Mü'minān rā kem ri'āyet mī koned

Mü'minlere az ri'āyet ider.⁸³⁸

Hem emānet rā hıyānet mī koned

Hem emānete hıyānet ider.

Nĭst der va'de münāfik rā vefā

Va'dede münāfikūñ vefāsı olmaz.⁸³⁹

Z'ān ne-bāşed der ruḥeş nūr u şafā

Ol sebebden anuñ yüzinde nūr u şafā olmaz.

Tā ne-pendārī münāfik rā emīn

Zīnhār münāfikı emīn şanmayasun.

* 1/61 HM 63a, NA 43b, HME 50a

⁸³⁷ olmaz NA : olmaya HM

⁸³⁸ ider NA : ide HM

⁸³⁹ olmaz HM : yokdur HME, NA

Nĭst bādā eŝerreŝ ez rŭy-ı zemĭn
Anuñ ŝerri⁸⁴⁰ yir yŭzinden yoę olsun.

Ez mŭnāfiķ ey pŭser perhĭz kon
Ey oğul, mŭnāfiķdan perhĭz ũ hağer eyle.

Tĭę rā ez behr-i ķatleŝ tĭz kon
Tĭęuñı anuñ ķatlı ũ helākuñdan űtŭri keskin eyle.

Bā mŭnāfiķ her ki hem-reh mĭ şeved
Her kim ki mŭnāfiķa yoldaş olur,

Menzil-i ũ der teh-i ķeh mĭ şeved
Anuñ menzili ķāhuñ dibinde olur. Ķavlulu te'ālā: Ĭnne'l-mŭnāfiķine fi'd-derki'l-
esfeli.⁸⁴¹ Teg, bunda dip ma'nāsınadır. Ćehden murād, cehennem ķapusıdır.⁸⁴²

⁸⁴⁰ ŝerri HM : sűzi NA

⁸⁴¹ Ĭnne...esfeli "Ŗŭphesiz mŭnafıķlar cehennem in en alt tabakasındadırlar." Nisa, 4/145

⁸⁴² cehennem ķapusıdır HM : ķāh-ı dŭzaędur NA

(1/62) DER ŞIFAT-I TAQVĀ MĪ GÜYED*⁸⁴³

Se ‘alāmet bāşed ender muttakī
Muttakīde üç ‘alāmet olur.

Key şevved nisbet takī rā bā şakī
Muttakīnūñ şakīye kaçan münāsebeti vü müşābeheti olur?

Ber hāzer bāş ey takī ez yār-ı bed
Ey şālīh, yaramaz yoldaşdan hāzer üzre ol. Yaramazdan murād fāsıq u şakīdür.

Tā ne-yendāzed torā der kār-ı bed
Tā seni nā- ma‘kūl ü nā-meşrū‘ işe atmaya.

Kem reved zıkr-i dürüğeş ber zebān
Kizb zıkr-i anuñ zebānı üzre az vākı‘ olur.⁸⁴⁴

Ez tarīk-i kizb bāşed ber kerān
Kizb tarīkinden kenār üzre ola.

Ez helāl-i pāk kem gīrend kām
Pāk⁸⁴⁵ helālden az murād tutarlar.

Tā ne-yüfted ehl-i taqvā der harām
Tā ehl-i taqvā tā harāma düşmeye.

* 1/62 HM 63b, NA 43b, HME 50b

⁸⁴³ Der Şıfat-ı Taqvā Mī Güyed HM, HME: Der Şıfat-ı ‘Alāmet-i Müttakī NA

⁸⁴⁴ olur HM : ola HME, NA

⁸⁴⁵ merd + HM

(1/63) DER BEYÂN-I EHL-İ CENNET *846

Her ki rā bāşed se haşlet der sirişt
Her kimüñ ki zātında üç haşlet ola,

Bāşed ān kes bī-şek ez ehl-i behişt
Ol kimse şeksiz ehl-i behiştten olur.

Şükr der na‘mā vü şabr ender belā
Ni‘metlerde şükr ü belāda şabr.

Mī dehed āyine-i dil rā cilā
Göñül āyinesine ol cilā vü⁸⁴⁷ şafā virür.

Her ki müstağfir buved ender günāh
Her kim ki günāhda istiğfār idici ola,

Hağ zi nār-ı düzaheş dāred nigāh
Hağ te‘ālā hażreti anı düzağ āteşinden nigāh tutar. Ya‘nī hıfz eyler.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Be-ters ez günāhān-ı hıvīş ey⁸⁴⁸ nefis
Ki rüz-ı kıyāmet ne-tersī zi kes

Her ki tersed ez ilāh-ı hıvīştēn
Her kim ki kendünüñ Allāh'ından qorqar

Hıāhed ü ‘özü-i günāh-ı hıvīştēn
Ol kimse kendü günāhınıñ ‘özüñ⁸⁴⁹ ister.

* 1/63 HM 63b, NA 44a, HME 50b

⁸⁴⁶ Der Beyān-ı Ehl-i Cennet HME: Der Beyān-ı Şükr-i Na‘mā Mī Güyed HM, NA

⁸⁴⁷ cilā vü NA, HME: - HM

⁸⁴⁸ ey HM: ĩn HME, NA

⁸⁴⁹ ‘özüñ HM: ‘özüñi NA, HME

Meşnevî

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Kunūnet ki çeşmest eşkî be-bār

Zebān der dehānest ‘özü biyār

Ne peyveste bāşed revān der beden

Ne hem-vāre gerded zebān der dehen

Kunūn bāyedet ‘özü-i taşşır güft

Ne çün nefis-i nāṭıq zi güften be-ḥuft⁸⁵⁰

Ma‘şiyet rā her ki pey-der-pey koned

Her kim ki ma‘şiyeti biri biri ardınca ide

İzideş ez ehl-i rahmet key koned

Ḥak te‘ālā ḥazreti anı kaçan rahmet ü cennet ehlinden eyler?

Ey püser dā’im be istiğfār bāş

Ey oğul, dāyim istiğfār ile ol.

V’ez bedān ü müfsidān bızār bāş

Ve fāsıqlardan u müfsidlerden ırak⁸⁵¹ u bızār ol.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

Her ān kes ki bā pārsāyān nişest

Zi zincir-i nā pārsāyān be-rest⁸⁵²⁸⁵⁰ Meşnevî ... be-ḥuft NA, HME: - HM⁸⁵¹ ırak HM: dūr NA, HME⁸⁵² Beyit ... be-rest NA, HME: - HM

(1/64) DER BEYÂN-I FAZĪLET-İ ŞADAKA MĪ GÜYED*

Ger konī ḥayrī be dest-i ḥı̄ş kon
Eger Allāh için bir ḥayr eylerseñ kendü elüfle eyle.

Ḥayr-ı ḥod rā vaḳf her dervīş kon
Kendü mālufı her dervīşe vaḳf eyle. Bundan murād mālufı dervīşlere bezl eyle
dimekdür. Ḥayr-ı şānī māl ma'nāsınadır. Niteki bu āyet-i kerīme de eyledür Ḳavluhu
te'ālā: Ve innehu li-ḥubbi'-ḥayri le-şedīdün.⁸⁵³

Yek direm k'ān rā be dest-i ḥod dehend⁸⁵⁴
Bir dirhemi ki anı kendü elleriyle virürler.⁸⁵⁵

Bih buved zān kez pey-i ü şad dehend
Yegdür andan ki andan şofra yüz virürler.⁸⁵⁶

Ger be-baḥşī ḥod yekī ḥurmā-yı ter
Eger kendüñ bir tāze ḥurmā bağışlayasun,

Bihter ez ba'd-ı to şad mişḳāl-i zer
Senden şofra yüz mişḳāl altun bağışlamaḳdan yegrekdür.

Meşnevī

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

Zer ü ni'met eknün be-dih kân-ı tost
Ki ba'd ez to bîrün zi fermân-ı tost

Perişân kon imrüz gencîne çüst
Ki ferdâ kilīdeş ne der dest-i tost

* 1/64 HM 64a, NA 44a, HME 51a

⁸⁵³ ve innehu..le-şedīdün "Ve o, mal sevgisine de aşırı derecede düşkündür." Adiyat, 100/8

⁸⁵⁴ dehend HM, NA: dehed HME

⁸⁵⁵ virürler HM, HME: vireler NA

⁸⁵⁶ virürler HM: vireler HME, NA

To bā ḥod be ber tūşe-i ḥı̄ştēn
Ki şefkāt ne-yāyed zi ferzend ü zen

Kesī gūy-ı devlet zi dīnī be-bürd
Ki bā ḥod naşībī be ‘uqbā be-bürd

Her çe baḥşīdī me-kon bā ü rucū‘

Her ne ki bağışladuñ aña rucū‘ eyleme. Ya‘nī andan girü alma.

Ger zi pā üftādeī ez dest-i cū‘

Eger ayakdan düşmiş iseñi faqr u cū‘ elinden, ya‘nī her ne kadar faķır olur iseñi

İn bedān māned ki şaḥşī kay koned

Bu murād u iḥsāndan rucū‘dur,⁸⁵⁷ aña beñizer ki bir şaḥış kuşar.

Bāz meyl-i ḥürden ān kay koned

Girü ol kay olunmuş yemege meyl ide. Mısrā‘-ı evvelde olan kay maşdardur. Mısrā‘-ı şānīde olan kay ism-i maşdardur. Bu i‘tibār ile kâfiye bulunır, vaşl⁸⁵⁸ hemze iledür ki kaydür.

Bā püser ger çizī key baḥşed peder

Baba⁸⁵⁹ oğluna⁸⁶⁰ bir nesnecik iḥsān ide.

Mī sezed ger bāz gired ez püser

Lāyıkdur eger oğlundan⁸⁶¹ girü tuta, ya‘nī girü ala.

Ey püser bā māl ü zer şādī me-cūy

Ey oğul, māl ü zer ile mesrūr itme.⁸⁶² Ya‘nī māl ü zerüm vardur diyü mesrūr olma.

Ān çe kes rā dāde-i dīger me-gūy

Ol nesneyi ki kimseye virmişün,⁸⁶³ girü söyleme.

Şādī-i dünyā ser-ā-ser ğam buved

Dünyānuñ sürürü başdan başa ğam olur. Zīrā ‘ākıbet ḥelāle⁸⁶⁴ ḥesāb u ḥarāma⁸⁶⁵ ‘azābdur. Ḥelālühā ḥisābün ve ḥarāmuḥā ‘azābün.

⁸⁵⁷ Bu ... rucū‘dur HM, HME: - NA

⁸⁵⁸ vaşl HM: vāşıl HME, NA

⁸⁵⁹ Baba HM: peder HME, NA

⁸⁶⁰ oğluna HM: püserine NA, HME

⁸⁶¹ oğlundan HM: püserinden NA, HME

⁸⁶² itme HM: isteme NA

⁸⁶³ virmişün NA, HME: virmiş HM

Sūr-ı ū rā der ‘aḳab mātem buved

Anuñ sūrınuñ şofında mātem olur. Sūr, bunda düğün ma‘nāsınadır.

Beyit

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

Hâfiz zi ğam ez girye ne-perdaht be-ḥande

Mātem-zede rā dā‘īye -i sūr ne-māndest ⁸⁶⁶

Emr-i lā tefraḥ zi dūnyā gūş dār

Dūnyā ehlinden⁸⁶⁷ lā tefraḥ emrini gūş u ḥıfz tut. Lā tefraḥ nehy-i ḥāzırdu. Bāb-ı rābi‘den ki ḥıṭāb Ḳarūn‘adur ki dūnyāda bir ḳudret ü ğınāya vāşıl oldı ki beyāni mümkin degüldür. Ḳavmi aña ayıtdılar ki saña virilen māl-i bī-gerāndan ötürı mesrūr olma, zīrā Ḳaḳ te‘ālā ḥazreti mesrūr olan kimseleri sevmez. Niteki Ḳaḳ te‘ālā ḥazreti buyurmışdur. Ḳavluhu te‘ālā: İz ḳāle lehu ḳavmuhu lā tefraḥ inne‘llāhe lā yuḥıbbu‘l-feriḥin.⁸⁶⁸

Cāy-ı şādī nıst dūnyā hūş dār

Dūnyā sūrūr yiri degüldür, ‘aḳıl tut, ya‘nī fehm eyle.

Şādımānān⁸⁶⁹ rā ne-dāred dūst Ḳaḳ

Ḳaḳ sübhānehu ve te‘ālā ḥazreti mesrūr olanları sevmez, ya‘nī dost tutmaz.

İn suḥan dārem⁸⁷⁰ zi üstādān sebak

Bu sözi üstādlardan ders tutarım. Āyet-i kerīmede ḥod muşarraḥdur.

Ger ferāḥ dārī zi fażl-ı Ḳaḳ revāst

Eger Ḳaḳ te‘ālānuñ fażl u iḥsānından sūrūr tutar iseñ revādur.

Līk ez dūnyā ferāḥ cūsten ḥaṭāst

Līken dūnyādan sūrūr istemek ḥaṭādur, ya‘nī dūnyā için mesrūr olmaḳ ḥaṭādur; zīrā fānīdür.

⁸⁶⁴ ḥelāle HM: helālḥa NA, HME

⁸⁶⁵ ḥarāma HM: harāmḥa NA, HME

⁸⁶⁶ Divan-ı Hâfiz, s. 28.

⁸⁶⁷ ehlinden HME: ecelinden HM, NA

⁸⁶⁸ İz...feriḥin “O zaman. kavmi ona şöyle demişti: Güvenme (böbürlenme), çünkü Allah, güvenenleri (böbürleneni) sevmez.” Kasas, 28/76

⁸⁶⁹ şādımānān HM, NA: şādımān HME

⁸⁷⁰ dārem HM: -NA

Ey püser bā miḥnet ü ğam ḥūy kon

Ey oğul, Ḥaḳ yolında miḥnet ü ğama ḥūy eyle.

Rūy-ı dil rā cānib-i dil-cūy kon

Göñlüñ yüzini dil-cūy cānibine eyle. Dil-cūydan murād Bārī te‘ālādur. Murād ḳalbūñi Ḥaḳ cānibine müteveccih⁸⁷¹ eyle dimekdür.

⁸⁷¹ müteveccih HME: teveccüh HM, NA

(1/65) DER BEYĀN-I NAŞĀYIḤ MĪ GÜYED*

Ḥūn u endūhest kūt-ı bendegān
Bendelerūñ kūtı vü ğidāsı ƙan u ğuşşadur.

Ġam ŧeved yār-ı feraḥ çü bendegān
Feraḥ isteyicilerūñ yārı ğam olur. Zīrā ğam, sebab-i sürürdur.⁸⁷²

Beyit

(Müfte 'ilün müfte 'ilün fā 'ilün)

Şād berānem ki dil-i mā ğamīst
K'āmeden-i ğam sebab-i ḥürremīst⁸⁷³

Her ki rā nebved be dil endīşeī
Her kimūñ ki göñlinde bir endīşe vü fikr olmaya

'Āķıbet ber pāy bīned tīşeī
'Āķıbet ayağı üzre bir tīşe görür. Murād be-her-ḥāl kendüsine külli zarar eyler dimekdür.

Ez çe mevcüd mī biyendīş ey püser
Ey oğul, fikr eyle, neden mevcüd u maḥlūksun? Ya'nī mā-yı menīden zāhir olmuşsun.

Her kesī dāred ğam-ı ḥ'īş ey püser
Ey oğul,⁸⁷⁴ her bir kimse kendü ğamını ıtar. Pes saña hem lāzımdur ki kendü ğamuñı yiyesün.

Kerd İzid mer torā ez nīst hest
Ḥaḥ sübhānehu ve te'ālā ḥazreti seni yoḥdan var eyledi.

Ez berāy-ı ān ki bāşī Ḥaḥ-perest
Ol sebabden ki Ḥaḥ-perest olasun, nefis-perest ü hevā-perest olmayasun.

* 1/65 HM 65b, NA 45a, HME 52a

⁸⁷² sebab-i sürürdur NA, HME: sebebi sürürdur HM

⁸⁷³ Beyit ... ḥürremīst NA, HME: - HM

⁸⁷⁴ oğul HM: püser NA

Tā to bāṣī bende-i ma'būd⁸⁷⁵ bāṣ

Mādām sen olasun, ma'būduñ bendesi ol.

Bā ḥayā vü bā seḥā vü cūd bāṣ

Ḥayā vü seḥā vü cūd ile ol. Ma'būddan murād Allāhu te'ālā ḥazretidür.

Megzerān der ḥ'āb u ḥūr eyyām rā

Eyyāmuñı ekl ü şürb ü nevmde geçürme.

Zinde dār⁸⁷⁶ ez zıkr şubḥ u şām rā

Zıkirde şubḥ u şāmı⁸⁷⁷ diri tut. Murād şubḥ u şām zıkr-i Ḥudā'yā meşgūl ol dimekdür.

Ḥ'āb kem kon evvel-i rüz ey püser

Günüñ evveli ya'nī ḥīn-i şabāḥ az uyu, ey oğul.⁸⁷⁸ Kem bunda nehy-i ḥāzırdur.⁸⁷⁹

Ḥ'āb kem kon, ḥ'āb me-kon ma'nāsına olup ma'nā böyle olmaḳ cāyızdır. Ey püser, ḥīn-i şabāḥ uyuma kim gündüzüñ duḥūlıyla böyle çok vākı' olur.⁸⁸⁰

Nefs rā ḥürden me-yāmüz ey püser

Nefsüñi yemege ögretme ey oğul. Murād nefsüñi keşret-i ta'āma mu'tād eyleme dimekdür.

Āḥir-i rüzet nikū nebved menām

Gün āhiri ya'nī āfitāb ğurüb iderken⁸⁸¹ ḥ'āb saña eyü vü laṭīf olmaz. Zīrā külli zararđur.

Pīşter ez şām ḥ'āb āmed ḥarām

Aḥşāmdan öñdinrek uyḳu⁸⁸² ḥarām geldi, ya'nī ḥarāmdur.

Ehl-i ḥikmet rā nemī āyed şavāb

Ehl-i ḥikmete şavāb u ma'ḳül gelmez.

Der miyān-ı āfitāb u sāye ḥ'āb

⁸⁷⁵ ma'būd HM, NA: maḳbūl HME

⁸⁷⁶ dār HM, HME: dārī NA

⁸⁷⁷ Zıkirde şubḥ u şāmı NA, HME: - HM

⁸⁷⁸ oğul HM: püser NA

⁸⁷⁹ Kem bunda nehy-i ḥāzırdur HM: Kem bunda nehy ma'nāsına i'tibār olunur HME, NA

⁸⁸⁰ Ḥ'āb ... olur HME, NA: - HM

⁸⁸¹ iderken HM: eylerken NA, HME

⁸⁸² uyḳu HM: ḥ'āb NA, HME

Āfitāb u sāye ortasında uyumaq.

Ey püser hergiz me-rev tenhā sefer
Ey oğul, hergiz yalñuz sefere gitme.

Bāşedet tenhā sefer⁸⁸³ reften⁸⁸⁴ hañar
Yalñuz sefere gitmek saña hañar u zarar olur.

Dest rā der ruḥ zeden şūmest ü şūm
Ol yüze urmaq şūmdur, şūmdur.

İstimā'-ı 'ilm kon z'ehl-i 'ulūm
Ehl-i 'ulūmdan 'ilm istimā' eyle. Tā bu zıkr olunan senüñ ma'lūmın ola. 'Ulūmdan murād 'ulemādur.

Şeb⁸⁸⁵ der āyine nazār kerden hañāst
Gice āyineye nazār eylemek hañā vü zararđur.

Rūz eger bīnī to⁸⁸⁶ rüy-ı ḥod⁸⁸⁷ revāst
Sen eger gündüz yüzüñi görürseñ revā vü ma'küldür.

Ḥāne ger tārīk ü ger⁸⁸⁸ tenhā⁸⁸⁹ buved
Eger senüñ ḥāneñi tārīk ü tenhā ola,

Mūnisī bāyed ki nezdīket buved
Bir mūnis gerek ki senüñ katufıda ola. Ba'zı nüsaḥda tehā vü tarīket vāqı' olur.⁸⁹⁰

Dest rā kem zen to der zīr-i zeneḥ
Sen elüñi çenenüñ⁸⁹¹ altına az ur,⁸⁹² ya'nī koma.

Nezd-i ehl-i 'aql serd āmed çü yaḥ
Ehl-i 'aql katında bu ḥuşuş buz gibi şovuk geldi. Ziyāde na-ma'küldür.

⁸⁸³ sefer HME, NA: -HM

⁸⁸⁴ reften ~ tenhā NA

⁸⁸⁵ şeb HM, HME: - NA

⁸⁸⁶ to HME, NA: - HM

⁸⁸⁷ rā + HM

⁸⁸⁸ ger HM: - NA, HME

⁸⁸⁹ tenhā HM: tenhāyet HME, NA

⁸⁹⁰ Ba'zı ... olur NA: - HM, HME

⁸⁹¹ çenenüñ HM: - NA

⁸⁹² ur HM, NA: ço HME

Çār-pā der bār çün bīnī қаtār

Çār-pāyı çünki yükde қаtār görürsün.

Der miyān-şān der ne-yāyī zīnhār

Zīnhār anlarıñ ortasına gelmeyesün. Çār-pādan murād, bunda yük çeken hayvānlardur.

Tā fezāyed қadr u cāhet⁸⁹³ rā Ḥudā

Tā ki senüñ қadr u ‘izzetüñi Ḥudā ziyāde ide.

Rūz u şeb mī bāş dā’im der du‘ā

Gice vü gündüz⁸⁹⁴ dāyim du‘āda ol.

Tā şevēd ‘ōmret ziyāde der cihān

Tā senüñ ‘ōmrüñ cihānda ziyāde ola.

Rev nikūī kon⁸⁹⁵ ne-gūy ender nihān

Yūri, nihān eyūlik ile eyūlik eyle.

Tā ne-kāhed rūzīyet der rūzigār⁸⁹⁶

Tā zamānede senüñ rızkuñ nākış olmaya.

Ma‘şīyet kem kon be ‘ālem zīnhār

Zīnhār ‘ālemde ma‘şīyeti az eyle.

Her ki rū⁸⁹⁷ der fişķ u der ‘işyān konēd

Her kim ki fişķ u ‘işyāna teveccüh ü sa’y ide,

İzīd<eş> der rızķ-ı ū noқşān konēd

Ḥaқ te‘ālā ḥazreti anuñ rızķında noқşān eyler. Murād rızķımı nākış eyler dimekdür.

Kem şevēd rūzī zi güftār-ı dūrūğ

Yalan sözden rızķ eksik olur.

Der suḥan kezzāb rā nebved fūrūğ

Sözde kezzāba⁸⁹⁸ fūrūğ u leṭāfet olmaz. Bu hem ma‘nādur kezzābuñ sözinde fūrūğ u revnaķı olmaz.

⁸⁹³ cāhet HME, NA: cāhet HM

⁸⁹⁴ Gice vü gündüz HM: rūz u şeb NA, HME

⁸⁹⁵ kon NA: der HME

⁸⁹⁶ Tā ... rūzigār NA, HME: - HM

⁸⁹⁷ rū HM, NA : ū HME

Fāka āred h̄'āb-ı bisyār ey püser
Ey oğul, çok uyku fakr getirür.

H̄'āb kem kon bāş bīdār ey püser
Ey oğul, az uyu, uyanık ol.

Her ki der şeb h̄'āb 'uryān mī koned
Her kim ki gicede çıplak uyur,

Der naşīb-i h̄'ış noqşān mī koned
Kendüntüfi naşībinde noqşān eyler.⁸⁹⁹

Bevl-i 'uryān hem faķīrī āvered
Çıplak bevl eylemek hem faķīrlık getirür.

Endüh-i bisyār u pīrī āvered
Çok ğuşsa dağı pīrlık getirür. Pes ziyāde hāzer lāzımdur.

Der cenābet bed buved hürden ta'am
Cenābetde ya'nī cüntüb iken ta'am yimek yaramazdur.

Nā-pesendest ĩn be nezd-i hāş u 'ām
Bu nā-ma'ķıldür hāş u 'ām katında.

Rīze-i nān rā me-yefken zīr-i pāy
Nānuñ hürdesini ayağ altına bırakma.

Ger hemī h̄'āhī to ni'met ez Hūdāy
Eger sen Hāķ te'ālā hāzretinden ni'met isterseñ.

Şeb me-zen çārüb hergiz hāne der
Gice hergiz hāneye çārüb urma. Ya'nī gice eyle hāneñi süpürme.

Hāk-rübe hem me-neh der zīr-i der
Süpürilmiş hāki kapu altına koma. Ya'nī süpüründüyi kapunuñ ardına koma.

Ger be-h̄'ānī bāb u māmet rā be nām
Eger peder ü māderüñi nāmıyla oқыyasun. Ya'nī isimleriyle oқыyasun

Ni'met-i Hāķ ber to mī gereded hārām

⁸⁹⁸ kezzāba HME, NA: kezzābuñ HM

⁸⁹⁹ Der ... eyler HM: -NA

Ḥaḳ te'ālānuñ ni'meti senüñ üzertüñe ḥarām olur. Zīrā vālideyne ri'āyet ziyāde lāzımdur. Bāb, zebān-ı Fārisīde peder ü mām,⁹⁰⁰ māder ma'nāsınadır.

Ger be her çübī konī dendān ḥilāl

Eger her bir çüb ile dişüñi ḥilāl idestün.

Bī-nevā gerdī vü üftī der vebāl

Faḳīr olursun vü vebāle düşersün.

Dest rā hergiz be ḥāk ü gil me-şüy

Elüñi hergiz toprak u balçık ile yuma.

Ez berāy-ı dest şüsten āb cüy

Eli⁹⁰¹ yumaḳdan ötüri şu iste.

Ey püser ber āsitān-ı der me-şīn

Ey oḡul, ḳapunuñ eşiği üzre oturma.

Kem şeved rüzī zi kirdār-ı çünīn

Buncalayın işden rızḳ nāḳış olur. Me-şīn, me-nişīnden muḥaffefdür. Nitekim çinem iken çinem dirler. Fārisīde bunlaruñ emşāli çoḳdur.

Der ḥalācā ger ṭahāret mī konī

Ḥelā yirinde eger ābdest alasun,

Vaḳt-ı ḥod rā dān ki ḡāret mī konī

Bil ki kendü vaḳtüñi ḡāret ü talan eylersün.

Tekye kem kon nīz ber⁹⁰² pehlü-yı der

Ḳapunuñ yanı üzre az ṭayan.

Bāş dāyim ez çünīn ḥaşlet beder

Dāyim buncalayın ḥüydān ṭaşra vü dūr ol.

Cāme rā der ten ne-şāyed düḥten

Cāmeyi üstinde iken dikmek lāyık degüldür.

Bāyed ez merdān edeb āmūḥten

Merdlerden edeb öḡrenmek gerek.

⁹⁰⁰ mām HME: - HM, NA

⁹⁰¹ Eli HM: el HME

⁹⁰² ber HM, NA: her HME

Ger be dāmen pāk sāzī rūy-ı h̄'īş
Eger etek ile kendü yüzüñi pāk idesün,

Rūziyet kem gerded ey dervīş bīş
Ey dervīş, senüñ rızkuñ ziyāde nākış olur.

Dīr rev bāzār ü bīrūn āy zūd
Bāzāra geç git ü taşra tiz gel. Ya'nī bāzārdan tiz çık.

Z'an ki reften rā ne-yābī hīç sūd
Zīrā ki gitmegüñ hīç fāydasını bulmazsun.

Nīk nebved ger küşī ez dem çerāğ
Eyü olmaz, eger çerāğı nefesüñden söndüresün. Ya'nī üfürüp söndürme.

Reh me-dih dūd-ı çerāğ ender dimāğ
Çerāğüñ tütünine dimāğa yol virme. Zīrā külli zarārdur.

Kem zen ender rīş şāne müşterek
Ortağ tarağı şaķaluña az ur. Ya'nī ğayrılar taradığı tarak ile şaķaluñı tarama.

Ān ki hāş-ı ān to bāşed hoşterek
Ol tarak ki saña maḥşūşdur, laṭīfrekdür.

Ez gedāyān pārehā-yı nān me-her
Gedālardan nān pārelerini şatun alma.

Z'an ki mī āred fakīrī ey püser
Zīrā ki ol hālet ey püser fakīrlık getürür.⁹⁰³

Dūr kon ez hāne tār-ı 'ankebūt
Evden⁹⁰⁴ 'ankebütüñ yuvasını ırak eyle, ya'nī bozup gider.

Bāşed ender māndeneş noķşān-ı kūt
Anuñ ḳalmasından rızķ⁹⁰⁵ eksikligi olur.

Harc rā bīrūn zi endāze me-kon
Harcı miķdārından ziyāde eyleme.

Rīş-i huşķ-ı h̄'īş rā tāze me-kon

⁹⁰³ Zīrā ... getürür NA, HME: - HM

⁹⁰⁴ evden HM: hāneden NA, HME

⁹⁰⁵ rızķ HM, HME: azıķ NA

Kendü qurı şaçalufı taze eyleme. Ya'nî şaçalufı yaş tarax ile tara, qurı tarax ile tarama, zîrâ faqr getirür.

Dest res ger bāşedet tengî me-kon

Eger senüñ qüdrätüñ ola, tarlıq eyleme, vüs'at üzre harac eyle.

Çünki reh-vārî be reh lengî me-kon

Çünki yurgasun, ya'nî sür'atle gitmege qüdrätüñ vardur, aqsaklıq⁹⁰⁶ eyleme.⁹⁰⁷

⁹⁰⁶ aqsaklıq HM, NA: ahmaklıq HME

⁹⁰⁷ eyleme HM: - NA

(1/66) DER BEYÂN-I FEVÂ'İD-İ ŞABR*⁹⁰⁸

Tā şevî der rûzigâr ez şâbirân
Tā ki zamānede⁹⁰⁹ şâbirlerden olasun.

Rev me-kon ez dîden-i sahtî girân
Yüri, sahtlık u meşakkat görmekten kenâr eyleme.⁹¹⁰ Belki murâdına şafâ-yı hâtır ile
cefâ vü belâ yükini çek.

Ger turuş sâzî to rû ender belâ
Eger sen belâda yüzüñi ekşi idesün,

Hîş râ ez şâbirân meşmer helâ
Hele ya'nî muhakkak kendüñi şâbirlerden şayma.

Der belâ vaqtî ki şâbir nîstî
Belâda şol vaqt ki şâbir degülsün.

Nezd-i ehl-i şıdk şâkir nîstî
Ehl-i şıdk katında şâkir degülsün.

Bî-şikâyet şabr-ı to bâşed cemîl
Şabruñi, şikâyetsiz cemîl olur.

Bâ kesî kem kon şikâyet ez Celîl
Bir kimseye Allâhu te'âlâdan şikâyeti az eyle. Murâd bir kimseye Hüdâ'dan şikâyet
eyleme dimekdür.

Ger ne-bâşed fâhr ez dervîşet
Eger dervîşlikden⁹¹¹ saña bir fâhr u tefâhur olmaya,

Key be ehl-i fakır⁹¹² bâşed hîştet

* 1/66 HM 68a, NA 47a, HME 54a

⁹⁰⁸ Der Beyân-ı Fevâ'id-i Şabr NA, HME: - HM

⁹⁰⁹ zamānede NA, HME: zamāne HM

⁹¹⁰ eyleme NA, HME: eyle HM

⁹¹¹ dervîşlikden NA, HME: dervîş HM

⁹¹² ehl-i fakır NA, HME: bâ her fakır HM

Ehl-i fakr ile saña kaçan hışımlık u aşınalık olur?

Ger heme cünbiş⁹¹³ be fermān bāsedet

Eger senüñ cemī' hareket ü fi'lüñ Hâk te'ālānuñ fermānıyla ola,

Hürmet ez hidmet firāvān bāsedet

Saña hidmetden çok hürmet olur. Be fermān, Hâk taqdīrinde olmağ rüşendür.

Bende ez hidmet be 'uqbā mī resed

Bende, hidmetden 'uqbāya irişür.

Liken ez hürmet be Mevlā mī resed

Liken hürmetden Mevlā'ya irişür.

Hürmetet der hidmet ārām-ı dilest

Senüñ hürmetüñ hidmetde sükün-ı kalbüñdür ki hiç bir vecihle hātırā inkıbāz u elem gelmeye.

Her ki hidmet kerd merd-i muqbilest

Her kim ki muqbilān-ı dergāha hidmet eyledi, sa'ādetlü kimsedür. Zīrā ol hidmet sebebi ile rızā-yı Hudā'ya lāyık olur. Bu hem vecihdür, hidmetde hürmetüñ ārām-ı dilüñdür ki hiç bir vecihle tezelzül-pezir olmaya.

Ger ne-gerdī ey püser gird-i hilāf

Ey oğul, eger hilāf u 'inād eṭrāfına ṭolanmayasun. Ya'nī bunları terk eyleyesün.

Āngehī zībed torā der şabr lāf

Ol vaqt şabırda saña lāf urmağ yaraşur. Zīrā şabr-ı cümleye irişmiş olursun.

Ger hemī dārī ferağ rā intizār

Eger ferağ u sürūra intizār ṭutar iseñi,

Der belā nebved be şabret hiç kār

Belāda şabırla senüñ hiç işüñ olmaz. Zīrā mādāmki belā-keşlikde şābit kadem olup sürürü ferāmüş itmeyesün, şābirler zümresinden olmağa imkân olmaz.

⁹¹³ cünbiş NA, HM: çizī HME

(1/67) DER BEYÂN-I TECRİD Ü TEFİRİD MÎ GÜYED*

Ger şafâ mî bâyedet tecrîd şev

Eger safa şafâ gerekse şâhib-i tecrîd ol.⁹¹⁴

Ger hured-dârî zi ehl-i dîd şev

Eger 'aql tutar iseñ ehl-i nazardan ol. Mî bâyedet kelimesinde olan tâ hıtab içündür.⁹¹⁵

Terk-i da'vâ hest tecrîd ey püser

Ey oğul, tecrîd da'vâyı terk eylemekdür.

Fehm kon ma'nâ-yı tefrîd ey püser

Ey oğul, tefrîdüñ ma'nâsını fehm eyle. Tefrîdden murâd ne idüğini kendüsi beyân eylemişdür.

Aşl-ı tecrîdet vedâ'-ı şehvetest

Senüñ tecrîdüñüñ aşlı ya'nî ehl-i dil çatında tecrîd ü arzüyü vedâ' u terkdür ki tekrâr rücû' olunmaya.

Belki küllî inkıṭâ'-ı lezzettest

Belki bi'l-külliye lazzetüñ inkıṭâ'ıdır ki hergiz lezzetüñ etrâfına⁹¹⁶ ṭolanmaya.

Ger dehî yek bâr şehvet râ ṭalâḳ⁹¹⁷

Eger şehvete bir uğurdan ṭalâḳ viresün,

Ān zamân gerdî to der tefrîd ṭâḳ

Ol zamân sen tefrîde ṭâḳ u lâ-nazîr olursun. Ṭâḳ, bunda tek ma'nâsınadır ki lâ-nazîr ile tefsîr olunur.

Ger to⁹¹⁸ bo'brîdî zi mevcûdât ümîd

* 1/67 HM 69a, NA 47b, HME 55a

⁹¹⁴ Eger safa şafâ gerekse şâhib-i tecrîd ol NA, HME: eger 'aql tutar iseñ ḥubb-ı tecrîd ol HM

⁹¹⁵ Mî ... içündür NA: - HM, HME

⁹¹⁶ lezzetüñ etrâfına HM: etrâfuñ lezzetüne NA

⁹¹⁷ ṭalâḳ HM, HE: - NA

⁹¹⁸ to NA: - HM, HME

Eger sen mevcūdātdan ümīdūñi қағ' itdūñise,

Āngeh ez tecrīd gerdī müstefīd

Ol vaқt tecrīdden müstefīd ü müntefī' olursun.

İ'timādet çün heme ber Hақ buved

Senūñ cemī' i'timād u tevekkülūñ çünki Hақ te'ālā hazretine ola,

Ān⁹¹⁹ demet tefrīd-i cān muḥlaқ buved

Ol dem senūñ cānuñ tefrīdi muḥlaқ olur ki cemī' қағudan āzād olup Hақ ile olursun.

Terk-i dūnyā kon berāy-ı āhīret

Āhīret içün dūnyāyı terk eyle.

V'ez beden ber keş libās-ı fāhīret

Ve fāhīr ü ḥarīr libāsı bedenūñden çek. Ya'nī laṭīf cāmeler giymegi terk eyle.

Ger bi-yābī ez sa'ādet īn maқām

Eger sa'ādetden bu maқāmı bulasun,

Şāhib-i tecrīd bāşī ve's-selām

Şāhib-i tecrīd olursun ve's-selām.

Ger zi dūnyā dest şūyī behr-i Hақ

Eger Hақ içün dūnyādan el yuyasun,⁹²⁰

Dān ki ez tefrīd gīrendet sebaқ

Bil ki tefrīdden senūñ dersūñi tutarlar. Ya'nī tefrīd defterinden senden ders alurlar.

Rev mücerred bāş dā'im ferd bāş

Yūri, dāyim mücerred ol, ferd ol.

Tā be her farkī nişīñi gerd bāş

Tā her bir farka oturasun, gubār ol. Murād kibr ü 'ucbı terk idüp kendūñi gubār gibi⁹²¹ bī-қadr ü nāçīz tut ki ziyāde 'ālī-қadr olasun dimekdür. Fark, her nesnenūñ depesidür.

Gird-i kibr ü 'ucb u ḥod-rāyī me-gerd

Kibr ü 'ucb u ḥod-rāyigūñ⁹²² eṭrāfına ṭolanma.

⁹¹⁹ Ān NA, HME: - HM

⁹²⁰ Ger ... yuyasun HM, NA: - HME

⁹²¹ gubār gibi NA, HME: - HM

Ḳadr-i ḥod beşnās u her cāyī me-gerd
Kendü ḳadrüñi afla vü her yiri ṭolanma. Zīrā her yire varmaḳ kişinüñi ‘ırzına zarar dur.

Beyit

(Fe ‘ülün fe ‘ülün fe ‘ülün fe ‘ül)

Sükünī be dest āver ey bī-şebāt
Ki ber seng-i gerdān ne-rüyed nebāt⁹²³

Her ki gird-i küre-i engeşt geşt
Her kim ki kömürçi ocağınüñi aṭrāfına ṭolandı.

Cāme ez düdeş siyāh u zişt geşt
Cāmesi anuñ tütüninden siyāh u çirkin oldı.

V‘ānki bā ‘Aṭṭār mī gerded ḳarīb
Ve ol kimse ki ‘Aṭṭār’a ḳarīb u münis olur.

Ü hemī bāyed zi büy-ı ḥıṣ naşīb
Ol kimse laṭīf rāyiḥadan naşīb bulur.⁹²⁴ Murād herkes, kime muḳārin olursa anuñ ḥüyıyla ḥūylanur dimekdür. Niteki kömürçinüñi ocağı yanına varan kimsenüñi cāmesi zişt ü çirkin⁹²⁵ olur u ‘Aṭṭār ile muşāḥib olan laṭīf rāyiḥa ile mu‘aṭṭar olur. ‘Aṭṭār zikrinde kendüsine daḥı işāret verdur. Zīkr olınan beyitden murād, ne idügi bu ebyātdan rüşen olur.

Hem-nişīn-i şāliḥān bāş ey püser
Ey oğul, şāliḥler ile muşāḥib ol. Bu hem ma‘nādur, ey püser şāliḥler ile otırcı⁹²⁶ ol.⁹²⁷

Hem cüdā ez fāsıḳān bāş ey püser
Ey oğul, hem fāsıḳlardan cüdā vü hem dūr ol.

Cānib-i zālīm me-kon meyl ey ‘azīz
Ey ‘azīz, zālīm cānibine meyl eyleme.

V‘er konī gerdī ez ān ḥayl ey ‘azīz

⁹²² ḥod-rāyigüñi NA, HME : ḥod-rāyılıḳ HM

⁹²³ Beyit ... nebāt HME, NA: - HM

⁹²⁴ Ü hemī ... bulur HM, HME: - NA

⁹²⁵ çirkin HM: siyāh HME, NA

⁹²⁶ otırcı HME: hem-nişīn NA

⁹²⁷ Bu ... ol NA, HME: - HM

Ve eger ey 'azîz, zâlim cānibine meyl idestün, ol bölükden olursun.

Rev zi ehl-i zulm begrîz ey fakîr

Ey fakîr yüri, zulm ehlinden kaç.

Tā ne-sūzî z'âteş-i tîz ey fakîr

Ey fakîr, tā tîz âteşinden yanmayasun. Âteş-i tîzden murād âteş-i düzahdur. Egerçi zâlimüñ şöbeti âteşe teşbîhdür.

Şöbet-i zâlim besân-ı âteşest

Zâlimüñ şöbeti âteş gibidür.

Z'ânki halk āzār u tünd ü ser-keşest

Zîrā ki ol zâlim, halkı incidici vü yavuz ser-keşdür. Niteki âteş yakıcıdır, ol zâlim dahı bu vecihle yakıcıdır.

Ez huzûr-ı şâlihân şâlih şevî

Şâlihlerüñ huzûr u müşâhabetinden şâlih olursun.

V'er nişimî bâ bedân tâlih şevî

Ve eger yaramazlar ile oturur iseñ, yaramaz olursun. Bundan murād fâsık u zâlimdür.

Her ki ü bâ şâlihân hem-dem şeved

Her kim ki o, şâlihlere hem-dem ü müşâhib ola. Bu hem ma'nâdur her kim ki o, şâlihler ile hem-dem ola.

Der harîm-i hâşş-ı Hâk mahrem şeved

Hâk sübhānehu ve te'ālānuñ hâş harîminde mahrem olur.

Ey püser megzār rāh-ı şer' rā

Ey oğul, şer'-i şerîf tarîkın koma.

Aşl yābî ger be-gîrî fer' rā

Eger fer' tutar iseñ u anuñ levâzımını tamām yirine getürür iseñ⁹²⁸ aşlı bulursun. Fer'den murād şer'-i şerîfdür. Aşıldan murād tarîkat ü hâkîkatdür.

Ez şerî'at ger nehî bîrûn kadem

Eger şer'-i şerîfden taşra kadem koyasun,

Der dālâlet üftî vü renc ü elem

Dālâlet ü renc ü eleme düşersün.

⁹²⁸ u anuñ ... iseñ NA, HME: - HM

Her ki der rāh-ı dālālet mī reved

Her kim ki dālālet yolına gider,

Ez cehālet bā baṭālet mī reved

Cehāletinden baṭālete gider. Melāḥide vü zenādiḳa vü anlara tābi‘ olan bed-baḥtlar şer‘-i şerīfden i‘rāz idüp zu‘m-ı fāsıdeleri⁹²⁹ üzre bir nā-ma‘ḳül ṭarīḳe sālīk olurlar ki bi‘z-zarūrī mağzūb-ı Ḥaḳ olurlar. El-‘iyāzu billāh bu zamānede zühür iden kilāb u ḥenāzīrūfi şerr ü zararlarından ki niçe bī-çāre sāde-dilleri ḥīle vü telbīs ile ferīfte idüp şer‘-i şerīfden çıkarmışlardır. Ba‘zı nūsahda mışra‘-ı şānī böyle vāḳı‘ olmuşdur.

Her çe dāred cümle gāret mī reved

Her ne ki ṭutar cümle gārete gider. Zīrā ki şerī‘atden cüdā oldı cemī‘an zühd ü şalāḥı vü taḳvāsı maḥv olur.

Ḥaḳ taleb v‘ez⁹³⁰ kār-ı bātıl dūr bāş

Ḥaḳḳı taleb eyle vü nā-meşrū‘ u bātıl işden dūr ol.

Der seḥā vü merdümī meşhūr bāş

Seḥā vü merdümlikde meşhūr ol.

Her ki negzīned şırāṭ-ı müstaḳīm

Her kim ki şırāṭ-ı müstaḳīmi ihtiyār u ḳabūl eylemeye.

Der ‘azāb-ı āḫiret māned muḳīm

Āḫiret ‘azābında muḳīm ü muḥalled ḳalır. Zīrā şer‘-i şerīfden dūr olmağa kefere zümresinden ‘add olunup İmānsız olmuş olur.

Der reh-i Şeyṭān me-neh gām ey eḫī

Ey ḳardaş, Şeyṭān yolına adım ḳoma vü sa‘y eyleme.

Tā ne-gerdī ḥ‘ār u bed-nām ey eḫī

Ey eḫī, tā ḥ‘ār u bed-nām olmayasun.

Her ki der rāh-ı ḫaḳīḳat sālīkest

Her kim ki rāh-ı ḫaḳīḳatde sālīkdür,

Rüz u şeb ḫā‘if zi ḳahr-ı Mālīkest

⁹²⁹ fāsıdeleri HM: fāsıdleri HME, NA

⁹³⁰ v‘ez HM, NA: der HME

Gice vü gündüz⁹³¹ Hâk te‘âlânũñ qahrından havf idicidür. Mâlik'den murâd Hâk te‘âlâ hazretidür.

Ber hilâf-ı nefis kon kâr ey püser

Ey oğul, nefsün hilâfi üzre iş eyle. Zîrâ sa‘âdet, nefse muhâlefet itmekdedür.

Tâ ne-yüftî h̄âr der nâr-ı saqar

Tâ ki saqar âteşine h̄âr düşmeyesün. Ba‘zı nüsaqada h̄âr⁹³² yerine zâr vâkı‘ olmuşdur.

⁹³¹ gice vü gündüz HM: rüz u şeb NA, HME

⁹³² h̄âr NA, HME: saqar HM

(1/68) DER BEYĀN-I ĀN Kİ DÜSTĪ RĀ NEŞĀYED*

Düst ger bāşed ziyānkār ey püser
Ey oğul, dost eger ziyānkār ola.

To ʔama‘ z‘ān düst ber dār ey püser
Ey püser, sen ol dostdan ümīdi ƙaldır. Ya‘nī anı terk eyle.

Her ki mī gūyed bedīhā-yı to fāş
Her kim ki senüñ ƙabāhat ü ‘ayblaruñı āşıkāre söyleye

Düst meşmāreş berü hem-dem me-bāş
Anı dost şayma vü aña hem-dem olma.

Düstī hergiz me-kon bā bāde-ħ‘ār
Şarāb içen ile hergiz dostlık eyleme.

Ez çünān kes ħ‘ışten rā dūr dār
Ancılayın kimseden kendüñi ırak ƙut.

Mün‘imī ger mī koned men‘-i zekāt
Eger bir ğanī, zekātını men‘ idüp virmeye.

Dūr ez vey⁹³³ bāş tā dārī hayāt
Andan ırak ol, mādāmki hayāt ƙatarsun. Ba‘zı nüsaħda tā yābī hayāt vākı‘ olur.⁹³⁴

Ey püser ez sūd-ħ‘ārān dūr bāş
Ey püser sūd-ħ‘ārlardan ırak ol.

Ĥaşm-ı İşān şūd Ĥudā-yı nūr bāş
Cemī‘ ‘āleme nūr nişār idici Ĥudā anlaruñ Ĥaşmı oldı. Sūd-ħ‘ārān murād maṭrabāzlardur. ‘Arabca muṭtekiründür. İhtikār, fā‘ideye şatmak için bir nesneyi Ĥabs ü pinhān itmege dirler.

Dūr şev z‘ān kes ki ħ‘āhed ez to sūd

* 1/68 HM 71b, NA 49a, HME 57a

⁹³³ ez vey HME: ezū HM, NA

⁹³⁴ Ba‘zı ... olur HME: - HM, NA

İraq ol, ol kimseden ki senden fâ'ide ister.

Ger ser-i ħod ber ħademhâ-yı to sūd

Eger kendünüñ başını senüñ ħademlerüñe sürüp aşındurursa da,

Ān ki ez merdüm hemî ħired ribā

Ol kimse ki ħalkdan ribā ŧutar, ya'nî ribā alur.

Zînhâr ü rā ne-güyî merħabā

Zînhâr aña merħabā dimeyesün.

Ber ser-i bālîn-i bîmārân güzer

Ĥastalaruñ yaşduğı ucına uğra. Ya'nî ħâtırlarını şor u ħâllerin⁹³⁵ gör.

Z'ân ki hest İn sünnet-i Ĥayru'l-beşer

Zîrâ ki bu Ĥayru'l-beşer'üñ 'âdeti vü tariķidür. Ĥastalaruñ ħâtırın⁹³⁶ şormak farz-ı kifayedür. Pes ma'lüm oldı ki sünnet, bunda 'âdet ma'nâsınadır.

Tâ tüvânî teşne rā sîr-âb kon

Mādâmki ħâdîrsün şusızı ħandur.

Der mecâlis ħidmet-i aşħâb kon

Meclislerde aşħâb u aħbâba ħidmet eyle.

Ĥâtır-ı eytām rā der yâb nîz⁹³⁷

Yetîmlerüñ ħâtırını daħı ele al.⁹³⁸

Tâ torâ peyveste Ĥaķ dâred 'azîz

Tâ ki Ĥaķ te'âlâ ħazreti seni dâyim 'azîz ŧuta.

Çün şeved giryân yetîmî nâgehân

Çünkü bir yetîm nâgehân ağlayıcı ola,

'Arş-ı Ĥaķ der⁹³⁹ cünbiş âyed ân zamân

Ol zamân 'arş-ı Allâh ħarekete gelür.

Çün yetîmî rā kesî giryân koned

⁹³⁵ ħâllerin HM: ħâllerini HME, NA

⁹³⁶ ħâtırın HM: ħâtırını HME, NA

⁹³⁷ nîzHM, NA: tîz HME

⁹³⁸ tîz + HME

⁹³⁹ der NA, HME: - HM

Çünkü bir kimse, bir yetimi giryân ide,

Mâlik ender düzaheş büryân koned
Cehennem mâliki anı düzahta, düzağ âteşiyle biryân eyler.

Meşnevî

(Fe 'ülün fe 'ülün fe 'ülün fe 'ül)

Çü bîni yetimî ser efgende piş
Me-deh büse ber rûy-ı ferzend-i h'îş

Yetim er be-giryed ki nâzeş hared
Diger haşm gîred ki bâzeş bered

Elâ tâ ne-giryed ki 'arş-ı 'azîm
Be-lerzed hemî çün be-giryed yetim

Be rahmet be-kon âbeş ez dîde pāk
Be şefkat biyefşâneş ez çehre pāk

Eger sâye-i hod be-reft ez sereş
To der sâye-i h'îştin pervereş⁹⁴⁰

Ân ki handâned yetim-i haste rā
Ol kimse ki hasta yetimî güldüre,

Bâz yâbed cennet-i der beste rā
Kapısı bağlanmış cenneti açuk bulur.

Her ki esrâret koned fâş ey püser
Ey oğul, her kim ki senüñ esrârufı fâş ide,

Ez çünân kes dür mî⁹⁴¹ bâş ey püser
Ey püser, ancılayın kimseden ırak ol.

Der civânî dâr pîrân rā 'azîz
Yigitlikde⁹⁴² pîrleri 'azîz tut.

Tā 'azîz-i dîgerân bâşî to nîz

⁹⁴⁰ Meşnevî ... pervereş NA, HME: - HM

⁹⁴¹ mî HME, NA: - HM

⁹⁴² Yigitlikde HM: civânlıkda HME, NA

Tā sen daḡı ġayrılaruñ ‘azīzi olasun. Murād ri‘āyet ü iḡtirāmı lāzım olanlara i‘zāz eyle, tā ki sen daḡı muḡterem ü mu‘azzez olasun.

Ber za‘ifān ger be-baḡşāyī revāst

Eger za‘ifler üzre teraḡḡum idesün, revādur.

K’īn zi sīrethā-yı ḡüb-ı evliyāst

Zīrā bu evliyā’ullāhuñ ḡüb u maḡbūl ḡüylarındandur. Erḡamū men fī’l-arzi yerḡamekūm men fī’s-semā’i.

Beyit

(Fe‘ülün fe‘ülün fe‘ülün fe‘ül)

ḡudā rā berān bende baḡşāyişest
Ki ḡalḡ ez vücüdeş der āsāyişest⁹⁴³

Ber ser-i sīrī me-ḡūr hergiz ḡa‘ām

ḡoklık başı üzre ya‘nī ḡok iken hergiz ḡa‘ām yime.

Tā ne-mīred der beret dil ey ḡulām

Ey ḡulām, tā ki senüñ sinüñde ḡöñlüñ ölmeye. Zīrā keşret-i⁹⁴⁴ ekl ü şürb ḡalbde olan şafā vü leşāfeti izāle eyler.

‘İllet-i merdüm zi pūr ḡārī buved

ḡalḡuñ ‘illeti vü marāzi çok yiycilikden olur.

ḡürden-i pūr toḡm-ı bīmārī buved

Çok yimek, ḡasteliḡüñ toḡm u sebebi olur. Buved bunda est ma‘nāsına daḡı cāyizdür.

Rāḡatī nebved ḡasūd-ı şüm rā

Şüm u bed-fi‘l ḡasūda bir rāḡat olmaz. Bu hem vecihdür şüm u ḡabīş ḡasūduñ aşlā rāḡatı olmaz ḡasedi belāsından.

Kāzib-i bed-baḡt rā nebved vefā

Bed-baḡt yalancıya vefā olmaz. Bu hem ma‘nādur bed-baḡt yalancınüñ vefāsı olmaz. Zīrā kizb ile vefā cem‘ olmaz.

Her münāfiḡ rā to düşmen dār bāş

⁹⁴³ Beyit ... āsāyişest NA, HME: - HM

⁹⁴⁴ keşret HM, HME: ekşer NA

Cemî' münâfıkı sen düşmen tütücü ol.

Ez vey u ez fi'l-i vey bîzâr bâş

Andan u anuñ fi'linden bîzâr ol. Zîrâ Hâk te'âlâ hazreti münâfıklardan u bed-fi'lerden bîzârdur.

Tevbe-i bed-hû kücâ muhkem buved

Bed-bahtuñ tevbesi kanda muhkem olur? Ya'nî muhkem olmaz.

Mer bahûlân râ mürüvvet⁹⁴⁵ kem buved

Bahûllerüñ mürüvveti az olur. Zîrâ buhl u mürüvvet biri biriyle alışmaz.

Tâ şevd dîn-i to şâfî çün zülâl

Tâ ki sentüñ dînüñ zülâl gibi pâk ü şâfî ola.

Bâş dâyim t̄alib-i k̄üt-ı helâl

Dâyim helâl rızq taleb idici ol.

V'ânki bâşed der pey-i k̄üt-ı harâm

Ve ol kimse ki harâm rızq ardında ola, ya'nî k̄üt-ı harâm taleb ide.

Der ten-i ü dil hemî mîred tamâm

Anuñ teninde kalbi tamâm ölür.

⁹⁴⁵ mürüvvet NA, HME: mürüvvetest HM

(1/69) DER ŞILA-İ RAḤM MĪ GŪYED*

Rev be-porsīden ber-i ḥ'īṣān-ı ḥ'īṣ

Kendü ḥıṣımlaruñ katına ḥāṭırlarını şormağa git ü anlar ile mülākāt idüp,⁹⁴⁶
muşāḥabet eyle.

Tā ki gerded müddet-i 'ömr-i to bīş

Tā ki senüñ 'ömrüñ zamānı ziyāde ola.

Her ki gerdāned zi ḥ'īṣāvend rū

Her kim ki ḥıṣmından yüz döndüre,

Bī gümān noqşān pezīred⁹⁴⁷ 'ömr-i ü

Şübhesiz anuñ 'ömrü noqşān qabül eyler.

Her ki ü terk-i ekārib mī koned

Her kim ki o ḥıṣımlarını terk ide,

Cism-i ḥod küt-ı 'akārib mī koned

Kendünüñ cismini öldükden şofıra 'akreblere azıq eyler. Ya'nı anuñ cismini 'akrebler
yir. Ekārib, cem'-i qarīb u ḥıṣım ma'nāsına; 'akārib cem'-i 'akrebdür.⁹⁴⁸

Gerçi ḥ'īṣān-ı to bāşed ez bedān

Egerçi senüñ ḥıṣımlaruñ yaramazlardan ola,

Bed-ter ez kaṭ'-ı raḥam çizī me-dān

Kaṭ'-ı raḥmdan yaramazrek bir nesne bilme. Bedāndan murād feseqa vü kefere
olmaq cāyızdır. Ḥāşıl-ı ma'nā, akṛabā her ne olursa hergiz kaṭ'-ı raḥm ma'kül
degüldür.

Her ki ü ez ḥ'īṣ-i ḥod bīgāne şüd

Her kim ki o kendü ḥıṣmından ecnebī oldı ki şıla-i raḥm ile muqayyed olmadı,

Nāmeş ez rüy-ı bedī efsāne şüd

Anuñ nāmı yaramazlık yüzinden efsāne vü meşhūr oldı.

* 1/69 HM 73a, NA 50a, HME 58b

⁹⁴⁶ mülākāt idüp HME, NA: mülākī ol HM

⁹⁴⁷ pezīred HME, NA: pezīr HM

⁹⁴⁸ Ekārib ... 'akrebdür HME, NA: - HM

(1/70) DER ŞEBĀT-I FŪTŪVVET MĪ GŪYED*

Çĭst merdĭ ey pŭser nĭkŭ be-dĀn

Merdlik ũ fŭtŭvvet nedŭr ey pŭser, eyŭ bil ũ hĀtĭruĤa al.

EvvelĀ tersĭden ez HĀĸ der nihĀn

EvvelĀ tenhĀsında HĀĸ celle ve ‘alĀdan ĸorĸmaĸdur. Nĭĸ ũ nĭkŭ eyŭ ma‘nĀsınadır ki nĭkŭ bedĀn u nĭĸ bedĀn ma‘nĀda⁹⁴⁹ birdŭr.

Beyit

(FĀ‘ilĀtŭn fĀ‘ilĀtŭn fĀ‘ilŭn)

NĀm-ı nĭkŭ ger be-mĀned zĀdemĭ

Bih kezŭ mĀned serĀy-ı zer nigĀr

Nĭkŭ bunda nĭĸ ma‘nĀsına. Ba‘zı nŭsaĸda evvel-i beyit bŭyledŭr.

Çĭst merdĭ ey pŭser nĭĸĭ be-dĀn

Merdlik ũ fŭtŭvvet nedŭr ey pŭser, ĸaĸĸa eyŭlik eylemegi bil. Ya‘nĭ evvel ĸaĸĸa iĸsĀn u kerem eylemekdŭr.

Dĭger ez⁹⁵⁰ tersĭden-i HĀĸ der nihĀn

Girŭ tenhĀda HĀĸ te‘ĀlĀ ĸazretinden ĸorĸmaĸdur. Ya‘nĭ biri daĸı HŭdĀ'dan ĸavf eylemekdŭr.

‘Ōzr ĸĀhĀn merd pĭŝ ez ma‘şiyet

Ma‘şiyet ũ gŭnĀhdan evvel i‘tizĀr idici ol merd

BĀŝedeŝ tĀ‘Āt bĭŝ ez ma‘şiyet

Ma‘ŝiyetden anuğ tĀ‘Ātları ziyĀde olur. ZĭrĀ HĀĸ te‘ĀlĀ ĸazreti anuğ i‘tizĀrını ĸabŭl idŭp anı ma‘şiyet ũ gŭnĀhdan ĸıfz eyler.

Ān ki⁹⁵¹ kĀr-ı nĭĸ merdĀn mĭ koned

* 1/70 HM 73b, NA 50b, HME 58b

⁹⁴⁹ ma‘nĀda HM: - HME, NA

⁹⁵⁰ ez HME, NA: Ān HM

⁹⁵¹ Ān ki HM, HME: - NA

Ol kimse ki nîk merdlerüñ işini eyler ü eyülerüñ⁹⁵² yolına gider

Bâ za‘îfân luṭf u iḥsân mî koned
Za‘îflere luṭf u iḥsân eyler.

Her ki ü bâşed zi merdân-ı Hüdâ
Her kim ki o, Hüdâ'nuñ dostlarından ola

Bâşed ender teng-destî bâ seḥâ
İhtiyâc u teng-destlikde seḥâ ile olur.

Ey püser der şoḥbet-i merdân der ây
Ey oğul, evliyâ'ullâhuñ şoḥbetine⁹⁵³ gel ü anlarla ihtilâṭ eyle.

Tâ nazârḥâ yâbî ez faẓl-ı Hüdây
Tâ Hâḳ celle ve ‘alânuñ faẓl u iḥsânından nazârlar u iltifâtlar bulasun.

Her ki ez merdân-ı Hâḳ dâred nişân
Her kim ki evliyâ'ullâhdan nişân tutar

Negzerâned ‘ayb-ı düşmen ber zebân
Düşmenüñ ‘aybını zebânı üzre geçirmez. Murâd kimsenüñ ‘aybını diline getürmek degül, belki düşmeninüñ ‘aybını daḥı diline getürmez dimekdür.

Çün ne-ḥâhed merd-i ḥaşmân râ helâk
Çünkü merd-i Hâḳ düşmenlerinüñ helâkını istemez.

Ez ğam-ı merdüm şevend endüh-nâk
Hâḳnuñ ğamından ğuşşalu vü bî-ḥuzûr olur.

Mî ne-cüyed merd-i inşâf ez kesî
Merd-i Hâḳ bir kimseden inşâf istemez ü tazallüm ü şikâyet eylemez.

Ger resed zulm u cefâ bâ vey besî
Farzâ eger aña çok zulm u cefâ irişe, kimseye şikâyet eylemez.⁹⁵⁴

Her ki pâ ender reh-i merdân nihâd
Her kim ki merdân-ı Hâḳ yolına kâdem kôdı vü ol zümreden olmağa kaşd eyledi.

⁹⁵² eyülerüñ HM: anlaruñ NA, HME

⁹⁵³ şoḥbetine NA, HME: şoḥbetinde HM

⁹⁵⁴ kimseye şikâyet eylemez HM: - NA, HME

Key reved hergiz be dñnbāl-i murād

Hergiz murād ardınca kaçan gider? Zīrā ol hemān Hāq⁹⁵⁵ ile muqayyeddür, ğayrıdan fāriġdür.

Ey püser terk-i murād-ı h'īş ġır

Ey oġul, kendü murāduñi terkini tut. Ya'nī murāduñi terk eyle.

V'ānehī rāh-ı selāmet piş ġır

Ve andan şofıra selāmet yolını öñüñe tut.

⁹⁵⁵ Hāq NA, HME: hālk HM

(1/71) DER BEYÂN-I FAKR MÎ GÜYED^{*956}

Faqr mî dānî çe bâşed⁹⁵⁷ ey püser
Ey oğul, faqr nedür bilür misin?

Bā to güyem ger ne-dārî z'ân haber
Safia diyeyüm, eger andan haber tutmaz iseñ

Gerçi bâşed bî-nevā der zîr-i delğ
Egerçi delğ ü hırka altında faķîr ü bî-nevādur

Hîş rā mün'im nümāyed pîş-i halk
Kendüsini halk katında ğanî gösterür ü ğinā izhār ider. Zîrā izhārü'l-ğinā mine's-şükri.

Rubā'î

El-faķru cevherün ve sevā'l-faķru ğarazun
El-faķru şifā'ün ve sevā'l-faķru marazun
El-'ālimü küllühu ğudā'un ve ğururun
Ve'l-faķru mine'l-'ālem sırrun ve 'arazun

Ĝürsine bâşed zi sîret dem zened
Aç olur, ya'nî aç iken toklıķdan dem urur. Her dem açlıķdan şikāyet eylemez.

Düstî bā düşmenān-ı ğod koned
Kendü düşmenlerine dostlıķ eyler, 'adāvet eylemez.

Gerçi bâşed lâğar u ğ'ār u za'îf
Egerçi lâğar u ğaķîr ü za'îf ola,

Vakt-i tã'at kem ne-bâşed ez ğarîf
Tã'at ü 'ibādet vaķtı ğarîf ü kuvvîden eksik olmaz.

Çün dil-i pür dāred ü dest-i tehî
Çünki tolu ğoñül ü boş el tatar. Ya'nî kendünüñ ğinā-i ğalbi faķr u ihtiyācı var iken

* 1/71 HM 74b, NA 51a, HME 59b

⁹⁵⁶ Der Beyān-ı Faķr Mî Güyed HM, HME: Der Beyān-ı İntibāh Ez Ğaflet Mî Güyed NA

⁹⁵⁷ bâşed NA, HME: çîst HM

Mî nümāyed der terāzū ferbihî

Terāzūda semizlik gösterür. Murād ğinā vü kudret izhār eyler dimekdür.

Ey püser ğod rā be dervīşān sipār

Ey oğul, kendüñi dervīşlere teşlīm eyle vü anlar ile muşāhib ol.

Tā nigh dāred⁹⁵⁸ torā perverdigār

Tā ki Hāķ te‘ālā ğazreti seni cemî‘ belālardan ğıfz ide.

Bā faķīrān her ki hem-dem mî şeved

Her kim ki faķīrler ile hem-dem ü muşāhib ola,

Der sarāy-ı ğuld-ı mağrem mî şeved

Cennet sarāyına mağrem olur. Murād cennete iriştir dimekdür. Faķīrāndan murād ehl-i ŧariķatdur. Men erāde inne yeclisu me‘allāh felyeclisu me‘a ehli‘t-taşavvuf.

⁹⁵⁸ nigh dāred HM, NA: nigh dārī HME

(1/72) DER BEYÂN-I İNTİBÂH EZ ĞAFLET MÎ GÜYED*

Ez Ğudâ-yı Ğ'îšten Ğâfil me-bâş

Kendü Ğudâ'ñdan Ğâfil olma.

Ğâfilâne der reh-i bâtıl me-bâş

Ğâfiller gibi bâtıl u nâ-meşrû' yolda olma.

Câ-yı giryest Ğn cihân der vey me-ğand

Bu cihân girye vü Ğam yiridür. Anda Ğülme vü mesrür olma.

Çeşm-i 'ibret ber Ğüşây u leb be-bend

'İbret Ğözini⁹⁵⁹ aç u lebüñi baĞla. Ya 'nî çün ü çerâdan Ğâmûş ol.

Hemçü mür ez Ğırş her süyî me-rev

Ğırşuñdan mür gibi her cânibe gitme.

Pend-i nâşih râ be Ğüş-ı cân şinev

Nâşihuñ pendini cân ĞulaĞı ile istimâ' eyle.

Ey püser küdek neî bâzî me-kon

Ey oĞul, tıfl degülsün, oynama.

Kâr bâ Şeytân bânbazî me-kon

İşi Şeytân ile şirket eyleme. Murâd Şeytân'a şerik olma dimekdür.

Nefs-i bed râ der Ğüneħ⁹⁶⁰ yârî me-dih

Ğünâħda yaramaz nefse mu'âvenet virme vü aña mu'în olma.⁹⁶¹

'Ömr⁹⁶² ber bād ez tebeh kârî me-dih

Nâ-ma'ğüllıħdan 'ömrüñi yeke virme. Murâd hevâ vü hevese sa'y idüp 'ömrüñi zâyî' eyleme dimekdür.

* 1/72 HM 75a, NA 51b, HME 60a

⁹⁵⁹ Ğözini HM: çeşmini HME, NA

⁹⁶⁰ Ğüneħ HME, NA: Ğünâħ HM

⁹⁶¹ vü aña mu'în olma HM, NA: - HME

⁹⁶² râ + HM

Her kücā tōhmet buved āncā me-rev

Her ҡanda ki tōhmet ola, ol yire gitme.

Rāh-ı Hāḡ rā⁹⁶³ hemçü nā-bīnā me-rev

Hāḡ yolına kör gibi gitme.

Düşmenī dārī ez'ü eyemen me-bāş

Bir 'azīm düşmen ıtatarsun ki murād nefis olmaḡ rüşendür, andan eyemen olma.

Zīr-i⁹⁶⁴ saḡf-ı bī-sütün sākin me-bāş

Direksiz saḡfuñ altına sākin olma. Zīrā zarar-ı maḡzdur.

Der reh-i fişḡ u hevā merkeb me-tāz

Fişḡ u hevā yolında merkeb çapma. Ya'nī sa'y u küşiş eyleme.

H'ışten rā suḡre-i Şeytān me-sāz

Kendüñi Şeytān'ufñ zebūmı vü maşarası eyleme.

Çün sefer der pīş dārī zād gīr

Çünkü öñüñde sefer ıtatarsun, azıḡ ıtut.

'Ömr-i ḡod rā ser-be-ser ber bād gīr

Kendü 'ömrüñi başdan başa bād u fenā üzre ıtut. Zīrā 'ömr-i 'azīzūñ 'āḡıbeti fenā üzredür. Seferden murād, sefer-i āḡiretdür. Zāddan murād, 'amel-i sāliḡdür.

Ey püser endīşe ez aḡlāl kon

Ey oḡul, aḡlāldan fikr eyle ki düzaḡda mücrimlerūñ boynlarına ҡorlar. Murād anı fikr idüp eyü 'amel ile 'āmil ol.⁹⁶⁵

Nefs-i bed rā bā leged pā-māl kon

Yaramaz nefisüñi depme ile pāymāl ü ḡarāb eyle. Tā ki saña itā' at idüp Hāḡ te'ālānuñ 'ibādetine meşḡul ola.⁹⁶⁶

Tā ne-süzī sāz-gārī pīşe kon

Tā ki düzaḡ āteşine yanmayasun. Hāḡlıla muvāfaḡat u imtizacı pīşe vü 'ādet eyle.

Ez 'azāb u ҡahr-ı Hāḡ endīşe kon

Hāḡ te'ālānuñ 'azāb u ҡahrından fikr ü ḡavf eyle.

⁹⁶³ rā HM, NA: - HME

⁹⁶⁴ Zīr-i HM, HME: zīrā NA

⁹⁶⁵ 'amel ile 'āmil ol HM: 'amele sa'y eyle dimekdür HME, NA

⁹⁶⁶ 'ibādetine meşḡul ola HM, NA: 'ināyetine mazḡar ola HME

Cümle rā çün hest ez dünyā güzer

Çünkü cemī'ine⁹⁶⁷ dünyādan güzer ü riḥlet vardur.

Cāy-ı şādī nīst bā çendīn ḥaṭar

Dünyādan bu kadar ḥavf u ḥaṭar eyle, sürür yiri degüldür. Ba'zı nüsaḥda mışrā'-ı evvel böyledür.

Cümle rā çün hest ber düzaḥ güzer

Çünkü cemī'ine⁹⁶⁸ düzaḥ üzre geçmek vardur. Ḥaḫ budur ki bu evlādur.

Āteşī der piş dārī ey faḫīr

Ey faḫīr, öñüñde⁹⁶⁹ 'azīm āteş ṭutarsun ki murād āteş-i düzaḥdur.

Hīç ḥavfet nīst ez nār-ı sa'īr

Düzaḥ āteşinden hīç senüñ ḥavfuñ yoḫdur. Bu söz taḡrīr ṭarīḫı iledür. Bu hem ma'nādur, nār-ı sa'īrden senüñ hīç ḥavfuñ yoḫ mıdur ki böyle bī-pervāsun, itdügüñ günāhlaruñ ḥesābı vü 'azābını ḥāṭıruña getürmezsin.⁹⁷⁰ Sa'īr, düzaḥ ma'nāsınadır.

'Aḫbe der rāhest ü bāret bes girān

Yolda 'aḫabe vardur u senüñ yüküñ ziyāde aḡırdur.

Negzeret bāret be sa'y-ı dīḡerān

Ḡayrılaruñ sa'y u mu'āveneti ile senüñ yüküñ geçmez. Murād saña anda kimseden bir fāyide irişmez dimekdür.

Dārī ender piş rüz-ı rest-ḥīz

Ḳıyāmet günini öñüñde ṭutarsun. Ya'nī rüz-ı maḫşeri görmegüñ muḫarrerdür.

Ez Ḥudāyet nīst imkān-ı girīz

Ḥudā'dan kaçmaḡa imkān yoḫdur. Ḥayr u şerr ki senden şadır olmuşdur, ol gün naḫīr u ḫıṭmīr anuñ cezā vü sezāsını görürsün. Meger luṭf-ı ilāhī mu'īn⁹⁷¹ ola ki iş āsān ola.

Ey püser rāh-ı şerī'at piş ḡīr

Ey oḡul,⁹⁷² şerī'at yolını öñüñde ṭut u andan ṭaşra olma.

⁹⁶⁷ cemī'ine HM: cemī'isine HME, NA

⁹⁶⁸ cemī'ine HM: cemī'isine HME, NA

⁹⁶⁹ öñüñde HME, NA: öñündeHM

⁹⁷⁰ getürmezsin HM, NA: getürmez misün HME

⁹⁷¹ mu'īn NA, HME: - HM

⁹⁷² oḡul HM: püser HME, NA

Reh revī terk-i hevā-yı h'īş gīr

Şırāt-ı müstakīme gider iseñ kendü hevāñuñ terkinı tüt. Ya'nī bi'l-küllıye hevā vü hevesi terk eyle.

Ey birāder bāş bā⁹⁷³ fermān-ı Hāq

Ey birāder, Hāq te'ālānuñ fermānyıla ol, emrine hergiz muhālefet eyleme.

Tā bi-yābī Cennet ü Rıdvān-ı Hāq

Tā Hāq te'ālānuñ Cennet ü Rıdvān'ını bulasun. Rıdvān, bunda maşdardur; rızā ma'nāsına. Ammā Cennet ma'nāsı ile hūb vākı'olmuşdur. Zīrā Rıdvān, Cennet kapucısınıñ ismidür.

Gerden ez hük-m-i Hudā-yı hod me-tāb

Kendü Hudā'ñuñ hükminden boyun çevirme vü emrine muhālefet eyleme.

Tā ne-mānī rüz-ı mahşer der 'azāb

Tā kıyāmet günü 'azābda qalmayasun.

Tā bi-yābī der behişt-i 'Adn cāy

Tā 'Adn cennetinde yir bulasun.

Şefkatī benmāy bā halk-ı Hudāy

Hāq te'ālānuñ halkına tamām şefkat göster. Ya'nī tamām şefkat eyle. Behiştüñ 'adne izāfeti, 'āmuñ hāşşa izāfeti qabīlindendür.⁹⁷⁴

Beyit

(*Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül*)

To bā halk sehlī kon ey nīk-baht

Ki ferdā ne-gīred Hudā ber to saht⁹⁷⁵

Tā dehendet cāy der Dārū's-selām

Tā saña Dārū's-selām'da yir vireler.

Bā fakīrān rüz şeb mī dih ta'am

Rüz u şeb fakīrlere ta'am vir.

Şād eger dārī derün-ı haste rā

⁹⁷³ bā HM: - NA

⁹⁷⁴ Behiştüñ 'adne izāfeti, 'āmuñ hāşşa izāfeti qabīlindendür. NA, HME: - HM

⁹⁷⁵ Beyit ... saht NA, HME: - HM

Eger haste vü bî-çârenüñ hâtırını şād u mesrūr tutasun,

Bāz yābī cennet-i der beste rā

Kapısı bağlanmış cenneti açuğ bulursun. Bu beyit bir kerre dağı geçmiştir, lîken dört beş nüshada böylece bulunduğı-çün tekrār yazılıp şerh olındı.

Her ki āred īn naşīhat-hā be cāy

Her kim ki bu naşīhatları yirine getüre,

Der dü ‘ālem rahmeteş bahşed Hudāy

Hağ te‘ālā hazreti aña iki ‘ālemde rahmet ihsān eyler.⁹⁷⁶

V'er ne-yāred īn vaşiyet rā be cāy

Ve ger bu vaşiyeti yirine getürmeye

Dür māned bî-şekī ü ez Hudāy

Şeksiz ol kimse Hudā'dan dür u cüdā kalur.⁹⁷⁷

Yā ilāhī rahm kon ber mā heme

Yā ilāhī, bizüm cemī‘müz üzre terahhum eyle.

‘Afv kon cümle günāh-ı mā heme

Bizüm cemī‘müzüñ cemī‘ günāhumuzı ‘afv eyle. Ber mā lafz-ı vāhid ‘itibāryla⁹⁷⁸ mā-i şāniye kâfiye vākı‘ olmağ cāyızdır. Niteki Firdevsī'nüñ bu beytinde zāhirdür.⁹⁷⁹

Beyit

(Fe ‘ülün fe ‘ülün fe ‘ülün fe ‘ül)

Ez īn sū hezār u ez ān sū hezār

Be hem ber zedend⁹⁸⁰ geşte şad hezār

‘Ācizīm ü cürm-hā kerde besī

‘Ācizüz⁹⁸¹ ü çoğ cürmler eylemişüz.

Nīst⁹⁸² mā rā gayr-ı to dīger kesī

⁹⁷⁶ ihsān eyler HME, NA: ihsān ide HM

⁹⁷⁷ cüdā kalur HME, NA: cüdā olur HM

⁹⁷⁸ ‘itibāryla NA, HME: ihtiyāri ile HM

⁹⁷⁹ beytinde zāhirdür NA: beytinde öyledür HME, beytindedür HM

⁹⁸⁰ zedend HM, NA: revend HME

⁹⁸¹ ‘Ācizüz NA: ‘āciz HM, ‘ācizim HME

⁹⁸² Nīst NA, HME: - HM

Bizüm senden gayrı, bir gayrı kimsemüz yokdur ki bize mu'în olup luḡf⁹⁸³ u teraḡḡum eyleye.

Ger be ḡ'ānī v'er be rānī bende-īm

Eger ḡatuḡa oḡuyasun u eger ḡatuḡdan süresün, bendeleriz⁹⁸⁴ muḡālefete ḡādir degüliz.

Her çe ḡükm-i tost ez ān ḡursende-īm

Her ne ki senüñ ḡükmüñdür, andan rāzıyuz.

Raḡmet-i ḡaḡ bād ber rüḡ-ı kesī

ḡaḡ te'ālānuñ raḡmeti ḡol kimsentüñ rüḡı üzre olsun.

K'fın naḡāyıḡ rā be ḡ'āned ü besī

Ki bu naḡḡatları ol⁹⁸⁵ kimse çok oḡıya.

ḡıḡ'a

(*Mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün*)

Muḡıbb-i ḡaḡ-perestān Zeyrek Aḡa

ḡarīn-i raḡmet ü ḡufrān hemī bād

'Ömer ibn-i ḡüseyn ān nıḡ ḡaḡlet

Sezā-yı Cennet ü Rıḡvān hemī bād⁹⁸⁶

Tamām ḡüd kitāb-ı ḡerḡ-i Pend-nāme-i ḡeyḡ 'Aḡḡār ḡaddese'llāḡü sırraḡü'l-'azīz. Tahrīren fī ḡehr-i zıl-ḡa'de, yevm-i ḡams u 'ıḡrūn, fī leyl-i pencḡenbe, vaḡt-i 'ıḡā. ḡad vaḡa'a 'Alī bin Muḡḡafā el- kātıbü 'an dergāḡ-ı Yeñıçerıyān-ı 'ālī. Sene 1024 H./ 6 Aralık 1615, Pazar.⁹⁸⁷

⁹⁸³ luḡf NA, HME: - HM

⁹⁸⁴ bendeleriz HM, HME: bendeyiz NA

⁹⁸⁵ ol HME, NA: o HM

⁹⁸⁶ ḡıḡ'a ... bād NA: - HM, HME

⁹⁸⁷ ḡad vaḡa'a'l-ferāḡ fī taḡḡır hazāll-kitābı'ḡ-ḡerīf bi-'avnillāḡı- meliki'l-laḡıf. Tamām temmet tamām temmet NA, ḡad vaḡa'a'l-ferāḡ min yed-i 'abdi'z-za'ıf es-seyyid Muḡammed ibn-i es-seyyid İbrāḡım ibn-i es-seyyid 'Abdurraḡım el-celissī'l-'ulvānı eş-ḡeḡandāvı bi-'avnillāḡı- meliki'l-vehḡāb fī yevmi'ḡ-ḡāmin min ḡehr-i ḡevvālil-mükerrem. Sene 1164/ 30 Aḡustos 1751, Pazartesi. Rabi' ve sittıne ve mi'ete ve elf. HME

SONUÇ

Pend-nāme anlaşılması kolay bir ahlāk kitabıdır. ‘Attār'ın bu eseri çok rağbet görmüş, uzun yıllar ders kitabı olarak mekteplerde okutulmuştur. Türkçe dışında pek çok dile tercüme edilmiş, bundan başka bir çok defalar da şerh edilmiştir.

Bilgisini halka duyurmaya, inancını halka yaymaya çalışan ‘Attār, kendine has bir edaya sahip olmakla birlikte eserini halk diliyle yazmıştır. Şem‘î de okuyanların faydalanması için sade bir dil kullanmakla birlikte, cümle ve cümleciklerin sonunu kulakta aynı sesi bırakan kelimelerle kafiyelendirip süslemiştir.

Şem‘î, eserini okuyanların, ondaki nasihatleri kabul edip uygulamaları ve böylece her iki dünyada da saadete kavuşmaları için manaları, gizli nükteleri açık bir şekilde beyan etmiş, şerhinin adını da Sa‘âdet-nāme koymuştur.

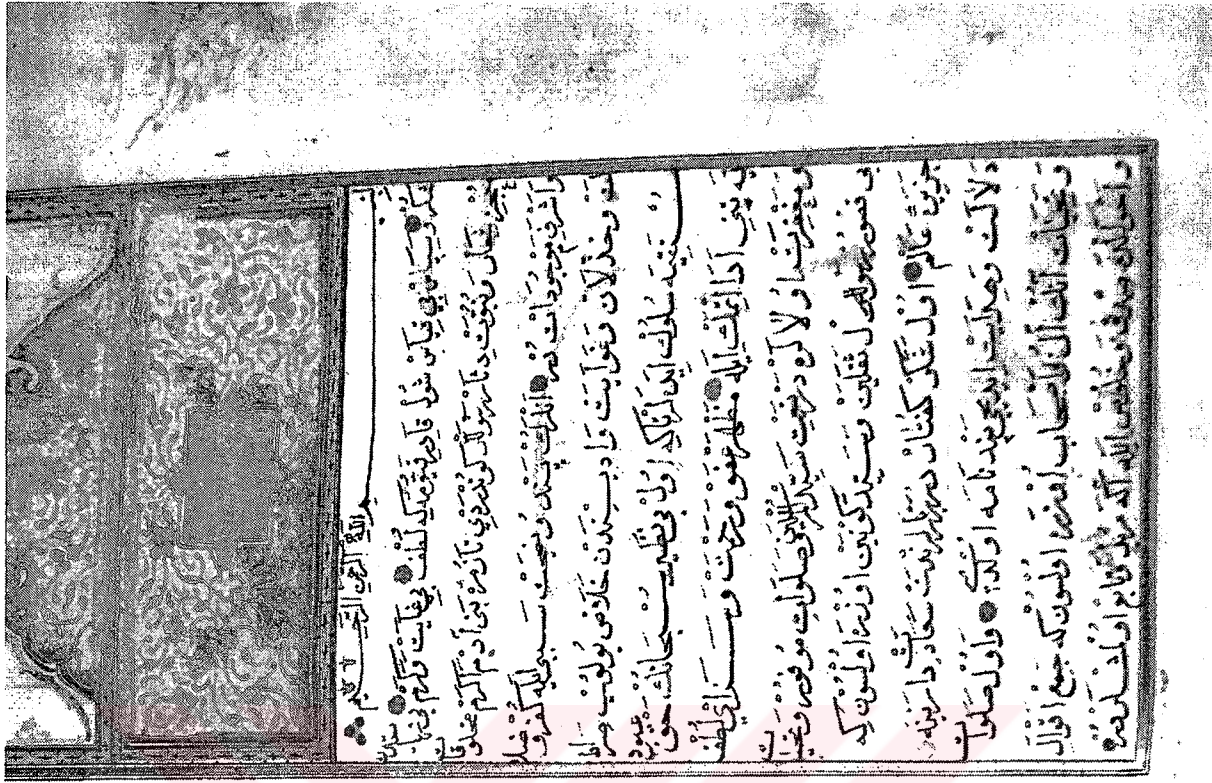
Sa‘âdet-nāme'deki öğütlerin bir kısmı ayet-i kerime veya hadis-i şerif kaynaklıdır. İyi ahlākla, evlerde örümceğin yaşamasına imkan verilmemesi gibi bazı öğütler hem hadisle hem de sağılıkla ilgilidir. Bazı öğütler de inanç ve telakkilerle alakalıdır. Bilhassa anne babaya saygı, misafiri aziz tutma, büyüğe tevazu gibi ahlākla ilgili pek çok öğüt, bugün için de geçerli sayılabilir.

DİZİN
(Şahıs, Eser ve Yer İsimleri)

A	F
Abbas (Hz.) : 66	Faruk-ı Azam : Bkz. Ömer (Hz.)
Acem Ülkesi : 64	Fettahi : 155
Adem (Hz.) : 49, 114, 147	Firavun : 53
Aden : 82	Firdevsi : 277
Ad Kavmi : 51	
Ahmet b. Hanbel : 69	H
Ali (Hz.) (Murtaza, ibn-i Amm-ı
Mustafa) : 64, 65, 79, 81, 141,
175, 234	Hafız (Hafız-ı Şirazi): 137, 234, 244
Ali b. Mustafa : 278	Hak (c.c.): 44, 45, 50, 53, 54, 56, 58, 60,
62, 63, 64, 66, 67, 68, 77, 78, 80,
83, 85, 86, 95, 104, 106, 108, 109,
110, 111, 112, 113, 114, 115, 116,
117, 118, 121, 149, 152, 153, 157,
159, 161, 162, 163, 164, 167, 173,
174, 182, 184, 192, 194, 196, 197,
198, 202, 205, 206, 209, 210, 213,
215, 217, 218, 219, 222, 226, 229,
230, 232, 233, 234, 240, 241, 244,
245, 246, 249, 250, 251, 257, 259,
260, 263, 266, 268, 269, 272, 274,
275, 276, 277, 278
B	
Behram (Behram-ı Gur) : 106	Halil : Bkz. İbrahim (Hz.)
Bostan : 47, 49, 133	Halil-i Azer : 145
Bu Hanife : Bkz. Ebu Hanife	Hamza (Hz.) : 66
Bu Yusuf : Bkz. Ebu Yusuf	Hatem-i Tayi : 45
C	Huda (c.c.): 46, 49, 50, 51, 54, 60, 73, 75,
78, 80, 82, 86, 92, 102, 103, 105,
108, 111, 112, 114, 116, 117, 119,
120, 139, 145, 152, 153, 159, 160,
169, 170, 174, 175, 180, 182, 192,
195, 197, 201, 204, 205, 206, 207,
210, 215, 216, 217, 222, 229, 230,
231, 234, 247, 249, 250, 264, 265,
262, 265, 268, 269, 273, 275, 276,
277
Cebrail : 86	
Celil (c.c.) : 254	
Cennet : 276	
D	
Dayaku'l-Hakayık: 133	
Darü's-selam : 64, 112, 276	
Davud (Hz.) : 53, 54	
Davud-u Tayi : 68	
Derya-yı Kulzüm : 53	
Divan-ı Hafız : 109, 117	
E	
Ebu Bekir (Hz.) : 62, 63	
Ebu'd-Derda : 57	
Ebu Hanife (Bu Hanife, Numan, Sabit):
67, 68	
Ebu Yusuf (Bu Yusuf) : 67, 68	
Eyyub (Hz.) : 54, 55	
	Hüseyin Sadat : 68

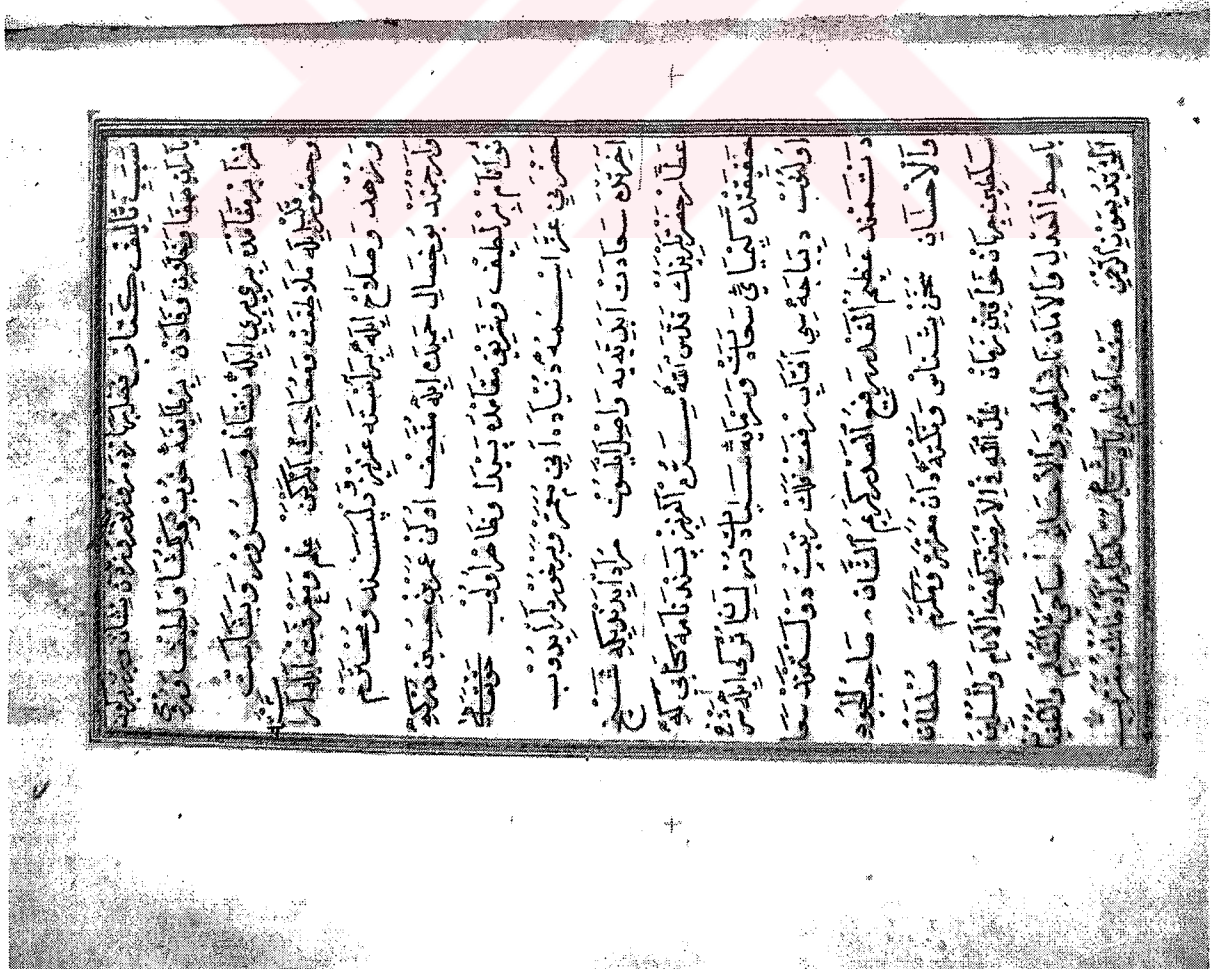
- İ**
- İbrahim (Hz.) : 52
 İmam Malik : 68, 69
 İmam Muhammet : 68
 İmam Şafii : 68, 69
 İmam Züfer : 68, 69
 İsa (Hz.) : 58
- K**
- Kabe : 63, 145
 Karun : 56, 158
 Kuran : 162, 234
 Kemal Paşazade : 133
- L**
- Lut Kavmi : 52
- M**
- Malik (c.c.) : 261
 Mantıku't-Tayr : 204
 Medine : 63
 Mevlana Cami : 50, 68
 Muhammet (Hz.) (Mustafa, Hayru'l-beşer) : 61, 63, 67, 263
 Murtaza : Bkz. Ali (Hz.)
 Musa (Hz.): 123
 Müste'ân (c.c.) : 203, 213
- N**
- Necati : 217
 Nemrut : 52
 Nil : 53
 Nuh : 49
- O**
- Osman (Hz.) : 64, 65
- Ö**
- Ömer (Hz.), (Faruk-ı Azam) : 62, 63, 64
- Ömer b. Hüseyin : 45, 278
- P**
- Pend-name : 44, 45, 278
- R**
- Rab (c.c) : 171
 Rahman (c.c) : 159, 215
 Rıdvan : 276, 278
 Rüstem (Rüstem-i Zal) : 106
- S**
- Sa'adet-name: 47
 Salih (Hz.): 53
 Silsiletü'z-Zeheb: 50, 81
 Sultan Murad (III): 45
 Süleyman (Hz.): 54, 101
- Ş**
- Şebistan-ı Hayal: 155
 Şem'i: 45
 Şeri'atü'l-İslam: 68
 Şeyh Attar : 45, 204, 238, 278
 Şeyhülislam Abdullah: 68
 Şeyh Sadi: 47
- T**
- Tezkiretü'l- Evliya: 145
- Ü**
- Üzeyr (Hz.): 58
- Y**
- Yunus (Hz.): 54
 Yusuf (Hz.): 58
- Z**
- Zekeriyya (Hz.): 55
 Zeliha: 58
 Zeyrek Ağa: 45, 278

الوحي الذي لا يعلم

ومما ينبغي قيام شؤلي وأمر يوشع لطف في غيبتكم أيام زمان
 بغير سؤال ونقوتد تامة رواد كونه يري تارة بئرا آدم كرم علاج
 وأشرف في مخرج وافتد منه الذي يفتد من مخرجي سبب ليه كنفوله
 لثمة وخذلان وعمل بيت واو بسبتة كادفن بولوب صلالا
 و بنيه سلك ايده انك اوه اول و يلهيك سجانك حوى
 نية يبي ادا اولك اياه مظه تهنون و خربت وستكرا ليلطف
 و بغير خرسدا و لا لكة و خربت سبتكرا الا فرص لوليت موفوه و خيلت
 في فوضوه لعل لفتايت وستكرا في بون اوزة اولسون كيه
 جريرة عالم اول سلك كفتاناك دهر لبر ليرت سكاوا و سرتبه
 ولا لكت وهما ليس الا بوجهد تامة اولكت و اول صلالا
 و خيلت اتف ان لا تصاب افضره اولسون كيه جميع افعال
 و افعال له صفة من لطف الله آتة من الالف او الف لة رفة

سبتك االف كتا سببها نوره منة لاله لاله و طاه لاله
 بالاه مهما صفا و بة وكادنه ينالينه خون جوفنا انا لطف لاله
 فذا نيز مائة بيري بيري اياه فغنا ما سبب فطر ويكنا سبتك
 و حنون لاله كادونك وسنا سببنا علم و فخر فيه اله اله
 و زهد و صلوا لله بركانه عزير و لست نده و خستم
 لاله جند بو خصال جندك اياه منصف اولكن عزير و حنون فده كو
 لاله ناه برك لطف و فخر فيه مائة سبتك و غاها اولك خفتك
 حصر في عزير ايسنة و تياه اولين عزير و فخر في برك اريدوب
 ايزرة سعادت ابيديه واصلا ليلسوف مراد اريدوبك شيخ
 على عزير ليرتلك قدس الله سبتك العزيز بندن تامة كتابي كونه
 حقيقتك ليمنا سببك و سنا بيه سببنا ذمنا لاله اله اله
 اولونب و تياجه سي اكتاب نعتك نونب و نك تمدد سنا
 و نتمند عظيم الفاه مرفيع الصد كرم الشاه ساجد لاله
 والاحسان محتر و شنان و نكتد و انه عزير و نكتم سلفنا
 سكبنا مهران على و بون زمان بلا الله في الامور و كيف الامام و لالين
 باسرا العدل و الامانة و الاصول و الاصول و سببنا لاله اله اله
 اولونب و نكتم سببنا و سببنا و سببنا و سببنا و سببنا

و معنوی است. • حقیقت آنست که در عالم حقیقی آیات الهی با دست
 الهی مستتر بر رأس همه حال و مرتبه الیا الیسوت • براه مبارک
 معنوی و معنوی اولان • ذابک حقیقتی باطنی است که
 آنرا مستتر بر این اسم قدسی است که معنون و وصف لطیف
 مرتب اولان • آنکه آنکس که مستجاب است متبع اولان •
 کسبته کی او زوجه و خاله نام طلب کجی و تفریق طریقی
 صاحب سعادتی و برتر از همه است اولان •
 و الام زمانه الهی شکسته حال و پریشان نا • قیلا بصاعده
 شاری اولان • خیر شریفی است که با الهی آید آیه کوه • و طبع
 مراد اولان بوفانی و هر چند • این اسم شکر است در جهان
 سخا و لطف الهی است که اولان • آنکه ما ندانیم اولان بر ما ندهد •
 نام یکدیگر باندند و می • به که در زمانه سرای بر خازن
 خدای مرتب است که آید نیاد و هر طریقی • و قرب جزای مرتب
 تا تو حقیقت عدوت • و به شریفی است که آید آیه امین یا حبیبی
 و لطیف القاری است که در عالم و در لوت و معنای عالمی •
 و کتاب سعادت آثار و هر طریقی شریفه شروع و معانی

ابدی • زیرا اول صاحب دولت • و باعث شرف اولان است
 احسان دهنی • و کرم و لطافت شریفان اولان است
 بر همه الهی شرح ایدم که • شریف و معنی است اولان کتابت
 و معانی حیان روشن اولان که • آنکس که در حقیقت اولان
 تا که سعادت ابدیه به • طالب دولت سروریه • مایل و
 اولان آنکس که سعادت مستقیم و معنی اولان • قدر عظیم
 وصول بولوب • دنیا و عزت و ولایت و عقیده و فرزند معنی
 اولان • فایزین زهر سینه داخل اولان • بوسه الهی بر
 شریف نام شریفی سعادت نام کرم • زهر حرام که بکتاب
 و کشف اولان نضاح الهی علایق • است که سعادت ابدیه
 بولوب معنی است • پس عالم برتر از همه است که معنی زین غلبت الهی
 مکن معنی است با فوس و حقیقت • که در وقت عزت و ولایت
 و عمره نهر بنده که در هر روز نضاح ایدم • زیرا اولان بر
 عالمت ایدم • زیرا عالم فانی در اول نضاح اولان نضاح
 حاصل اولان قرب و سعادت باقی است • که در هر روز نضاح
 دانست • و کرم و کرم میرفت عالم کتابت • و معنی و نضاح
 کرم عالمی • ستا شده و ولایت و سعادت و حقیقت و لذت

حکیم مهران آید عالمه بر او کار فرزند • تاکه بر نهاده آنک نام نیکی
 خیر ابد ابد رب روانی عا ایله خدا ایلده • نیکم شیخ سدید
 حضرت عیسی علیه بر ستان نام بخا مغان کنیزش در شیخ
 نیاید کنی در هر جا که بیاند • مکران کنیز نام نیکی بیاند • نرو آنکه
 ماند پس اوی بجای • بل و بر که و سجده در هر کسری بیت
 هر آن نماند از پیش او کار • در دست و در شق نیاید بار • و کز رفت
 و انا خورش نماند • نشاید پس از کیش لود خواند • ومن الله
 مکون الکوون • الصعده والسعاده والعت • نسیم اتمه التری لکرم
 حمدی فی خدایان خدای لاکر • اوله شریک و تطهیر ن پاک و
 خالی عدس ز حمد • ائله ایمان داد شقی خا کس • اولله که
 بر ارج تاکه یعنی بر ارج طبر اندک خاق و لیسق انا نه ایمان بر
 قره • کل امر ذی بال لم یولد • بحمد الله فلان بت و لحدیج •
 حنیفه حضرت شیخ بوستانه محمد ایلده ابد الابد
 و اشرقت ایمان ابد و کفی افسالنا شیخ محمد صلا • افری
 ابد • ائله خدایان خدایان خدایان • اولله که در حله دم •
 او یخ و ظاهر ایلدی • قول تاکه خدایت فید من روت • بو شیخ بیان ایلد
 کا اذ لطف ان شیخ افری • نوع بو شیخ علیه السلام لطف ابدت

خادم

بخای اوله اتمه در شیخ قول شیخ کا نجیناه • صحن مکه فی اللالی
 الشقی • حدیث کراهی کا لایله • لای شیخ لوقا ابدت بیخ شیخ
 ابد • شیخه فرایشتا و لکرت بر ما بنجاده • حسینه و آدم
 خلوقا • و صغیر موجودات اولوب نلوه ذات صفات بایست اولی شاده
 نیکیم بو حدیث شریف افری بیان ایلد • انا الله کلنا خلق آدم علی
 صورته • ای علوصونه حدیث شریفه و کاهر جان عالی صورته
 شری بیان اچوندر • تاکه صورت و کز دین نامعقول خلق اولی صورته
 ذریه حق جل و علی صورته منت در • و من لا یاجح حضرت
 سلسله الذهبه بولیات بو شیخ رویش ایلده شرفی
 او عیب بر شیخ جامع • صورت خلق و حق در واقع •
 شیخه جمه است و مضمون ذات حق و مست • بچونین متصل باقی
 جبروت • مشتمل بر خفایان ملکوت • باطنی در محیط وحدت
 غرق • ظاهری خفت لب بساط لوقه • یک صفت بنت از صفا
 خلد • که ذات او بود پس ل • هم علمت و هم سمع و هم بصیرت
 متکلم برین و حیرت قلدر • مجتنب از خفایان عالم • چه جوی در
 بود علم • خواجه افلاک و خواجه آکون کبر • خواجه کانه بایست و بیوان
 ساریت در بود و در سر شسته • کز در مرات و جبرایه بود •

الحجة روشد فرشته را سجود • بوی عقیق لاجشتر پاک
 آلابی بی نهر جبهه پاک • هر که کعبه کعبت کائنات را دید • بود طهر
 خلد بخود غیان • خاندان طهارت و پیرای • هستی و سست عقلت
 غایب • تا که عرفان بود سبب غز • استرا و ست غفلت طالب غافل
 آنکه وفوان کز قهر بگردد • اول آنکه آنکه آری باده استراید •
 تا سراسر و او قوم عاصرا • تا که عاده قوه تمام لا یقین و یقین • بود
 مراد ادب سزاکز است او قوی اول قوی باده حادک ایله و یکله
 قوله تشکی و اما عاده فاکها و بیروج صحرایه سخرها عیسیم بی لیل
 و ثمانية ایلیم حوس و فترتی القوم فیها صرحت کاهم عجا ز غول خاند
 غلامی لیم بیاریه • آنک لطف خورشید الظل لیم • اول الله که
 کد و نکت لطفی اطرا استراید • بر خیلین ز نظر کزیم • کد و نکت
 خلیله اویره استی کلار و کلستان استراید • قوله کنگ قلنا تا کز بونی بر او
 و ست کد ماکل بر جسم • آن خلد و یون که حکما کزیم • اول
 عظیم خلد و نکت سحر و قی • کز قوم کز کزیم • لوی قوی زبون زب
 ایله • یعنی الدی و سنده • او سستی الهه ایله • و بلکه • قوله
 فلما جاء امرنا جملنا علیها صبا لذلها • خلد و یون اولایک باء و حدیث
 منسوب در عظیم ایچوندیم • مؤید کعبه کونین لیل منته • نوله عظیم

آنک حامده

آنک حاجته اوقا تمشدر • پیش کار کون کجایت سالتنه • آنک
 آنکه بر پیش کار کون کجایت تمشدر • یعنی آن بر پیش سبجد
 حالاک آنکه در • بوی فتنه زیاده و شمشاد ختمه نمره شود لیل
 در که حوتها لاسطری آن بر لوق سوس • سک • بجهایله حالاک ایلیشه
 خصی و اولان با سخر ایچون دهر • نیم یقه بر سر قوی کانت فنبر او
 پانصد سالی بیگت • سوز کعبه بیعی • ان خلد و نکت بیینه جود
 کبی واقع اول شمشدر • آنک اعتدال کعبه بر کعبه • اول الله که اعتدالی
 در یایله جگدی و نکت غرق ایله • صیوان نوله بنایا فیدر • و جین کسه در
 مراد در یایله قلم دهر • تا که را کز نکت کز کزیم • سباه و عظم طائنه
 ناقدی چلدی یعنی غلام لیدی • قوله کنگ و کوا و کابین سکر الا لاسطری فایهم فریون
 و جیوه • بغیا و مرد و سحر و ذکر • آنکه استفت الله لآله الا ان الله لادی
 به یعنی بغیا سکر و کانون السیون • صلح اول ایله حضرت سجد و فرعون
 و صلح نافی ایله صلح • بیورک قصه سنه اشانت ایله کفر آنک مجریم
 این کلان • قوم حضرت عزرا ستمه بر طافوت اولان کز بریزیم کزیم
 ایله • حضرت شیخ قدس سره اتم سابقه نکت احوال و فتنه یون بیان
 ایله • تا که کد و نکت کتاب سبنا بنهف منتفع اولندک قلوب خلد اول
 اعتقاد لطف ثبات را س حکما بوله نیکم حق • حضرت ترا ستمه

حبيب الكرسيه نعلاب ادم • ائتبه • قوله صلى الله عليه وسلم تفصليناك في ابيناك
 الرسل ما تكلمت به قدامك • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** **سبحان الله العظيم**
سبحان الله العظيم • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 من شوق الظلمه قوله تعالى والنا لا اله الا الله اعلم سا بلارة وقدره فلهذا ولا تعارفا
 كما اتي يا تعلمون بصير • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 شيوخ وموسوم بنفسه • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 قائم واوانه ذو الله قائم بصر • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 وروى روك وبوعدي • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 مطلع وضقاد اولادى • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 وروى بركت حضرت سليمان اطاعت الله من سب اوله قائم اولادى
 انى قيا ويا انى قيا كانى • طابرك جسدك كسطرل انى قيا
 هم زو قيا قيا باخوت كانى • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 مراد مؤمنابناك امر بشربله بالى ان برنك ويا قيا • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 بيزرك قنده سنده اشارت هر زير سا برن مراد برون حضرت اوبه كه مبره
سبحان الله العظيم • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 حضرت بون با صلواته بر بون لما شدت كيد العلم • **سبحان الله العظيم**
 ائت سبحان الله ايتى كلفه من الله ايتى • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**

سلام برون بيته وقت خصل انك بوه مكارضه • **سبحان الله العظيم**
 حوت جودى • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 وكمير البج بختى بختى • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 يهر بلون فر اربوب برنا بختى البختى بختى • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 اعينك ولا اعليه اعاج البختى بختى • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 اتي اتر الله ايتى بريد • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 جايزه • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 ساله اول بيت العالمين دره مراد استمه اذ الله قوله **سبحان الله العظيم**
 وبعكم ما يريد • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 ايل تنكلم طوفان الله اولادى • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 ادوكى اشماره • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 هو بى ده • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 قوله سقا لا تبالوا بما نقل وهو بيت بكون • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 حوسنده سقا وبواب گسك كشا را شترى او روفى بانه بخت
 شيد • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 المظن ابله كى و نمت وير • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**
 رخ و نمت وير • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم** • **سبحان الله العظيم**

آدم البشري • ثم اولا لا تكلموا في سائر بقية ما في الدنيا • عجمه ارضيه • عبادته
 ويكف • غير عبادته رجسا البر فويل • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 الا في لغة واحدة • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 اول الله اوتى به نور • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 ذمها كالتأنيبه انما هي • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 وهي اول الله • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 ولا يخفى ان قوله • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 جميع قوله • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 الا الله ونسبه لا تدركه • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 لحيي وان ارضي • اوله خذ ذلك • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 كلامه • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 المومنين • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 ومرسل بغير ذلك • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 اقدوا • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 لتكم • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 اوله • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 اوله • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه

اوله ارضي

اوله ارضي • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 اقات • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 رهنما • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 سراج • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 نه فلك • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 وجه انبيا • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 ملك وجه • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 حنت اوله • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 حجة الدارين • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 ذنوب اوله • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 انك • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 ابي • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 بار • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 بجز • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 باطن • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 ابوك • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه
 مذنب • ثم اولا لا تكلموا في سائر ما في الدنيا • عجمه ارضيه

مزبور است و جلال اولی آنکه از اصلا امر و صحت بی غلبه مشغول
 خلیفه اولی که با اهل بیت است تا پی الدین از عاقلان است و صدر دین صدیقی
 اگر طایفه جعفر بود در صورت امر و پیوستن صریح و غیره از آنکه اگر
 شریف است منتظر آن عمل در سینه مرتضی است لا یحرم باوند از سینه
 رحمت چون معروفی بیرون از آن است گفت کاش آن حق در صورتی و ک
 و کبریا در این امر بود و اولی در پی راه حضرت امیر است که آن پی و سر راه
 ز بر ملک عجم و آنکه مالک آن است که زمانند فیج اولی است از آن مراد
 اصاصیر امر بر ذک حج بانک فضیله او که معنای در مشغول
 خواجه شریعت است جمع دین و فلاح فاروقی عظیم شع دین ختم کرد و عدالت
 حقی در فرست بود از این راه سبب کاره بن اعدا و انجام یافت نهیست از
 ارام یافت آنکه در مصره اولی که در هست او از غلبه پیغمبر آنکه اول خدمت دهر
 السلام او است امر و زعمای تمام صاحبی بود در شان و علی شان و علی
 صحیفه منها اولی بود که کبریا صاحب و ضایعی ابروی بود در هر دو بینان او را
 معنای در هر چهار کشتند در ظاهر آنکه او زعی عالمی و بی و ولی
 اولی در خلیفه اعظم است که در پیوستن است و کبریا در پیوستن است
 آنکه هر دو فان آمد است و در هر دو بینان آمد است و کبریا در پیوستن است
 الی علم العین عاقلان است و شرفی که در هر دو بینان است که در پیوستن است

س

سبب سادات کتاسی است شرم و بلند علم ملک و آن در پیوستن است
 و اولی در پی علم شهرت است که پیوستن است که پیوستن است
 و باقی با مشغول خلیفه است که پیوستن است که پیوستن است
 سالی که در امام رضای است از پیوستن است که پیوستن است
 خواجه معصوم و امام رسول در بیان آن در پیوستن است صاحب اسرار است
 آنکه منتظر دین است منتظر است که پیوستن است که پیوستن است
 آن در پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است
 ابوی است که پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است
 خان و کبریا که پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است
 بر سواد و اصحابی نام معلوم است که پیوستن است که پیوستن است
 در پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است
 اما مالک شریعت و در پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است
 سبب در پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است
 اصبر و طوبی اما پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است
 در پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است
 اما مالک شریعت و در پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است
 سبب در پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است
 اصبر و طوبی اما پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است
 در پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است
 اما مالک شریعت و در پیوستن است که پیوستن است که پیوستن است

ا

سراجی مراد بود که سراج ائمه یعنی حضرت رسول صلی الله علیه وسلم
 اقتضای سراجی بود که فصل سوره اذنت شعاع و نور را بر سر زین حبیب
 اکرم حضرت آنک سینه سراج ائمه و مشعر ائمت بودک مناسبتی در
 آستانه ایشان نامعانی فارسی اندر ذکر فرزند ایشان را بر سر زین
 فضل حق فرین جان آن معنی خالی نیک و صلح و آنک روحی شریفانه فرینان
 شاد و اراج شاکر آن آن آنک شاکر نیک روح زین رحمت خدایه شاد و صلح
 صاحبی برینویوسف فاصحان آنک مساجیدیگان اولیای برین شاد و صلح
 اصل بود که زین عیسی در ائمه و محمدران احسان صاحب الله
 را علی و علی و ذوالقنی در نزد الله تعالی حضرت جمع وقت در وقت
 شاکر آنکه بر آن احسان مناسبتی در حساب ساداتان شاکر شرحه
 ذکر ائمه در داوود علی حضرت که مشایخ عظامند از حضرت اوجین
 نیک شاکری بودی امام اعظم حضرت زین و فایان از زین شاکر محمدران
 یوسف شوق مستانه و که اشکال واقع بودی و داوود علی حضرت که
 سراج ائمه و او علی حضرت سوز محمدران اولیای یعنی محمدران
 کنی یعنی موسی و سوز محمدران سوز زین در بری سوز برین شاکر
 اولیای یعنی ائمت کنی سوز برین در بری یعنی ائمه سلف نامی که
 انباری و کما مقبول اولیای اولیای برین سینه برین یعنی در عیانت

انزلی

انزلی بودی داوود علی حضرت سراج ائمه آئین سیدان برین بود
 او ساداتی او سینه حضرت نه مخالفت ائمه در زین برین سینه
 نه مخالفت ائمه در زین برین سینه حضرت زین سینه ائمه در
 قبول ائمه برین سینه قضا که و بری اگرین آئین بودی را
 بود برین سینه علم و نیک عزت و اعتباری چون عیال ائمه در جان
 برین سینه او ساداتی نه مخالفت ائمه بود آها نه مخالفت
 برین سینه او ساداتی نه مخالفت و علاوت ائمه برین سینه ائمه
 کسک حال عیب عیبه اولیای در ایان سوز اولیای شاکر
 که حق تعالی حضرت لطف این و شریعت الاسلام شریکان
 را تعالی الخیر حق التیام و علاوت ائمه حضرت شیخ الاسلام
 عیال نه نقل ائمه ائمه شیخ الاسلام برین سینه که
 سلف او ساداتی که جفا این و سوز آئی دوست طوف سینه کلب
 سادات یکدیگر شاکر ائمه و مالک ائمه اولیای برین
 شاکر که سراج ائمه برین سینه و برین مالک در زین یعنی
 برین امام مالک و برین امام زین سینه بافت زین ائمه برین
 اسمک و برین که مراد و بن اسام در ائمه زین و زین و غیرت
 برین امام احمد و مراد سینه سینه سینه سینه امام زین و برین

سراج ائمه

اسمه چنين آيد: اني ذكر ابدي سگدي روان امامان هـ شينب اذك مذهبك
شيعي اولاد نهيون **شروعشان در صدر جنت شاد باد** جنت صلوات
انلك شروع شاد اولويت **فصرخي از عظيم شان آباد باد** دين قصري انلك
علمت صورت اولويت **در نهدي زمانه بسكون باد** شاهاجم عالمر اولدر
اي پادشاه بر هم بر خويج **بنو هم كانوا عرقوله** ساكنه كجام **ولي كرامت**
بهر كجا كه رسن غلبرين **تو تو گيري بود باله ايم** سن ايرانشين زير مر
كرهات كاخا حلو بهي غوليرين **وجلا بوله بين بريز** ونا معلول البت ز كمره
كوي غليم **باد صدف وچا اعيوب** بونك بيج كاها انركاب اليرين
جرم بي بيان **ويچي كره ايم** **بهد و به بيان** جرم ايلسن **بعضي لشونه**
بويه **واقع اولدر جرم** **بي انلزي** وصد كره **ايم** **اانا نخته اوليا اوله صر**
تر بينا وناخايف **انكلكي كبره** **بوغي و ما بره صر** **سالار صوفي و صبان كنده**
ايم **بلكيني زاوه** **جوده ننان فيق و معيانه اولسن** **اخرلرره** **بشمان نرزه**
ايم **اخر قبح و نامقول** **علمت بشمان اولسن** **روز و شب اديوجا بويه**
ايم **روز و شب مستلاره** **عاقل و لشسن** **عاقلي از تو خذ ترا بي بويه**
ايم **عقيل خوش برفا** **الجوهين** **بسبا هم** **في قو خذ با لقي** **عقي الا قلم** **قبائل**
كافر **بلو سنلايه** **سالم اولدر** **بين اهل و رنج ارك** **طا جايي** **وايقا باده طي**
تراب دوزخ خنده آيدن **ملاه و دوزخوت** **عاقل اولب** **غايي اولسن** **بكلار**

دايا در بدل عصيان بويه ايم **دا با عصيان** **فيدن اولسن** **همه خويشس**
حيطان بويه ايم **هو نفس شيطانه** **فرين و مساحب اولسن** **بكل بدن كمي**
انلك امره **الماعت افرزه** **بهر بيوت** **غی تاخره اين نفس كرتو چنان** **كده خداني**
كرهق غنان **بكنه كانه** **برسا تا** **برم افرزه** **خا هنر** **بسا بگشت هر**
باحضور **كلره** **مضمون قلب الیه** **رطاعت ايلسن** **برهون بدن بويجه**
طاعتك **فلو ايل قول** **فويجه كاري** **ابروي** **خوع بعبان** **خجسته** **حالدكه**
كلره **كوت بوي صويي** **و كلن** **الو جسدك** **انك تا كاك** **مهر با انوب** **قدر**
وان تغرفاقت **المات اهل** **وان نظره** **في برهم** **سوكا** **بمصرف** **داخرا ايل اوليرين**
سلوك طلكاكت **مخفرت** **اورينين طير** **لانكه** **خود نرزه** **لاقتل** **زين كدوك**
لاقتل **بيو مشرون** **غی و كساكي** **قلا ايسا** **و كلالدين** **اسرفوا** **على نفسه**
لاقتل **من حرمه** **الله ان الله يفرز الافرجه** **اخر لفرجه** **اخر لفرجه**
سلوك **انك دله** **بي ايل اير** **تا ايدل** **جنت شيطا بويه** **سنگ** **جنگل**
فوميز **شيطا تهر** **توق** **بو اكی محله** **است** **مناسنه صر** **نفس و شيطان**
ترو كوا را **من** **اكرم** **نفس و شيطان** **بنم بوي** **اصرف** **مراه بو اكی بي بوي**
كلوت **درد ايلوي** **د بكار** **رحمت** **باشو** **شفا حق** **من** **بم ششم** **سنگ** **جنگل**
اولويت **چشمه** **كردن** **با كمي** **اويو** **ظلمت** **كه** **كناهدت** **باك** **اين** **سن** **بيتي**
التر **كناهدن** **كناهدن** **انك** **كه** **بي** **جهان** **عاف** **اين** **سن** **مراه** **قبولوت**

بی خوابیت سر از نیاورده • غفلت از • گفت بیدار گشته اصرحت از جهان افلاکین
 اولاد او را که که او در نهایت کندی • مره القاسم بنام گادا اما فی التنگی جل
 و سبخی • حیث خلق عالم خواب غفلان ابرو کن اطمحار صر • آنکه ریشاند
 ترا عذوقی بر • اول کسی که سستی خجیده ایلد عنده فی قبول ایلله • ادر عنون
 کرام القاسم مقبول • نایاب و مغفرت بر روی کمال • که خلقی حضرت تیرت
 مغفرت بوله من آنک از نوز نریزه طریقه • یعنی عذوق سرخ ابرو ب اخی بریشان
 خاطر ایلله حاصل معنی حق تعالی حضرت نزلت مغفرت به وصول بوق استرسک
 سنی رنجیدان ایلله ناک عذوقی قبول ایلله • کلام • حق نذر در وست خلق از ایلله
 حق تعالی حضرت یوزی و وست طفرز • نیست این خلقت کلی و بن در ایلله
 بر دین و ایلک نوبت خلقی بوقدر • مره حق کامل او لا کسی خلق از ایلله
 کلامه خلق از ایلله او لا کنه • حق کامل او لا • کلامه • انستم هر که در
 لریشی آرزو • کتیب که او ظلمات بر کنگل بروج ایلدی • آن حرمت هر وجه
 خود کو کرم • معنی • اول ابرو جوی کتوب و جوی • اوزر ایلله • سنگت با نریخته کتوب
 نه بریدان سکی • در یوزی • هر که در لاری بود • هر که که دل ایلدی
 قدان او لا • در عوبت کار و نریزه • معنی بده آنک اشقی افغان اولوب
 ای سر قصد • دل از ایلله کلام • ای اولاد کول ایلله قصد بن ایلله • و در جمل حق
 بی خوابی کلام • و کلامه خلق کلام • بیلدی ایلله • مره ان الله لا یحیی الکفالیکن

سبخی

سبخی ظلم سبخله حق تعالی حضرت خلقی کتوب • بیلدی ایلله • کلام • نام
 و بی خوابی • خلقت ناشی ایلدی • غیر ایلله • کرمی و اخی که کرمی • کرمی
 استرسک که حق و خلق تشان • معتبر و خوشترم او لا س • یعنی نخوانه بویک
 معراج تا فی مسیح اول واقع اولک در • کرمی که غایب شد ای یوزی نام
 در چیزت از ابرو بر نشان مسلم • یکی آنکه مالک بالا خوز • دوم آنکه ناخوشی
 قوت تکلی لاری • ایلله • احسان و ایلله • قوت طریزه کس • شهر و قوت
 ایلله • هر وجه • فی حد ستم کل • کتوب بود کت • ایلله • یعنی کتوبه • و
 ظلم ایلله • ذریه لیل الا نشان ایلله • سبخی غیر ایلله ایلله ظلم و صر
 حقیقت کتوب شکله صر • کتوبه • قوت القاسم • سبخی • ناکت ایلله
 نامه نبع اوله • یعنی خلق عالمه نبع محقق اولان نریزه • افا حضرتی کتوب •
 عالم و نریزه یعنی آدم ایلله و کلامه اشباه بوقدر حق تعالی حضرت یوزی مراد است
 و بنویده بنی ستر ایلوب • قیامده او لیا و صلحا از بر سندان • جت ایلله
 نیست جوانه اگر راست خواجه ولایت کرم • پشه شاه • نزل • مالک •
 روزان ایلله • مره • بوی • خلق عیبند • کتوب ایلله • تا بیخ
 پای خود • بنده • تا قیامده کتوب • دست و پایکی باغده کتوب • مره
 عیب سبب • غلب • در فرخ ایلله • کلام • بوی • مره • نریزه • کلام •
 که به یانه بر کرم • و در برنده سبنا • کتوب • بوی • مره • کلام • تا بیخ

هر که از تویت بزیاتی بسته نیت • هر کوی که آنک بزای غیبت بخلقت کلان
 آنچنان کس از عودیت رسیده نیت • آنخلاق کس • عوق غیبت قهر نیش
 و کلان • آفتبیه آنک نیت از آنک در قوای خود خوار می شود و ای برادر کز
 حسن حق طلبه • ای برادر کارون حق طلبه • ای برادر ای اسک • جز بر زبان خدای
 لب • کلبی خدایک فرما نندیت بزبانه آنچه • مراد حق سنجیدن غیرای سولیه
 و کلان • حسن ده او لا یان باء خطاب کما مصروفه • کجهره از ای از حق لا یوب
 اگر ای لا یوبت خبر طریقت رسالت • حق لا یوبت • اولی در بری مناسبه در • مراد بری
 حسن نیت • بره حال خود بنده طریقت کدود • هالک از فرج سکوت برایت
 فی • الزمان زمان الکفوف • و اندر زبانه البیت • و آنک علی کلایک یوب
 ای پسر نبرد و محبت کوش • ای غافل بند و محبت از بی باغ آله
 که بخانی با یوبت خاموشی • اگر غایب و بلاد نام محبت و خدای
 کز ایب خاموش اوله کنی تا بی • شوق مناسبه در • هر که از ایب
 یوب • هر کیم که آنک سنجی چون آلا • بی حقیق سولیه • حق کز کلامه
 کز بر نامه • دل در خون سینه • بارش بود • آنک قلبی سینه بی ایچند
 بار اولی • هر که در • را نظری زبون در عاقلا نریشه خاموشی یوب • عاقلانک
 پشه و ماد فی سکوت هر • وجه صر • عاقلانک پشه و ماد • ت
 سکوت در زبانه • آنک با نطق • و حسن حق علی غیبت • عینه بی
 مشهور

سکوت

سکوت آسان • سادانه الا یسان • پشه جاهل فراموشی • هالهک پشه
 و ماد فی فراموشی • و حق یوزان است مناسبه • اولی فراموشی
 خاموشی از کتب و غیبت و نجیب • کذب و غیبت است سکوت و نجیب
 لا کلامه لکلامه • من کلامه کلامه کلامه لکلامه • اولی حق کلامه
 نیت • نیت از آنک کلامه کلامه • نیت کلامه از حق نیت
 ایست آن کوی کتب را نیت • ایله در اول کس که از کتب و نجیب حق
 را نجیب و ما یله • نیت حق کتب در اوله مرزقی • حسن حق کلامه
 کز • من الزام مردم بر نشی بهم • کویم • جز نجیب مادرم • که دانند
 هر چه در خار و که طاقت
 ای برادر حق تعالی آنک مناسبه نیت غیر بر من سولیه • قول حق از بری
 دق مگو • حقیق سنجی در دنا و فری بر من سولیه • هر که در نیت
 عبارت می شود • هر کیم که فصاحت و بلوغت هواسبه عبارت نیت
 اولی • هر چه در آنجه غایت می شود • هر چه که طریقت غایت اولی
 مراد قلبه منسوب اولان حالوت نایل و لغز بکلان • اولی نیت
 بر ج در نیت • بی سولیت کوی کلان اولی • هر چه که نیت در
 عدون • اگر چه آنک سوزی نیت بر نیت در عدون اولی
 بر شهر هر • و آنکه سنی اندر فصاحت کلامه • و اولی که فصاحت بی
 ایله

جبرج دله جبر است غایب • که خاک بود بر جبرج این نیزه که سی و پهل
 انگار • قلبه زیاد • اضطراب و انتقاضی از بصر • سر زان را در حان جنت
 در • و در زان را در حان جنت • کمان عجب من طوب • از خون جگر شوران
 در • که در کجا و بیرون مایوس و فرمود طوب زین حوقالی حضرت زین
 غیری بر جبرج بر شنده به قادر و کلاره • ما دام کلی مراره • اقد • خلق ایلمه
 نیا سا بی از جابین کس • بر جابین جگر که در رین • هر که او بر جنت بیسا
 شوق هر کیم که او کند عیب و کجا • روح او را فرود بیدار شوق • حق
 جان بندگی آنکه در صند زرقت پیرا اولی زهر غفلت و غیره رین خاص
 بولوب عیب بین افغان • طوبی لیل شکل غایب کجوب الناس • در سر
 مکن عیب اصغر مند فاش • بعیب خود از خلق شوق باطن • در سر
 سبک بود • هر که باشد اهل ایمان از غیر • اصغر هر کیم که اهل ایمان
 پاک و از جبرج از جبرج • درت منند و درت منند به نایک طوب
 از سر و اول تو دلایک در • اول من حسد • ن قلبک پاک طوبت •
 لا زکمة لا تحسوه و لا تحسوه من جبرج • خبی بود از ن خون شمار
 آنکه کدر کند که خون طای • شمار زین امکا جبرج • پاک و از زکوب
 و انقیب زان • کدوب و شیدان زان پاک طوبت • تاکه امانت نینند
 در زانیه • تاکه سناک ایالت زانیه و در شیه • مراد حدیله که حسد

سجده

سبب ایله ایستار و کینه بش • پاک از طوبی و عمل از سر
 اگر تکلیف یازد پاک طوبت من • شیخ ایمان تر باشد ضعیف سناک ایالت
 شیخ ضعیف و ضعیف بود • اگر شیخ اخلاص در بیم نیت • اینم در کج جنت
 نرخص روم نیت • چون شتم بر پاک طوبی از حرم • چون که در کج حرم
 پاک و حال طوبت من • مراد ایمان طربا شیخ و التایم • ضعیف القلب
 اگر ایالتی بود • هر که در این صفت باشد شریف • هر کیم که بودت
 صفتی و ضعیفی طوبت شریف و عزیز اولی • ورنه در طوب ایمان
 و کر بودت و ضعیفی طوبتیه اولی که ضعیف ایمان طوبت • مراد آنکه ایمان
 ضعیف اولی و تکدر • هر که باطن از شرف پاک نیت • هر کیم که آنک
 یعنی حرمتی پاک و کلاره • روح او در هر سوئی افادک بت • آنکه بر
 افادک جابینه بود بودت • مراد عالم عاویت اکامیفین از شرف و کلاره
 چون نیا شده پاک اعمال زری • چون که اعمال یازد نایک اولی • صفت بر
 بر جنت طوبی • اول کسه عمل جنت بود با شرفی جی حاصل و بر جنت در
 جبرج ادور اول اخلاص نیت • هر کیم که علم اخلاص بودت • هر جبرج از ن
 خاوندت • جبران حق تعالی نیت خامی و مقبول تو اندون که کلاره
 • عبادت باشد و نیت نیت • ورنه چه این زین زین نیت
 چه زان بر مانت چه دین • چون بر جی از نیر بر نیت

حرکت کار برده در جوابه • حرکت که آلت طهارتی و عملی اینچون اولی که
 اصلاح بر اوست • اولی صورت است بارز و برون بود • آلتی که برین و صالحه و اولی
 بروق و طهارت اوله اوله • چیزی می پوشیدند صورت است •
 اکثری حرکت نبوده و راست در ترکیب آنکه با و شایا ها خورند و این و اگر چه خورند
 اولی بر حرکت اولی بر بر این در رفت خصلت • باد شاه طهارتی در این
 باد شاهان نزلان طوطی • باد شیه چون در بر این خندان شوق • باد شاه آنکه
 نظارت خلق اینچون خندان اولی • قیطان در حقیقت نقصان شوق •
 طبعه سر آنکه سر می و می خندان نقصان اوله • با سر حقیقت دانستی
 با هر غیر کرده باد شاه طوطی در صاحب طوطی • باد شاه طوطی در این
 خبر باد شاه طوطی • باد شاه لرعیت با شدن کون کبر • باد شاه
 عیب در اسرار طوطی • با نزلان بسبب آنکه خورند کند • نزلان با که خورند
 خاورت و مستحق اینچون طوطی در خورند فی طوطی که کلام • باد شاه کند فی
 حقیقت و حرف در طوطی • هرگز در حرمان در این بود • حرکتی که بر این نزلان
 شوقی اولی • یعنی عالم به باد شاه اولی اسخویه • بنیاد اولی آنکه می
 آنکه می گویند طوطی در صاحب اوله زهر عالم اوله در سه خلق آنند نم
 و غیر این • در طوطی باد شاهان را در اوله • باد شاهان عملی و در اوله
 طوطی در طوطی • تا عالم خلقی آنکه عملی در نزلان شاه و لاسه •

حال اوله

حال اوله • ثبات اللفظ فی المعادله • حرکتی که اولی طوطی
 اکثری در شاه • اکثری باد شاه طوطی • طوطی تصادف در طوطی
 خلیا و سبب • اکثری باد این اولی بلکه بالقره می • طوطی اللفظ اللفظی که
 نشود به کبج و سبب و ارفع اوله • چون کند سلطان کرم با
 اکثری • چون که سلطان بر فکرم کرم و لطف این بود • و چون
 چون که سلطان لشکر منسوب اوله نه لفظ کرم این • هرگز این در شاه
 با سر • آندون او تو می با شاری فی ذل این طوطی او نزلان خلیا
 و می فعل اوله • چون این کبج از سبب طوطی • در طوطی این
 بر این بیخ • چه روی کند در صفت کرم طوطی • طوطی سستی در طوطی
 کاکرتل در ترکیب آن خلیا و حکم کرم • طوطی کرم طوطی در طوطی
 نشود سعادت و سیادت به لیل و نشان کلانی • حرکت آن طوطی در طوطی
 حرکتی که اول در صورت طوطی جبل و عظیم القدر کرم طوطی • طوطی
 اکثری کرم طوطی • علی و اهل علی طوطی طوطی طوطی طوطی
 الملك من تقویم عالمی طوطی طوطی طوطی طوطی طوطی طوطی طوطی
 کفایتی طوطی طوطی • طوطی طوطی طوطی طوطی طوطی طوطی طوطی
 و لطف اوله طوطی و طوطی • اکثری طوطی طوطی طوطی طوطی طوطی طوطی
 و عمل و غیره طوطی که علم و عمل و زمین • طوطی طوطی طوطی طوطی طوطی طوطی

حرکتی که عالمی با نزلان و طوطی
 حرکتی که طوطی در طوطی
 حرکتی که طوطی در طوطی

دین برین و برین کی می نماید خیر و برین را مظهر ظاهر و خیر است
 و برین را که برین است **ایست از برین برین و جارا حطر** **ایست آنک از برین است**
 خیر و برین را برین است **خیر برین ما فتنه است** **و فتنه ما را خیر**
فانکار **یا شیخ و برین را در حلقه است** **اندر در برین را برین است**
عاطفه **خیر برین را برین است** **اطفالی سرخ و سرخ**
الفا و حجت ایله **چون نان مسرور و برین است** **عیر برین**
نیک و بود **مزه و فریفته اوله** **زاده و باجون عروزل است**
ذاله **کینه و برین است** **هر روز برین است**
هر برین برین است **مزه و دنیا است** **کینه و غایبی اوله**
بیان ایله **و لاله لاله** **دینا میند** **که نفس بکله و برین است**
زاده و برین است **عرو و برین کلین** **مخاسنه در** **مقبل**
ان مرجه که نشو و نه **جنت طاق** **سما و برین است** **عظیم القدر** **که برین است**
طاق اوله **جنت مراد** **طاق برین است** **مخاسنه در**
نبت برین است **و دانه** **طاق** **اکا برین است** **و کلا ارج طاق**
هر چه مراد **دینا قبول ایله** **دیگدر** **منه و جهان** **دیگدر**
چو طریقه **که برین است** **لب به برین است** **خندان برین است**
دینا برین است **و کله** **ظهار** **جنت ایله** **لبین خندان برین است**

در حکایت

پس **حکایت انضمام** **دندان و دندان** **سکانه** **خلف** **ضمعه** **حکایت ایله**
استه **مزه و سرخ** **دینا** **ایست** **سما** **و سرخ** **و سرخ**
نقد **دینا** **میک** **چو** **سما** **و سرخ** **و سرخ**
جنت **کله** **دینا** **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ**
هر کیم **که** **دینا** **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ**
نیک **جنت** **دینا** **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ**
اصل **سما** **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ**
بود **برین** **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ**
دینا **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ**
و الدن **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ**
بدرت **ایله** **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ**
طاف **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ**
دینا **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ**
دینا **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ**
نقد **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ**
نکت **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ**
کله **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ** **و سرخ**

نامی در کندی صحیفات • بجایاب دیک در زین ضاگ این دریم
 عطایب بخت سالگ کون سف خشمه حج حتامد سال کیک کونیت دیو ویک
 سامت نترود • کدر هم فرمان یک طاقمت نبرد • شوبه مرا که سیرت یکینکند
 برابر و سر کفر نفس هر کیم که آن لولیا آیدن • در کتا نه کردن دلهریف میکنند
 نگاه بلکه آن دلیر ترخ آیدن • خلق خود سازد و ترخ آیدن • هر ترخ
 کدو و بیغ آئی ابراق طوط • تائیشتم دیزاد و ترخ آیدن • کاکه بلابه و ککابه دو
 بن • بعضی سخنده در و ابر بر نه بک دار واضع اولو که سنی بره من اولرت
 بترخ کتا • ذاب و فان تائب شکم بر ترخ آیدن • ز ک کیک که کویاب طانوت
 بزل کتا • عجب بختان بر ترخ آیدن • سیدان کوی کندک اچون آیدن
 نفع • مراد جوف بیه و یکمه • فرزند • سخی شد ادوی یکم خوردن • کیک خوردی
 چوبی ایم بخت چوبها • آخش واحد و هر یف و قدنا وایت و ده و یا بدوی
 بعبودر که آش برده اولود • سرور کیم خبر کجیکه طایم بیستی • کس ندوز
 طهای آن کیه ارجه صاب و کل س • بر تخت نشینم بر ایم بستی • چوف بیه
 آسر ایم کل سن • آیکه در ترخی جده شیب ترخ • اوی که ده و کیکب تارک
 چوبی کمان اویچوسن • ده کیکه خنده چوبی بر ترخ • کند و بر کتا اویچوسن
 بهرجایب شده لندر • مراد فرات سرفن و هفت لیل بخون کبیه کوه عبادت
 الله د یکمه • شب کوی خنای متی و چون رون • از بخت چایغ علی فر سرف

سزای که بیایند نهد هوی سخند • چو تایی به دل مردود کردند • خنایب و طغیان
 جیش بختی نام نیست • خلاب واکل و شهرب انعامک عاد شدند
 خنایب • کک • خنک تار بر ترخ زین انعام نیست • اوب شده بوانعام و لیس اند
 منصب بوقدم • خلاب و عور دن مراد خلاب و کاک و شربدره زین انهم
 د ن مراد چورقی بر ترخ • بینهک مضمون میدار • خلاب و عور دن مراد
 خنایب و مر کرد • آنکه سری بدوست که فی خنایب و عور شدند • چو انسان نال
 بچین خنایب و خور • کراش فضلک بوه بره ولای • صریح آه ده داده هر جمل
 باشده چو انعام بلای اصل • اویچوسن بک خنایب خنک و خنک
 ایا و غل تبره و جوق اوساک کراک قالق • کیکه ترخ بر ترخ و بیکت خنک
 اگر کدکارت خبر طوط را سیک سوزیک سوز قالق • و از بر ترخ و نیای و ذوق بنای
 خلایب • بود عین و ندایه محبت ایلک خلاصه • حبت آلائی طراش سوز خلایب
 دانق اترخ کترخ ضرر چینی سکت است کوسن اعدن دانسی و بر س • یعنی آند
 اعدرن و فرات این سن سزای و سغول انهم • انچه تنگم دل بلیک و بی
 ده بی ندایه نه سبب عین محبت ایلرن • چوین کویا وین در ترخ بود
 چونکه در نیاده اولق لعنه جا ویدر وایک و کل سن • جهان اچوسن ملک بلا صدید
 نیست • ز دنیا و فنا و ترخ امیر نیست • نه بر باره کونی حسنه کاه و شام
 سزای بر سبب ایمان علیه السلام • با بر ترخ کیم که بر باره وقت • هر کس که با او

نامی در کندی صحیفات
 عطایب بخت سالگ کون سف خشمه حج حتامد سال کیک کونیت دیو ویک
 سامت نترود • کدر هم فرمان یک طاقمت نبرد • شوبه مرا که سیرت یکینکند

وادركته • طاهر خرفه از سبب آقا پيرزاده • اي تير نيا و طاهر جامه لرله
 كند و ظاهر كى زينب ايده • تاجير خرفه يريك كره و مينه • تابر ماه به دعا
 سنانك قيب و ايلتك منبر مردوين اول • كاليب خرفه نرت زيبا سنانك •
 خرفه و زيبا صورته طالب اوله • خرفه كجا آقا س و ديها ماسان •
 اخلاص و ديها هواسندون اوله • نمانه صاحب دلان و ليوست
 و كرايهي واد و ينز اوست • مولا نايح حصر لوزيك نقات اسندان
 كه تركه دن نقل ايده اولسه ايته كه فرق و بي به ملا • اولدم و نغ
 سندن نخت طلب ايلدم جمع سي ايك و مصلحه • و دي مناسي
 بوهر كه خرفه راه رو يله مساحت ايده و يكسه • خرفه ي
 لب شريف پيرك چند كج • جو هر روي ياقوت مذاب اوله • اخلاص
 كي خرفه كل سبب باقى • هوا ده كج خليه بندن اول • نزيك كج يايده
 دوزنك باقى • سكا حيان قلب و غرب الكه تركه زبون و خرفه
 اول نزل • نراء فارسك نختيله اسكي جامه مناسنه سر •
 خرفه بيشنه كزه و نغان • بركه دن اول خرفه • اوستك از نرت
 ايده • معنى خرفه بشنه كج • شريف نزيك نزيك نوزيل كن • نازيل
 و دن مرشريت نون ايده • مراد مران شرفي مراد ان كره و هواسند
 كجيب طاقت و ميا و ست نري ايده • آقا و نزيك كج بيشونه ك

اوليكه كه خرفه و بيشمنه كره • يك سالك از نزيك كج به نزل اوله
 سنده كى كره ن باك ايده شوره كرايه سر و شريك مبروه و نزل اوله •
 كره نزيك كج بيشمنه خرفه • الريحون زينب استر نيك •
 نزيك كج نزيك كج نزيك كج • بوهر او سكلات فاخر و مديري
 جامه كره خرفه • من ليلك كره في الدنيا • لم اليك في الاخرة
 و نكيك باقى و لاني و نزيك كج • نزل اوله و نزيك كج
 كره نزيك كج نزيك كج • راحت تركي طوت معنى راسى ترك ايده و نيا و نزيك
 اسكه نزه و نيا رحت و نيا نزيك كج كهلده • نزيك كج و نزيك كج
 دي سنانك او سكله خوب و زيبا جامه اولسن • نزيك كج و نزيك كج
 كره نزيك كج • سنانك با طالسندون دي و وقتك اولسن • امر حاضر و مكار
 نزه حاضري و نزيك كج نزيك كج • نزيك كج نزيك كج نزيك كج
 نزيك كج حاضري • خرفه نزيك كج و نزيك كج • صوف كج يايده و نزيك
 نزيك كج نزيك كج نزيك كج • حواسيه و نيا نزيك كج صفت نزيك كج
 اول • نزيك كج نزيك كج • نزيك كج نزيك كج نزيك كج • بوهر نزيك كج
 بوهر نزيك كج نزيك كج • نزيك كج نزيك كج • نزيك كج نزيك كج
 نايك اين نزيك • نزيك كج نزيك كج نزيك كج • نزيك كج نزيك كج
 باقى كج اول نزيك • نالي و نايك نزيك كج • نزيك كج نزيك كج • نزيك كج نزيك كج

حب و بس • مکن از فالک زهره در سکنیت در تریس و سحریت ازین
کثیرا عطفه یا کثرت فریب • که سبک عقلت علمه فریب ایسه • یعنی که سندان
عقل و علم را بسده • با نیش ضرورتی دین تو بستان زین • در روی اول و دوم
راه او فری • حقیقتی • جز به تو ایان گاه • در و شله د خیل به
و مصاحبت الهه • تا کوی صیفت ایان گاه • ماد آله قادرین ازلک
غیبتی الهه • به سحر معنی مهر ماد آله قادرین ازلک غیبت الهه
حقیقت هر روزی تا نظیر بختت • در و شله محبت اتک جنت عفت
دشمن ایقان سکانه لغتت • اذک و دشمنی لعنه لا یفهم
پوشش ضرورتی خیره کوی نیت • در و شیک کیه سکی • وق و ن غیره
دکلمه • در تکلم حکمی خلق نیت • خلقت راه و هو ای و تون و کلام
ببین بنصده خلق واقع افلا حراء حکمه به یوا معنا سده در اول
وقت معنی بودله افلا و غا نزلک مراد و هو اسندن دکلمه بلکه بیج بی
نزلک البسده • مرغ تا نکلون تعرف نفسی • مرغ ماد آله نسلک اوزن
یا غنی لویه معنی نفسی منادوب و بزوده انسده • مرغ یا یاد به کلام
حقی عالی نکل که کلامه • قدره بول بر اول • مرغ در تریس کفصر بیاغ نیت
مرغ که مراد سالف لطیف حق در فصر بیاغ فتردن دکلمه
بهره از فصر بیاغ و یغ نیت • انک قلبی او زهره در نوره اخذت غیره بیاغ

مراد جانب قدسه وصول به لجهون در نرب سربادت و باعد به شی
و کشف ابد و بکلمه • کوه کوی بر بوی بر آسمان • اگر عارف و قصه
آسمان او زهره ایلام سن عاقبت زهره زین گردی بیاغ • عاقبت بکلمه
زیرا اول درین • هر که از این که این منزل مشق خاکست که چه جاب
که مراد نکل کشد او ایام • کرچه نیت نیت در نوبت • اگر
سخت زلالی سبک نیت و فزت اول • سبک جنه نیت در نیت
توبه • عاقبت بالضرورتی بر ام کو سبک جای و معامک قبه اول
و پس از حضرت غافل بیاغی • ای و غل اشرف نیت غافل اوله • ایام
این جز آن حقیق و لبهاقی • جو جهالت معاصیه خوش دل و مستر و اول
زهره فانی هم • در نیت کجرام صبا بیاغ • جهالت بلالنه زیاده
ایده بی اول • سکا نیت نیت نیت نیت • نیت و حضور و فی حق
حضرته شکر دید بی اول • در ضمیمه بل نیت نیت نیت نیت
انکه در نیت نیت • در نیت نیت نیت نیت نشان اوله در
جای نیت نیت نیت نیت • نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
مشکله • نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت نیت
هر که جیما حوت اولدی کس که بی وسین و ظهوری بوف ستاره
در ناکس دخی و خبیس مناسنه ص • جسته نیت نیت نیت نیت نیت نیت

بوجهی برادران بخیمه آثار و نشان اولی **•** آنگو در حقیقت عبارت است و شوق
 اول که که عبارت از اظهار برادریست و فیه اول **•** بی شک از خلعتی
 است فی شوق **•** شک حسن حاربت اهلند اولی در زیر آنک بی
 که نسبت است به جناب قدس در دو روز بعد می بیند
 بوبله واقع در دو روز اولی در **•** هر که در شب دیدار می شود هر که
 عبادت فیه در **•** و طاعت فیه در اول **•** و شک از اهل نما
 فی شوق **•** شک اول که سعاد ن اهلند اولی **•** زیرا
 طاعت سببی ابله جناب قدسه وصول اولی **•** هر که بی شوق قدم
 هر که **•** هر که که او کند و هوای او در قدم قدم **•** یعنی هوای
 و از روی ن بگویی **•** می تواند که با شک **•** اول که شوق
 ابله غنا آنکه فادرا در جهاد اصغر کاف ابله جنک افک صر
 و هر روز نید **•** جواندن مشکدر شک ده اولان کاف فصیح خبر
 ایچند **•** هر که سائر در زبان پاکتی و خوش **•** هر که که جهاد
 خواب و خصله فاعت ابله طاعت و عبادت است **•** ایچ ابله
 در قیامت نبوة بی رائق **•** قیامت آنکه استی در و در خرد
 کند و خلاص اولی **•** هر که که در اولی **•** مراد و از روی ن
 یعنی در و در **•** و اسراف ابله **•** بی بخل **•** شکار آن که در

۳

بر صکن خردت که در کاهنه و در کاهنه **•** مراد هوای ابله طاعت
 خدا می شن او اولی **•** بیان در کاهنه **•** مراد **•** کاهنه
 د نیاید که مراد آن **•** مراد شریفه **•** ایچ چکر **•** مراد **•** خط
 کاهنه **•** مراد که مراد سالك **•** عشق در نیک نام لغه خط چکر
 لای **•** مراد **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه
 علق نام نیک و اشتی را طلب اهلک لرب اشعار مر **•** مراد **•** کاهنه
 ای **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه
 مراد **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه
 و در نام اقله **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه
 ابله **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه
 و این **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه
 حضرت **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه
 معنا **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه
 بر **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه
 جای **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه
 طوت **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه
 نیک **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه **•** کاهنه

۴

که نظریه باقی است از آنکه گویند اگرین ارباب فقیر و فاطمه را اله جنت ●
 بهر حال کریمی غیر و بزرگ است اگرین ازین ظفر و قدرت او را ● حتی وحدت
 ما فخری سرنگان سر بزرگ است ● حتی غالی حضرت کسب و مستی سر فرشته کی سنگ
 بزرگی و بر ● و حق بی حق بی عقل که خشنود و غیره منصف ●
 لا یجوز ● و حق بی عقل علی که خشنود ● بهر حال شاکر کریمی سر بزرگ
 فخری که خدایه شکر ابوجهی اولی ● کهوند فخری بفرین فیله ● اگر حق
 حضرتی که قدرت و مایه سزایش بر ایم افک و غیر ● فخر آن
 فخر شایسته که اندر غیره مایه اولیه نان دگر بی بیان اچون
 حتی بی عین که در تجلیان ● حتی فخر آنکه کریمی کیفیات اولیه ● تا در
 با آن اهل شایسته ● تا که اهل نفاقه بار اولیه من زهر حوده نه زیاد ● تا
 مرغ علامت نفاقه ● مریه بر اقامت و فخر آنکه بی بیبت مرغ راه
 که مراد سالک طریقی عشق در خلق ده نام و نندک بود ● تقریب
 از شاکر کی دل بیت ● دل و کده جامه لودن نغزک ولتیبان
 بود مراد ● لا یخافون که لایم ● سجد میران عشق
 مرغی لبیل فلان طاعت و عبادت و دیگر و فی سجد مشغول اولیه
 خلقت لیس و طاعت بر سول بزرگ و دیگر ● هرگز ذوق بیکی بی بی
 هر کس که بیکی نامین زده او را ● تا که شاکر علی که عاری بود ● معنی

حق صایه که اول کسه عاصی زهر شکر ای صفات عزیز
 ● از نندک چه کوی که مراد و نندک ● صرام چه بی که مراد است
 که در اول قاریغ آنزیت بود ● که نندک گویند نسبت و زینت دادن
 قاریغ افلا کی حویلی مرکب و زینت بود ● که با فخر مرکب و زینت هو
 اولی مرکب زینت زین نندک کسند ● این معنا سنده هر که مشمل
 اولی نا خطاب اچون ادس ● خوندی آنکه جهان در نظریه رون ●
 نکر اسب سیده و زینت بزرگم ● رفیق دلچسب آنکه در چشم ● چنانکه هر
 بوزنی هوا در چهره ک ● بعد از آنکه نندک که شکر بی ● که فصل که
 بیچ بودک زهر ماد اما هوا غمز ز خلیه سید طرد ● هرگز آنکه خوش
 دنیا عازت شد ● هر کس که او خوش و طمعدین و یا طویحی او سیم و زینت
 بیجت اید بی اولیه ● بیچ آنکه خوی خند زین شد ● شبنه سنی
 فلان حضرت عزرا سنده اندر بی ناز اولیه ● زهر اولی که دنیا بی
 اولیه خدایه برست اولی نده که دیوان حافظه ● واقع اولیه
 بیاشی آن اتفاق بانک ● که نرسد محو زینت بزرگ
 من ده که در کتب قرآن چه آتی برست و به دنیا بیست ●
 چون شکر زینت ایشان این نقش را ● بوفیه برده و فخری آنکه بی بی بی
 که بکسند ● نه کسند بزرگه بزرگ ● نه بکسند بزرگ و نه حواره

كبريكي يفتي قويدا شترم • كبريش مرده اوج ديد من دويم در
 ورتزوي ايش بكون جاريم • واكو كايوك فويد من يعني ارغه سنده
 بولك قوتن ايسنه من بن قوتيم دهر نفس اماره دني بويده صرکه طام
 وعباده سعي ايوب يعلا برانديه شرسوع ايل • چون رحمت
 زهر رنگين وگلگت • اونايا جي انك كمي دكتن ويزي باصر
 ليك طفق نك ووبوق ناخوشنت • ليك انك داجي ابي ورا
 ناخوش ونا معقول صر كمر نيند وگيا • زهر وراغ اولهر • كويلا
 خويشني سعي كوت • اكرضني طاعت وعباده و اوجيه من سست نك
 وكامل لك ايل • ليك انك تخيبت خسته كوت • ليكن معصت
 ورضق • وناستاك وچايك ايل • اهو طالم نشك كندارسنه صلي
 ضرر اولا • نسنديه جان و دلف كوشش واهتمام ايل •
 نفاك حالي بومر • نفس اماره بده كند نيزان كني • اول يك
 نشني زانده ايليه من • هرچو فرمايد خلاق انكي • نفس خريه
 سرسه ونا ارفو ايلسه انك خويشني ائديه سن • زير من
 دشماره شده خود متابعت ووا قفت جايخ طلس • قيت
 درخلاق جنگ خوج وغلط • اكو صناد بوقد صراحتي ووسق
 لغت غيري • يعني كاندان بومر • زير نفس بخر ايل زبون

زبون اولوب امر اطاعت ايل • اكو صراط سرام اكو طافق
 تاكو افسوق نالانك طامتنه سلام ووطع ايليه من • چون نشتر
 اراي وبارشك • طاعت بويك سق نالانك قوس سنده چلك مرادق
 تعالي نك طاعت وعباده ننه سعي ايله ديكده • بايزين دتر
 بجان بايوگشيد • بوچونك بويك جانانه چلك كرك ورتزوي
 سلف نزان بايوگشيد • يرخسه سوسز ويورلوق كلكيه دايي
 چلك كرك اين دگرون مراد باب خلد كره كامتاق اولان خود
 جان و دلا ايله سعي وكونشني ايلك لانه • والا سول كسا
 جعفرش كلب جي اولوق متردر • نهه كه قران عظيمه • وراغ اول شانه
 نوله تعالي ككل انكلي آن بجل عليه يلهف انتر كه يلهف •
 هركو اوكردن كشد زير باجها • هر كيم كه اويوكلون بيون چكر
 باشدا ترترين برنا خا • نغرين ولسنه انك او وزن انبار
 اولور • مراد طاعت خدان اعلان ايدت كسي هزارن نغرين
 مقرر ايدون باذر • كوي باكرامتنه زبوله اولور اما نت
 بويك قول ايلين • انكشيدن بتون ايدشون اول • بس اولون چلك
 ملول و بجنود و ملك كرون • تو انا عرضنا الامانة على السموات

با سعادت لودت خا سعي

نغرين ابعده ولسنا
 و انكشيدن

اولاد و فرخ اولاد ضربان خصال تلوست چاه چيزي ويگان
 ايديكي برزنت • اعلاي طبله و دروزت منسه و خي همت نازجه
 خادوقه نزلت مع خادوقه زياره برزنت و پنج دره اللعاج
 الكحلست كوكبوني • اوله درت دن اوله دست در كه اوله حسد بوي
 نزلت كوكبوني چيخه بيوي • اوله كوكبوني صي صاكر عجب كه
 اوله كندوسي كور عجبك دره • تبع اوله ان سنجه لوه بوب بوبله
 و افع اوله بولندي • خيشه راد كافر و نازق و نبت كور و بي ايچي
 كفي نميني بوي كره زياره پنج دره • خصلت چانم چيكر و نبت
 دره پنج خصلت چيخه ايلكدر • اويست كم كره ايز خصال اوله
 بو خصلتلك چهره ان طراكي • صي بو خصلتلك اوي نزلت اوله
 اكلو نوبت اين فعال اوله سيه كره بو فعال پنج و نامقول نزلت
 غيشي كره چونه نزلتكوش • عل و غيشي نزلت اوله العوي بويك و صاخر اوله
 بوي نزلت كره كوي خالك نزلت • اوله اوله خالك اوله نزلت خالك اوله بيه
 اخلاق ذميه ي نزلت ابروب نزلت ابروي اوله • اوي نزلت خالك
 خاك شوپش اوله كره خالك نزلت • بيه كه اخلاك اناهه خاك • بوي نزلت
 خيزه نزلت و نزلت و نزلت • خيزه نزلت اوله و نزلت كره نزلت
 و نزلت اوله • اخلاقي نزلت نزلت كره • اوله اوله نزلت بر كره نزلت

۵۱۰

اوله كندوسه اوله خيشه نزلت كره اوله • خي نزلت كره نزلت
 باخيچان باخيچان نزلت • اوله و نزلت نزلت نزلت نزلت اوله
 و نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت
 قادرين املاك نزلت نزلت نزلت • احساب حاضر نزلت نزلت نزلت
 در نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت
 در نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت
 آكرين رهون خاطر و صاحب عقل بسك اي باد طوت بيه خاكر كره
 كره نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت
 بد نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت
 و نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت
 و نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت
 اوله اوله نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت
 اسمي اوله نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت
 هست نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت
 و نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت
 مستحق نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت
 نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت نزلت

اولیوس • اکلوا صالحی و عدی باجا واروا • اوله بسته که کندوهای جاهل
 و بره • آبخشان کسی که طبعه از حقیران • اجدی کسی که سخن سما و نال و زود
 اوله • سز زجایله سزای بویک • ابهک آنچه که جنگه الهویه کله •
 سیکه که سزای سزای بویک • جوف اسرف و تلف ابله و ابله و ابله و ابله
 لا یخیب الشریفیه • شوق آنچه که آید بکند و ابله و وسادات
 پند و نصیحت استماع انظار و اوله • آنچه که بکند و بویک
 جهالندت بیوزی اندز • عیب که سزای سزای بویک • ایچون نفاقند
 بره زود هفت • تا تا سزای سزای بویک • قاکه ابله لوف اعدا و زود
 سندان اوله به سنی و سنی • نه تا نه بویک اوله و طره و اوله • نه تا نه و
 جویک بویک چه بدست • زود و نیک که آید گفت غم مخور • نه تا سزای
 کسان که بره زود زود و نیک • هرگز آنچه که بویک • هر یک که عاقبت
 آگاهیل اوله • سزای اوله و تا سزای بویک • آید قنده او با کله حلقه و اوله
 صاحب عقل قنده او با کله اوله و تا سزای بویک • او با سزای بویک
 معاسنه و زود و سنی و تا سزای بویک • او با سزای بویک
 آید سزای بویک و سزای بویک • دهرت سزای بویک و سزای بویک • او با سزای بویک
 و سزای بویک • سزای بویک و سزای بویک • او با سزای بویک
 و سزای بویک • سزای بویک و سزای بویک • او با سزای بویک

دو تا سزای بویک

دشنده و سزای بویک • او با سزای بویک
 بره و سزای بویک • او با سزای بویک
 ابله و سزای بویک • او با سزای بویک
 نه تا سزای بویک • او با سزای بویک
 فساد و سزای بویک • او با سزای بویک
 آید سزای بویک • او با سزای بویک
 نیک و سزای بویک • او با سزای بویک
 سزای بویک • او با سزای بویک
 آنچه که سزای بویک • او با سزای بویک
 هر یک که سزای بویک • او با سزای بویک
 آید سزای بویک • او با سزای بویک
 و سزای بویک • او با سزای بویک
 اوله و سزای بویک • او با سزای بویک
 علم آید سزای بویک • او با سزای بویک
 سزای بویک • او با سزای بویک
 و سزای بویک • او با سزای بویک

وشمس سجلك الله • ودره بی بی عیسی در بنام آری • بر خسه حسنه
 عیسی که هر روز • در سترگه بخوبی بخوش بویج • بر کسه آگوا باغی از سترگه
 علامه اسامیه • خرقه آن با شکر که بکره در خرقه • آنک خوشی اولاد
 مزایه و بر مزایا • و مالا و لا یتعب • اولاد • بولا زنده که هر روز اولاد
 آنک معالجه سنده معقید • با شکر اولاد و خاله بر خرقه • دو شندک
 سوزن در حد دلایل • پیش زکات اولاد بر خرقه • اندون اولی ایدین
 حکموتون و عاجق و مضرا اولان • ایش اولوق سخن گفتن بابت • اولدین
 آنتی صوبله سوزده بک • مکتوب • و نظایر ساعت که با اولاد بابت
 ولای اولد ساعت که التهاب بوله • یعنی بالک لبه • التهاب بالک
 و خاسنه دره در میان آنکه از سترگه خیر • اولدین
 کیه دانه چا خیر • اولدین هر کسه که در وقت سنده طوق • چا زکات
 حکموتون و سوزده خیر • اولدین در وقت در وقت سنده در خیه بویج
 و نظایر اولاد • عاقبت سترگه اولاد خیر • عاقبت خا و عیال
 سترگه اولاد که هر روز • خشمه سترگه اولاد خیر • خشمه
 باقی علاج اولان • یعنی غضبه البکان پشمالاق مقتر در • لیکن پشمالاق
 اکامیج تا آنکه اولاد بر خرقه • عیسی که آنک خیر خیر • و در خوبی

نکته

قلک که هر روز اولاد زنده حاصل اولاد بر خرقه • خا نظایر اولاد
 است کامل تنی • کا حالک • دن سوله لجه سائل اولاد • بر خیه عیال
 چون بیجاچه در میان سترگه خیر • چونکی اولدین • بر خیرج بیجا
 و نظایر اولاد • بدلا از شوخی سترگه خیر • اولد آنک شوخندن است
 اولاد • خشمه خور کر بویج • سترگه اولاد خیر • چونکه بر جاهل کند و شخن
 سوزده • یعنی هر کسه غضب اید • چون پیشما این بویج عیال • که بیجا
 اولاد • دن غیره بر جاهل و فایده اولان • هر کیه اولدین لا کز تنق • هر کیه
 کز تنق بویجی بلند اولاد • یعنی هر کیه سترگه • و سنان کز تنق و شخن
 عاقبت دو سترگه اولاد که در شین اولدین • کا خیر از سترگه سائل
 هر کیه کا کلکی کند و سنده پشه و عادت اولان • این از سترگه خیر
 بویج • خول لجه • دن آنک ایافته بر بنفشه کلون • یعنی خول اولاد
 خشمه خور کر بویج و کیه • کو هر کسه کند و تنک و شخن بویج
 عاقبت بیستاد پیشما بیجی • عاقبت خرقه پشمالاق کز تنق • لیکن
 البکان بالقرنیه آنک البکان بالقرنیه آنک تنق • سترگه خیر
 هر کیه اولاد • و در سترگه خیر • هر کیه که افاده • دن بر خرقه • پیش
 ایشان کز تنق و سترگه • اولد کسه انسان دکلا • بر خرقه کز
 و در خیر • افاده • دن سترگه اولاد کا حالک • سترگه خیر • مناسبه

در بیان چاره نظر بقا ندارد • چنانچه نیز این سخن در امر بقا
 درت نشد ای حواجه از بقا لول • کون ذلک یوقی بیک لیس • ای
 بولوشون استماع ایله • جوز سلطان دل بقا کون یوق • سدا اللع
 بقا از کرب اولور • ذیر ظلی بی ایله یاد شاهق • در اولور
 دخی منقطع اولور • کند جوی بیده ستفا • که نیاید کربک جوی
 یوق عتاب • دوستان خوشی قوی • سکن و دوستانک عتابی مرکب
 رب اولور • زیره معلوم مکر عتاب • دوستان ثادیب و منسبه
 جو خصوصیت خود سر مایه سعاد شاهر • دیکان بری باقی
 کبر • بینی اوینجی اولور بخت که زنده ن اوله شهور
 مرغها اولور • بی بقا بخت تا جن و آن • اول جینی با جناب
 کیم بقا سز • بل زیره جنسیت ابتداء مغرف اقتضای
 جوق لک سلطان ستم • سلطان جوق که رعیته علم ابد
 بقا در عتاب که یاد شاه • لوده بقا آن اولور • نبات اللع
 کون از تره وستان اکر عتاب • و ستلور ن عتاب کله
 جوق بقا یوق ایله • آن ایزه اقل کوی بقا سز اولور • یعنی آب
 خط اوله کوی و ستلور عتابه دخی بقا اولور • چون بقا
 نشاد ای • جوق که برآم ناجسار ایله اولور • کون بقا
 از عتاب

از عتاب عتابی • لاله ن عتابی کون کون کون • عیب بالبع
 نرم کلور • نزع چون نزع نزع کون • نزع جوق کاک لوجه سدا
 فارغ و مستحق اولور • نزع ایست • بلب عیب ایله
 نضرت و مغرف اولور • زیره جنسیت بوقار • صحبت نایست
 ظاهر یوق • ناجسک جینی زیاد • و عظیم کون بوی ایله
 و عذاب و رنجی اولور • فاین لایق کون کون کون • و
 بوبتوان اولور بلکه عیبی به منتظر مکره مناج افاد ایله
 کرم • دست بری بجای سسم • دکر بقا کون کون • جمله نایست
 کما یوق • جوقه بوحال کون کون اولور • سواد خلاف جنک
 زیاد • فاین اولور • کون کون کون کون • جان
 نزه فاین لایق بایکم • روح لاجب ایست عرابت الم • جوق
 نایست • جوق که ناجس سناک نظر و کله • ایست
 کون • ایله لایق آندون یوق نزع نزع لایق که مصاحبت
 در نعت شکر سیر کون • چنانچه نزع نزع کون کون
 درت نشد نیر در ستم غام اولور • جوق نزع نزع نزع نزع نزع
 علام • جوق که اشک اولور ایلام یاد طوف بقی نکر کون
 دخی نزع نزع کون کون • کونک علی عتاب کون کون کون کون
 از عتاب

با فاعله و صفت بری و ناله اولور ایلام
 مناسبت در کون کون و در نزع نزع
 در نعت کون کون کون
 داده

بتا تمام نهایت بی ابروی بود • سکه آله جوف ناله استند اولی • سکه ناله کمان
 و سر خطا و صواب • به از نواز خانان حاضر جواب • ناله می خوانی آنگشتن
 ماد آنگاه بر سر می سوزد ای سوز گله قادرین • چون بگویی نوان آنگشتن
 چونکه سوزید آن آن آنگه چون بگویی در • چون ناله می برود است
 چون گشته نوی باید او بر فرد • عمر آسمان غنیمت هر نفس • عرک هر نوبتی
 غنیمت نیل • چون سوزی و یک باید باقی • چونکه عمر یکد برود آنگه در وقت
 سیت که دا عالم فرصت و سیت • در یحیی و انا به از عالم است • هیچ کس
 از حق و مقام از نگر • هیچ کس فضا می آنگه سندان را ایله می هر گله را
 از وقتا شد بیک نگر • هر کیم که قضاء را رخ اولدی برای ما و ما سغول اولدی
 زیرا قضاء به رضای خدایه سبب در • قضاء و قدر قضاء علم الهی • هر
 حکم در قدر آنک ظهور برود • امر الهی ایله عالم کون و ضاد در • هر
 می که در و خذک قضاء • سببیت مرید را بخرقضا • هر که بخواهد آنگه
 در آنگاه هر کیم استرسه که امانده او لا بوده آنگاه بر نشند ارشستر
 مظهری باقی نماند نتره خانه • بر کرات اغری از سر می نویسد • بهی و نویسد
 شکوف آنگاه • سلاکت آنگاه • می تره که تره از آری عزیز
 لا بد در آری غری می نویسد • چون تره پیشی بخواد و دید بن
 چونکه کیده ان آری کوی بر به سس • صفت حاجت و سغول

سحر کوی • سحر کوی • سحر کوی • سحر کوی • سحر کوی • سحر کوی • سحر کوی • سحر کوی
 نشانه حاصل کلوی و سید اولوی • یاد آنگه از ناله از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله
 بونگنه بندن یاد طوبت • شاموشی را هر که آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله
 بر پشه و عادات این • کوه آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله
 اولی • قضاوت عیان • کوه آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله
 کوه ایسه ایسم اولی • کوه آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله
 فاق ایلیکم • مراد سخا و کرم ایله شهره اولان کس نه بلورده خادوشی
 در کلام • از سخا و کرم هر که یاد سیر زهری • مرد سخا و کرم سر و کلاه بول
 شکوفت که آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله
 ایسم • هر که از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله
 هر که او نشد سگانی و سگانی آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله
 شوقی بره و شوقی • آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله
 مراد سکون و سکون سبب سکون ایوان اشعرا • هر که از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله
 در آنگاه آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله
 فاق با خلی سحران • هر که از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله
 حله و کرم • هر که از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله
 سحر کوی • خلق او برده سحر کوی و سحر کوی • هر که از ناله آنگه از ناله آنگه از ناله

طبلان خلد اولوم جو که کبر واسکالان بلدی • آاده بت افتد بر
 دستنی کشند • وانه بت دوشل ان بزوست اولوم مراد دانه نوا
 ضح طربون به طرف اچینه ووشه که الفتا واعبار بلرل دیکاره •
 بت الجین زبردست فوق معاسنه دوه حوته چون ستر کرد
 بستنی کشند خوشه جو که باش قلدر و کر ابر ان بزوست و با بال بلرل
 من وراض رفته اند • و من نگه و صغله الله در میان ایلها سیکاره
 جا خیر آمد نشان ابری • درت نشنه ابه لک ستا • کلام • آله تم تاپا
 آقی • د نیم تالکا • لوبه سون • عیب خوخ آله یستند دریزان • اول
 که که جهاند کتوه خیتی کو مرید • باشد آند خستنی کسان • که
 لوبه عیبی استکد اولور • غم غلا آند زینوخ کاشق • کدو لک کله
 بخلک ختی اکک • آله آید سخاوت و اشق • اندصال ابه لک سخا
 وت امیدی طویق • یعنی اید بوی کو خلق که عی به لوبه • کله
 ان خلق او خشت زود قیت • هر کیم که خلق آند خویزده خستنی و لوبه
 بیج در قرین زینوخ قیت • خلق لک خوست سندن بیج کدو زود
 کله او زینوخ زینوخ • هر کیم که آند صفت و عاقل • بد خویق اول
 کله او زینوخ زینوخ • آله اشی ایل مر ایزین لوق اولور • بیق
 که آله خویق کورک استن اولور سو کله زود او زینوخ • خویق مرید

Handwritten marginal note.

کلاهی جان بوه • قنا و دره • یعنی کشیدن بر ایزین کله جان بلو خوی
 ذیل آله سبیلی بله بجه بلو کله • سرف • بلو خونه ازلان بوه
 بدی کیسه ایتا آند او لور • اگر زودست بلو مر فاک زوه • خویق
 نره بت بدی بلو خویق • نره بلو باشد • بخل بلو ایزین خویق • خویق
 بخل و وزخ اغاجدوت برود افر • وان بخلک از سکا کله خلیق
 داوول بخلک مسلح کلب لر زنده • بخلک د اولان کله فضیله
 اچینده • مسلح سخاله معاسنه مر • دوی چست کله
 بستند بخیل • بخل جفتک بدی قی فنده کور • بجه افاده آله خویق
 بیل • او بخل کوبه بخلک ابغی التان و ونشی سوری سکلک ص
 بشه بای قیل • ن خلدی سر اولدوخ • اول بخله چندان بخلان
 کن اول • باش ایزین بخلان بکران • بخل اولد بخلان کله خویق
 نره بخل اولد • تا تا خویق ایزین ایلها • کله ابه لک خایر
 نره سندن اولیده من • در میان عاقلست سیکه سید
 ایزین کله کله ایزین • کله بده ن فونیش اولان • با ایل
 و اشق دشت ایزین خویق • کله سنده و خا کله بویق و فرات بک
 کله سرف و ست ایزین خویق • بویق سن نفس و دیاد قله
 کله بویق و لمر حق اید • تا کله خا کله بویق با کله بویق • کله بلو بویق

اهل اولیة • بچہ بلور دین خالی بولہ سن • وزیرین واد کسری بی تبالا
 واکر خضہ واد مینلا وکر نثار وکرا • باقی کر آخر هر وقت بد • مرید
 بلا سکا یوز کونور ورجوم ابر • معنی نیشان بویله واقع اولور
 باکی کر آخر هر وقت بد • مرید بدت بوز بلا سکا کور ورجوم ابر
 آنکه بنویسد در میان • اول کس که آنک میان جمع نند اولیہ •
 هر جا آتد بوز آنکه از آن • هر قدر که اول امان اولور • میان
 بل مناسبه اولور و نشاند • و معنی بویله اولور جابر • اول
 کس که آنک اورند • سندن بین بانند جمع نقدی اولیہ • نفس
 دنیا کر کان ای پسر • ای اول نفس و دنیا پر ترک ابله • باز
 سخی از یاد و شکر • کبر و بلادن و خطر د نفس نلک • اولیہ
 کس کر آخر نفس ناز • ای جوق کس که نفس ن او سخی زار و عابر
 در یک افتاد و کت از غم نزار • بلور دوشوی و غم اولور
 نزار و لا غر اولور • از غم نسیخ تا مراد • نفس ن او سخی نام نایغ
 آمد و در غم صبا افتاد • کلامی و متبادک دامنه و نفس نایغ
 جوق بلور هر روز مع • فوت از وسيله دام متباد • کرفنا اولور
 • کلپی که کر نکشد هر جوق • بلور اند از هر جوق و جوق
 تا دلک آلم یادک پیسن • اولور ناسنک کت کلک ارم بولا • جوق

وایق جبران نیشان نین • جهالک وریفی و یوغنی یکسان و بر اهل اولی
 اندک ای کس جبران این مکانی • حق خالی حضرت نلک عذاب و قصر نین
 ایی اولور • در نی ز هر جوق نامتی • هر وقت آنک امان اولور
 بوز مراد هر معنی زنجیر و بر نین خاطر ابله • بیکله در بولا
 ای کس جوق از هیچ کس • بلور جمع کس که دن معاونت طلب ابله
 سخی خاص این • زانکه بنوع هر جوق فراید سوز • زبکله خلد ن خیر
 نرایه سوز و معین اولور • هر کر ز بنانند عند غی نین • هر کس که
 آنک سندن اولور • تا آنک کشد ختم فرود هر جوق • تا خلد سک
 ختم اولور عرصه کله • محشر و مناسبه دور • کر نین سخن اولور
 دوانین • اگر بر کس سخن تعالی حضرت نین سخن لک سوز
 در سنان سخن یونانی یافت • کفن قناعه نین بولق حکمی در سوز نین
 احسان صاحبی معاسره دور • مراد خلدی تعالی دور • خلد
 نلانت و طاعت نکره • که تر عجب و روز ک قناعه نکره در سوز نین
 مسکن یلد • هر کر عقلت و دایغ ایغیز • ای نین هر کس که
 عالی و علی و اولور • دویا بدت بوش از نین • اولور نین
 اوراق اولور ک • کاتر خن • کاتر نلک کت • کد و نلک کت
 نامعقله رحا و حلاله ابله • اولور کور بوز • سخی نین کت کت کت کت کت

نامشخصی که سبب آن است که اوله زینب خایم او لور • تکویم
 بر اعداء مردم کان • گرم پیشی ناروح مان مکن • عقل دار عجز بر
 بکار عجز مکن • عقل طویرت بسک بکار سر نه میل ابله • بدین
 فلایستک فنی و فساد • مبال اوله • زینب یکدیگر بیست و یک
 چونکه بولوب کجوبیک سبکسارن ابله • مراد چونکه آبی نزل ابله
 بزنی و وفادار و زره اوله • دیکند • تا بیست و یک آینه در زنگار
 تکه زمانه و بیخ سندن زیاد • اولان • و صحره عین در روطره
 جندون مقدم اولان • و درجه اوزره پیش یا به فارسی ابله •
 دست بزنگار و نیک بنگار • آنگی نان و نیک اوزره اجلاش طوط
 بزنی مراد خلق طعام لدر و نیک در • کرامت جوان مراد و ناه
 دحبیب • مقالایات بیخونه طبل نوست • تا و بیخونه مراد که و اکثر
 ماد امله سن مرانده • و اکثر و حکام اولان • بزنی و نیک اوزره
 اریست • ای اوغل بزنی سندن و بیخاری لر بی اویوروت
 • نم بزنی سندان بیخونه بزنی • بزنی از بزنی بیخونه
 هر که در بزنی بیخونه اوزره نوزان • مرکم که کند و نیک بند
 و بیخندن عجم کلاری • بیخونه بیخونه بیخونه • بند اولان
 بند نیک کلاری • نیر ایل نیک بند ابله عمل ابله • مراد شول ناصح که کلاری

انتهی

ایدوک بیخونی کند و بیخونه اولان غیر ایل نیک بیخونه • قول ایدوک
 منتخخ اوزره بیخونه • هر که اوزره بیخونه باشد و اول • هر کم که کند
 نیک کلاری و بند نوزان معلول اولان • بیخونه اندوک بیخونه
 کند و بیخونه • قول اوزره یکدیگر که کند و اول • غیر ایل نیک اول و بند
 قبول ابله لر • هر چه باشد در نوزان نوست باشند • هر که شمع
 در ناپسند و ناصح اولان • کینه او هر که نوزان نوست باشند • ایدوک
 هر که اندک جهر رسنه • ناصح کاز بیخونه • ماد که
 ایشک صوابی باشند بافته کورده • هر که اوزره نوست کاز بیخونه
 ایدوک کلاری و مراد اوزره ایش ابله • مراد هر صحت و هر که
 کورده صواب اوزره مرغان ایدوک ازی مراد اوزره اولان
 طلب ابله و بکلاری در صفت نزل کاز بیخونه
 بیخونه نوست کاز بیخونه • قول کلاری بیخونه نوست
 کاز کلاری • کاز کلاری بیخونه • کاز کلاری بیخونه
 کاز کلاری بیخونه • اول اوج • در نوزان بیخونه
 کاز کلاری بیخونه • قول کلاری بیخونه • کاز کلاری بیخونه
 کاز کلاری بیخونه • قول کلاری بیخونه • کاز کلاری بیخونه
 کاز کلاری بیخونه • قول کلاری بیخونه • کاز کلاری بیخونه

۴۹

اول الامور كبريا • ذكر في الجواهر والاشواق والدرر • اخلاص من ذكر كبريا
 دربرت وبقول اولور • ذكر في زينة وجماله والاشواق والاشواق والاشواق
 وجه اولور اولور • يعني اوج فصوله • ذكر في ابن سني والاشواق
 من بوسه كزاديت بلبه سن • يعني بوسه صحیح در بر وجه مخاصم بر
 كزاديت بلزبن • يعني سعي وكوشش الملك كرسن كه بيله سن عامر بوسه
 بجزنة كبريا • عامه لسان ذكر في زينة اولور • ذكر في اخلاصه بالاشواق
 في كمان • اخلاصه ذكر في شبيهه سز قلدوت اولور • ذكر في ملك وخصيه
 قلله اولان ذكر في • ذكر في اخلاصه بالاشواق • خاصه الخاصه ذكر في
 سز كبريا اولور • حكوه كزاديت او خاثير بوسه • هر كرم كه او ذالك كلام
 اول خاسر اولور • بوسه بستانه بوسه است مناسبه در • ذكر في بوسه
 برفت • ذكر في اعظم سز ملك بدست صبر • واذن كرك بظلم بوسه
 خزينت • اول ذكر في • بهر شرطه في هر قدر • هست هر چه بوسه در بوسه
 هر بوسه بر بوسه • ذكر في اولور • وجه در هر بوسه بوسه بر بوسه
 هست اخلاصه ذكر في بوسه • بوسه عضوك هر بوسه بوسه بالاشواق
 طرح بوسه • بار بوسه بوسه اولور • ذكر في عاين معان
 كلاري • ذكر في بوسه بوسه بوسه • اياك ذكر في اعظم بوسه بوسه
 اياك • ذكر في بوسه بوسه بوسه • ذكر في ذكر في حق فعاله مستفاد

خوندن اغلقتا • باذهر ايات او كزاديت • ذكر في الملك
 نظر الملك در • اياك سز بوسه بوسه • بوسه بوسه بوسه
 ذكر في بوسه • قولك ذكر في بوسه بوسه اسماع الملك بيل • بوسه بوسه
 ذكر في بوسه • ما دامه فادرسين بوسه بوسه بوسه بوسه • اياك
 حق بوسه بوسه بوسه • سلك كرك • حق با اياك انشا بوسه •
 هر م اياك جمال بوسه بوسه • سعي بوسه بوسه • بوسه بوسه
 خا صلت • جالبق نابوه كرسكا حاصل اولور • اياك اياك بوسه
 اوله كه به جلدوت دايم خارجه در • كي خارجه بوسه بوسه بوسه •
 نما اياك كزاديت بوسه بوسه بوسه • حق با اياك بوسه بوسه
 اياك • لسان ذكر في بوسه بوسه • هر كزاديت بوسه بوسه
 ملسان • هر كرك كه بوسه بوسه بوسه بوسه • بوسه بوسه
 اعتبار بوسه • بوسه بوسه بوسه بوسه • بوسه بوسه
 هست انقضيان • هر كرك كه بوسه بوسه بوسه بوسه • بوسه بوسه
 بوسه بوسه • بوسه بوسه بوسه بوسه • بوسه بوسه بوسه بوسه
 شكر بوسه • بوسه بوسه بوسه بوسه • بوسه بوسه بوسه بوسه
 تاكه حق فعاله بوسه بوسه بوسه • بوسه بوسه بوسه بوسه • بوسه بوسه
 هر بوسه بوسه بوسه • حق با اياك بوسه بوسه بوسه بوسه • بوسه بوسه

کافر است و کافر است و لا بد از عبادت خدا و نماز و قرائت قرآن و حضرت رسول صلوات الله علیه
 و سلام بر من و شهرت است **البیت** تحت آفتاب است **الانوارات** • سزنا و
 کسی که تابع شرف کردی انرا مادمان باشد • فلک شرف زهر پادشاه است
 در فداگاه مادمان باشد • حکم و بیگانه است با شیطان بیخود • غیر حکم پذیر
 یعنی هر امری که شیطان بخواهد بکنند • جبار و بیگانه است از امر
 اولی در حق بی نامراد و فقیر خفته بکمال است در میان مثال
 در میان شیطان و شیطان و شیطان • مردک عمری در دست نه در زیاد
 اولور • مرد در زمان انسان در • این شیطان شیطان است از شیطان
 جان بویضی اسماع الله • اول او در آن کوشش و آرزوی • اول لطیف
 اطریق فولخه کوه مرگ • یعنی کوه اول و کوه اول • و آنچه در دنیا
 ناهوشی • و اندک که ما بی جاه یعنی • و بیرون نظر بکمال است
 • بفرغ دل زنا بی نظری به آرزوی • به آرزوی بی شرفی و عهده
 سیم آمدن بی آسایش و بیان او بی ممال و منصب الله بکمال است
 یعنی او بی بیرون • بیرون عمر و بیرون آرزوی • اندک کشف عمر
 زیاد اولور • به معنی معاد کشیده اند عمر زیاد اولور • بوجه
 اوزت عمر صفا اولور • الله کارش بر نوره دلیر • اول کسی که اول
 یعنی کوهی که اولور • در دنیا از بی شرفی • بقا در کمال است

الک

الفاصل اولور • مراد و معنی کوهی است از یاد حیاطه به سه اولور
 اشعار در نقصان عمر میگویند • عمره شرف است از عمر
 کسک عمری پیش کسک • یاد کسک است از کسک • کسک است از کسک
 یعنی هر چه که است از کسک است از کسک • کسک است از کسک
 اول جسدی بری بر کسک است از کسک است از کسک • کسک است از کسک
 کسک غریب و اندک در کسک • مراد غریب و کسک است از کسک
 سبب نقصان عمر بکسک است از کسک است از کسک • کسک است از کسک
 مراد او در نظر • یعنی مراد به نظر است از کسک است از کسک
 ایست • کسک است از کسک است از کسک است از کسک • کسک است از کسک
 یعنی آمدن است از کسک است از کسک است از کسک • کسک است از کسک
 یعنی بشیخی و در شمشاد و خوف و بیخود است از کسک است از کسک
 بوند مراد از کسک است از کسک است از کسک • کسک است از کسک
 سنان بوف • کسک است از کسک است از کسک است از کسک • کسک است از کسک
 و کسک است از کسک است از کسک است از کسک • کسک است از کسک
 غریب و کسک است از کسک است از کسک است از کسک • کسک است از کسک
 الله در کسک و در شمشاد و خوف و کسک است از کسک است از کسک
 زهر خدای تعالی کسک است از کسک است از کسک است از کسک • کسک است از کسک

اعاد غل بقی خصلت ایراق اول تا آفریند آب و زینت در نظر نگاه
 کنستک نظرند سستک بوزک صوفی و کلمه بی بی عروم
 سر سینه نقصان امر شمع **اولا کم بوی با سوزم و فرغ** اول اختلافه
 بلا بی از سوله **کاکا آفرینی از فرغت بی فرغ** فصل که که که که که
 بی فرغ و بی اعتبار اوله سینه **هر که اوسیز کند با آفرین** هر که
 اول اوله عناد و خطیوت ابد **آفرینی خود بیهره بی کاکا** شبله
 سر کند و فک بوشکا صوفی و فکر **بیفرغ تم جمر آفرین** ادب خلقت
 فندان هر یک که که ادبی اولیه **گر بیهره آفرین بوق** آفرین و بی
 و کله عجب اول **ان خلد بوی بی فرغ ادب** بیاد بخرم کشت
 اول لطف بر بی ادب تر ناله خود له داشت بد **کله آتش در همه افاق**
زده ایستار ترانگه تر سینه **ای او غل عالی قدر له** آفرین چکان
 و عناد ابله **و زخاقت آفرینی خود میهره** و سما قدرت کند و بوزک
 صوفی و کله **کرنگام آفرینی با آفرین** اگر سکا عالمه ابروی و عرف
ایسه و ابی خلق تا کو بی کینت **و ابی سکا ابروی کرگم**
 هر که اختلف سبک آفریند **هر که که بیخوب آفریند** آفرین آب
 رفی بیهره کند **مرفه و فارا آفرین** بهر این ایس **سره عروم و قار**

۱۱.۱

با مال اوله بیکت ندر **بوق خلد بوی با سوزم** مکتب طهری
 سوزن غم سوله **تا آفریند آب و زینت آب سنج** ما سوزک و بوزک
 صوفی ابروی و بی اولیه **مراد آب و زینت** زوال بهر اولیه و کلمه
 آفرین و آفرینت با آفرین **فردا خلافت و خیانت ایراق اول**
 تا آفرین بوق سینه **در زوق و قدر** کاکا دلم سوزک و کلمه اسام و آفرین
 اشعار ابروی اول **کریمی بوی کلمه کوینت** تا آفرینت که کاکا آفرین
 دبه لو و بوزک سوله سوله **ایهره در صبح کلمه کوینت** ایهره در صبح
 هر که در بیه و نامت سوز سوله **چو عوار کو کلمه سوزم** خردن سینه
 که نامت بسکیم ندر **تا آفریند در آفرین** کاکا هر که غده اولیه
 سن **ان خلد بوی با سوزم** حسد و کلمه حال و در زوق
 بجه بکه **سخا سجمانه و خالی حضرت بوزک** خسته کلمه که خلقت
 آفرین نزل اول **در بیان علامت ایسان** بیکس بد **اعلیان**
هست عشق چیره و خند **ایو اجد با ناطق الی سینه** مر **با آفرین**
کرگم بوی سینه **سکا دیم آفرین** و لاله اشتمک اسرار
سند آفرین سوزن **با آفرین سوزن** اوله آفرین **دنا و بیخوب** الله
و سجاد **بوق کلمه سینه** کلمه و کلمه کلمه **بخت در حجاب**
ببین شکل و بخت **و سجاد** **هر که آفرین** سازه **هر که که آفرین**

حاصل اولاً • صاحب ایمان مردوخ و لایق • مردوخ اول ایمان صاحب اول
 یعنی دن مرداد بوزن شول و بین در که عبدالله متعلق اولان حصص صاری
 نر مفر لوی شکلی اولیه • نه که حضرت علی عرفه عنه بین
 لکویت العظامه سائره و چیدگا • نامه اعماله اکتوبه • سیفون •
 اعمالک نامه بی اکر سپردا اولیه • یعنی عطا هله جوف اول • شریکی
 انزمت حق تا آید • بی حق تا بلک رسمندت بوزید اوله • نر
 یعنی انبیبی ابله رحمت خدایه لاین اولوسن • هرگز بقه توکل بجا نی
 هرگز که خدایه توکل اولیه • شایق نر بوی بوی هیاگاه • سکا
 لایق که اولک اوز نر به های انده سن • مره اولک بجا کسید
 حالی نر • خراب ابرو کن بیاندر • و نر توکل مکی که هو کسید
 آله خدایت بکاشق مفر توکل • اول کس که اولک فلان محبت
 حق اولیه • انزک خیرا د بقوه حاصلش • عملت اولک حاصلت بولت
 نر اولوس • باش ایینه خلد و دست حاش • ایینه خدای
 دوست طوی اول • نر بی انزک بقی در شکار • نان اولک خدا
 بندت کتا فر نر • ایمر نر نر انزک بقوه • اعبر در شرم
 ایماندر • بیجا انزک شیتکا بقوه • حیا سن شیطانک بولت
 هر • المیای ایمان • بیان که ابرو • انزک نر نر نر

شیوه • هر ایله برورک • هر چه • بنف ده • داک • زعب
 زیاد • اولوس • باق کویم • نر و نر • سکا • بیم ایش ایمان
 چون کتا خیرین حاضر بوی • چون که کند و ایش که حاضر اولوش • آب
 رفیع خیرین افرود • کند و ایش نر زیاد • ایش سن • مراد کتا
 سکی و کوشی انز یاد عزت و حرمت ایلو کن ایش نر • شوره
 و کوبیده که شکی کند بند اول • عزت نر بلر خدا و تقار • هر کد
 لر ایش در نر • نر جان کتا افر ایش بولت • انزک اولک ایش
 افرود سوه • سخا و نر عزت و حرمت افرود و نر • اولوس • و نر
 بیجره مکنون سوه • عاقل سکنه بیلک • د • ملعون اولوس
 هرگز برحق بخت ایش نر • هر کس که خا اوز نر • بنشاید و نر
 اول • انزوی اوز افر ایش نر • اولک بوزی صقی • فرایش نر
 به اولوس • باش هر م نر بر و رواق • دایم حول ابله و فالله •
 تا نر خیرین بی حد سکا • کاند بوی رکه صفاکور سن • مراد
 نخل و فاسب صفا و حضور ابرو کن بیاندر • تا عاقل نر
 انز نر • تاکه سوزک لرک • دوشمند نر • صد نر
 سز نر • کتا کتا نر • کتا سزک • دوشمند اولک اولک

ارشد کیمر • آنگهی بپیش مردم در شرف از • که ساختن فشنده شکر
 و جبال و لیده سن • آنگه خونه نینها و ده چهره برنگاز • ای که کندوک فوش
 سن برخیزد فله بر • او چه از بر مردم مدر • او بر زه خلقت بر
 چه تمه تعبیری بوزنه او ز نه • نایده تر چه آف فطیحه و یک
 تاکه بر غیری ضعیفه • که بر پیه و سخن سوزی انصیه • مدتیچه
 کس بر خطام جنک • که در پیوه باشد نرینز ننگ • با هوکی و آلفی نر
 کمان • نرینز بار و کل از رف سبله ایی ابله • تا کتار پیوت نتیما فنی
 تاکه آنگه صکه دین باقی حاصلقی کتی مزید • باه مرید به بس او رب
 معنی بویله اولی در که • او چه پی شج باقی کتی موهبه • انشا
 موقی • مسیحه مرصوصه ثانی و مشا ورت لازم اید کتیب
 تا رایت آید ای خواجه و راز • او خواجه ما و کما • سولک زیا
 نک و راز اول • دست کونه فز و هر جایب متاز • آنگه فسخه
 طوت و هر جایب سکفه • زبل اول خوله الک بر سنده به ا
 بر شوم • هر که قدری ناسته در بهمان • هر که کله بر نال بر
 قدر و اعتبار اولیه • نرینه مشهار کنی رهت آنگه کان
 آبی دوی صایه زبول اول اولی و دهر • از فاعت هر که کتیب
 شکان • هر که کله که قامتت ب نشان اولیه • کن تو آنگه کتیب

تالی جهان • بر آنک مال ای بچین سخن ایلی • انکاهت و کتیب
 که در ای فوج خوت نیت • بز عدوی و پوزین چون با ی فطر • چه کله
 کندف و دشمنان ایزر طفر بولاس • عقوبت بیله و هر کتیب و کتیب
 خلق او که طوت و کتور و چه سندن کتیب پیچیده شنی است
 دست روی • مرخا کتیب کتیب غفقه بس • عدو نرینز سر کتیب پیر
 به از خون او نشسته در کتیب • با فوج باقی و کتیب با دت • تو
 ضع ابله اول و ادب ابله اولی خوی ابله • صحبت بر نرینز کتیب و کتیب
 صالک مصلحتی طلب ابله و فاسقان اید اول • آنگه کتیب
 خیرت زهی • بون کتیب جوئی و پی نرینز کتیب • نخل سته و از در
 سز اول • تاکه کتیب در هر نام نرینز کتیب • تاکه هنره • سز کتیب آنگ
 فاش و شوهن رولا • هر کتیب کتیب و آنگ و کتیب • زمانک عالمی
 نرینز کتیب مریر • قایلا مشهده نکه آنگه کتیب کتیب • جمله جاهل نرینز
 فاندوم • نرینز مریر • و نرینز کتیب فارسیله • مره تم از نرینز و کتیب
 نجات • مره م رضاره ن نرینز کتیب نجات و خلاص بولز • خوی کتیب
 از هر کتیب نایده نجات • بر کتیب خوه نرینز کتیب نجات بولز •
 صبر و حلم و علم نرینز و کتیب • بواج و کتیب کتیب کتیب نرینز
 خرف و سخن و کتیب نرینز کتیب • بواج و کتیب نرینز کتیب نرینز

خلد و در اوله سبب من سحر کما کان فادفت جمله ا
 شاک فخر و کزین هی نان مرهک مر مروری دوستان بکتاب
 نبوی دو سند بود نیز ایضی صرم مره قیظون الطعام علی
 حنیه سیکاکا و قیظون و کسیرا • سجده اخلاف حیدان تک
 کزین ہی سخاوت و احسان ابود کن اشعار مر • کرامت جوا
 نری و نان د هیست • مفالات بهرود • طبع زیت • کرمه د آقا
 و اهل بیت کرجه عالم و هنر زنده اولاس • خویش کزین هر زان
 کند و کی مر جاهدیت حقیق و کت صافی • زیوارا اولیاء الله اول سبب
 عالی فخر اولادیکه کند و لویج کلب بدن ابو طغریل بیت زان بر
 ملائک شیروا پیشند که خود را به از ملک بندها بشند •
 شد و و سختی تم آله کزین آفاق اوله کسبه آله خوی نشان اول
 صحتی بیجان و زینت بازقانی • حبی اوله معاجست و زلاله شربت
 در بیان زنده کانی میگویند ناخوشی هر زین
 کانی ای ولید • ای ولید مرگد و ناخوشی • مرگد از خوی کزین
 بیاید کسبه بهر زخوی د ن ظاهرا ولور • زیوارا مر زخوی سبب
 خلق ابله امتزج آنکه فاد اولین • آله نبویه مر زخوی بیاید اول
 که که اولف ابوعوی اولیه • مره سهر خلق که بزین نبویه

افتره • بیل زین اقی زین اولی و مره وجه و مرگ مره بیاید
 مره • کیم اولی و اولین • مرگد کزین بیک فاد زین • هر کیم که
 سبک حضور کرد سبیل • بی ایضا کزین از ظلمت نبویه • سکا ظلمت
 نبویه بول کزین زین • زین عینیکه سلج اولوب خود بین الک
 خلاصی بولورین از صفت • و ستان برین • کما خلق بولم
 تا بند • کوه و شمع شمع چشم و بیایک نامیب ملین نایند • مرگد
 که باشد زین • هر کس که سکا از صفت اول • سکا زین با ایضا زین
 اولف تکلیفی بهرینه کتق بیک کولک • عالی خود زان کزین نایند •
 آکی کسکه کله کند و کالکی بهرینان و کتق زین • از نظیب ساق و زان
 با کمال طیب حافظت و بیار غار که مره مار ساد قدر ناخوشی با زین
 صحت بچینی • ما د آله فاد مرین زینله معاجت اسنه • سکا زین
 زین با ایضا کتق • کده مر زین • دخی اولی سوبله • زیوارا البینه بر کون فاد
 اول • آنچه آله زین سبب باشد نایند • اول کسکه که شرح شریف
 نایند و نامعولور • کزین اولی و ایضا کزین • ایضا کزین اولف
 المرافند و ولیم • هر کس که کزین کتق • سکا زین کرامت مره کج
 حوالی حضرت سبک اولف که سلام بلیست مره • و زین زین زین
 کزین نام • اولف اولف اوله که اوله اولی و مقبوله سکا اولان

گزارش است...
 اخصیه و غیره...
 غضب آورد...
 چو آنکه خانی...
 آفرید مملکت...
 خوی ابله...
 کینه ابله...
 سوغه نکند...
 خادمی...
 آله رضا...
 سکا...
 بلف...
 بویه...
 شصت...
 ذالی که...
 اخطار...
 و فال...
 چو عطف...

چو طریقی...
 کسی که...
 سدر...
 گزونی...
 ابله...
 صین...
 بود...
 ستار...
 سوز...
 جلا...
 بده...
 اول...
 حاطل...
 آنجا...
 معرفت...
 منق...
 کن...

چو عطف

در هم و بیان السهم . آنگاه بگردانید و چرخ را بر جبهت . اول دهنده به :
 بگردد که ابوری و در شده کبر بر بر شده . چون شود از خوابت بیکال زاری
 عزیز . چون که خوابت بیدار را بر این سر زین . تا نخل خرابی بماند
 هیچ چیز . که خرابک فغ و صاحب هیچ شده اولین . غروراته
 جهالت و ولنته . خای و در شده سلطه اولدی . فحشین چون زین
 افتاد فرزند . بو خین بر بر برید و دست . و اولدی . هیچ چیزی از جمله
 بلخه در نزد . کند و اولدی جهالت بر شده اندی . هرگز آرزویست که بر اولدی
 هر کویک که ابو علی طمش در . هرگز چیزی هم آرزو . عیبی بود که که بود
 اولدی . است خداوند و ملت غم و در خویش . که در نیاید با او یکدیگر
 این چیزها آرزو چون نغی دانند خیر بر روی . بر هر باقی بر خوب روی بر سر
 کبی ایل . خریف فی اولدی آنکه بر روی نغی . کند فی زو جنت اولدی ز
 بنت ایل . هرگز بر روی زین در کمال . اری فریغ انده بسلد . مکز و شیر
 فی نماید بوشمار . بی شمار و بی حساب مکر و شایع کوس نزد
 بی مکان سازه هلاکتی که آن . شهید سز با کمان افضالک ایل . چون آید
 خفته شود فی آن زمان . کند فکات اری و در پیش تو لقا زمان . بر روی
 با داعی عزیز بر غیر . ای زیاد . هر چند عزیز سس فکات اوزد که اولدی
 هر چند بی مکان با شی بر غیر . که بو خین بنگار . در سوزد اوزد اولدی

سکار زیاد . سکار زیاد بی غایت . چنانکه در دنیا سکار زیاد
 در تو رخ ثابت تمام اولدی . اولدی اولدی
 قدم اول . هرگز چیزی که در دنیا . اولدی سز اریکات که معتبر و عالی بود
 افلاک . سکاره وونی که گزید که اولدی . در بی غایت . در بی غایت
 لیلی سکاره چنانچه اولدی . سکاره اولدی . هرگز از علم و ریغ
 کبره سستی . هر کویک علم و تقوی . سبب موفقه . در زین بود نشانی
 که در حق تعالیست غیر سبب در اولدی اولدی . هر کویک سبب اولدی
 حق تعالی چنانچه در حق تعالیست . هر کویک سبب اولدی . هر کویک سبب اولدی
 در سبب سستی . هر کویک سبب اولدی . هر کویک سبب اولدی . هر کویک سبب اولدی
 هرگز بر اریکات . هر کویک که اولدی و فی تقوی ایل طویل . سبب سبب اولدی
 بهر سبب است . اولدی هر کویک و سکاره فی الله ایچون که اولدی هر کویک و سکاره
 آنگاه از حق و سستی و از کلمه . اولدی که حق تعالی حضرت نهد . در سبب
 احبیدن طویل . بیغی و در سبب سبب اولدی . در سبب سبب اولدی
 دان و بی غایت . تقوی سز فی محبت . بر روی ایل زویل اولدی سبب سبب
 هر چه حاله که مخالفت اولدی . جیب تقوی ترک سبب اولدی و سکاره
 تقوی نور شهبه بر اولدی و سکاره ترک اولدی در . اولدی سز و آن سبب اولدی
 سبب سبب . سبب سبب و سکاره . هر چند از وقت که اولدی

مرخصه که در هر یک از این دو مورد با کسی ملاقات اولاً • ثانیاً از بیرون
 آنست که در آنجا • چنانچه در آنجا در وقتند و با او ملاقات • زیرا که ملاقات اولاً
 افضل است و اولاً • خواه آن که در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 با آن علم و عمل • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 بی شکل • نقصان منافی تمام عینی و اخلاقی و کسوف • چنانچه در آنجا
 در آن کوی اخلاص و در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 آنرا که • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 عدوی در دله • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 توبه • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 همان اول حاله توبه • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 آیت و توبه • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 قانت • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 عدوی در کلان که حرکت مدنی حیاتی در دله • چنانچه در آنجا
 منتظر ایستاده • فرضی و آگاه با در همان این معنیست • چنانچه در آنجا
 منت میگویند • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 در هر خدمت اختیار الله • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 مراد آنکه این التمهید کردن • مراد آنکه حاصل اولاً و ثانیاً • چنانچه در آنجا

خدمت • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 اخلاص • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 مراد آنکه خدمت ایستاده • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 اولاً • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 خدمت • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 با آنکه آنرا که • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 هر که • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 ایستاده • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 اولاً • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 صدیق در • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 جمع • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 و مقرب و امر • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 حساب و عذاب • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 مناسبت • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 کید و دله • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 لرزه • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا
 جهاد • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا • چنانچه در آنجا

بیست و پنجیم • عجز و کمالات از آفرینش و کمال و عظمت و کبریا و جلال او در حق
 انرا • ملک و ارباب و بندگان • یعنی دامن و طوبی حاکمه الفیه زیرا
 نامستقلند • باطلی را میسر کردن • یعنی بر پایه بیرون
 قوه و سرور و افتخار • تقدمه و آن که بر کونین مقدم • مراد لری تقدیم
 هر کوه نه و برهه • مراد اولیاء اللہ است و روحان هر زاده عیان
 ابله و بکلر • در تضایح است که دم مرتبه • فنای استاده • دم
 افزونه • یعنی فضا و قدر و رعایت ابله • چه کسی را بیرون و دم و زمین
 هر یک زیاده و عزیز کرد و والیک و حقیقت • دست خود را
 سوزانند • مملکت • کرد و الکی یا حشر خا بنده طریقه • جانب حال
 بیخانه هسته • مکران • بیما دیک مایه جانیده و بی طریقه • مراد بیستم
 لریک مالکی آنکه و آنکه مکر ال اولانه • تا خود را از تمام مخلوق
 ما دام که قادرین سازند • مصاحبه سوزیک • گزینایی از کینه
 هسته تکوی • اگر کسی دخی اولاسین کند که هسته سوزیک • مراد
 رتوک کند و کند که سوزیک • ذریل استماله که سخن خرد و اولی است
 که نهایی رتوک استماع ابدوب • فاشی ابله و بکلر • تا خود را از
 و عمل اوست و زمین • تا که آزاد و سعا و نفا و اولاسین اوست زمین • یعنی
 عیاشی که از غریب • طع سزا اول کرامت و طریک ارباب • مراد

۶

طع سب مرتک ابدی که استماع از حق • تا خود را از کینه و بیخانه
 هسته فانیق را بست • چو حکمت در به آو • فاسدک دامت و طبع من و الی
 خصلت وار هر • با کشتن آواز و تر و کینه است قیاد • اول بیکه آن
 قلند که فساد و ناسر و محبت اول • سرفه از هر کس خانی کند
 آنوک صنعت و عادت حق • تنه آنکه خطیبر است بکلر • دور و از هر حق
 را از هر کس است • کند یعنی طریقت بیغم در ابرافا طریقه و در بیست
 شایسته • کینه • هسته ظاهر است عادت در شایسته
 شفی و اوج عادت ظاهر ریز • میخورد بولیم حکم آنل حق • سخن لغت
 دایم حکم نیز • بیگانه است با کینه و بیگانه نیز • طهارت سوز و عیا
 سوز و وقت سوز قلیق اول • اصاد ناز ابله مقید اولین فرزند
 کن باقر • هسته زولیم با کینه در کینه • همه احلام در بیخانه
 اولی است بکلر • ای او غل مالود و بجه • تا خود را از مرتز
 بامر حق • ناسی استیانش باقیه • نارس و در مراد انش در و خرد
 اگر چه سوز استی بل مناسنه در که کونده است سوز و سوزای
 بل در که کینه است و سکل از هر دخی استمال اولوب • تا خود را از
 کنز ابدی کینه • مراد که فاد برین کینه نامستی سوزیه • بیخ
 مرتزم هسته زیاده و حق سوزیک • خاف فتنه هم که در و خصوص سوزیک

مرا کوهی بدیع ایله • چو کوهی آید زین آیدین کوهی
 و فرمود که بیعت دهی که ایله زیور اکثر است • چو بدیع بول طوق
 غنیمت اولون در ضیقت کجاست میگردید • علامت
 ظاهر اولد در عیال • بخنده اوج علامت ظاهر عروبی • باقی نام
 آید زین اوج عیال • او خلیل سکا د بیدم ایله یاد طوبت • خلیل اولون در دو
 معنایه در • اولاً ازین ایلان ترشانه بود • اگلا دلچیز و نه خف
 ایدویی اولاً • در ترانه جوغ هفت کوزله بود • و اجاق با بسندان
 در فوجی اولاً • چون ترست در تره بخوبی و کشتنا • چو که بولدیم
 و آشناسنده ادریشه • کدر که چو یاد و کوهی ترشانه • بیلک کچور
 مهجا دور که اندون بوشنده طلب ایلد خوف خندون اوقوق • بوق
 آنرا کوهی کوهی کوهی • آنک ما اندون بر کبه فایره اولون • کوهی کوهی
 با کوهی بخوبی میگرد • آنک سفری طعام ندون کبه نصیب قوم
 نمان از بر بوشون در میان کجاست کوهی کوهی کوهی
 خوهی کوهی از ترشانه • کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی
 آگله و آنرا بخوبی از ترشانه • اولک که خوب بو ز طوشون در
 آفت استند • اظلم لاله غیر ندون کوهی کوهی کوهی کوهی
 بهزه بیک ترش روی • که از خوهی بدیع فرمود • چو بخوبی کوهی کوهی کوهی

کوهی

بهر مردک چو که • کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی
 ایله • تا اول کجاست اولد بر تر • ماد آگله ناصحن اولک خاچی
 حاصل ایله • بول مردن کام استبداد • به از فید بند
 بلیستن حراف • کجاست خوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی
 سلطانک غیر سفندن آسند • چون بخوبی کوهی کوهی کوهی کوهی
 چو که مرادی سلطان دن بولساک کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی
 حو که حق خصلت حضرت طرفندن بیستن اولا اوی خلق جاهدت طلب ایله
 د کوهی • آنرا قایت دوشکانه شیاد بود • دوشکانه کوهی کوهی کوهی
 سونک لک ایله • آنرا کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی
 کوهی برود و شکایت ایله • کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی
 بناد از کوهی بیوی • در ضیقت کجاست میگردید با قناعت
 کوهی کوهی کوهی کوهی • ایله دل دایم قناعت و فقر ایله کوهی کوهی کوهی
 فقر بود کوهی کوهی • کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی
 کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی
 صنایع مع الاضرایه • کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی
 دایم کوهی کوهی • کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی
 خوهی کوهی کوهی کوهی • کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی کوهی

وارهره مال و اولاد و خدیو و قریب و ستم و ستم و ستم و اولاد معین
 سکا و دشمنان و کینه و تریه و کینه و ستم و ستم و ستم و ستم
 جسم رو دشمنان کرده ایم اما اولاد و کرم را با کینه و اغا و اولاد و با طوب
 حال و طیف این جهان را با کینه و بهمانک مال و مکتوب و اولاد و ستمی طوب
 با بهر که این است از من و از کیم و اولاد و کرم و اولاد و کرم و اولاد
 رو هوش اما اولاد و کرم و کینه و ستم و ستم و ستم و ستم
 که مراد مالک طریقی یعنی در دنیا و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 هرگز این آفرینش با کرم نیست همه کرم که این کرم و کرم و کرم و کرم
 را یعنی دشمنان و نیاک و کینه و کینه و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 قوی و کرم و کرم که کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 سکا و کرم که کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 اولاد که کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 سعاد اهلند و در اولاد و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 اولاد الله در ستم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 جان نری نذا الی بر ستم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 بلبله مراد و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 دین در ستم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم

طوب

وارهره آنچه مراد از این است که کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 ضد الکرم و ستم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 مناسبه در کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 حضور و صناد کرم خاندان سیرت و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 بیخبران با کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 صناد یعنی در کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 مختلف است زیرا که کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 دسلم استیجاب با کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 جان نری نذا الی بر کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 اولاد که کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 اهل نری نذا الی بر کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 عدم الی بر کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم
 کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم و کرم

0

یستیز اولی ...
 ره اولی ...
 حکم ...
 بر ...
 اول ...
 با ...
 دت طوب ...
 سوزک ...
 دکلمه ...
 قتل ...
 هر که ...
 چیزی ...
 از ...
 خون ...
 آنکه ...
 ظاهرا ...
 ضلوه ...

اوله

اوله خاشاک ...
 مفاقی ...
 ابراق اول ...
 جرم ...
 ظاهرا ...
 هر ...
 مراد ...
 و عدوی ...
 آنکه ...
 تر که ...
 هو اما ...
 فذک ...
 اولک ...
 منافق ...
 ذله ...
 ککن ...

۶۸

زبانی در دستش و در شکم او ... من مخالف حضرت است و در شرح انصاف آنجا
 طرش بودی حفظ ایلم ... بر سر آنجا ماند و خطیب او پیش که در وصف
 فیات نرسید کری ... هرگز نرسید از آله خویش ... هر کم که کند نیک
 الله نندد فوفی ... سخن او در حکایت خویش ... اول که کند
 هرات عدل برین اسیر ... معصیت از هر که بی توئی ایمن ... هر کم که
 معصیتی بر عیضی کرد بخنده این ... این دو نیز آن خلیف محبت کند ... حق
 فخال حضرتی آنی بخنی رحمت و جنت اهلان ایلم ... او بدین نام بیستفتا
 باقی ایاد و دل دایم استغفار ایله اول ... و در بیان و معنی کان بیزان
 فاسفاده و منفرد بودن ابرق و بزرگ اول ... در بیان
 صافه میگویند که خیر بودت خویش کن ... اس اده ایچن بر حیرت ایلم
 کند و اکل ایله ... خیر خود از خوف هر زورویی کن ... کند و ایلم
 و صف ایله ... بو نین مراد مالکی در رویشان بدل ایله و بیک ... خیر
 مال مناسنه در ... نده که برایت کرید ده ایله در ... و انده
 لیکن بر کشید ... یک دم کا نلی بدت خود دعد ... بر صغی
 که آنی کند و الزیله و بیرو ... به نوبه نکره زبانی او صلوه هلند ... بدر آنده
 که آندکون بیز و بیرو ... که بیخیز خود بکی خود باقی ... آنی کند و ک
 بر ناز ... خرم با بغض ایله من ... به نرا از بجهت صفی شکال در ... سدیکن

ستر ایلم و ترک چه ... اول که صحت چاهک و بیدار اول ... فوله
 تعالی اینه النافین و لکه زکاة سیل ... تل بودن و بیب مناسنه در
 چه در مره جسم فوسید ... در سبب تقوی یک بود ... سکه
 عاکست با نده آند سخی ... منعی و اوج علامت اول ... که تیغ نکت
 فوی با کتی ... منعی نکت شاقیه چن مناسینی و مشابیه اول
 بر حده زبانی او بکی آند سخی ... ای صلح برل از بول شده در اول
 یار بودن مره فاسق و شیعی ... تا کتی که زور در کار نبد ... ناسنی
 نامعول و نامشروع ایش ... گم زور و ذوق و شیعی ... نکران
 کذب و ذکری آنرا بی اوزن ادواج اول ... از طریق بودی ...
 تکرار ... کذب طریق بدنه کنایه اول ... آنجا اول ... کون کیری
 کام ... یک مره جلاده انداره اول ... تا کتی که کالی ... در کار
 تا اهل تقوی حمله و دشمنیه ... در بیان ... شیخ ... فوی ... هرگز
 با کتی است تحقیر ... هر زور ... هر یک که ذاندن اوج ... حاصل
 با کتی که کتی ... در بیان ... اول که شک سن اهل بهشت ...
 اول ... شکرت و خیرات و سیر آنرا ... نوت لود ... شک و باده ...
 میوه نکرانه ... در بیان ... کول ایله ... اول صفا و بر ... هرگز
 ایست خیز و آند ... هر کم که کناه ... استغفار ابروی اول ... حق

ذات

موی با کله که توی یک جوی بود • همین هو که یک که سبک تکلاه اوکلا
 دهکت کلام ترن و تری تری • من ای که چندک التده انا و دیوی فریه
 تری و اهل عمل ستره • اهل عمل فنده جو حوی جوی کبی
 حوی کلابی • نازده • تا مستفاد • چانچا در تری تری • بیوی کلابی • چار
 با یی جوی که بی که فطاک که سرین • در فیکای کسان در تری تری تری تری •
 ترینها انا کلابی او سه سده طمیه سن • چار یار در مراد بو فده بوک
 چکی حوی انا لور • تا قر ای که فده و کجانت لک لک • تاکه سبک فده
 و عی تکی خند زیاده اده • ترن و تری تری تری تری • تا مراد کلابی کلابی
 دایم و عاده اوله • تا تری تری تری تری • تا مراد ده ده سبک
 ترنک ناصی اولیه • مستفید کلام تری تری تری تری • ترنهار عالم ده
 معصی انا ابله • هر که ترن تری تری تری تری تری • هر که فسی و
 فوجه و تری تری • ایو در تری تری تری تری تری • حق تعالی حضرت
 اولک ترن ترن • نقصان ابله • مراد ترن ناصی ابله کلابی • تم تری
 ترن تری تری تری تری • بلان سوزن زلف کلابی اوله • در تری
 کلابی تری تری تری • سوزن کلابی تری تری تری • بو هم تری
 کلابی سوزن ترن تری تری • فاقه آره تری تری تری تری
 ای و فده حوی ای بیوی تری تری • حوی کلام تری تری تری تری • اوله

اوله

اوله و ایوان اوله • هر که ترن تری تری تری تری • هر که کلابی تری
 چینان اوله • در تری تری تری تری تری • هر که کلابی تری تری تری
 ابله • بو ترن تری تری تری تری • چله تری تری تری تری تری
 اده تری تری تری تری تری • حوی غصه ده تری تری تری تری
 حده لانه • در تری تری تری تری تری • چله تری تری تری تری
 این طعام بیگ بر لور • تا بیگ تری تری تری تری • بیگ تری
 خاص و عام فنده • ترن تری تری تری تری • اناک خیر تری
 ایان الله برافه • هر که حوی تری تری تری تری • هر که حوی تری تری
 موت استری • تری تری تری تری تری تری • کلابی هر که خاند
 چاروب اهره و بی کلابی اهره تری تری • خاک تری تری تری تری
 در تری تری تری • سبک تری تری تری تری تری • بی تری تری تری
 فونک آره تری تری • هر که تری تری تری تری تری • هر که تری
 و ما در کلابی اهره و تری تری • بی تری تری تری تری تری
 حوی تری تری تری تری • حق تعالی تری تری تری تری • هر که حوی
 اوله • ترن و اهره تری تری تری تری • باب زبان فله تری
 بهر و ما در تری تری تری • هر که تری تری تری تری تری • هر که تری
 حوی تری تری تری تری • بی تری تری تری تری تری • هر که تری

اوله

اولی سن و وبالله فی طیف خط • • • • •
 الی یوی • • • • •
 ای اوعل فینک انکلی اویره اویره • • • • •
 بوخیلین اشرفه سره نافع اولوی • • • • •
 تکلم چیم زانچیم درین فارسیدین بوزارک آتاجوفدر • • • • •
 بجا که لودت میسکی • • • • •
 دا آله عارف میسکی • • • • •
 تکیه نمی نیریز بختی درت • • • • •
 حاصلت بینه • • • • •
 سراسرین نقاشین • • • • •
 آید از سر زبان آوین اوقتین • • • • •
 بکن من بات • • • • •
 مرد زینت کم کرده خاوند زینت پیش • • • • •
 نافی اولوی • • • • •
 بیترک • • • • •
 زیرا که آنکله جمع فایده سنی بولرسن • • • • •

ایوا اولی کی بولرسن • • • • •
 سفاک • • • • •
 زینت علی صبر در • • • • •
 صفا که آن اور • • • • •
 آله خانی آن • • • • •
 جکر • • • • •
 صافون اله • • • • •
 ابریک ایله • • • • •
 آنک فله • • • • •
 سکن • • • • •
 کند و قوری • • • • •
 قوری آبی طریمه • • • • •
 آری سوزک قدر تک • • • • •
 چو کله • • • • •
 قدر تک ول در مر افق لقا یله • • • • •
 تبارشوری • • • • •
 سکن آری • • • • •

بکلمه الله من عاين شفا الظالمين وبارئ من سيئاتهم وكوني على سائرهم
 سوا ذلك عزمك • اكون بالله • ويزوي كذا يعني ابراهيم • خويض الزبير ابن
 مسفر هكاه • هله يعني مصفق كذا وكي صابرون من صابيه • در اهل
 كذا صابون يعني • بك ده شول وفت اله صابره كلين • تقوا هولاء
 تكلموا في حق الله ورسوله • اهل صافره فندانه تكلموا كلين • في خطبات صبر و
 حيل • صبرك خطابت سرجيل اولوب • باكي هم خطابت سرجيل
 بر كسبه الله تعالى • نه شكايي آناه • مراد كسبه حداة • نه شكاي
 اوله • دكلار • كون تا شكاه عزمي از درويشيت • اكو درويشيت
 بر يوخوش و نفاخر اولوبه • كني باهر و تير با شدي خويشيت • اهل
 فتراله شكايي خضمون و انش نالو اولوب • كونه جبهتي فخران
 با شكون • اكر سوك جمع حركت و عكاش خويش نالوك فتراله اولو
 حركت آنجه وقت فتران با شكون • سكا حذمت جوق حركت
 اولوب • بفرمان حوق فتران اولو رويش نالو • بنان آنجه
 بمعنى رويش • بنان حذمت عقي به ابرويش • لكي انك
 بويك بر رويش • لكي حرمندن مولد ابرويش • حركت و
 اكرم و ليك • سوك حرمات حذمت سكون فكله كه جمع بر
 و جهاله خاطر انقباض و الم طوبه • هكاه حركت كونه حركت

حركه كه منوي كذا و شكاه حذمت الاري سبيله كسبه در زير
 اول حذمت سبيله الاري رضاي خاليله لائق اولوب • بر صبر و صبر
 حذمت حرمات اكرم كلام كه جمع بر وجهه تنزل ابرو اولوب
 ديلاي سبيله كونه حذمت • احوال كونه حذمت طراينه طراينه سبيله
 بولوك نوك ايله بين • اكيه زير نالو در حركت • اول وقت صبر
 لاق اولوب و رويش • زير صبر حذمت ابروش اولوب • كونه حركت
 حركت انتظار ارفع و سرور انتظار طراينه حركت • در نالو
 بصيرت جمع كان • باده صبره سوك جمع ايشك اولوب • زير ما
 د اكر با كوني كلام ثابت قدم اولوب سرور بفراموش ايله
 صابرون در سندن اولمه اكلان اولوب • در بيان تجريد و نالو
 ميگويد • كونه حركت تجريد شوق • اكر عقل طراينه حركت
 اول • كونه حركت تجريد نالو شوق • اكر عقل طراينه حركت
 نريك و خوي حركت تجريد ابرويش • احوال تجريد عوي نرك
 بلكه • هم كونه حركت تجريد ابرويش • احوال تجريد عوي
 فهم ايله تجريد مراد نه ايد و كني كونه حركت ابرويش • احوال
 بركت و داغ تجريد حركت • سوك تجريد اصلي يعني اهل فتران
 تجريد شوق و ابرويش • داغ و نركه كه تكرار جمع اولوبه •

بگفتی اشکاک لایف ...
 ناک اطرافه طریقه کنونی تک آن ترفند کمالی ...
 بر او خوردن طلاق وین سن ...
 رخاانه سن تفریق طلاق ...
 اول ...
 اول ...
 وقت تجرد ...
 برنج خورده ...
 دست تفریق ...
 اول که جمع ...
 براف اشکرت ...
 فاشیت ...
 لوکل نزل ابله ...
 یوکلان ...
 والست لدم ...
 بود سن ...
 سکی طریقی ...

بگفتی

بگفتی باقی ...
 نشیب ...
 عجیب ...
 عالی قدر ...
 کوه ...
 قدر خورده ...
 زهر هریره ...
 کتف ...
 دتی ...
 وچگونگی ...
 فریب ...
 لرجه ...
 خولین ...
 جامه ...
 بجه ابله ...
 رد ...
 هفت ...

من جهات انما كانا من احوال الناس فاستداره ذبحا
 وكم وكظول • تبارك كلام من يقول عزير • او عزير ظالم جامع بين
 اوله • كوكبي ربي الان خيال عزين • كما كوا عزيرين ظالم جامع بين
 اوله من اول بركه من اوله من • ترفوا انما لم يكونوا عزيرين • او عزيرين
 ظالم حلدن بنج • تا شويخ زشتي نيزا وغيير • او غيير نيزا استندنا
 يانسه من • انش نيزه ن م و انش د و نيزه • اكمه ظالم ججتي
 استيفه منيه مزا • صحبت ظالم بسان انش است • ظالمك صفتي
 انش كوي مر • كزكده خاق ارك و نذر و نكره • نيزكاه اوله ظالم خي
 انجي دجس و ياقه سست كز مر • تده كه انش يا نجس • او ظالم ذي
 جوج كاهه بالنجس • انشون صي لمان صالح شوم • صالحه صفتي
 صاحب نده صالح اولون • و نيزه بكي بكة ظالم شوم • او كوي
 مر كاهه او نون نيزه بر نزا او نون • بلانده مره فاسق و ظالم در
 مر كاهه او صالكانه مخلم شوم • مر كاهه او صالح من مدم و صاحب
 اول • بو سته منق مر كاهه او صالح لرا به مدم اول • در نيزه
 حق شوم شوم • حق سبحانه و فعاليك خاصه مر كاهه مدم
 او به شوم كاهه نيزه نيزه • اي او غا شرع شريف طريبي نوم
 اصل او كاهه كوه نيزه • او رفوع طوي اسك اسلجول نيزه • نيزه و

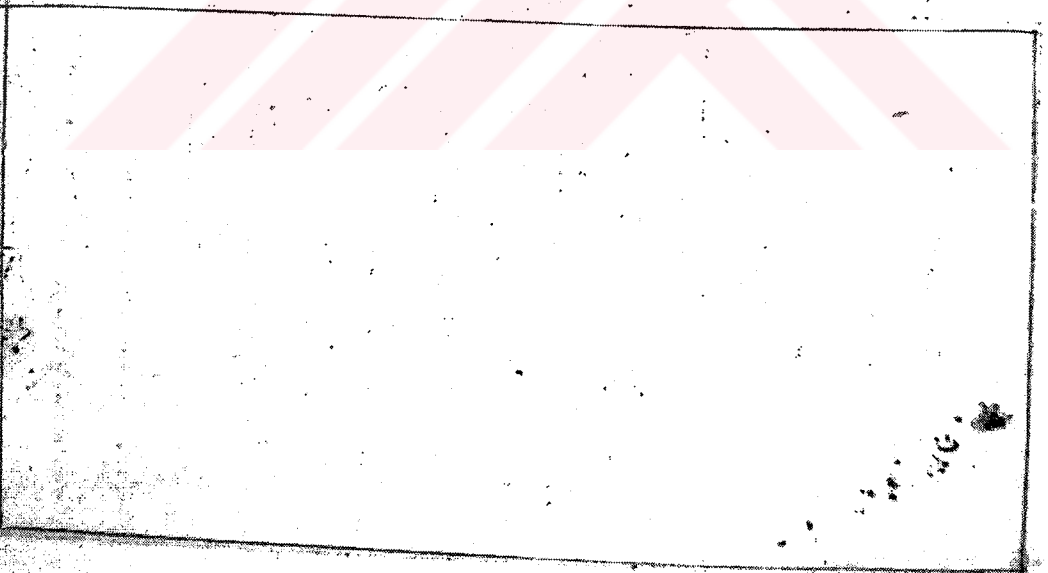
ماد

مراد شرح شستن ديوار • اعطانه مراد طريقتي بو حقيقت دار • از نيزه
 سر نيزه بر وقت قدم • او شرح شريفن طسره قدم فوسه • در نيزه
 حقني و شرح و اكم • خلاصه صرخ و له و نيزه • كوه و نيزه • خلاصه
 نيزه • مر كاهه خلاصه بولنه كونه • انجهالك با كاهه نيزه
 جهالت نيزه بطالنه كونه • تلاصحه و ناهه • و انب ناع اولان بديت
 شرح شرفون اعراض اديب زعم فاسدون لوي اولون بانه
 طريقه سالك اولون مر كاهه بالضروريه مفضوب حق اولون لوي
 بالده بو زمانه • طرون اوين كلاب و خنا نيزه شستن و ضروريه
 كه بنجه بهجان ساد و لوي حيله و نيلسايه فويغه نه اديب شرح نيزه
 چغاره ساد و • بفقضه مسلح ثاني بوبله واقع اوله ساد
 ضروريه و نيزه غا نيزه نيزه • مر كاهه طوي نيزه غا نيزه كونه • نيزه
 شرح نيزه جهلا اولون • چگار نيزه و صاري و نطق نيزه نيزه • حق طلب
 و نيزه نيزه نيزه • حق طلب ايله و نامشروع و باطل اوله شستن
 اول • در نيزه نيزه نيزه • سخا و مره م اكن مشهور اوله مر كاهه
 نيزه نيزه نيزه نيزه • مر كاهه مراد مستغني نيزه و قبول ايليه
 در نيزه نيزه نيزه نيزه • آخرت عذابنده مبنم و محله قاهر نيزه
 شرح شريفون و و اوله نيزه نيزه نيزه نيزه نيزه نيزه نيزه نيزه نيزه

بركت كافي و زيب لبند لطيف كور نيا ايج و لبني بيله و دمي چون و چهل
 دن خانوش و تخين من از نيز عيون و قير و خرصكده مور كور هر جا بنه
 كند پند يا صبح كرايون جان شش و ماصك پندوني جان فونج اوله
 اسماع ايله اويستور كور فقه با نيزگان اي اوغل اوله كورس
 اوينه كرا شيطان با نيز ماني اشو شيطان ايله شركت ايله
 مراد شيطانه شريك اوله و بكار و تقى بندر ادرجا و يا نيز ماني
 كناه و برلمز نفضه معا و نيت و ويجه و كه معينه اوله و عمو زياد
 ايزنه كرا خور و نامعقول كلدن عمو كور بيله ويجه مراد حور و هر سه
 سهر ايدوب عمو كور ضايع ايله و بكار و هر كجا نكلمت بود ايجا
 سرق هر قنده كه نكلمت اولا اولوبه كند سه حقه را عمو يا نيز ماني
 حق بويته كور كور كند و دشمني و كرا و كرا و كرا باش بر عيلم دشمن
 طومرس كه مراد نفن اولن روش ندر اذن اين اوله و زير نكلمت
 ينيب خون ساكي صباكت و بر كسور سفاك اللهه ساكن اوله و ذير
 ضرر عمو و ديز و سق و حور اركبه ممان و نيق و حور اولان مربي
 چابده و ينيب سق و كور شش ايله خورشيدان كرا شيطان ميا
 كند و كي شيطانك زير و و سق و يي ايله و چون سق و زير و كور
 تا كير و چو كه او كور سق و طومرس ازي طومر و عمو و كرا سق

بس و زير و كير و كند و عمو كور باشدن با نيز ايه و فنا اولن طومر
 زير اعمور و زير عاقبي فنا اولن و در سمر ن سراد سفر خور
 زاده ن مراد عمل صالح و اويستور اذنه اذنه اذنه اذنه اذنه
 اغلا لولن كرا ايله كه و نيز ده و عمو برك بون بيله فونج مراد
 ايني قرا ايدوب ايو عمل ايله عام اوله و تقى بندر با كند و اما كور
 برلمز نكلمت كور ايله بايال و حراب ايله تا كه اطاعت ايدوب
 حق نما اينك عبادت و نيه مشغول اوله تا سوزي سكار بوي پند
 كور تا كه و نيز انشه بانديه سن خنجاه موفقت و ايترا بوي پند
 و عادت ايله اذنه اذنه اذنه اذنه اذنه اذنه اذنه اذنه اذنه اذنه
 و قهر نيزن كور و خور ايله و جه را خورن هيت اذنه اذنه اذنه اذنه
 جويته و نيه تا كند و هر حلت و لورس جاي سكار و نيت با چاردين
 خطره و نيه دن بون كند و خور و خطره ايله سق و زير و كور
 بعضي نكلمه مصراع اوله بوله در جه را خورن هيت و نيز و نيز
 چو كه جومه و نيز اولن و كجك و لور و خور و كور و نيز و نيز
 انشني و زير و كور اوي قور ايفر او كور نه عظيم انشني طومر
 سق كه مراد انش و و نيز و نيز خورن هيت اذنه اذنه اذنه اذنه اذنه
 و نيز انشه اذنه اذنه اذنه اذنه اذنه اذنه اذنه اذنه اذنه اذنه

ساجد • بزوم جمیع ملک جمیع حکما غزوی تقوی الایمان • بوم الظلم و استبداد
 اختیار الایمان • ساجد ثانیہ قائمہ واقع اولاد جا بزومر • نہا کہ فوم
 ساجد ہو پیشانیہ در بیت • اولاد سو جمال و لوان سون نوراد
 بطن در زردن گشاده • حداد علم • بکا بو عزم و جود را کر • بپیری
 ماجر و جود • جو را بلک شدن • سلا کر غرق و پیکی • بزومر
 غیری بر غیری که مر یودن • که بزومر اولوب و زومر المیه
 کرینجان قرینان بده ایم • اگر فوقه او قود سن • و اگر فوقه سستی
 سن بدهن لارین رضا الفت • فادر کل این • فرخه حکم ستم از اسن
 سکه ایم • مرده که س فزک حکم مر آندن را فریون • سخنی
 حتی با او نوح کیمی • حق فدا لیک رحمتی بنویسناک دعوی آورد
 اولسن • در کتب کتب کبری اذکار و بیسی • که در فضا کتب اولس حرفی
 بوفیه • قام شد کتاب شرح پسند نامه شیخ عطار قدسی
 سن العزیر بخش ترا بیایه و زومر القان •
 بوم سنن و غیره • بکمال بیخ •
 سینه زورق و سنا آند •
 سینه زورق و سنا آند •
 سینه زورق و سنا آند •
 سینه زورق و سنا آند •
 سینه زورق و سنا آند •
 سینه زورق و سنا آند •
 سینه زورق و سنا آند •
 سینه زورق و سنا آند •
 سینه زورق و سنا آند •
 سینه زورق و سنا آند •
 سینه زورق و سنا آند •

YARARLANILAN YAYINLAR

- Adıvar, A. Adnan, **Osmanlı Türklerinde İlim**, İstanbul:1943.
- Ateş, Ahmet, “Mesnevî” **İslam Ansiklopedisi**, MEB Yayınları, C. 8.
- Bursalı, M. Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, 3. C. İstanbul: 1333 H.
- Çelebioğlu, Âmil, **Kanunî Sultan Süleyman Devri Türk Edebiyatı**, İstanbul: MEB Yayınları, 1994.
- _____, **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1998.
- Çıkman, Zeki ve diğerleri, **İslâm Âlimleri Ansiklopedisi**, C.1. İstanbul.
- Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, 16. b., Ankara: Aydın Kitabevi, 1999.
- Dilçin, Cem, **Örnerlerle Türk Şiir Bilgisi**, TDK Yayınları, Ankara, 1983.
- El-Müncid fî'l-Lügati ve'l-A'lâm, Dârülmaşrik Beyrut,1986.
- Erdoğan, Abdülkadir, **Fâti Devrinde İstanbul'da Bir Türk Mütefekkeri Şeyh Vefâ. Hayatı ve Eserleri**, İstanbul: 1941.
- Ergun, S. Nüzhet, **Türk Şairleri**, 4 Cilt, İstanbul: 1935-1945.
- Esrar Dede, **Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye**, (Haz.) İlhan Genç, Ankara: 2000.
- Ferîdüddîn 'Attâr-ı Nişâbüri, (Haz.) Dr. Muhammed Cevâd Maşkûr, **Mantıku't-Tayr**, Tahran: 1968.
- Furûzanfer, Bediü'z-zaman, **Ehâdis-i Mesnevî**, Tahran: 1347 H./1968 M.
- Gökyay, Orhan Ş., “Zübdetü't-Tevârih”, **Tarih ve Toplum** , 9 (1984).
- Gölpınarlı, Abdülbâki, **Hâfız Divanı**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1985.
- _____, **İlâhinâme**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1988.
- Hâce Şemseddin Muhammed Hâfız-ı Şirâzî, (Be İhtimâm: Muhammed-i Kazvînî ve Kâsım Ganî) **Divân-ı Hâce Şemseddin Muhammed Hâfız-ı Şirâzî**, Tahran: 1320 H./1941.
- Harmancı, M. Esat “**Muhabbet-Nâme (Vâmık u Azrâ) İnceleme-Metin-Nesre Çeviri**” (Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2003)
- Hasan Çelebi, **Tezkire**, (Yay.) İbrahim Kutluk, 2 Cilt, Ankara: 1978-1981.

- İpekten, Haluk, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey, **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1988.
- İsen, Mustafa ve diğerleri, **Eski Türk Edebiyatı El Kitabı**, 2. b., Ankara: Grafiker Yayınları, 2003.
- İslâm Ansiklopedisi, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İslâm Ansiklopedisi, İstanbul: MEB Yayınları, 1963.
- Kanar, Mehmet, **Farsça-Türkçe Büyük Sözlük**, İstanbul: Birim Yayınları, 1998.
- Katip Çelebi, **Keşfü'z-Zünûn**, (Haz.) Şerafeddin Yaltkaya, MEB , 1943.
- Kara, Mustafa, **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi**, İstanbul: Dergah Yayınları, 1995.
- _____, **Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler 1**, Uludağ Yayınları.
- Karabulut, Ali Rıza, **Kayseri Râşid Efendi Eski Eserler Kütüphanesindeki Türkçe-Farsça-Arapça Yazmalar Kataloğu**, 2 C., Ankara:1995.
- Karatay, F. Ethem, **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu**, 2. C. İstanbul: 1961.
- Koçyiğit, Talat, **Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Me'âli**, Ankara: Kılıç Kitabevi, 1990.
- Komisyon, **Büyük Türk Klasikleri**, C. 3-4, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1986.
- Komisyon, **Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu Isparta**, Ankara: Milli Kütüphane Basımevi, 2000.
- Komisyon, **Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu Burdur**, Ankara: Milli Kütüphane Basımevi, 2000.
- Köprülü, M. Fuad, **Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1981.
- _____, **Süheyl ü Nevbahar ve Ferheng-nâme-i Sa'dî**, Türkiyat Mecmuası, İstanbul: 1928.
- Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı (Meâl)**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, 8. Baskı, Ankara, 1982.
- Latifi, **Tezkiretü's-Şuara ve Tabsiratü'n- Nuzama**, (Haz.) Rıdvan Canım, Ankara: 2000.
- Latîfi Tezkiresi**, (Haz.) Mustafa İsen, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.
- Levend, A. Sırrı, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara: TTK Basımevi, 1973.
- Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmanî**, (Haz.) Nuri Akbayar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 5. C. İstanbul: 1996.
- _____, **Sicill-i Osmanî**, Matbaa-i Amire, 1311.

- Müstakimzâde Süleymân Saâdeddin Efendi, **Mecelletü'n-Nisâb**, (Tıpkıbasım) Ankara: 2000.
- Nev'îzâde Atâyî, **Hadâyıku'l-Hakâyık fî Tekmilei's-Şakâyık**, (Şakâyık Zeyli), 2 Cilt, İstanbul: 1268 H.
- Özkırmı, Atilla, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, 5 C., 5.b., İstanbul: Cem Yayınevi, 1990.
- Ramiz ve Adab-ı Zurefa'sı**, (Haz.) Sadık Erdem, Ankara: 1994.
- Riyâzî, **Tezkire**, Nuruosmâniye Kütüphanesi 3724.
- Sa'di-i Şirâzî, **Gülistân**, Be-kuşîş-i Halîl Hatîb Rehber, Tahran: 1348/1969.
- Sehî, **Heşt Bihişt**, (Yay.)Mustafa İsen, İstanbul: 1980.
- Şem'î, **Mahzenü'l-Esrâr**, M. Hafid Efendi 312.
- Şem'î, **Subhatü'l-Ebrâr**, Şehit Ali Paşa 2132.
- Şemseddin Sami, **Kamûs-ı Türkî**, İstanbul: İkdâm Matbaası, 1317
- Tanı, Zeren , "Topkapı Sarayı'nın Ağaları ve Kitaplar", **U. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 3 (2002).
- Tarlan, Ali Nihat, **Necâfî Beg Divanı**, İstanbul: MEB Yayınları, 1963.
- Tuman, Mehmet Nail, **Tuhfe-i Naili**, (Haz.) Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Ankara: Bizim Büro Yayınları, 2001.
- Uzunçarşılı, İ.Hakkı, **Osmanlı Tarihi**, Cilt II,III, Ankara: TTK Basımevi, 1975.
- _____, **Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı**, Ankara: TTK Basımevi, 1988.
- Ülken, Hilmi Ziya, **Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü**, İstanbul: 1997
- Ünver, İsmail, "Şem'î", **Türk Ansiklopedisi**, Cilt 30, Ankara: MEB Basımevi, 1981.
- Ünver, Süheyl, **Menâkıb-ı Sevâkıb, Mevlana'dan Hatıralar**, İstanbul: Organon İlaçları, 1973.
- _____, "Mesnevî", **Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II(Divan Şiiri)**, Sayı 415-416-417
- Yeni Tarama Sözlüğü, Ankara: TDK Yayınları, 1983.
- Yılmaz, Mehmet, **Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözcükler**, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1992.

ÖZ GEÇMİŞ

1978 yılında Gümüşhane’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul’da tamamladı. 1997 yılında girdiği Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden 2001 yılında “Türk Dil Bilimcisi” unvanını alarak fakülte birinciliği derecesiyle mezun oldu. Halen Kocaeli’nde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yapmaktadır.

